

فارس

دولسم کال، لومړی گڼه، ۱۳۹۶ کال

حمل، ثور، جوزا میاشت

- ◀ خطاب اسلامی معاصر...
- ◀ د قرآن کریم سره د ژوند کولو عملي لارې چارې
- ◀ وسایل و برنامه ها برای دعوت جوانان
- ◀ اهل السنة والجماعة
- ◀ مفهوم زندان و زندانی
- ◀ اسلام و خدمت خلق
- ◀ روشنفکر خوک دی او څه غواړي؟
- ◀ مذهبي ایران...
- ◀ اسلام فوبیا څه شی او د څه لپاره؟
- ◀ هدف زندگی انسان
- ◀ رحمة للعلمین
- ◀ رمضان دوره تربیتی یکماهه
- ◀ په اسلامي کار کې د سیاسي پوهې اهمیت
- ◀ د ورد رابطې حکم
- ◀ د اسلامي دعوت بنسټونه
- ◀ اخترونه، موخې او احکام
- ◀ خپل حجونه له فساد څخه وژغورئ

په رمضان کې د مسلمانانو گناهونه بښل کېږي

"عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مَنْ صَامَ رَمَضَانَ إِيمَانًا وَاحْتِسَابًا غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ وَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مَنْ يَقُمْ لَيْلَةَ الْقَدْرِ إِيمَانًا وَاحْتِسَابًا، غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ" متفق عليه

له ابوهريره رضي الله عنه څخه روايت دی هغه وايي چې رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي دي څوک چې رمضان د مياشتې يواځې د ايمان د غوښتنې پر اساس او د ثواب په نيت روژه ونسي نو دده پخواني گناهونه به وربښل شي او په همدې توگه رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي دي څوک چې د قدر په شپه قيام الليل (تهجد) وکړي د ايمان له غوښتنې سره سم او د ثواب په نيت نو هم دده پخواني گناهونه به وبښل شي دا حديث بخاري او مسلم دواړو روايت کړی دی .

د رمضان مياشت له دوزخ څخه د نجات وسيله ده :

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِذَا كَانَ أَوَّلُ لَيْلَةٍ مِنْ شَهْرِ رَمَضَانَ صَفَّتِ الشَّيَاطِينُ وَمَرَدَةُ الْجِنِّ، وَغُلِقَتِ أَبْوَابُ النَّارِ، فَلَمْ يُفْتَحْ مِنْهَا بَابٌ، وَفُتِحَتِ أَبْوَابُ الْجَنَّةِ فَلَمْ يُغْلَقْ مِنْهَا بَابٌ، وَيُنَادِي مُنَادٌ: يَا بَاغِيَ الْخَيْرِ أَقْبِلْ، وَيَا بَاغِيَ الشَّرِّ أَقْصِرْ . وَلِلَّهِ عِتَقَاءُ مِنَ النَّارِ، وَذَلِكَ كُلُّ لَيْلَةٍ رواه البخاري.

له ابوهريره رضي الله عنه څخه روايت دی وايي چې رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي دي كله چې د رمضان اوله شپه راداخله شي نو شيطانان او سرکښه جنات وتړل شي او د دوزخ دروازې بندې کړل شي چې يوه دروازه به يې پرانيږي نوي پاتې او د جنت دروازې به خلاصې کړل شي چې يوه دروازه به يې هم بنده پاتې نه شي او يو آواز کوونکی به آواز کوي چې ای د خير غوښتونکيه! د خير په لور مخ راوگرځوه او ای د شر غوښتونکيه! له شر څخه لاس واخله او الله تعالى په دغه مياشت کې له اورڅخه خلک آزاد وي او په هره شپه کې دا آواز کېږي

رمضان مياشت د جود او سخامياشت ده:

كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَجْوَدَ النَّاسِ، وَكَانَ أَجْوَدَ مَا يَكُونُ فِي رَمَضَانَ حِينَ يَلْقَاهُ جَبْرَيْلٌ، وَكَانَ يُلْقَاهُ فِي كُلِّ لَيْلَةٍ مِنْ رَمَضَانَ فَيُدَارِسُهُ الْقُرْآنَ، فَلَرَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَجْوَدُ بِالْخَيْرِ مِنَ الرِّيحِ الْمُرْسَلَةِ رواه البخاري
ژباړه: رسول الله صلى الله عليه وسلم له ټولو څخه زيات جواد او سخي ؤ خو كله به چې په رمضان کې جبرائيل عليه السلام ورسره ملاقي كېده نو بيا خورا زيات جواد او سخي ؤ او جبرائيل عليه السلام به رمضان کې هره شپه ورسره ملاقات كاوه، د قرآنكريم مراجعه به يې ورسره كوله نو رسول الله صلى الله عليه وسلم به داسې جود او سخا كوله لكه رالتوى باد او سيلی دا حديث بخاري روايت كړی دی.

قافله

مجله علمی، تربیتی و اجتماعی

بسم الله الرحمن الرحيم

جمعیت اصلاح و انگشاف اجتماعی افغانستان

دولسم کال، لومړۍ څپه، ۱۳۹۶ کال حمل، ثور، جوزا میاشت

مسؤول مدير

مولوي امين الله ازره وال

مرستيال

قاضي مؤمن حكيمي

ليکوال پلاوي

○ استاذ محمد نعيم جليلي

○ استاذ امين الله معتصم

○ قاضي محمد حسن اسلامي

○ استاذ عبدالفتاح جواد

○ استاذ محمد مزمل اسلامي

○ استاذ مجيب الرحمن عاصم

○ استاذ محمد شعیب قریشي

○ استاذ سردار محمد دیندار خېل

مشورتي پلاوي

● دكتور مصباح الله

● دكتور صفت الله قانت

● استاذ محمد زمان مزمل

● استاذ احمد ضياء رحيمزي

● استاذ خليل احمد جامي

● استاذ سمیع الله دانشيار

● مولوي ضياء احمد فاضلي

پته: کابل، تایمینی واپ، د محمد داد خلور لارې، خلورم سړک

د تېلفون شمېره: ۰۷۷۲۱۰۷۱۷۰ - ۰۷۷۶۹۰۵۶۶۷

د یوې ګڼې بیه - ۵۰ افغانۍ

په دې ګڼه کې

صفحه	ليکوال	عنوان
۳	استاد نصير احمد نویدی	خطاب اسلامی معاصر...
۱۰	څېړندوی عبدالرحمن حامد	د قرآن کریم سره د ژوند کولو عملي لارې چارې
۲۵	نعمت الله سبحانی	وسایل و برنامه ها برای دعوت جوانان
۲۹	مولوي امين الله ازره وال	اهل السنه والجماعه
۳۷	امين الله معتصم	مفهوم زندان و زندانی
۴۱	قاضی مؤمن حکیمی	اسلام و خدمت خلق
۵۵	استاذ محمدنعيم جليلي	روشنفکر څوک دی او څه غواړي؟
۶۲	استاذ محمد زمان مزمل	مذهبي ايران...
۶۶	دکتور صفت الله قانت	اسلام فوبيا څه شی او د څه لپاره؟
۷۷	مولوی محمد نعیم جلیلی	هدف زندگی انسان
۸۱	استاذ عبدالرحيم صراف	رحمة للعلمين
۸۵	استاد امين الله معتصم	رمضان دوره ترییتی یکماهه
۹۲	نعمت رسول نعمتیار	په اسلامي کار کې د سیاسي پوهې اهمیت
۹۵	محمد امان رسولي	د ورد رابطې حکم
۹۸	قاضی محمد حسن اسلامی	د اسلامي دعوت بنسټونه
۱۰۶	مجیب الرحمن عاصم	اخترونه، موخې او احکام
۱۱۱	مولوی امين الله ازره وال	خپل حجونه له فساد څخه وژغورئ

در حاشیه کمپاین دعوتی «اسلام نظام زندگی»

خطاب اسلامی معاصر

باید قوی و واضح باشد

نویسنده: استاد نصیراحمد نویدی

مقابل خود بعنوان سرلشکر دشمن می دید، هیچ تمایلی به جنگ نداشت و آرزو می نمود تا از طریق مذاکره با مسلمانان به صلح برسد و ایشان را از جنگ منصرف بسازد. به همین اساس به سرلشکر مسلمانان پیام فرستاد تا کسی را جهت گفتگو به اردوگاهش نفرستند. خالد بن ولید شورای جنگی اش را بخاطر مشاوره طلب نموده از ایشان خواست تا بهترین های خود را جمع و ضمن یک وفد بزرگ بدربار رستم بفرستند، تا ویرا مانند یزدگرد قبل از دخول در میدان قتال با سلاح منطق و استدلال از پا در آورند. اما سردار بنی تمیم، ربعی ابن عامر، با این طرح سرلشکر مسلمانان مخالفت نموده اظهار داشت که فرستادن چنین وفدی به دربار رستم از لحاظ دیپلماسی درست نیست و به معنی ارزش قائل شدن به دشمن است و

{ يَا أَيُّهَا الرَّسُولُ بَلِّغْ مَا أُنْزِلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ وَإِنْ أَمْ تَفْعَلْ فَمَا بَلَغْتَ رِسَالَتَهُ وَاللَّهُ يَعْصِمُكَ مِنَ النَّاسِ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْكَافِرِينَ } (المائدة: ۶۷).

«ای پیامبر آنچه از جانب پروردگارت به سوی تو نازل شده ابلاغ کن و اگر نکنی پیامش را نرسانده ای و خدا تو را از [گزند] مردم نگاه می دارد؛ آری خدا گروه کافران را هدایت نمی کند.»

پیامی قوی از زبان سفیر اسلام:

ربعی ابن عامر رضی الله عنه یکی از بزرگان بنی تمیم و مجاهد عادی در لشکر خالد بن ولید رضی الله عنه بود. باری در سلسله فتوحات عراق، لشکر خالد با لشکر رستم قائد معروف فارس روبرو گردید. رستم که از یک طرف از شجاعت لشکر اسلام چیزهای زیادی می دانست و از طرف دیگر، خالد بن ولید را با همه نبوغ جنگی و کاریزمایش در

وی گفت:

اللَّهُ ابْتَعَثْنَا لِنُخْرِجَ مَنْ شَاءَ مِنْ عِبَادِهِ الْعِبَادِ إِلَى عِبَادِهِ
اللَّهُ، وَمَنْ ضَيَّقَ الدُّنْيَا إِلَى سَعَتِهَا، وَمَنْ جَوَّرَ الْأَدْيَانَ إِلَى
عَدْلِ الْإِسْلَامِ (البدایه والنهایه/ ط هجر/ ۹/ ۶۲۲)

«الله متعال ما را فرستاده است تا بندگان را از عبادت بندگان به طرف عبادت الله بیرون آریم، و آنها را از تنگی زندگی دنیا بطرف وسعت و فراخی آن و از ظلم ادیان (وضعی و انحرافی) به عدل اسلام بکشانیم.»

رستم که سخت زیرتأثیر کلمات ربعی بن عامر رضی الله عنه قرار گرفته بود و مایل بود صلح را به شرائط مسلمانان بپذیرد، رو به قومش نموده به ایشان گفت: آیا منطق مرد را شنیدید، آیا قوت لهجه اش را احساس کردید؟ آیا اعتمادش را لمس نمودید؟ اما دریابان مغرور به تلمیحات رستم وقعی نگذاشته ویرا به جبن متهم ساخته جنگ را انتخاب نمودند. جنگهایی که یکی پی دیگر به نفع مسلمانان تمام یافت و بزودی بیرق مسلمانان در پایتخت فارس «مدائن» به اهتزاز درآمد.

نیاز به خطاب واضح و قوی در عصر ما:

چهارده قرن بعد از وفات ربعی ابن عامر، جهان ما یکبار دیگر محتاج خطاب واضح و قوی دعوتگران در برابر مخالفان اسلام است. پیامی که از ایمان عمیق دعوتگر سرچشمه گرفته بیانگر اعتماد کامل وی باشد؛ به اینکه اسلام یگانه حلال مشکلات معاصر و تنها راه موفق زندگی برای بشر است و می تواند عدالت، رفاهیت و امنیت را برای جامعه بشری تأمین نماید. نقاط اساسی ای که در خطاب ربعی ابن عامر به رستم روی آن تأکید شده اینها اند:

- انسان آزاد آفریده شده و باید از قید عبادت

ممکن طرف مقابل از آن چنین استنباط نماید که مسلمانان از لشکر فارس هیبت زده شده و مشتاق صلح اند، و به این ترتیب خواهان امتیازات شوند. بعد از مناقشات زیاد نظریه فرستادن یک نماینده بعوض وفد کلان از طرف شورای جنگی مورد تأیید قرار گرفت و فیصله گردید تا این مأموریت خطیر را خود ربعی ابن عامر که صاحب طرح و آگاه ترین فرد به دقائق آن بود، به پیش ببرد. همان بود که ربعی ابن عامر لباس بسیار عادی ولی نظیفش را پوشیده به سواری اسپی قد کوتاه و دم قصیر، بطرف انجام مأموریت تاریخی اش رفت. برخلاف خواست سربازان رستم اسبش را در بیرون خیمه رستم نبسته، بلکه سوار بر اسبش بی پروا از شوکت و جلال خیمه قصر مانند رستم تا نزدیکی های تخت وی رفته مرکبش را با چیزی که قبلاً از فارسیان غنیمت گرفته بود، بست. به اشاره رستم که می خواست بالای تخت پر جلال در کنار وی بایستد، اعتنایی نکرد و در گوشه از خیمه بر نیزه اش تکیه نموده نشست.

در حالیکه سادگی پر از هیبت سفیر فاقه کش و جنده پوش مسلمانان، حضار مجلس را به حیرت انداخته بود، رستم از سبب جلوس وی بر زمین پرسید. ربعی ابن عامر جواب داد دوست نداریم بالای چنین زینت هایی بنشینیم. رستم از علت آمدن مسلمانان به سراخ اهل فارس پرسید. و ربعی ابن عامر در جوابش همان کلمات جاویدانی را گفت که بعد از گذشت چهارده قرن، تا هنوز نیز بعنوان بهترین تعبیر از رسالت اسلام برای بشریت، از طرف علماء و دعوتگران مورد توجه قرار داشته و همواره نقل قول می شود،

هدایت پیروی کند، گمراه و بد بخت نخواهد شد.»

اولین اساسی که امت اسلامی بر آن استوار می گردد، عقیده اسلامی است. عقیده ای که شخصیت انسان را می سازد و او را از سقوط در منجلاب انحراف و بی باوری اعتقادی حفاظت می نماید. عقیده اسلامی انسان ها را متفرق نه، بلکه آنان را دورهم جمع می کند، عقیده ای که بر مبنای ایمان بر تمام انبیای کرام علیهم السلام بنا یافته و شعار آن در دو جمله کوتاه « لا إله الا لله، محمد رسول الله » خلاصه گردیده است.

به همین خاطر، هیچ نوع عبودیت و خضوع در برابر هیچ قدرتی غیر از الله متعال جایز نیست و هیچ حکمی غیر از حکم الله و هیچ امری غیر از امر الله عزوجل به صورت مطلق قابل قبول نمی باشد. و هر نوع ولاء (محبت قلبی ای که به تابعیت منجر شود) جز برای الله و هر نوع محبت غیر از محبت به الله و به خاطر الله، مردود است. الله متعال اهل کتاب را مورد خطاب قرار داده می فرماید:

{قُلْ يَا أَهْلَ الْكِتَابِ تَعَالَوْا إِلَى كَلِمَةٍ سَوَاءٍ بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ أَلَّا نَعْبُدَ إِلَّا اللَّهَ وَلَا نُشْرِكَ بِهِ شَيْئًا وَلَا يَتَّخِذَ بَعْضُنَا بَعْضًا أَرْبَابًا مِنْ دُونِ اللَّهِ فَإِنْ تَوَلَّوْا فَقُولُوا اشْهَدُوا بِأَنَّا مُسْلِمُونَ} ﴿۶۴ آل عمران﴾

«بگو ای اهل کتاب! بیایید به سوی سخن درستیکه میان ما و شما مشترک است، که جز الله یگانه را نپرستیم و چیزی را شریک او نسازیم و برخی از ما برخی دیگر را به جای پروردگار خویش به خدایی نپذیرد.»

شریعت اسلامی در واقع وحی الهی است که در قالب قرآن کریم و سنت صحیح نبوی به دسترس ما قرار گرفته است. این شریعت

معبودان متعدد رهایی یافته تنها عبادت خالق یکتا را انجام دهد.

- نظامهای وضعی و ادیان انحرافی ظلم و بی عدالتی را در جامعه ترسیخ می کنند در حالیکه اسلام یگانه نظام متضمن عدالت در جامعه است.

- نظام های وضعی زندگی انسان را در دائره تنگ مادیت محدود می سازد اما اسلام زندگی را تا فراخنای معنویتها و جهان دیگر وسعت می بخشد.

با درنظر داشت جامعیت پیام فوق، ضرورت دیده می شود که دعوتگران معاصر نیز در خطاب عام شان روی شمولیت و کمال اسلام، آزادی حقیقی انسان و عدالت واقعی تأکید و ترکیز نمایند.

اسلام یگانه نظام شامل و کامل زندگیست:

اسلام آخرین دین آسمانی است که الله عزوجل آن را برای بندگان برگزیده است. و این دین برخلاف نظامهای وضعی گذشته و معاصر، بر تمام شئون حیات انسانی حاکم بوده و امور جامعه را در جوانب سلوکی، اجتماعی، سیاسی، اقتصادی و غیره تنظیم می نماید. تمام مؤمنان، اسلام را به حیث نظام حیات پذیرفته، حلال آنرا حلال و حرام آنرا حرام می دانند. به اوامر اسلام پایبند بوده و به رهنمایی های آن عمل می کنند و برای حل اختلافات و مشکلات شان قضاوت را به اسلام می سپارند و بالاخره با حرکت مطابق منهج اسلام، سعادت و خیر دنیا و آخرت را کسب می نمایند، چنانچه الله متعال می فرماید: {فَإِمَّا يَأْتِيَنَّكُمْ مِنِّي هُدًى فَمَنِ اتَّبَعَ هُدَايَ فَلَا يَضِلُّ وَلَا يَشْقَى} ﴿طه ۱۲۳﴾.

«و هرگاه هدایت من برای شما آمد، هر که از

یک قانون همه جانبه بوده و از سوی پروردگار جهان نازل شده است تا رابطه بین انسان و پروردگارش، رابطه وی با نفس، خانواده، جامعه و امت بزرگش و در نهایت رابطه وی با تمام بشریت و حتی رابطه وی با کائنات را تنظیم و مستحکم نماید. شریعت اسلامی عبارت از نصوص، مقاصد، قواعد و مبانی کلی است که بنیان زندگی با کرامت انسانی را پیریزی می‌کند، بدون این که کسی را گرفتار تکلیف سازد و یا بر کسی فشار آورد. هدف از این اصول و مقاصد ساختن جامعه آراسته به عدالت و احسان در تمام عرصه‌های زندگی اعم از اجتماعی، سیاسی و اقتصادی می‌باشد که بر مبنای اصل «جلب منافع و دفع اضرار» و بر اساس ضوابط شرعی و اصول ثابت آن صورت می‌پذیرد.

شریعت اسلامی در مفهومی که ما از آن داریم، متصف به برتری، کمال و دوام است. یعنی شریعت الهی در مبانی و ویژگی‌های خود بلندتر و متعالی‌تر از هر فکر بشری و برتر از تمام تجارب انسانی قرار دارد که در طول زمان و در اماکن مختلف انجام شده است؛ هرچند این تجارب تا آخرین حد ممکن پُر بار، متعدد و متنوع باشند. شریعت اسلامی به صفت کمال متصف است، یعنی هیچ نوع نقص و کمبودی در آن وجود ندارد. از صفت دوام برخوردار است، یعنی شریعت اسلامی دارای اصول ثابت بوده و تغییری در آن راه ندارد. شریعت الهی همیشه مقدم‌تر از فکر انسانی قرار دارد، به خصوص در بخش اصول و قواعد عمومی؛ یعنی فکر انسانی را - هرچند طویل و عریض باشد- در تمام مراحل آن رهبری و رهنمایی می‌کند.

به همین خاطر شعار «الإسلام هو الحل» از اولین روزهای آغاز بیداری اسلامی در قرن گذشته تا حال زبانه‌ها هزاران بار تکرار شده و حرکت اسلامی اعتقاد جازم دارد به اینکه اسلام توانایی پاسخ‌گویی به تمام احتیاجات عصر و ظرفیت ارائه حلول برای تمام مشکلات زندگی امروزی را در خود دارد.

آزادی انسان اساس تمدن متعالی اسلام است:

الله عزوجل انسان را همراه با اراده آزاد آفریده و این قدرت را به او داده است که از آراء و افعال آنچه را می‌پسندد اختیار نماید و آنچه را نمی‌پسندد، ترک کند. آزادی جزء فطرت انسان است و باید انسان از تمام قید و بند ها رهایی یافته و تنها بنده الله واحد متعال باشد. در راه هرنوع تعدی و تجاوز بر حریم آزادی مقاومت نموده دیگران را درین راه کمک کند. اسلام تجاوز بر آزادی انسان دانسته باصراحت می‌گوید:

«متى استعبدتم الناس وقد ولدتهم امهاتهم احرارا»

(از چه وقتی انسانها را به بندگی گرفتید، در حالیکه مادران شان آنها را آزاد آفریده بودند؟) اسلام استبداد و سلب آزادیها را آنرا نوعی مقابله با اراده خالق لا یزال تلقی نموده بر حکام و مسئولین امور واجب گردانیده تا آزادی شهروندان خویش را حفاظت نمایند. پس آزادی به این مفهوم یک ارزش متعالی و یک اصل عام است که تمام جوانب زندگی انسان را در بر می‌گیرد و در اعماق ضمیر و آگاهی و درک او ریشه داونیده وی را انسان آزاده ای می‌سازد که همانند خود به دیگران نیز حق آزادی و حریت را قائل می‌شود. این آزادی مطلق بوده و جز مبادی شریعت و عرف

مصلح افراد و جوامع تحقق می‌یابد و صلاح حکومت تضمین می‌شود، و عدل است که اجازه نمی‌دهد حکومت به ارگانی تبدیل شود که بر ضد ملت خود عمل نماید. الله متعال با صراحت می‌فرماید:

{ لَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلَنَا بِالْبَيِّنَاتِ وَأَنْزَلْنَا مَعَهُمُ الْكِتَابَ وَالْمِيزَانَ لِيَقُومَ النَّاسُ بِالْقِسْطِ وَأَنْزَلْنَا الْحَدِيدَ فِيهِ بَأْسٌ شَدِيدٌ وَمَنَافَعُ لِلنَّاسِ وَلِيَعْلَمَ اللَّهُ مَن يَنْصُرُهُ وَرُسُلَهُ بِالْغَيْبِ إِنَّ اللَّهَ قَوِيٌّ عَزِيزٌ ﴿٢٥﴾ }

«به راستی [ما] پیامبران خود را با دلایل آشکار روانه کردیم و با آنها کتاب و ترازو را فرود آوردیم تا مردم به انصاف برخیزند و آهن را که در آن برای مردم خطری سخت و سودهایی است پدید آوردیم تا خدا معلوم بدارد چه کسی در نهان او و پیامبرانش را یاری می‌کند آری خدا نیرومند شکست ناپذیر است.»

اقامه عدل به مفهوم شامل و همه‌جانبه آن فقط و فقط از طریق پابندی کامل به شریعت الهی و رهنمودهای اسلام در تمام بخش‌های زندگی تحقق می‌یابد و چنانچه در زمان ظهور اسلام، نظامهای وقت از جمله امپراطوری روم شرقی مبنی بر مسیحیت منحرفه و دولت بزرگ فارس با عقیده مجوسی آن، نتوانسته بودند عدالت را برای ملت‌های زیر سلطه شان تأمین نمایند، نظامهای معاصر نیز نتوانسته اند عدالت و انصاف را برای بشر به ارمغان بیاورند. دیروز اتحاد جماهیر سوسیالیستی شوروی و امروز قدرتهای بزرگ پابند به لیبرال دیموکراسی غرب، هیچکدام نتوانسته اند عدالت واقعی را در جوامع تحقق ببخشند. غریبها اگر با ملت‌های خود در داخل و آنهم در بعضی موارد نسبت به سوسیالیستها برخورد

پسندیده هیچ قید و بند دیگری را نمی‌پذیرد. یقیناً احترام به آزادیها ضرورت حیاتی و شرط لازم برای متحرک ساختن توانمندی‌ها و ابتکارات بشر بوده و انسان را به سوی دستاوردهای بیشتر سوق می‌دهد و در نهایت، زمینه‌های اصلاح و شروط نهضت را فراهم می‌سازد. امت اسلامی در مسیر انحطاط خویش مهلک‌ترین ضربات را از حکومتها و جریانات مستبدی متقبل گردیده‌اند که آزادی‌های مشروع مردم را مصادره نموده‌اند. و متأسفانه بیشترین وقت و انرژی رهروان حرکت اسلامی معاصر از همان ابتداء تا حال، صرف مقابله با استبداد گردیده و قیمت بزرگی را درین زمینه پرداخته و می‌پردازند. ولی البته ملت‌های مسلمان بشمول مردم افغانستان، ثمرات این قربانیها را بشکل وجود برخی آزادیها در جامعه می‌چشند.

فقط اسلام متضمن تحقق عدالت در جامعه است:

عدالت سنت و قانون الهی در کائنات بوده و الله عزوجل آسمان‌ها و زمین را بر اساس قسط و عدل برپا کرده است. هیچ تمدن، مدنیت و آبادانی جز بر پایه عدل اقامه نمی‌شود. استقرار دولت‌ها و گسترش قدرت آنها فقط به وسیله عدل امکان پذیر می‌شود. هدف الله جل جلاله از نازل فرمودن کتاب‌ها و بعثت پیامبران با دلایل آشکار این بوده است که روابط مردم بر مبنای عدل و داد تنظیم شده و در میان شان بر اساس عدل حکم شود. عدالت جوهر شریعت اسلامی و سبب نزول آن است؛ یعنی شریعت اسلامی نازل شده است تا جامعه بر اساس عدل و مساوات در میان تمام ابنای بشر اعم از حاکم و محکوم و مسلمان و غیرمسلمان بر قرار سازد. به وسیله عدالت است که توازن بین

بهتر و عادلانه تری دارند، بازدر تعامل با ملت‌های دیگر، خاصتاً ملل ضعیف، کاملاً ظالمانه برخورد نموده معیارهای دوگانه و غیر منصفانه را اعمال می نمایند.

رسالت اسلام بیرون ساختن انسانها از تنگنای مادیت بسوی وسعت معنویتهاست:

طغیان مادیگری و دوری از معنویت در زندگی اجتماعی، نتیجه پلان‌های دراز مدت دشمنان اسلام و غلبه تمدن مادی غرب بر تمدن ربانی اسلام است که از سال‌ها بلکه قرن‌ها برای آن کار صورت گرفته است. دشمنان اسلام بعد از آنکه مأیوس گردیدند که مسلمانان هویت مستقل شان بعنوان امت اسلامی را ترک نخواهند کرد، آهسته آهسته وضعی را بوجود آوردند تا ایمان حقیقی از قلوب مسلمانان بیرون گردیده، عبادات آنها میان تهی و اخلاق شان فاسد گردد. به همین منظور وسائل و زمینه های فراوانی را بخاطر اشباع شهوت‌ها و نشر شراب نوشی، قماربازی و زناکاری در جوامع اسلامی بوجود آوردند تا افراد مسلمان از لحاظ شخصیتی ضعیف، بنیاد خانواده های شان متزلزل و جامعه شان به تدریج توان مقاومت در برابر هجوم فکری و فرهنگی غرب را از دست بدهد.

شیوه مادی زندگی درکنار سائر خرابیها درجوامع اسلامی، نسلی از حاکمان خداناترس و ظالم را بوجود آورده که بخاطر حفظ کرسی و امتیازات مادی شان حتی حاضر بودند و استند جنگ را بر ملت‌های خویش تحمیل نموده رعایای خویش را گرسنه نگهدارند و یاهم آنها را به جرم مخالفت شکنجه و زندانی سازند. سرایت شیوه زندگی مادی گرانه و دور از ربانیت اسلام، نتایج خطرناکی را برای

جوامع اسلامی بیار آورد، ازجمله:

- محصور گردیدن علم و تحقیق در دایره محسوسات که سبب انکار غیبات و بروز الحاد و شک در مورد ثوابت دین گردید.
- محدود ساختن هدف زندگی در جستجوی لذتها و کوشش در جهت اشباع شهوت شکم و فرج که سبب ضعف جانب معنوی انسانها گردید.

- خارج شدن معاملات اقتصادی و داد و ستد تجارتي از دایره فرمان الهی و تعلیمات دینی سبب بی معنی شدن اخلاقیات درین میدان و در نتیجه باعث رایج شدن نظام ظالمانه سودی گردید.

- همچنان، فاسد شدن نفوس انسانها، ضعف اخلاق و کثرت جرائم را نیز از نتایج خطرناک مادیگری در جوامع اسلامی می توان شمرد.

الله متعال با صراحت تام اهل کتاب را از بنده ساختن انسانها به کمک قوت مادی برحذر داشته به اختیار نمودن زندگی ربانی که اساس آنرا وحی و تعلیمات آسمانی تشکیل میدهد، فرا می خواند.

{مَا كَانَ لِشَرِّ أَنْ يُؤْتِيَهُ اللَّهُ الْكِتَابَ وَالْحُكْمَ وَالنُّبُوَّةَ ثُمَّ يَقُولَ لِلنَّاسِ كُونُوا عِبَادًا لِي مِنْ دُونِ اللَّهِ وَلَكِنْ كُونُوا رَبَّانِيِّينَ بِمَا كُنْتُمْ تُعَلِّمُونَ الْكِتَابَ وَبِمَا كُنْتُمْ تَدْرُسُونَ} (آل عمران/۷۹)

«هیچ بشری را نسزد که خدا به او کتاب و حکم و پیامبری بدهد سپس او به مردم بگوید به جای خدا بندگان من باشید بلکه [باید بگوید] به سبب آنکه کتاب [آسمانی] تعلیم می دادید و از این رو که درس می خواندید انسانهای ربانی باشید.»

اما متأسفانه اروپای مسیحی این کار را کرد و مروج اصلی برده گی و استعمار از یک طرف

ادیان به عدل حقیقی می‌رسند. امام حسن البنا مؤسس حرکت اسلامی معاصر در مورد مسؤولیت تاریخی دعوتگران اسلام در عصر غلبهء مادیت می‌گوید:

«مسؤولیت ماست تا در برابر این موج تجاوزگر تمدن مادی و مدنیت خوشگذرانی‌ها و شهوات بایستیم، مدنیتی که ملت‌های مسلمان را در خود پیچانیده، ایشان را از رهبری پیامبر اسلام صلی الله علیه وسلم و هدایت قرآن بدور ساخته و دنیا را از نور هدایت شان محروم نموده است. ما باید دستان این تمدن مادی‌گرایانه را از سرزمین خود کوتاه و ملت خویش را از آفات آن مصئون سازیم. این سیر تمدنی و طویلی است که از ساختن فرد مسلمان اعم از مرد و زن، به اساس عقیده سلیم و ایمان صادقانه آغاز می‌یابد و به تعقیب آن ساختن خانواده‌های مؤمن که به تقوا بنا یافته و شعایر اسلام در آن احترام گردد. از تجمع این خانواده‌های با رسالت، جامعه مسلمان ربانی تشکیل خواهد گردید، که به چیزی جز تطبیق قانون الله جل جلاله راضی نگردیده و از ارزش‌های اسلامی پاسداری خواهند نمود».

الله متعال مردم افغانستان را از آزادی، پیشرفت و عزت واقعی در روشنی تعالیم اسلام برخوردار گرداند- آمین.

و مشوق زندگی مادِگرایانه در جوامع امروزی مسلمانان از طرف دیگر، همین اروپا است. سرّ کشمکش حقیقی میان غرب سیکولار و شرق اسلامی نیز در همین جا نهفته است که غرب می‌خواهد تمدن و طرز زندگی مادی خود را بر مسلمانان نیز تحمیل نماید که در نتیجه ایشان آقا و رهبر و ما غلام و دنباله رو ایشان باشیم و اما شرق اسلامی که مهبط ادیان آسمانی، پراز معنویت‌ها و اخلاق و بلاخره جایگاه آخرین رسالت آسمانی است در برابر آن مقاومت می‌کند. ما بعنوان مسلمانان حق خود می‌دانیم تا جوامع خویش را بر اساس تعلیمات اسلام، که توحید و حاکمیت مطلق الله متعال، بنیاد اصلی آنرا تشکیل می‌دهد، بسازیم. ما می‌خواهیم از تمدن درخشان اسلامی الگو بگیریم که مادیت و معنویت، دین و دولت و بالاخره دنیا و آخرت در کنار هم قرار داشته باشند نه از مدنیت مادی که فاقد معنویت است، ما می‌خواهیم دولت مدنی پیشرفته اما متدین، تشکیل دهیم، نه دولت مدنی سیکولار که با ارزش‌ها و سوابق تاریخی ما در تضاد بوده و نمی‌تواند انسان را به طور همه جانبه خوشبخت و کامیاب بسازد. البته از تمدن مادی غرب به اساس قاعد «خذ ما صفی وضع ما کدر» هر مفید نافع را که با ارزشهای ما در تضاد نباشد، بدون تعصب خواهیم پذیرفت.

پس جا دارد که بخاطر رسیدن دوباره به اوج قله‌های عزت و سعادت چون روزگار فتوحات اسلامی، خود را از پنجه‌های شوم زندگی مادی‌گرایانه نجات داده و بطرف راه روشن و جاویدان اسلام رو آوریم که انسان را از ضیق دنیا به وسعت دنیا و آخرت و از ظلم

د قرآن کریم سره

د ژوند کولو عملي لارې چارې

څېړندوی عبدالرحمن حامد

شوی دی، او نه هم داسې کتاب دی چې یوازې د اجر او ثواب د ترلاسه کولو په موخه یې په تلاوت ځانونه ملزم وگرځوو او نه هم داسې کتاب دی چې د خلکو د غولولو لپاره په ناحقه قسمونه ورباندې وخورو، بلکې د دغه ستر الهي کلام نزول د بشریت د هدایت او لارښوونې لپاره شوی دی دا داسې کتاب دی چې د بشر د ژوندانه ټولو اړخونو ته شامل کتاب دی زموږ د ژوند ټول کره وړه ورپورې تړلي دي، زموږ د ژوند ښېگڼه ورپورې تړلې ده. مونږه هغه وخت مونږه یو چې دغه قرآن زموږ سره وي د مونږ د ژوند برنامه وي.

قرآن کریم د بشر د هدایت تر ټولو اصلي سرچینه ده چې په هر وخت کې او د هرې ټولنې د حالاتو سره سم د مصالحو او منافعو تأمینونکې دی، د مسلمانانو د اساسي قانون او شرعي وثیقي په توګه د لوی څښتن تعالی له

الحمد لله والصلوة والسلام على رسول الله و على آله و أصحابه و من والاه و بعد!

دا یو تاریخي واقعیت دی چې کله مسلمانانو د قرآن کریم سره عملي ژوند درلود، عزت یې په برخه ؤ او د نړۍ سیادت او قیادت یې په لاس کې ؤ، خو کله چې د مسلمانانو پاملرنه د قرآن کریم نه کمه شوه نو په مسلمانانو کې نفاق او اختلافات را پیدا شو، عزت یې په ذلت بدل شو، سیادت او قیادت یې له لاسه ووت. څومره چې مسلمانان د قرآن نه لېرې شول په هماغه اندازه بد بخته شول، د دغه بد بختي نه د نجات یوازنی لار په قرآن منګولې لګول او د قرآن سره عملي ژوند پیلول دي.

قرآن کریم کوم نمایشي کتاب ندی چې مونږ یې یوازې په شتون وویاړو، او نه هم یوازې د عبادت او په لمانځه کې د لوستلو لپاره نازل

لوري را لېږل شوی دی.

قرآن کریم نه یوازې د عقیدې په برخه کې چې د اسلام زیر بنا ده، د انسانانو لپاره هدایت دی بلکې د ژوند په هره برخه کې ښایسته او ښکلې لارښوونې لري.

دا چې څرنگه کولای شو د قرآن لارښوونې په خپل ژوند کې عملي کړو، او د قرآن سره عملي ژوند ولرو، قرآن د خپل ژوند کړنلاره او دستور العمل و گرځوو، ژوند مو د قرآن سره تېر کړو؟ په دغې مقالې کې همدغو موخوته د رسېدو لپاره هڅه شوې ده څو ځینې اغېزمنې لارې چارې په لاندنې مطالبو کې په مختصره توګه شرحه کړم.

۱- په ټول قرآن باندې پوره یقین او باور لرل: په قرآن کریم باندې یقین او باور لرل په دې معنا دی چې په ژبه اقرار وکړو چې دغه الهي کلام د بشر د هدایت لپاره د الله تعالی له لوري د جبرئیل پو اسطه په محمد مصطفی صلی الله علیه وسلم باندې رانازل شوی دی. او په زړه کې خپله همدا خبره تصدیق کړو او کلک یقین او باور ورباندې ولرو. او شک او شبهه پکې ونکوو.

په هره اندازه چې په قرآن باندې د انسان یقین او باور زیات وي په هماغه اندازې سره انسان د عمل جوګه کیدلی شي ځکه ایمان او عمل لازم او ملزوم د یو بل دي.

دا چې علت په څه کې ؤ چې رسول اکرم صلی الله علیه وسلم او صحابه کرامو به د قرآن سره زیاته مینه درلوده، د تلاوت نه به یې نه مړیدل، هر څومره به چې ستړي وو

په لمونځونو کې به یې تلاوت زیات کاوه په ځانګړې توګه د تهجد په لمونځونو کې؟ یوازنی علت یې دا ؤ چې د هغوی ایمانونه زیات کلک او محکم وو.

مونږه چې د قرآن تلاوت نکوو، یایې د تلاوت نه هسې خوند نه اخلو چې صحابه کرامو اخیست، علت یې دادی چې په قرآن کریم باندې زمونږه ایمانونه سست او ضعیفه دي. نو یوازنی لاره یې داده چې مونږه دغه کتاب ته رجوع وکړو چې زمونږه ټول ژوند ورپورې تړلی دی. او په دې باندې باید کلک یقین او باور ولرو چې دغه الهي کلام د بشر د هدایت لپاره راغلی او د ژوند په هر برخه کې لارښوونې لري.

د قرآن کریم په ټولو احکامو باندې یقین او باور لرل د مسلمان له مکلفیتونو نه شمېرل کېږي کله چې د مسلمان یقین او باور په قرآن باندې کلک شي نو د احکامو په عملي کولو یې خامخا ځان ملزم گرځوي. ځکه چې هغه په دې پوهېږي چې د قرآن کریم ټول احکام چې د ژوند په هره برخه کې وي د انسانانو د ښکمرغۍ او سو کالۍ، او د سالمې پر مخ تللې ټولنې د رامنځ ته کیدو لپاره راغلي دي. همدارنګه د ایمان او عقل غوښتنه هم داده چې ټول هغه احکام چې په قرآن کې راغلي دي د انسانانو د ښېګڼو لپاره دي باید عمل ورباندې وشي داسې نه چې ځینې یې عملي کړو او ځینې نور یې شاته وغورځوو لکه چې قرآن کریم د بنی اسرائیلو په هکله داسې وایي: {أَفَتُؤْمِنُونَ بِبَعْضِ الْكِتَابِ وَتَكْفُرُونَ بِبَعْضٍ فَمَا جَزَاءُ

مَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ مِنْكُمْ إِلَّا خِزْيٌ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ يُرَدُّونَ إِلَى أَشَدِّ الْعَذَابِ وَمَا اللَّهُ بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ (٨٥) {البقرة : ٨٥}

(آيا تاسې ځينې كتاب منۍ او له ځينې نورو څخه بيا انكار كوي؟ نو د هغو خلكو جزا چې دا وړ كارونه كوي پرته له دې بل څه نده چې: په دنيوي ژوند كې به له رسوايي سره مخ او د قيامت په ورځ به خورا سخت عذاب ته وروستل شي. او الله تعالى ستاسې له كړنو څخه نا خبره نه دی.)

۲- د قرآن کریم تعلیم او تعلم: د قرآن کریم زدکړه او بل ته یې وربښودل د دې سبب گرځي چې خلک قرآن ته مخه وکړي، قرآن په سمه توګه زده کړي، ژباړه او تفسیر یې زده کړي، په قرآن ښه پوه شي، عقیده یې سمه شي په اصلي دین پوه شي او د هر ډول بدعت او د دین خلاف کار نه ځان وژغوري، نو دغسې کسان خامخا د قرآن احکام په خپل ژوند کې نافذوي، خپل ژوند د قرآن له احکامو سره سم عیاروي.

رسول اکرم صلی الله علیه وسلم فرمایلي دي: « خَيْرُكُمْ مَنْ تَعَلَّمَ الْقُرْآنَ وَعَلَّمَهُ » د تاسو نه بهتر هغه څوک دی چې قرآن زدکړي او خلکو ته یې ور زده کړي.

د قرآن کریم د تعلیم او تعلم نه مقصد یوازې د کلماتو او الفاظو زدکول او یادول ندي، بلکې معنی او مفهوم یې هم مراد دی. چې په دواړو برخو یې په مختصر ډول سره په لاندې توګه بحث کېږي.

د قرآن کریم د الفاظو زدکړه: د قرآن کریم لفظ باید ښه په غور او دقت سره زده شي، ځکه د

قرآن د لفظ زدکړه د معنا د زدکړې لپاره مقدمه ده. هر مسلمان ته لازمه ده څو تر خپلې وسې پورې د قرآن کریم الفاظ د تجوید سره زده کړي. الله تعالى فرمايي: {وَرَتَّلِ الْقُرْآنَ تَرْتِيلاً (٤)} [المزمل : ٤]

(قرآن په ترتیل سره ښکاره ښکاره او واضح واضح ولوله). ښکاره او واضح لوستل په دې معنی سره دي چې هر توری یې له خپل مخرج، سره له صفاته یې ادا شي.

د قرآن کریم د معنا زدکړه: د قرآن کریم نه د نزول مقصد یوازې د الفاظو زدکړه او د هغه تلاوت ندي بلکې د قرآن د نزول اصلي او اساسي مقصد په قرآن د پوهیدو، په قرآن کې د فکر او غور کولو، او بالاخره د قرآن کریم نه د لارښوونو ترلاسه کول دي. دغه اهداف هغه وخت تر لاسه کیدای شي چې د قرآن په ترجمې او تفسیر باندې ځانونه پوه کړو. وروسته بیا تفکر او تدبیر په کې وکړو او احکام او مسایل یې نورته هم ور زده کړو. الله تعالی فرمایي: {وَهَذَا كِتَابٌ أَنْزَلْنَاهُ مُبَارَكٌ فَاتَّبِعُوهُ وَاتَّقُوا لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ (١٥٥)} [الأنعام : ١٥٥]

(او مونږ دا له برکته ډک کتاب قرآن نازل کړی دی. تابعداري ترې وکړئ او پرهیز گاره شئ تر څو پر تاسې رحم وکړای شي.)

د قرآن نه تابعداري داده چې قرآن خپل امام او د لارښود کتاب وگرځوو او ټولې هغه لارښوونې چې په دې قرآن کې دي په خپل ژوند کې عملي کړو.

په ښوونیزو او روزنیزو مرکزونو کې د قرآن

د قرآن او حدیثو په هکله یې پوره علم ندی تر لاسه کړی او د قرآن او حدیثو نه د مسائلو او احکامو استنباط نشي کولای.

په جوماتونو کې د قرآن کریم تعلیم او تعلیم: جوماتونه چې د مسلمانانو عبادت ځایونه او دیني مرکزونه دي د قرآن کریم د تعلیم او تعلیم لپاره ډېر مناسب او غوره ځای دی.

په جوماتونو کې د قرآن کریم د درس او تدریس په هکله په احادیثو کې سپارښتنه شوې ده. په کوم جومات کې چې د الله بندگان د قرآن د زده کولو لپاره یو ځای شي هلته د الله تعالی رحمت راوړېږي هغه خلکو ته سکون او آرامي پیدا کېږي. ملائکې داسې مجلسونه په خپلو وزرونو پټوي.

کله چې رسول اکرم صلی الله علیه وسلم وفرمایل: «وَمَا اجْتَمَعَ قَوْمٌ فِي بَيْتٍ مِنْ بُيُوتِ اللَّهِ، يَتْلُونَ كِتَابَ اللَّهِ وَيَتَدَارَسُونَهُ بَيْنَهُمْ، إِلَّا نَزَلَتْ عَلَيْهِمُ السَّكِينَةُ، وَعَشِيَتْهُمْ الرَّحْمَةُ، وَحَفَّتْهُمُ الْمَلَائِكَةُ، وَذَكَرَهُمُ اللَّهُ فِيمَنْ عِنْدَهُ، وَمَنْ بَطَأَ بِهِ عَمَلُهُ لَمْ يُسْرِعْ بِهِ نَسَبُهُ» د خلکو یو ټولې د خدای د کورونو په یوه کور کې د الله تعالی د کتاب د تلاوت او په خپل منع کې د تدریس لپاره نه سره را ټولېږي مگر دا چې په هغوی باندې اطمینان را نازلېږي، او د الله تعالی رحمت یې را نغاړي، او ملائکې یې په وزرونو پټوي، او الله یې د هغه چا په وړاندې یادوي چې الله ته مقرب دي.

خلفای راشدینو او صحابه کرامو رضی الله عنهم په جوماتونو او کورنو کې د قرآن مدرسې جوړې کړې وې. هغو کسانو به چې

کریم تعلیم او تعلیم ته اولویت ورکول: په پوهنتونونو مکتوبونو او دیني مدرسو کې د نورو علومو تر څنګ د قرآن کریم تعلیم او تعلیم ته ځانګړې پاملرنه د مؤمنانو دیني وجیبه ده.

کله چې یو محصل د طب له پوهنځي نه فارغېږي د دې تر څنګ چې یو ښه ډاکتر وي یو ښه قرآن پوه به هم وي.

د انجینیري د پوهنځي محصل به ددې تر څنګ چې په خپل مسلک کې متخصص وي په قرآن باندې به هم ښه پوهېږي.

همدارنګه د اسلامي ټولنې حقوق پوهان او سیاستمداران به د قرآن په زدکړو سمبال کسان وي.

د مکتب او لېسې د دورې نه فارغ زده کوونکي به د قرآن په تعلیماتو سمبال او د قرآن د احکامو په هکله به پوره معلومات لري د دیني مدرسو شاګردان باید د نورو فنونو او علومو تر څنګ د قرآن تعلیم او تعلیم ته پوره پاملرنه وکړي خو د فراغت سره سم ټولنې ته یو قرآن پوه عالم وړاندې شي.

په دیني مدرسو کې د شاګردانو ټول وخت په فنونو باندې تېرېږي پنځلس شپاړس کاله د فنونو په درس کې تېروي چې یو ښه منطقي، صرفي یا نحوي عالم ترې جوړېږي سره له دې چې د قرآن په ترجمې ښه پوهېږي ولې د قرآن عالم نوي ځکه قرآن ته یې وخت نوي ورکړی د قرآن تعلیم او تعلیم یې نوي کړی د قرآن له تلاوت نه یې ځان بې برخې کړی وي. سره لدې چې د قرآن او حدیثو د زده کولو په موخه یې د فنونو علم تر لاسه کړی ولې

هر تعداد سره چې وي له اوبسانو نه ډېر غوره دي.

په دغه حديث کې يوازې د قرآن کریم د جملو او کلماتو زدکړه هدف نه ده بلکې علم او عمل هم ورنه مقصد دی، ځکه خو په دغه حديث کې لږو آيتونو ته اشاره شوې ده خو عمل ورباندې ممکن وي.

په کورونو کې د قرآن کریم تعليم او تعلم: قرآن کریم د مسلمانانو مؤمن به کتاب دی د دې کتاب تعليم او تعلم د هر مؤمن فرد وجيبه او مکلفيت دی.

هر مؤمن په دې مکلف دی خو د قرآن کریم او د هغه د احکامو په هکله چې څومره علم لري په خپلو کورونو کې دې خپلو ميندو، خويندو، ښځو، لوبو او ماشومانو ته ور وښايي.

همدارنگه ښځې هم مکلفې دي خو خپلو کورونو کې د نارينه و نه د قرآن لفظ معنى مفهوم زده کړي.

د رسول اکرم صلى الله عليه وسلم په زمانه کې د هفتې يوه خاصه ورځ د ښځو لپاره ځانگړې شوې وه چې په هغه ورځ کې به رسول اکرم صلى الله عليه وسلم ښځو ته د قرآن کریم احکام او د دين تعليم ور زده کاوه. په کلي او کوڅو کې چې گاونډيان دي هغوى د يو تر بله د قرآن په تعليم او تعلم اقدام وکړي د هغه چا سره چې د قرآن علم وي په قرآن پوهېږي د قرآن معنى او تفسير کولى شي هغه دې هغو نورو ته چې نه ورباندې پوهېږي د قرآن په رسولو کې اقدام وکړي.

په دغو مدرسو کې د قرآن علم زده کړ نو د نورو خلکو د تعليم لپاره به نورو منطقو ته استول کيدل. چې په دې توگه د قرآن دغه د تعليم مرکزونه او درسي حلقې د يو ستر انقلاب او بدلون ذريعه وگرځيدله.

په يوه حديث کې چې عقبه بن عامر رضى الله عنه روايت کړى راځي چې نوموړي وويل: خَرَجَ رَسُولُ اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم- وَنَحْنُ فِي الصُّفَّةِ ، فَقَالَ « أَتَيْكُمْ يُحِبُّ أَنْ يَغْدُوَ إِلَى بَطْحَانَ ، أَوْ إِلَى الْعَقِيقِ فَيَأْتِيَ كُلَّ يَوْمٍ بِنَاقَتَيْنِ كَوْمَاوَيْنِ زَهْرَاوَيْنِ فَيَأْخُذُهُمَا فِي غَيْرِ إِمٍّ بِاللَّهِ وَلَا قَطِيعَةٍ رَحِمَ ».

فَقُلْنَا يَا رَسُولَ اللَّهِ ، نَحْبُ ذَلِكَ ، قَالَ « فَلَا تُغْدُو أَحَدُكُمْ إِلَى الْمَسْجِدِ فَيَتَعَلَّمَ آيَتَيْنِ مِنْ كِتَابِ اللَّهِ خَيْرٌ لَهُ مِنْ نَاقَتَيْنِ وَثَلَاثِ خَيْرٌ مِنْ ثَلَاثٍ وَأَرْبَعٍ خَيْرٌ مِنْ أَرْبَعٍ وَمِنْ أَعْدَادِهِنَّ مِنَ الْإِبِلِ ».

رسول صلى الله عليه وسلم له جوماته راووت، او مونږه د جومات په صوفه کې اوسيدلو، نو ويې فرمايل: د ستاسو نه څوک خوښوي چې هره ورځ بطحان يا عقيق ته ولاړشي. او دوه غټ کواوين لرونکي اوبسان له ځان سره راوړي بې له دې چې صله رحمي قطع کړي يا د گناه مرتکب وگرځي؟ مونږه وويل: يا رسول الله! مونږه ټول داخوښوو.

ويې فرمايل: ولې يو د تاسې سهار د وخته جومات ته نه ځي. خو دوه آيته د الله تعالى د کتاب نه زده کړي يا يې قرائت کړي، چې دغه غوره دی ورته له دوه اوبسانو نه، او درې آيته غوره دي ورته له دريو اوبسانو نه، او څلور آيته ورته غوره دي له څلورو اوبسانو نه، او په

نو ای تلاوت کوونکيه! اوس اختيار تاته دی چې په جنت کې په هره اندازه چې لوړه مرتبه غواړې په هماغه اندازه تلاوت زیات کوه خو د په جنت کې مرتبې لوړې شي. د قرآن کریم د هر توري د تلاوت او لوستو په مقابل کې لس چنده اجرا ثواب ورکول کېږي. رسول اکرم صلی الله علیه وسلم فرمایي: «من قرأ حرفاً من کتاب الله فله به حسنة والحسنة بعشر أمثالها لا أقول أ لم حرف ولكن ألف حرف ولام حرف وميم حرف» خو که چې د کتاب الله یو توری تلاوت کړي نو د ده لپاره د هغه په مقابل کې یوه نېکې ده او یوه نېکي لس چنده ده زه داسې نه وایم چې الم ټول یو توری دی لکن الف یو توری لام بل توری او ميم بل توری دی. د قرآن کریم تلاوت په کورونو کې د خیر او برکت سبب گرځي، هغه کور کې چې د قرآن تلاوت کېږي هغه کورته د رحمت ملائکې را کوزیږي او شیطان ترې تېستی په دی هکله رسول اکرم صلی الله علیه وسلم فرمایي: «الْبَيْتُ الَّذِي يُقْرَأُ فِيهِ الْقُرْآنُ يَكْثُرُ خَيْرُهُ، وَيُوسَّعُ عَلَى أَهْلِهِ، وَيَحْضُرُهُ الْمَلَائِكَةُ، وَيَهْجُرُهُ الشَّيَاطِينُ، وَإِنَّ الْبَيْتَ الَّذِي لَا يُقْرَأُ فِيهِ يُضَيِّقُ عَلَى أَهْلِهِ، وَيَقْلُ خَيْرُهُ، وَيَهْجُرُهُ الْمَلَائِكَةُ، وَيَحْضُرُهُ الشَّيَاطِينُ» هغه کور چې په هغه کې قرآن لوستل کېږي، په هغه کور کې خیراتونه او برکات زیاتیږي، په اهل د هغه کور وسعت او فراخي راځي (اهل ته په کارونو کې مخه پیداکېږي) هغه کور ته ملائکې راځي، او شیطان له هغه کوره ځي. او په هغه کور کې چې قرآن نه لوستل کېږي

او هغه کسان چې په قرآن نه پوهېږي هغوی مکلف دي چې د قرآن د زدکړې لپاره هغه چاته ورشي او قرآن د ترې زدکړې چې قرآن یې زده وي او ځانونه دې د رسول اکرم د دغه حدیث مصداق وگرځوي چې وایي (خَيْرُكُمْ مَنْ تَعَلَّمَ الْقُرْآنَ وَعَلَّمَهُ) غوره د تاسې هغه کسان دي چې قرآن خپله زده کوي او نوروته یې ور زده کوي.

۳- د قرآن کریم ورځنۍ تلاوت: د قرآن کریم یوازې یو ځل لوستل او ځان ورباندې پوهول کافي ندي بلکې دغه کتاب باید په مرتب او دوامداره توگه تلاوت شي.

هر مسلمان باید په شپه او ورځ کې یو ساعت د قرآن کریم د تلاوت لپاره مشخص کړي، او په دوامداره توگه د په ټول عمر کې هره ورځ حد اقل یوه پاره (یو جزء) تلاوت وکړي. چې په دې توگه په هره میاشت کې مسلمان کولی شي قرآن یو ځلي ختم کړي.

د قرآن کریم تلاوت کوونکی به د قیامت په ورځ د قرآن کریم د آیاتونو د تلاوت په اندازې سره په درجو باندې پورته کېږي.

رسول اکرم صلی الله علیه وسلم فرمایي: «يُقَالُ لِمَاذَا قُرِئَ الْقُرْآنُ: أَقْرَأَ وَارْتَقَى وَرَتَّلَ كَمَا كُنْتَ تُرَتِّلُ فِي الدُّنْيَا، فَإِنَّ مِزْلَكَ عِنْدَ آخِرِ آيَةٍ تَقْرُؤُهَا» د قیامت په ورځ به د قرآن ملگري ته وویل شي چې قرأت کوه او پورته خیزه او په آرامۍ سره یې لوله لکه چې په دنیا کې به د په آرامۍ سره لوسته، نو یقیناً ستا منزل او کور د وروستني آیت په نزد دی چې ته یې قرأت کوي.

وَخَاصَّتُهُ» بېشکه په خلکو کې د الله تعالی اهل شتون لري. انس وايي وويل شول چې اى د الله رسوله! دا کوم خلک دي؟ رسول الله صلى الله عليه وسلم ورته وفرمايل: چې د قرآن کریم اهل د الله تعالی اهل دی

هغه کسان چې د قرآن حافظان دي يا د قرآن يوه برخه يې ياد وي د هغو حرمت او عزت په مسلمان باندې لازم دی ځکه چې دغه کار رسول اکرم صلى الله عليه وسلم کړی دی. له ابوهريره رضی الله تعالی عنه نه روايت شوی دی چې: رسول الله صلى الله عليه وسلم يو هيات يوې منطقي ته ليږه، د هيات په ترکيب کې چې هر څونفره و له هر يوه نه يې پوښتنه وکړه چې څومره قرآن يې ياد دی د هيات له غرونه يو نفر چې تر ټولو ځوان و دا پوښتنه وکړه چې څومره قرآن په ياد لرې؟ ويې ويل چې دغه سورت او دغه سورت او د بقرې سورت! د الله رسول ورته وويل د بقرې سورت دې هم په ياد دی هغه وويل هو! رسول اکرم صلى الله عليه وسلم ورته وويل: ته مې د دې ټولي امير مقرر کړې.

د دغه حديث نه ښکاري چې د ټولنې مشران د ادارې چارواکي بايد د قرآن حافظان وي.

ولې ډېر د تأسف ځای دادی چې د قرآن کریم حفظ او يادول مو غريبانو او بې وزله کسانو ته پريښي دي او د يو مستحب عمل په سترگه ورته گورو. خو د خارجي ژبو زدکول په تجربې او تخنيکي علومو خپل ځانونه او اولادونه سمبالول مو د مهمو فرايضونه گرځولي دي.

د هغه د کور غړي به په مشکلاتو کې وي خیر يې کميږي ملائکې له هغه کوره وځي او شيطان هغه کور ته ننوځي.

د قرآن کریم د تلاوت د فضيلت په هکله زيات احاديث روايت شوي دي چې د بحث د اوږدېدو له امله په همدې اندازه اکتفاء کوم.

۴- د قرآن کریم د تلاوت اوږدېدل: څرنگه چې د قرآن کریم تلاوت په زړونو تاثير لري او عبادت شمېرل کېږي دغه راز د قرآن کریم د تلاوت اوږدېدل هم عبادت دی او هم د رحمت د نزول ذريعه ده. الله تعالی فرمايې: {وَإِذَا قُرِئَ الْقُرْآنُ فَاسْتَمِعُوا لَهُ وَأَنْصِتُوا لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ} (۲۰۴) [الأعراف: ۲۰۴] (کله چې قرآن ولوستل شي نو ورته غوږشې او چپ ووسې ښايي چې پرتاسې رحم وشي).

۵- د قرآن کریم د يوې برخې يادول: څرنگه چې قرآن کریم زمونږه د ژوند کړنلاره او دستور العمل دی نو لازمه ده څو د قرآن کریم يوه برخه په ځانگړې توگه ځينې آيتونه او سورتونه په ياد ولرو. په يو حديث کې راځي: «إِنَّ الَّذِي لَيْسَ فِي جَوْفِهِ شَيْءٌ مِّنَ الْقُرْآنِ كَالْبَيْتِ الْخَرِبِ» هغه څوک چې يو څه يې د قرآن له ياده نوي د کنډوالې په څېر دی.

د قرآن کریم حافظان اولوستونکي د الله تعالی اهل شمېرل کېږي. حضرت انس رضي الله تعالی عنه روايت کوي چې وايي: رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي دي: «إِنَّ لِلَّهِ عَزَّ وَجَلَّ أَهْلِينَ مِنَ النَّاسِ قَالَ قِيلَ مَنْ هُمْ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ أَهْلُ الْقُرْآنِ هُمْ أَهْلُ اللَّهِ

په بار بار تکرار چې انسان تر خپلې اغېزې لاندې راولي؟

هغه کسان چې د قرآن تلاوت کوي او غوږ هم ورته نیسي خو په قرآن کې تدبر نکوي د هغو په هکله قرآن داسې وايي: {أَفَلَا يَتَذَكَّرُونَ الْقُرْآنَ أَمْ عَلَىٰ قُلُوبٍ أَقْفَالُهَا} (۲۴) [محمد: ۲۴]

(آیا په قرآن کې تدبر نکوي؟ او که زړونو ته یې قفلونه اچول شوي دي.)

ابن قیم جوزي رحمه الله ویلي دي: الله تعالی قرآن د دې لپاره را نازل کړی دی. خو په هغه کې تدبر او تفکر وشي. نه دا چې یوازې د اجر او ثواب په موخه د تلاوت کړی شي. امام شوکاني رحمه الله ویلي دي: چې الله تعالی قرآن یوازې د تدبر او تفکر لپاره را نازل کړی دی نه د دې لپاره چې یوازې په تلاوت یې بسنه وکړو او تفکر پکې ونکړو.

نو د دې لپاره د قرآن کریم له خیر نه مو ځانونه محروم کړي نوي د قرآن کریم د تلاوت تر څنګ باید په هغه کې تدبر او تفکر هم وکړو.

۸- په قرآن کریم باندې عمل: قرآن کریم د عمل کتاب دی د عمل لپاره را نازل شوی دی، په قرآن باندې ایمان او همدارنګه ورباندې عمل کول لازم او ملزوم د یو بل دي څوک چې په قرآن باندې ایمان لري او عمل ورباندې نکوي ایمان او باور یې ضعیفه دی. په قرآن باندې عمل انسانان د تیارونه د رڼا لوري ته راباسي رسول اکرم صلی الله علیه وسلم په یوه حدیث کې فرمایي: «القرآن

۶- ځان د قرآن کریم مخاطب ګڼل: په قرآن کریم کې چې څه اوامر یا نواهي ذکر شوي دي که یې انسان خپله لولي یا یې له بل چانه اوري باید تر ټولو ورباندې ځان د هغو اوامرو او یا نواهیو مخاطب فرض کړي او داسې باور د وکړي چې دغه خطاب ماته متوجه دی، زه باید تر هر چا لومړی عمل ورباندې وکړم.

همدارنګه که د وعد یا وعید آیتونه لولي یایې له چانه اوري ځان دې د هغو آیتونو مخاطب وشمېري، که د قصصو او پخوانیو اقوامو د حکایاتو اړوند آیتونه یې لوستل یا یې د چانه اوریدل، باید په دې د پوه شي چې له دغو آیتونو نه هدف د وخت تېرول، او یا د انسانانو مصروفول ندي بلکې په دې آیتونو کې انسانانو ته د پند او عبرت ذکر شوی دی، انسانان باید د خپل ژوند درسونه له همدې آیتونو نه واخلي. لکه چې الله تعالی فرمایي: {لَقَدْ كَانَ فِي قَصَصِهِمْ عِبْرَةً لِأُولِي الْأَلْبَابِ} [یوسف: ۱۱۱]

(بېشکه د دوی په قصو کې د عقل د خاوندانو لپاره د عبرت درسونه دي.)

۷- په قرآن کې تدبر: د قرآن کریم د تلاوت په فضیلت کې آیتونه او روایتونه زیات دي او په هکله یې کتابونه او لیکنې هم شته خو پوښتنه دا پیداکېږي چې په زیات تلاوت او لوستلو کې حکمت څه دی؟

په یوه وخت کې زیات تلاوت غوره دی؟ یا د تلاوت په وخت کې زیات فکر او تأمل؟ د زیات ثواب د ترلاسه کولو لپاره زیات تلاوت او ژر ژر لوستل غوره دي؟ او که د یوه آیت

د دې لپاره چې مسلمانان د قرآن کریم سره عملي ژوند ولري او هېڅ استعماري قوت ورباندې مسلط نشي لازمه ده خو په قرآن کریم باندې عمل وکړي.

خومره چې د قرآن سره د انسان علاقه کمه شي په هماغه اندازې سره عمل کمېږي، کله چې عمل کم شي په ژوند کې تنگي او ناکراري را منځ ته کېږي الله تعالی فرمايي: {وَمَنْ أَعْرَضَ عَنْ ذِكْرِي فَإِنَّ لَهُ مَعِيشَةً ضَنْكًا وَنَحْشُرُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَعْمَى} [طه: ۱۲۴] (چا چې زما له یاد نه منځ اړولی نو بېشکه هغه ته تنگ ژوند دی او د قیامت په ورځ به یې ژوند راپورته کړو).

په او سني وخت کې هم چې مسلمانان بد مرغه او ذلیل شوي دي سره له دې چې د عزت کتاب یې په لاس کې دی علت یې دادی چې مسلمانان د دغه ستر الهي کتاب په وړاندې بې اعتنا دي.

که مسلمانان غواړي چې د عزت ژوند ولري نو لازمه ده چې د قرآن تلاوت وکړي، ځانونه ورباندې پوه کړي، عمل دې ورباندې وکړي قوانین دې پر ځمکه پلي کړي، څو انسان ته عزت او طاقت ورپه برخه کړي. د اسلام ستر لارښود محمد مصطفی صلی الله علیه وسلم په هکله فرمايي: «إِنَّ اللَّهَ يَرْفَعُ بِهَذَا الْكِتَابِ أَقْوَامًا وَيَضَعُ بِهِ الْآخَرِينَ» الله تعالی په دغه کتاب باندې ځینې قومونه اوچت او سر لوړي کوي او ځینې نور ورباندې ټیټوي. یعنی هغه قومونه چې په قرآن عمل کوي قوانین یې په ځمکه کې پلي کوي په خپل ژوند کې قرآن

حجة لک او علیک» قرآن کریم ستا لپاره حجت دی خو خپل ځان ته د عمل کولو په صورت کې ورباندې نجات ورکړي، او یا په تا باندې حجت دی یعنې چې د بې عملي په صورت کې به ورباندې ملامت کړی شي. په یو بل اوږد حدیث کې راځي چې یو صحابي وایي چې نبی کریم صلی الله علیه وسلم وفرمایل: «الا انها ستكون فتنة» آگاه ووسی یقینا چې ډېر ژر ده چې ډېره غټه فتنه به موجوده شي. نو ما پوښتنه وکړه چې «المخرج منها یا رسول الله؟» ای د الله تعالی رسوله! د دغې فتنې څخه د وتلو لاره کومه ده؟ نو ویې ویل چې «کتاب الله...» د وتلو لار فقط د الله تعالی کتاب دی چې عمل ورباندې وشي.

څوک چې په قرآن کریم باندې یقین او باور ولري نو بې له شکه چې عمل هم ورباندې کوي ځکه چې یقین او باوريې د عمل خواته هڅوی وي. که چېرې څوک په قرآن عمل نکوي نو په ایمان کې یې کمزورتیا ده، لازمه ده خو خپل ایمان ته رجوع وکړي.

د اسلام د بنسټانو په انگلستان کې یو لوی مجلس دایر کړی ؤ خو د مسلمانانو د پیشرفت او ترقي لاملونه وڅېړي. د مجلس په پایله کې د انگلستان د صدر اعظم گلدستون د خبرې په تائید فیصله وشوه هغه داچې! خو دغه قرآن د مسلمانانو په منځ کې وي اروپا به هېڅکله په شرق باندې مسلط نشي او نه به خپله اروپا د اسلام او مسلمانانو د نفوذ نه په امن کې پاتی شي.

مسلمانانو لپاره اسوه او ښه نمونه گرځول شوې ده چې په قرآني اخلاقو سمبال ؤ. الله تعالى فرمايي: {لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِّمَن كَانَ يَرْجُو اللَّهَ وَالْيَوْمَ الْآخِرَ وَذَكَرَ اللَّهَ كَثِيرًا} (٢١) {الأحزاب : ٢١}

(په يقين سره چې د الله تعالى رسول ستاسې د هغو خلکو لپاره ښه او غوره نمونه ده چې د الله تعالى او د آخرت د ورځې هيله ولري او الله تعالى ډېر يادوي.)

صحابه کرامو رضی الله عنهم په قرآني اخلاقو متخلق او د اسلام د مدرسې داسې روزل شوي افراد وو چې د قرآن کریم د هر آيت په عملي کولو به يې ځانونه ملزم گرځولي وو.

١٠- د صحابه کرامو په خبر د قرآن کریم په احکامو عمل کول: صحابه کرامو قرآن کریم خپله د ژوند برنامه گرځولې وه، هر وخت به يې قرآن ته رجوع کوله او ټول کړه وړه يې د قرآن سره سم ؤ.

کله به چې کوم آيت را نازل شو به يې له درنگه او بې لدې چې کومه بهانه ورته جوړه کړي په عملي کولو به يې اقدام کاوه.

د صحابه کرامو لپاره د قران زده کول او يادول د عمل لپاره ؤ ابن مسعود رضی الله عنه وايي: «كان الرجل منا إذا تعلم عشر آيات لم يجاوزهن حتى يعرف معانيهن والعمل بهن» کله به چې يو له مونږه لس آيته زدکړل خو به يې چې د هغه معنی نوه زده کړې او عمل به يې ورباندې نه ؤ کړې نور آيتونه به يې نه ويل.

ابوعبدالرحمن سلمي وايي: «إنما أخذنا

دستور العمل گرځوي هغوی اوچتوي او هغه قومونه چې د قرآن سره ژوند نه تېروي يوازې د قرآن نه د وسيلې په توگه کار اخلي نو هغه قومونه ټيټوي.

٩- په قرآني اخلاقو ځان سمبالول: ددې لپاره چې مونږ مسلمانان د قرآن سره عملي ژوند ولرو پکار ده چې خپل ټول فردي او ټولنيز کړه وړه د قرآن کریم له دستوراتو سره سم تر سره کړو. زموږ چال چلند بايد د غير مسلمينو له چال چلند سره زيات توپير ولري. مونږ بايد په قرآني اخلاقو سمبال ووسو.

قرآني اخلاق هغه اخلاق دي چې ام المؤمنين حضرت عايشه رضی الله تعالى عنها د رسول اکرم صلی الله عليه وسلم په وصف کې بيان کړی دی. هغه وخت چې د رسول اکرم صلی الله عليه وسلم د اخلاقو په هکله د ام المؤمنين حضرت عايشې رضی الله تعالى عنها نه پوښتنه وشوه هغې وويل: «كَانَ خُلُقُهُ الْقُرْآنَ» د رسول اکرم صلی الله عليه وسلم اخلاق قرآني اخلاق ؤ.

انسان هغه وخت دغه قرآني اخلاق په ځان کې راوستی شي چې د متقيانو، مؤمنانو، ښکړو کارانو او عباد الرحمن په اخلاقو ځان متخلق کړي او د قرآن کریم د اوامرو په امتثال او د نواهيو په اجتناب کې پوره هڅه وکړي.

په يوه حديث کې را ځي چې رسول اکرم صلی الله عليه وسلم فرمايي: «إنما بعثت لأتمم مكارم الأخلاق» زه را لېږل شوی يم خو ښه اخلاق پوره کړم.

رسول الله صلی الله عليه وسلم ځکه د

القرآن عن قوم أخبرونا أنهم كانوا إذا تعلموا عشر آيات لم يجاوزوهن إلى العشر الآخر حتى يعلموا ما فيهن من العمل قال : فتعلمنا العلم والعمل جميعا »

هغو صحابه کرامو رضی الله عنهم چې مونږه ته قرآن راښوده مونږ ته به یې ویل چې: هغوی لس آیتونه د رسول اکرم نه زده کول لس نور آیتونه به یې تر هغه نه زده کول خو د هغه لس لومړني آیتونو په هکله به یې علم او عمل نه ؤ تر لاسه کړی. هغه وایي مونږ په دغه ډول علم او عمل تر لاسه کاوه.

صحابه کرامو به قرآن د معلوماتو د ترلاسه کولو په موخه نه لوست بلکې هر آیت به یې چې څرنگه واورید نوعمل به یې ورباندې کاوه. دادی د بېلگې په توگه د انفاق او جهاد موضوع چې د انسانانو په ژوند کې ډېرې مهمې دي او عملي کول یې په اوسني شرائطوکې د ځینو کسانو لپاره ستونزمن ښکاري یو یو مثال په لاندې توگه راوړم.

د انفاق په هکله

کله چې د قرآن کریم دغه آیت را نازل شو {لَنْ تَنَالُوا الْبِرَّ حَتَّى تُنْفِقُوا مِمَّا تُحِبُّونَ وَمَا تُنْفِقُوا مِنْ شَيْءٍ فَإِنَّ اللَّهَ بِهِ عَلِيمٌ (۹۲)} [آل عمران : ۹۲]

(تاسو پوره نېکي هېڅکله ترلاسه کولی نشئ تر څو چې تاسو خپل غوره خیزونه خیرات نکړئ، او هر څیز چې تاسو خیراتوئ نو هغه الله تعالی ته ښه معلوم دي.)

د حضرت انس بن مالک رضی الله عنه نه روایت شوی دی چې د دغه آیت د تفسیر په هکله یې ویلي دي: په مدینه کې د ابو

طلحه مال تر ټولو زیات ؤ او تر ټولو غوره او محبوب مال ورته یو باغ ؤ چې د بیرحا په نامه سره یادیده مخامخ جومات ته واقع ؤ کله نا کله به رسول اکرم صلی الله علیه وسلم هم هغه باغ ته ورته او د هغه له اوبو نه به یې څښل. حضرت انس رضی الله عنه وایي: کله چې دغه آیت نازل شو «لَنْ تَنَالُوا الْبِرَّ حَتَّى تُنْفِقُوا مِمَّا تُحِبُّونَ...» ابو طلحه وویل ای د الله رسوله! الله تعالی فرمایي: د نېکانو مرتبته نه رسېږي مگر دا چې هغه څه چې ورته خوښ وي انفاق یې نکړي. ماته تر ټولو غوره مال د بیرحا باغ دی چې د الله تعالی په لاره کې یې صدقه کوم، هیله لرم چې الله تعالی یې ثواب د آخرت توبنه راته وگرځوي. ای د الله رسوله! هر ډول چې غواړې په هکله یې تصمیم ونیسه. د الله تعالی رسول ورته وویل: اوهوهو! دادی گټور مال او دارایی! دادی گټور مال او دارایی! ستا دغه وړاندیزمنم زه یې په هکله داسې نظر لرم چې د خپلو نږدې خپلوانو ترمنځ یې تقسیم کړې. ابو طلحه همدا کار وکاوه او هغه یې د خپلو خپلوانو او د ترو زامنو تر منځ تقسیم کړ.

د جهاد په هکله

صحابه کرامو رضی الله عنهم به جهاد ته د تلو په هکله یو له بل سره رقابت کاوه. حتی د هغه وخت تنکي ځوانان به چې کم عمره وو د پښو د گوتو په څوکو تلل څوېې قدونه جگ معلوم شي او د جهاد اجازه ورکړل شي. هغه چاته به چې اجازه نه ورکول کیده د هغه چاسره چې د جهاد اجازه به یې تر لاسه

انسان رابطه د الله تعالی سره، د انسان رابطه د ځان سره، د انسان رابطه د نورو انسانانو سره، د انسان رابطه د چاپیریال سره تنظیموي.

د الله تعالی سره د انسان رابطه په دې معنا سره ده چې انسان باید الله تعالی وپېژني، کوم حق چې په بندګانو باندې لري هغه په کامله توګه اداء کړي، او عبادت یې د شرعي اصولو سره سم تر سره کړي.

د انسان رابطه د ځان سره په دې معنا سره ده چې انسان د فطرت سره سم په هر څه کې د ځان په هکله زیات میلان لري، قرآن دغه میلان تنظیم کړی دی. د بېلګې په توګه انسان فطرتاً مال خوښوونکی دی الله تعالی فرمایي: {وَتُحِبُّونَ الْمَالَ حُبًّا جَمًّا (۲۰)} [الفجر: ۲۰] (او له مال سره مو له اندازې ډېره مینه ده.)

قرآن کریم د مال د تر لاسه کولو لاره انسان ته مشخصه کړې ده چې مال به له حلالې لارې لاس ته راوړي لکه بیع، میراث، غنایم، هدیې تحفې او داسې نور. او د حرامو لارو نه به د مال د تر لاسه کولو نه ځان ساتي لکه سود، غلا، غصب او داسې نور. همدا رنگه د مال په مصرفولو کې به هم میانه روي کوي. الله تعالی فرمایي: {وَالَّذِينَ إِذَا أَنْفَقُوا لَمْ يُسْرِفُوا وَلَمْ يَقْتُرُوا وَكَانَ بَيْنَ ذَلِكَ قَوَامًا (۶۷)} [الفرقان: ۶۷]

(عباد الرحمن هغه کسان دي چې کله مال لګوي نو نه اسراف کوي او نه بیخي لاس نیسي، بلکې د داوړو په منځ کې روان وي.) د انسان رابطه د نورو انسانانو سره په دې معنا سره ده چې هر انسان یو په بل باندې حقوق

کړي وه د غېږنیولو وړاندیز کیده څو د جهاد اجازه ورکړل شي.

عمرو بن جموح رضی الله عنه چې سپین ږیری او په یوه پښه ګود و د احد غزا ته د تلو په سر یې د خپلو دریو زامنو سره چې جهاد ته روان و جنجال پیدا شو زامنو یې هغه ته د تګ اجازه نه ورکوله ځکه له یوې خوا ډېر سپین ږیری و او له بلې خوا ګود و او لوی خدای معذور ګرځولی و عمرو بن جموح رسول اکرم صلی الله علیه وسلم ته شکایت وکړ چې زامن یې غواړي هغه له دغه خیر نه منع کړي او ګود والی یې دلیل نیسي هغه سوګند یادوي چې هیله لرم په خپله ګوده پښه جنت ته ور ننوځم.

همدارنگه حضرت حنظلله د احد د غزا په شپه چې د واده شپه یې وه له خپل پالنګ څخه را پاڅیږي او د احد د میدان په لوري روانیږي او د واده د شپې په سبا د احد په میدان کې په شهادت رسېږي او په غسیل الملائکه باندې یادېږي.

۱۱- قرآن کریم د ژوند برنامه ګرځول: قرآن کریم د انسانانو د ژوند په هره برخه کې برنامه لري، او د تیارونه د رڼا لوري ته د را ویستلو یوازنی کتاب دی.

د اسلام د لومړني عصر مسلمانان ځکه کامیاب وو چې هغوی قرآن کریم خپله د ژوند برنامه ګرځولې وه. د قرآن کریم ټول احکام یې په ژوند کې عملي کړي وو. د ژوند ټول کړه وړه یې د قرآن کریم د اصولو سره سم و.

قرآن کریم سره له دې چې د ژوند برنامه ده د

تعالی قانون بیان شوی دی، چې په تنفیذ سره یې انسانانو او ټولنوته خیر او ښېگڼې ور په برخه کېږي. الله تعالی فرمایي: {إِنَّا أَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ لِتَحْكُمَ بَيْنَ النَّاسِ بِمَا أَرَاكَ اللَّهُ} [النساء : ۱۰۵]

(مونږه قرآن په حقه تاته نازل کړی دی ترڅو د خلکو په منع کې د الله د لارښوونو په رڼا کې پرېکړې او فیصلې وکړې.)

۱۳- د قرآن کریم د احکامو خپرول: د قرآن کریم ټول احکام د انسانانو د خیر او ښېگڼې لپاره را نازل شوي دي، د دغه خیر او ښېگڼو تر لاسه کول هغه وخت امکان لري چې انسانان د قرآن کریم له احکامو سره عملي ژوند ولري. د دې لپاره چې خلک د قرآن کریم احکامو ته پوره لاس رسی ولري، د قرآن کریم په احکامو باندې پوه وي نو د قرآن کریم د احکامو خپرول، د قرآن کریم د پیامونو بیانول، د قرآن کریم د تعلیماتو عامول او دغه الهي ستر کلام لوري ته دعوت او بلنه د هر مسلمان وگړي له اولویتونو څخه شمېرل کېږي. نو هر مؤمن ته په کار ده څو د صحابه کرامو په څېر د دغه قرآن کریم احکام د نړۍ گوټ گوټ ته ورسوي. الله تعالی فرمایي: {هَذَا بَلَاغٌ لِلنَّاسِ وَلِيُنذَرُوا بِهِ وَلِيَعْلَمُوا أَنَّمَا هُوَ إِلَهٌ وَاحِدٌ وَلِيَذْكُرُوا وَلِأُولِ الْأَنْبَاءِ (۵۲)} [ابراهيم : ۵۲]

(دا قرآن د ټولو انسانانو لپاره یو پیغام دی، چې هغوی پرې وډارول شي او پوه شي چې معبود یوازې هغه یو ذات دی او بلاخره د عقل خاوندان به ترې پند واخلي.)

۱۴- قرآن کریم د اولویتونو د تشخیص

او واجبات لري. مور او پلار په ژوند کې او پس له مرگه حقوق لري، اولادونه حقوق لري، ښځه په مېړه باندې حقوق لري، مېړه په ښځه باندې حقوق لري، ګاونډیان، دوستان او خپلوان یو په بل باندې حقوق لري. همدارنګه د غیر مسلمان سره باید څرنگه چال چلند ولرو؟

د انسان رابطه د چاپیریال سره په دې معنا سره ده چې انسان د ځمکې آبادي خپل مسؤولیت وگڼي. الله تعالی فرمایي: {هُوَ أَنْشَأَكُمْ مِنَ الْأَرْضِ وَاسْتَعْمَرَكُمْ فِيهَا} [هود : ۶۱]

(همغه تاسې له ځمکې نه پیدا کړي او د هغې د آبادولو دنده یې در کړې.)

او په ځمکه کې هر راز فساد حرام او ناروا وبولي. الله تعالی فرمایي: {وَإِذَا تَوَلَّى سَعَى فِي الْأَرْضِ لِيُفْسِدَ فِيهَا وَيُهْلِكَ الْحَرْثَ وَالنَّسْلَ وَاللَّهُ لَا يُحِبُّ الْفُسَادَ (۲۰۵)} [البقرة : ۲۰۵]

(او کله چې ستا له مخې ولاړ، یا واکمن شي نو ټوله هڅه یې همدا وي چې په ځمکه کې فساد جوړ، کښتونه او نسلونه تباه کړي او الله پاک فساد نه خوښوي.)

۱۲- قرآن کریم د اسلامي ټولنې اساسي قانون: قرآن کریم د اسلامي ټولنې د ادارې لپاره اساسي قانون، شرعي وثیقه او ښه کړنلاره ده. چې په تحکیم سره یې د ټولنې ټولې ناخوالې او مفاسد ختمیږي سوکاله او آرامه ژوند رامنځ ته کېږي ټولنیز عدالت پلي کېږي. دا د الله تعالی قانون دی دا د هر وگړي او د هرې ټولنې د شرایطو سره سم د تطبیق وړ قانون دی دا د فیصلو کتاب دی په دې کتاب کې د الله

نتیجه

په آخر کې دې نتیجې ته رسیږو چې قرآن کریم د ټولې نړۍ د ټولنو او افرادو د هدایت، سعادت او لارښوونې یوازنی سرچینه ده، او ددې لپاره رانازل شوی دی څو د الله تعالی بندگان د تیارونه د رڼا لوري ته راوباسي. او دا هغه وخت امکان لري چې د قرآن سره عملي ژوند ولرو.

د قرآن سره عملي ژوند هغه وخت راتلای شي چې په قرآن باندې پوره یقین او باور ولرو، د قرآن تعلیم او تعلیم عام کړو د قرآن الفاظ ښه زدکړو، د قرآن په معنی او تفسیر ځانونه پوه کړو، هره ورځ د قرآن د یوې برخې تلاوت په ځان الزامي وگرځوو، د تلاوت اوریدل او د قرآن د یوې برخې یادول ډېر مهم دي، ځانونه باید د قرآن کریم د آیتونو مخاطب وگڼو، په قرآن کې تفکر او تدبر د قرآن سره د سړي علاقه زیاتوي، په قرآن باندې عمل ډېر مهم دی د اومرو په امتثال کې او د نواهیو په اجتناب کې د قرآن سره د انسان اړیکې پیاوړې کوي. ځانونه باید په قرآني اخلاقو سمبال کړو، د صحابه ؓ په څېر د قرآن کریم په احکامو عمل په ځانونو باندې الزامي وگرځوو، زمونږ د ژوند ټولې چارې باید د قرآن کریم په رڼاکې ترسره شي. هره فیصله باید د قرآن کریم له اساساتو سره سم وشي، د قرآن احکام باید په ټولنه کې خپاره کړو څو زمونږ ټول عمر د قرآن سره تېر شي د قرآن سره ژوند کول انسان ته آرامي خوښي او خوشحالي ورپه برخه کوي.

میارگڼل: په قرآن کریم کې چې کوم مسائل بیان شوي دي، د مسائلو د زیات بیانولو په تناسب باید په هماغه اندازه مسائلو ته زیاته پاملرنه وشي یعنې قرآن کریم چې کومې موضوع ته زیات اهمیت ورکړی وي هغه ته د باید زیات اهمیت ورکړل شي.

په قرآن کې اعتقادي آیتونه، د احکامو آیتونه، د اخلاقو آیتونه، د وعد او وعید آیتونه، او داسې نور آیتونه زیات ذکر شوي دي. نو پکار ده چې دغو ټولو آیتونو ته پوره پاملرنه وشي. داسې نه چې د قرآن یوې برخې ته پاملرنه وکړو او بله برخه یې پاتې شي. لکه څنې کسان چې یوازې فرعي فقهې شاذو مسائلو ته زیاته توجه لري او د قرآن نوره برخه یې پرېښي وي د قرآن د زدکړې په وړاندې بې اعتنا وي، د قرآن له تلاوت نه یې ځان محروم کړی وي. د قرآن ترجمه تفسیر او معنا یې زده نوي، د احکامو استنباط خو بلکل نشي کولی.

داسې کسانو ته پکار ده څو لومړی ټول قرآن ته پوره پاملرنه وکړي، د قرآن تعلیم او تعلیم دې خپله وظیفه وگڼي، په دوامداره توګه دې هره ورځ د قرآن تلاوت وکړي او هڅه دې وکړي څو په ټول قرآن باندې ځان پوه کړي، وروسته د بیا فقهې مسائلو ته مخه وکړي.

په قرآن کریم کې په ټولیزه توګه عقیدوي، عبادي، اخلاقي، او معاملوي مسائلو ته زیاته توجه شوې ده نو هر مسلمان ته پکار ده څو د قرآن کریم د مسائلو د بیان په تناسب باید مسائلو ته پاملرنه ولري.

وراندیزونه

۱- د ارشاد حج او اوقافو وزارت ته وړاندیزدی خو!

الف) په جوماتونو کې د دین عالمان او قرآن پوهان د ملا امامانو په توګه وګماري، او په هر جومات کې دې د قرآن کریم تدریس د ملا امامانو له مسؤلیتونو نه وګرځوي خو په جوماتونو کې د قرآن کریم تعلیم او تعلم عام شي.

ب) د ولایتونو په مرکزونو او ولسوالیو کې او همدارنګه د هېواد په لویو او مشهورو جوماتونو کې دې جیدو علماؤ، قرآن پوهانو او مفسرینو ته د قرآن کریم د ترجمې او تفسیر زمینه برابره کړي او هغوی دې ملزم و ګرځوي خو په دوامداره توګه د قرآن ترجمه او تفسیر په لاره واچوي.

ج) همدارنګه د دیني نهاد په توګه ورته وړاندیز دی چې د قرآن کریم د فهم دورې په مختلفو ځایونو کې د مختلفو موضوعاتو په اړه په بېلابېلو وختونو کې په دوام داره توګه دایرې کړي.

۲- د اطلاعات او فرهنگ وزارت ته وړاندیز کېږي څو چاپي صوتي او تصویری رسنۍ پدې باندې مکلفې وګرځوي څو داسې پروګرامونه خپاره کړي چې د قرآن کریم له احکامو سره سم وي.

ماخذونه

-البقره/۸۵

- البخاري الجعفي، أبو عبدالله محمد بن إسماعيل، الجامع الصحيح المختصر، تحقيق: د. مصطفى ديب البنا، دار ابن كثير، اليمامة - بيروت، درېسم چاپ، ۱۴۰۷ - ۱۹۸۷ کال، څلورم ټوک، ۱۹۱۹ مخ.

- المزمّل/۴

- الانعام/۱۵۵

- القشيري، أبو الحسين مسلم بن الحجاج بن مسلم النيسابوري، الجامع الصحيح المسمى صحيح مسلم، دار الجيل بيروت + دار الأفاق الجديدة - بيروت، اتم ټوک، ۷۱ مخ

- پخوانی مرجع، دوهم ټوک، ۱۹۷ مخ.

- السجستاني، سليمان بن الأشعث أبو داود الأزدي، سنن أبي داود، تحقيق: محمد محيي الدين عبد الحميد، دار الفكر، لومړی ټوک، ۴۶۳ مخ.

- الترمذي السلمي، أبو عيسى محمد بن عيسى، الجامع الصحيح سنن الترمذي، تحقيق: أحمد محمد شاكر وآخرون، دار إحياء التراث العربي - بيروت، پنځم ټوک، ۱۷۵ مخ.

- الصنعاني، أبو بكر عبد الرزاق بن همام، مصنف عبد الرزاق، تحقيق: حبيب الرحمن الأعظمي، المكتب الإسلامي - بيروت، الطبعة الثانية، ۱۴۰۳ هـ کال، درېسم ټوک، ۳۶۹ مخ. <http://www.almeshkat.net>

- الاعراف/۲۰۴

- الترمذي، أبو عيسى محمد بن عيسى السلمي، الجامع الصحيح سنن الترمذي، تحقيق: أحمد محمد شاكر وآخرون، دار إحياء التراث العربي - بيروت، پنځم ټوک، ۱۷۷ مخ.

- ابن حنبل، أحمد، مسند الإمام أحمد بن حنبل، المحقق: شعيب الأرنؤوط وآخرون، مؤسسة الرسالة، دوهم چاپ، ۱۹۹۹ م کال، ۱۹ ټوک، ۳۰۵ مخ.

- يوسف/۱۱۱

- محمد/۲۴

- الزرعي، أبو عبد الله، محمد بن أبي بكر أيوب، مفتاح دار السعادة ومنشور ولاية العلم والإرادة، دار الكتب العلمية - بيروت، لومړی ټوک، ۱۸۷ مخ.

- الشوكاني، محمد بن علي بن محمد، فتح القدير الجامع بين فني الرواية والدراية من علم التفسير، دار الفكر - بيروت، څلورم ټوک، ۴۳۰ مخ.

- صحيح مسلم لومړی ټوک، ۱۱۸ مخ.

- الترمذي السلمي، محمد بن عيسى أبو عيسى، الجامع الصحيح سنن الترمذي، تحقيق: أحمد محمد شاكر وآخرون، دار إحياء التراث العربي - بيروت، پنځم ټوک، ۱۷۲ مخ.

- مؤلف منظمة المؤتمر الإسلامي بجدة، مجلة الفقه الاسلامي التابع لمنظمة المؤتمر الاسلامي بجدة، وم ټوک، ۲۰۹۹ مخ.

- طه/۱۲۴

- القشيري، أبو الحسين مسلم بن الحجاج النيسابوري، صحيح مسلم، تحقيق: محمد فؤاد عبد الباقي، دار إحياء التراث العربي - بيروت، لومړی ټوک، ۵۵۹ مخ.

- بن حنبل، أحمد، مسند الإمام أحمد بن حنبل، تحقيق: شعيب الأرنؤوط وآخرون، مؤسسة الرسالة، دوهم چاپ، ۱۳۲۰ هـ کال، ۴۱ ټوک، ۱۴۸ مخ.

- البيهقي، أحمد بن الحسين بن علي بن موسى أبو بكر، سنن البيهقي الكبرى، تحقيق: محمد عبد القادر عطا، مكتبة دار الباز - مكة المكرمة، ۱۴۱۴ هـ کال، لسم ټوک، ۱۹۱ مخ.

- الاحزاب/۲۱

- الطبري، أبي جعفر محمد بن جرير، جامع البيان عن تأويل آي القرآن، دار الفكر لطباعة والنشر والتوزيع، لومړی ټوک، ۱۲۰ مخ.

- فضائل القرآن للقرطبي، لومړی ټوک، ۱۶۵ مخ. <http://www.alsunnah.com>

- ال عمران/۹۲

- الأصبهاني، أبو نعيم أحمد بن عبد الله بن أحمد بن إسحاق بن موسى بن مهران الهرازي، المسند المستخرج على صحيح الإمام مسلم، تحقيق: محمد حسن محمد حسن إسماعيل الشافعي، دار الكتب العلمية - بيروت

- لبنان، لومړی چاپ، ۱۴۱۷ هـ کال درېسم ټوک، ۸۱ مخ.

- الفجر/۲۰

- الفرقان/۶۷

- هود/۶۱

- البقره/۲۰۵

- النساء/۱۰۵

- ابراهيم/۵۲

وسایل و برنامه‌ها

برای دعوت جوانان

نگارنده: عبد الله الغامدی

ترجمه: نعمت الله سبحانی

عملی که در زندگی جوانان کنونی قرار دارد، نمونه‌های مثل پیروی از شهوات، روا دانستن محرمات، پدیدار شدن گروه شیطان پرستان، دشنام دادن دین و ارزش‌های دینی و دیگر موارد.

۲. بر آوردن نیازهای جوانان در خرید کتاب‌ها و مراجع علمی و ترغیب و تشویق ایشان که هنگام خرید کتاب، با متخصص همان رشته مشوره صورت گیرد. (از مطالعه پراکنده و بدون برنامه پرهیز شود).

۳. در تمام برنامه‌های دعوت‌گران، و هر فعالیت دعوی و یا در جدول سخنرانی‌ها و خطبه‌ها اگر چه وسایل متعدد و گوناگون باشد، می‌باید بهره‌ی و نصیبی برای جوانان باشد، و باید فرصتی برای جوانان داده نشود مگر این که پیام دعوتگری به آن برسد. اگر چه در منطقه‌ی دوری هم باشند.

جوانان دیده‌بانان و پاسبانان امت هستند. حافظ ابن کثیر رحمه الله در ذیل آیه ۱۳ سوره کهف {إِنَّهُمْ فِتْيَةٌ آمَنُوا بِرَبِّهِمْ} می‌فرماید: «همانا جوانان زودتر به سوی حق روی می‌آورند و در مسیر حق رهنمون می‌شوند نسبت به بزرگسالان، زیرا بزرگسالان مدت مدیدی را در دین باطل فرو رفته و قسمتی از عمر خویش را در گمراهی به سر برده‌اند.» بی‌گمان جوانان نگهبانان امت هستند، زیرا مسؤولیت آینده به ایشان متوجه می‌شود، پس اگر امت در تربیت و پرورش جوانان کوتاهی نمود، در آینده نسلی را تقدیم خواهد نمود که ایشان نگهبان و پاسبان امت نخواهند بود.

نخست- وسایل دعوت جوانان غیر ملتزم:

۱. ترکیز بر اهمیت موضوعات عقیدتی و عبودیت الله سبحانه و تعالی و محبتش در زندگی، از خلال نمونه‌ها و چالش‌های

۴. ایجاد کمیته‌ها و انجمن‌های در مراکز دعوتی، مساجد، ادارات تعاونی متخصص در دعوت جوانان؛ و کاوش خواسته‌ها و موضوعات جوانان و پی‌گیری امور شان، و برآورد راه کارهای مقدماتی برای امور آنها و تقسیم دعوت جوانان هر منطقه بر حسب مراحل و داشتن تصور واضح از اهداف هر مرحله و وسایل آن.
۵. فعال نمودن نقش بارز متخصصین و کاردanan خبره، با تجربه و دین‌دار امور تربیتی، جهت تنویر اذهان جوانان با ارائه آرای روشنگرانه و استفاده از تجارب شان در توجیه و رهنمونی جوانان و دعوت ایشان.
۶. نیاز به کار پیوسته برای طرح عمیق و اصیل اسلامی جهت زدودن نابسامانی‌ها و مشکلات جوانان منحرف و سرگردان، و ازدیاد این طرح‌ها و برنامه‌ها در کتابخانه‌ها، ثبت‌کردنی‌ها و سایت‌ها، تا این که آواز و ندای اسلام در بین هزاران صوت دیگری که قبلاً سبقت را در گمراهی و به فساد کشاندن جوانان ربوده است، شنیده شود. اگر چه الحمد لله در این زمینه کوشش‌های صورت گرفته است ولی مجال فراخوانی جوانان آن قدر گسترده است که نیاز به کوشش‌های زیادتری دارد.
۷. بیان مظاهر انحراف جوانان به صورت خلاصه و مجمل توسط دعوتگران راستین، زیرا که بیان مظاهر انحراف برای قناعت دادن جوانان، نیازی به تفصیل و تشریح زیاد و وصف دقیق نیست؛ بلکه بیشتر نیاز به
- وصف راه کارها، تحلیل عوامل فساد و دوری از آنها می‌باشد.
۸. معرفت و شناخت خواسته‌های درونی جوانانی که توسط دعوتگران فراخوانده می‌شوند، خواسته‌های مثل تمایلات، عیب‌ها، اخلاق و سرشت و دیگر موارد درونی، شناخت این خواسته‌ها کار را برای دعوتگر آسان می‌کند تا بتواند به راحتی بر آن نفوذ کند.
۹. ایجاد مراکزی در هر منطقه برای جوانان (مراکز دایمی، یا مراکز موسمی - تابستانی، بهاری - کتابخانه‌ها) که به فعالیت‌های فرهنگی، اجتماعی و ورزشی جوانان اهتمام ورزد.
۱۰. کار ویژه‌ی در کتابخانه‌ها که روایات، داستان‌های ویژه‌ی جوانان به شکل جذاب برای شان بیان نماید. مثل: (۸۰ عاماً بحثاً عن مخرج (۸۰ سال در جست‌وجوی رهایی)، جبل التوبه (کوه توبه)، دموع علی سفوح المجد (اشک‌های ریخته شده بر صفحات مجد و عظمت)، القافله معاناه شاب (کاروان مشکلات جوانان و ...)
۱۱. فعال نمودن حلقات حفظ قرآن کریم در مساجد، و محبوب گردانیدن آن در نفوس جوانان از خلال بیان قوی، جذاب، و متابعت و تعامل نیکوی آموزگاران دروس حلقات.
۱۲. دعوت به صورت گسترده در اماکن و تجمعات عمومی جوانان (اماکن تفریحی، قهوه‌خانه‌ها، رستوران‌ها، انترنت کلب‌ها و...) از خلال پخش نوارها و سی‌دی‌ها و بیان

سخنرانی‌ها کوتاه.

۱۳. غنیمت شمردن ایام شادی و رختی‌ها برای نزدیک شدن به جوانان از خلال بر پا داشتن محافل سرگرمی برای هر منطقه که در بر گیرنده (مسابقه‌ها، نشاطات و صرف غذای شب و...) باشد.

۱۴. استفاده از فرصت‌های گردهم‌آیی‌های خانوادگی و قومی به شکل دوره‌ای برای برنامه‌های جوانان.

۱۵. پر نمودن وقت فراغت جوانان و رشد مهارت‌های آنان، مثل: (دوره‌های آموزش کامپیوتر، ورزش‌های رزمی برای دفاع شخصی، اسب‌سواری، کمک‌های اولیه و...) و این کارها را به وسیله مراکز تخصصی با مصارف پایین بایستی انجام داد.

۱۶. سفرهای حج عمره به شکل گروهی و استفاده از نظام جدید عمره.

۱۷. آماده نمودن استاد‌های متخصص در تربیت، تا به حل مشکلات جوانان بپردازند و با وسایل همچو (تلفون همراه، ایمیل آدرس و...) همیشه به دسترس باشند.

۱۸. چاپ مجله‌های مخصوص برای جوانان که اهتمامش به امور ایشان باشد و کار برای نشر این مجلات در بین جوانان.

۱۹. استفاده از فرصت‌ها و نشاطات در مدارس و مکاتب (محاضرات، مسابقات، دیدارها، تفریح‌ها و...)

۲۰. هنگامی که در یک جوان فراست و زیرکی دیده شد که در دعوت بایستی به آن توجه ویژه صورت گیرد، یا به خاطر اهلیت

آن در کارهای خیر و یا داشتن اهلیت و توانایی و مواهبی که ممکن بتوان در مسیر خیر از آن کار گرفت، می‌باید تعدادی که از چهار تن تجاوز ننماید از افراد شایسته و ملتزم انتخاب شوند و در یک سیر تفریحی و رحله کوتاه تنظیم شوند، این کار بسیار تاثیر گذار خواهد بود برای جوان و برداشتن موانعی که ممکن بین این فرد و افراد ملتزم و دعوت وجود داشته باشد.

۲۱. دیدارهای ویژه‌ای با جوانان و مصارحت با ایشان و نشست‌های فردی همراهی شان و تقدیم دعوت برای آنان و سپس اخذ تعهدی از ایشان برای دید و بازدیدها و گفت‌وگوهای دوستانه.

۲۲. در وهله‌ی تغییرات نخستین او را به محیط جدیدی منتقل نمودن تا به راحتی بتواند به ارزش‌های اخلاقی ملتزم شود.

دوم: وسایل دعوت و تربیت جوانان ملتزم

۱. اهتمام و توجه به جوانان جهت حفظ نصوص قرآن کریم و سنت و علوم شرعی و ادب، زیرا ایشان در آینده خطیبان و دعوتگران راه دعوت اسلامی خواهند بود. و بزرگ‌ترین توشه‌ی دعوتگران هم محفوظات مضامین گوناگون می‌باشد.

۲. آگاهانیدن جوانان ملتزم به فقه مدیریت ذاتی و درونی و هم‌چنین اجتهاد و کوشش در عبادات.

۳. استفاده از فرصت‌ها در مجال اعتکاف و مخیم‌های تابستانی در تربیت جوانان و مواظبت و مراقبت در عبادات، نوافل و غیره.

۴. تشکیل گروه‌های کاری و کمک‌رسانی از جوانان و هماهنگی ایشان با دیگر مؤسسات کمک‌رسانی داخلی جهت توزیع خوراک و پوشاک.
۵. راه‌اندازی مسابقات عمومی و اعطای جوایز نفیسی برای آن‌ها در مجال‌های ذیل:
  - حفظ کامل قرآن کریم و یا چند جزء آن.
  - حفظ احادیث نبوی صلی‌الله‌علیه‌وسلم (اربعین نووی، گزیده‌ی از احادیث ریاض الصالحین).
  - خلاصه نمودن کتاب.
  - تحقیق اجتماعی در مورد یکی از مشکلات اجتماعی.
- با این نظر داشت که هر مجالی ممکن است از مستوای مختلف تشکیل یافته باشد.
۶. استفاده از جوانان متخصص در مجال‌های کامپیوتر، انترنت برای پشتیبانی از سایت‌های اسلامی و اهل علم، که دارای سایت مخصوصی هستند.
۷. ایجاد بخش خاصی در مساجد برای مشارکت جوانان فرهنگی و توجیه‌کننده.
۸. تشکیل حلقات علمی، دارای منهج علمی مشخص و گسترده تا به تدریج از آن دانش‌آموزان و اهل علم، با تربیت‌عالی تقدیم جامعه شوند.
۹. یار و رفیق شدن با جوانی که بخشی از تربیت را فراگرفته است و میدان دادن برایش تا داشته‌های خود را برای دیگران عطا نماید و دادن استقلال شخصیت برایش تا وابسته به مربی‌اش نباشد و همچنین فراموش
- نمودن مربی فضل و احسانش بر او. و عدم نگرستن به او به طور همیشه من حیث یک دانش‌آموز.
۱۰. تنوع در تربیت علمی و عملی جوانان و رعایت اعتدال و میانه‌روی در نقد، دوری از نقدهای شکننده و خوردکننده، غیر مدرسه شده در قضایای فکری و علمی.
۱۱. برای این که جوانان دچار زیان روحی نشوند و از کارهای خیر و التزام روی گردان نشوند، بر ما لازم است تا ملاحظات و انفعالات خویش را حفظ کنیم، و در رقابت‌ها و تنفیذ برنامه‌ها بسیار با مروت و مهربانی با ایشان برخورد نماییم، مثلاً نباید از جوانی خشم‌ناک شویم و از وی دوری نماییم به خاطر این که وی با مجموعه و گروهی ملتزم دیگری رفته است (و این یک اشتباه غیر بخشودنی است).
۱۲. برای کسب برنامه‌های مختلف و تربیت جوانان باید از شمولیت برنامه‌ها کار گرفت و به تربیت عقلی و ذهنی که باعث رشد نیروی عقلانی او می‌شود، اهتمام ویژه‌ی ورزید.

اهل السنة والجماعة

مفهوم، اصول او تگلاره

مولوي امين الله ازره وال

مرجئه او داسې نورې چې نسبت يې اسلام ته كېده او په اسلام كې يې نوي، بد او منحرف نظريات رامنځته كړل، چې په دې سره يې د محمد رسول الله او د اصحابو كرامو تگلاره بدله كړه.

اسلام ته منسوبې بې لارې ډلې كله رامنځ ته شوې او نظريات يې څه دي؟

په تفصيلي توگه د دوى ډېر زيات منحرف عقايد او ډلې دي، خو دلته يې مونږ په لنډه توگه يو څه يادونه وكوو چې په دې ډول دي:

۱: غالي شيعه گانو پرته له څو محدودو صحابه وو څخه نور ټول اصحاب كرام كافران وبلل او د حضرت علي او اهل بيتو په محبت كې يې له حده زيات افراط وكړ.

۲: خوارجو د شيعه گانو برعكس حضرت علي رضي الله عنه او د هغه پلويان او بلې خواته يې معاويه رضي الله عنه او د هغه پلويان كافر وگڼل او بله غلطه نظريه يې دا

الله بښلى نسل: [اصحاب كرام رضي الله عنهم]

د رسول الله صلى الله عليه وسلم له مبارك بعثت څخه را نيولې او د هغه تر وفاته او د ابوبكر صديق رضي الله عنه له خلافت څخه تر دې چې د اسلام درېيم ستر خليفه حضرت عثمان رضي الله عنه د باغيانو په لاس په شهادت ورسېد، مسلمانان ټول يوه ډله وو او د اصحابو كرامو لوړ لقب يې درلود او دا داسې يوه معياري ټولنه وه چې په دنيا كې ورته د الله تعالى له لوري د جنت زېري راغلل.

وروسته، كله چې د حضرت علي كرم الله وجهه او حضرت معاويه رضي الله عنه د پلويانو ترمنځ اختلافات را منځته شول او په پايله كې يې دواړو خواوو ته مسلمانان په شهادت ورسېدل او د اصحابو كرامو دور په تېرېدو شو، نو د دې اختلاف په پايله كې په اسلام كې نوې منحرفې او بې لارې ډلې رامنځته شوې، لكه خوارج، شيعه، معتزله،

رامنځته كړه چې كه چا كبريه گناه وكړه هغه كافر دى او كه په دنيا كې يې توبه ونه ويستله او له گناه سره له دنيا رخصت شو مځلېد في النار [همېشنى جهنمي] دى، او تل به په دوزخ كې وي، ځكه دوى يې د اسلام له دايرې وتلى بولي.

۳: د مرجئوو په نامه ډله را منځته شوه چې يو پلو ته يې له تقدير څخه انكار وكړ او بل پلو ته يې د خوارجو برعكس دا نظريه رامنځته كړه چې گناه كول كوم زيان نه لري، څوك چې لا اله الا الله و وايي جنت ته به ځي.

۴: معتزله، چې له يوه پلوه يې له تقدير او د الله تعالى له نومونو او صفتونو څخه انكار وكړ، بل پلوه يې گناه كوونكى مسلمان نه كافر باله او نه يې مؤمن، بلكې (منزله بين منزلتين) يې ورته ثابته كړه او كه توبه ونكړي نو تل به په اور كې وي، بيا جنت ته نشي تللى.

۵: د كراميه وو په نامه يوه بله ډله دا رامنځته شوه چې الله تعالى يې له مخلوق سره تشبيه كړ او داسې نور.

لنډه دا چې د اسلام په ټولو ډگرونو كې يې افراط او تفريط را منځته كړ او په مسلمانانو كې يې د فرقې تخم وشېنډه، له دې امله په اسلام كې منحرفې او بې لارې ډلې رامنځته شوې چې رسول الله صلى الله عليه وسلم يې هم وړاندوينې كړې وې.

له دې پرته چې يادونه يې وشوه، نوموړيو ډلو نور ډېر بدنظريات رامنځته كړل چې دلته يې ذكر كول اوږدوالى رامنځته كوي، د بېلگې په ډول مو د دوى يو څه بد او كارېه نظريات ذكر كړل.

له دې سره چې دغه بلا فته گرې او بېلارې

ډلې را منځته شوې، په عين حال كې د مسلمانانو لويه ډله چې د سواد اعظم او يا د ناجيه فرقې په نامه سره يادېږي، شتون در لوده، چې د رسول الله صلى الله عليه وسلم او د اصحابو كرامو په منهج او تگلاره باندې سم روان وو، چې اوس يې مونږ د اهل السنه والجماعه په نامه سره يادوو.

د لومړي ځل لپاره د اهل السنه والجماعه اصطلاح مشهور تابعي ابن سيرين رحمه الله عليه وکاروله، چې د مسلم شريف په مقدمه كې دده مقوله شتون لري، لدې وروسته حق پالوونكي او د قرآن او نبوي سنتو سم پيروان مسلمانان د اهل السنه والجماعه په نامه سره ونومول شول، او اسلام ته نورې منسوبې ډلې د فرق ضاله او منحرفو ډلو په نامه سره ونومول شوې.

له دې لنډې مقدمې څخه وروسته د موضوع په هكله لنډ وضاحت كول غواړو:

د اهل السنه والجماعه پېژندنه:

لغوي او اصطلاحي معنا:

سنت په لغت كې په مطلقه توگه طريقې او لارې ته وايي، خو دلته په څرگند ډول په عقیده، قول او عمل كې پر هغه څه عمل كولو ته وايي، چې له محمد رسول الله صلى الله عليه وسلم څخه ثابت شوي دي. له جماعت څخه مراد اصحاب كرام، تابعين او د خير القرون هغه غوره مسلمانان دي، چې د اصحابو كرامو پر تگلاره روان دي.

د اهل السنه والجماعه مفهوم:

اهل السنه والجماعه د مسلمانانو د هغې ډلې نوم دی، چې په سواد اعظم او ناجيه فرقې سره يادېږي، چې د دوى عقيدوي، فكري، فقهي او سلوكي تگلارې پر قرآن او سنتو د

دوهم: دا آيت شريف چې الله تعالى فرمايي: { فَإِنْ آمَنُوا بِمِثْلِ مَا آمَنْتُمْ بِهِ فَقَدْ اهْتَدَوْا وَإِنْ تَوَلَّوْا فَإِنَّمَا هُمْ فِي شِقَاقٍ } [البقره : ۱۳۷]

(که چېرته دوی ستاسې په خبر ايمان راوړ نو دوی لارمندونکي شول او که دوی له دې څخه لاس په سر شول نو بيا دوی په شقاق او بدبختۍ کې اخته دي.)

دا مبارک آيت شريف هم پردې خبره دلالت کوي چې اصحابو کرامو فهم زمونږ لپاره معيار دی، دا ځکه چې اصحابو کرامو قرآن او سنت په نظري او عملي ډول له رسول الله صلی الله عليه وسلم څخه په سمه توګه زده کړي وو او د ژوندانه په ټولو ډګرونو کې د هغه مبارک په لاس روزل شوی نسل وو.

ددې په خاطر چې خبره اوږده نشي نو پرهمدې دوو آیاتو نو بسوالی کوو که نه نو په دې هکله نور قرآني آیاتونه او ډېر احاديث شته چې په دې خبره دلالت کوي چې قرآن او سنت د اصحابو کرامو د فهم مطابق زمونږ لپاره معيار حق دی.

د شرعي احکامو د استنباط اصلي مصادر اوسچينې:

لومړی: کتاب الله.

دوهم: نبي سنت او احاديث.

درېم: اجماع.

څلورم: قياس.

د ناجيه ډلې القاب:

هغه القاب چې رسول الله صلی الله عليه وسلم د نوموړې ډلې په هکله د وړاندوينې په بڼه فرمايلي دي په دې ډول دي:

لومړۍ - ناجيه فرقه: رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمايي «لُبَّائِيْنَ عَلَى أُمَّتِي مَا أَتَى عَلَى بَنِي إِسْرَائِيلَ حَذْوُ النَّعْلِ بِالنَّعْلِ، حَتَّىٰ إِنْ كَانَ مِنْهُمْ مَنْ

اصحابو کرامو د فهم پر اصولو ولاړې دي چې د دين په ټولو ډګرونو کې له افراط او تفريط څخه خالي دي.

ځينې د ظاهري نظر لرونکي خلک يوازې دا خبره معيار گڼي چې قرآن او سنت، قال الله او قال الرسول. په ظاهري بڼه خو دا خبره سمه او درسته معلومېږي، خو په حقيقت کې دا خبره نيمگړې ده، دا خبره په هغه صورت کې سمه ده، چې دا قيد ورسره زيات کړل شي چې قرآن او سنت د اصحابو کرامو د فهم، تفسير او تشریح مطابق وي.

قرآن او سنت زمونږ لپاره د اصحابو کرامو د فهم مطابق معيار دی، دا ځکه چې د قرآن او نبوي احاديثو معنا او مفهوم ډېر مهم دی، د قرآن او سنتو سم تفسير او تشریح هغه ده چې له اصحابو کرامو څخه مونږ ته رانقل شوې ده، که له قرآن او سنتو څخه د اصحابو کرامو فهم لرې کړل شي نحو بيا قرآن او سنت هر ډول تفسير او تشریح کېدلای شي او په دين کې تحريف رامنځته کيدلای شي او هر څوک يې له خپلې غوښتنې سره سم تفسير کولای او معنا به ترې استلاي شي.

دا چې له قرآن او سنتو څخه د اصحابو کرامو فهم زمونږ لپاره معيار دی دلائل يې په دې ډول دي:

لومړی: د قرآن کریم دا ايت شريف چې الله متعال فرمايي (وَإِذَا قِيلَ لَهُمُ آمَنُوا كَمَا آمَنَ النَّاسُ أَلَا يَه) كله چې منافقانو ته وويل شي چې تاسې داسې ايمان راوړئ لكه چې نورو خلکو راوړی دی دلته په اتفاق دمفسرينو سره الناس څخه اصحاب کرام مراد دي، نو د اصحابو کرامو ايمان زمونږ د ايمان لپار معيار وټاکل شو.

شریعت باندی عمل کوونکی مسلمانان دی۔
پنجم- اہل حق: چہی دوی د ژوندانہ پہ ہر
دگر کی خپل افکار او عقلونہ د حق تابع
گرخوی۔

د اہل السنہ والجماعہ پہ ہکلہ الہی فرمان:

وَمَنْ يُشَاقِقِ الرَّسُولَ مِنْ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُ الْهُدَىٰ وَيَتَّبِعْ
غَيْرَ سَبِيلِ الْمُؤْمِنِينَ تَوَلَّىٰ وَنُصْلِهِ جَهَنَّمَ ۖ وَسَاءَتْ
مَصِيرًا النِّسَاء [۱۱۵]

(اوڅوک چہی له رسول سره وروسته لدی چہی
ہدایت ورته څرگند شو مخالفت کوي او د
مؤمنانو له لاری پرته پرېله لار ځي، نومونږ به
یې همغه لوري ته ورتاکړو چہی ور څرځیدلي
دي او جهنم ته به ځي او دا ډېر بد ځای د
ورتگ دی)۔

دلته د مؤمنانو له لاری څخه مراد د
اصحابو کرامو منهج او کړنلاره ده۔
د اہل السنہ والجماعہ پہ ہکلہ نبوي
لار ښوونې:

په دې ہکلہ متعدد روایتونه له رسول اللہ
صلی اللہ علیہ وسلم څخه رانقل شوي دي
چہی ځینې په لاندې ډول دي:
عَنْ أَبِي أُمَامَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ
صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، يَقُولُ: «افْتَرَقَتْ بَنُو إِسْرَائِيلَ
عَلَى إِحْدَى وَسَبْعِينَ فِرْقَةً عَلَيْهَا أُمِّي فِرْقَةٌ كُلُّهَا فِي
النَّارِ إِلَّا السَّوَادَ الْأَعْظَمَ». رواه الطبراني

له ابو امامہ رضي اللہ عنہ څخه روایت
دی: هغه وايي: چہی ما له رسول اللہ صلی
اللہ علیہ وسلم څخه اورېدلي دي چہی ويل
به يې: بني اسرائيل يو اويا فرقو باندې ويشل
شوي وو او زما د امت به يوه فرقه ورباندې
زیاته شي په تفرقه کې چہی پرته له سواد
الاعظم (اهل السنہ والجماعہ) څخه به نورې
ټولې ډلې په اور کې وي۔

أَتَى أُمُّهُ عَلَانِيَةً لَكَانَ فِي أُمَّتِي مَنْ يَصْنَعُ ذَلِكَ، وَإِنَّ
بَنِي إِسْرَائِيلَ تَفَرَّقَتْ عَلَى ثِنْتَيْنِ وَسَبْعِينَ مِلَّةً، وَتَفَرَّقَتْ
أُمَّتِي عَلَى ثَلَاثٍ وَسَبْعِينَ مِلَّةً، كُلُّهُمْ فِي النَّارِ إِلَّا مِلَّةً
وَاحِدَةً»، قَالُوا: وَمَنْ هِيَ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ: «مَا أَنَا
عَلَيْهِ وَأَصْحَابِي» رواه الترمذي

هر ورو به زما پرامت د بني اسرائيلو په څېر
زمانه راځي، داسې به سره ورته وي لکه د يوې
پنې تلي چې له بلې سره برابر وي، آن تردې
که هغوی له خپلې مور سره په ښکاره توگه
بدکاري کړې وي، نو زما په امت کې به
هم دا کار ترسره شي، او بني اسرائيل دوه اويا
ډلو باندې ويشل شوي وو، زما امت به درې
اويا ډلې شي دوه اويا به ټولې په اور کې وي
مگر يوه ډله به جنت ته ځي، اصحابو کرامو
عرض وکړ چې دا به کومه ډله وي ای د الله
رسوله! هغه ورته په ځواب کې وويل: هغه
چې زما او زما د اصحابو په تگلاره روانه وي۔
دوهم- الطائفة المنصورة:

قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: لا تزال
طائفة من أمتي قائمون بأمر الله لا يضرهم من
خذلهم أو خالفهم حتى يأتي أمر الله وهم
ظاهرون على الناس (رواه مسلم
زما د امت يوه ډله به تل د الله تعالی د حکم
ساتنه کوي، څوک چې د دوی ذلیل کول
غواړي او یا ورسره مخالفت کوي، دوی ته
زیان نشي رسولی۔ تر دې چې د الله تعالی
حکم (قیامت) راشي او دوی به پر نورو خلکو
غالب وي۔

دربیم- سواد اعظم: د مسلمانانو لویه ډله۔

څلورم- اهل السنه والجماعه: په ظاهري او
باطني توگه د رسول الله صلی الله علیه
وسلم د اصحابو کرامو د فهم مطابق په اسلامي

کړئ! ځکه چې هغوی د محمد صلی الله
اصحاب کرام دي، هغوی پر هدايت باندې
سم روان وو.

د اهل السنة والجماعة د عقیدې غټ اصول:

هغه لوی اصول چې مونږد اصحابو کرامو تر
منهج پورې تړلي، پدې ډول دي:
لمړی: پرالله تعالی او د هغه په نومونو او
صفتونو ایمان درلودل او دا چې الله تعالی
واحد لاشریک دی.

اهل حق نه د معتزله په څېر دي چې اسلام ته
منسوبه بېلارې ډله ده، د الله تعالی له اسماء
او صفاتو څخه انکار کوي او نه د کرامیه و په
څېر چې یوه بله منحرفه ډله ده او الله تعالی
له مخلوق سره تشبیه کوي.

دوهم: د الله تعالی پر فرستو ایمان.

درېیم: د الله تعالی پر ټولو کتابونو ایمان.

څلورم: د الله تعالی پر رسولانو ایمان.

پنځم: د آخرت پر ورځې ایمان درلودل.

شپږم: په دې خبره باور کول چې اندازه د خیر
او شر د الله تعالی له لورې ده.

د اهل السنة والجماعة هغه ځانگړي اصول
چې مونږ له نورو منحرفو ډلو څخه راجلا
کوي او د اصحابو کرامو له منهج او تگلارې
پورې مو تړي په لاندې ډول دي.

د اهل قبله په هکله دریځ:

امام طحاوي رحمه الله په خپل مشهور متن
کې داسې فرمایلي: (اومونږ اهل قبله مؤمنان
او مسلمانان گڼو، ترڅو چې پر هغه څه
اعتراف کوي چې رسول الله صلی الله علیه
وسلم د الله تعالی له لورې مونږ ته راوړي
دي او ترڅو چې هر هغه څه چې رسول الله
صلی الله علیه وسلم فرمایلي دي او مونږ ته
یې خبر راکړی دی، تصدیق کوي او انکار

عن انس رضي الله عنه يقول: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى
اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ، يَقُولُ : « إِنَّ أُمَّتِي لَنْ تَجْتَمِعَ عَلَى
ضَلَالَةٍ ، فَإِذَا رَأَيْتُمْ اخْتِلَافًا فَعَلَيْكُمْ بِالسَّوَادِ الْأَعْظَمِ
(رواه ابن ماجه)

انس بن مالک رضي الله عنه به ویل: چې
له رسول الله صلی الله علیه وسلم څخه
اورېدلي دي چې فرمايل به یې زما امت پر
بېلارېتوب او ضلالت نه راجمع کېږي، کله
مو چې اختلاف ولیده نو پر تاسې لازم دی چې
د سواد اعظم لاره خپله کړئ (چې اصحاب
کرام او متبعین یې ترې مراد دي)

د اصحابو کرامو صفت د عبدالله بن مسعود رضي الله عنه په ژبه:

عن عبدالله بن مسعود رضي الله عنه: من كان
مستتاً فليستن بمن قد مات، أولئك أصحاب
محمد ، كانوا خير هذه الأمة، أبرها قلوباً،
وأعمقها علماً، وأقلها تكلفاً، قوم اختارهم الله
لصحبته نبيه ، ونقل دينه، فتشبهوا بأخلاقهم
وطرائقهم، فهم أصحاب محمد صلی الله
عليه وسلم، كانوا على الهدى المستقيم رواه
ابونعيم فى الحلية

عبدالله بن مسعود رضي الله عنه فرمايي: که
څوک په چا پسې اقتداء کول غواړي نو
پر هغه چا پسې دی اقتداء وکړي چې هغوی
وفات شوي دي، چې هغه د رسول الله صلی
الله علیه وسلم اصحاب کرام دي، هغوی
ددې امت غوره خلک دي، ډېر د نېکو زړونو
خاوندان وو او ډېر ژور علم یې درلود، اود
ډېر لږ تکلف خاوندان وو، هغوی داسې قوم
ؤ، چې الله تعالی د خپل نبي د صحبت او د
دين د نقل لپاره پیدا کړي وو، تاسې د دوی
پر اخلاقو او طرزعمل باندې منگولې څښې

ترې نه کوي.)

په گناه کولو باندې اهل قبله کافر نه گڼل:

په دې هکله امام طحاوي فرمايي: وَلَا تُكْفَرُ أَحَدًا مِنْ أَهْلِ الْقَبْلَةِ بِذَنْبٍ مَا لَمْ يَسْتَحِلَّهُ. (اومونږ پر گناه کولو سره له اهل قبله و څخه يوچاته کافر نه وايو ترڅو چې يې گناه د ځان لپاره حلاله نه وي گڼلې)، داسې هم نه ده چې گناه کوونکي ته گناه کول کوم زيان نه رسوي.

په دې نظريه کې خوارج گناه کوونکي کافر گڼي او معتزله يې نه کافر گڼي او نه مؤمن د کفر او ايمان ترمنځ يې بولي او که له دنيا څخه له گناه سره رخصت شو نو د تل لپاره به دوزخ کې وي او مرجئيه يې کامل مؤمن گڼي او دوزخ ته به د دوی له نظره له سره نه ځي، فرق ضاله دا ډول افراط او تفريط کوي او زمونږ عقیده هغه چې په متن کې ذکر ده. د نېکي کوونکي مؤمن او گناهگار مسلمان په اړه درېځ:

په دې اړه امام طحاوي ليکي: تَرْجُو لِلْمُحْسِنِينَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ أَنْ يَغْفُوَ عَنْهُمْ وَيُدْخِلَهُمُ الْجَنَّةَ بِرَحْمَتِهِ، وَلَا تَأْمَنُ عَلَيْهِمْ، وَلَا نَشْهَدُ لَهُمُ بِالْجَنَّةِ، وَنَسْتَغْفِرُ لِمَسِيئِهِمْ وَنَخَافُ عَلَيْهِمْ وَلَا نَقْبِطُهُمْ.

(مونږ د مؤمنانو له جملې څخه نېکانو ته اميد لرو، چې الله تعالى ورته غځوه وکړي او په خپل رحمت سره يې جنت ته داخل کړي، مونږ په ډاډه توگه نشو ويلي چې دوی جنتيان دي او مونږ د هغوی په هکله د جنتي کېدلو گواهي نشو ورکولې او گناه کوونکيو ته له الله تعالى څخه بنسټه غواړو او پرې وېرېږو او په نا هيلې کې يې نه اچوو)، کېدای شي چې الله تعالى ورته بنسټه وکړي او جنت ته

يې داخل کړي او کېدای شي چې الله تعالى يې د گناه په اندازه په اور کې واچوي او بيا يې جنت ته راولي، مؤمن الله تعالى د تل لپاره په اور کې نه اچوي

په دې مسئله کې خوارج او معتزله قطعي پرېکړه کوي چې نېک مسلمان به هرومرو جنت ته ځي او دا په الله تعالى لازمه او فاسق به دوزخ ته ځي او د تل لپاره به په دوزخ کې وي او مرجئيه وايي فاسق او نېک مسلمان به هرومرو جنت ته ځي.

د خوف او رجا ترمنځ ژوند غوره کول:

په دې هکله زمونږ عقیده امام طحاوي رحمه الله داسي رانقل کوي: وَالْأَمْنُ وَالْإِسَاسُ يَنْقُلَانِ عَنِ مِلَّةِ الْإِسْلَامِ، وَسَبِيلُ الْحَقِّ بَيْنَهُمَا لِأَهْلِ الْقَبْلَةِ.

ژباړه: د الله تعالى له عذاب څخه ځان په امن گڼل او له رحمت څخه يې نا هيلې کېدل مسلمان له اسلام څخه وباسي او د اهل قبله و لپاره حق لار د وېرې او اميد ترمنځ عقیده ساتل پکار دي.

کله يو مسلمان د اسلام له دائرې څخه د کفر دائرې ته ننوځي؟

په دې هکله په نوموړي متن کې امام طحاوي رحمه الله فرمايي: وَلَا يَخْرُجُ الْعَبْدُ مِنَ الْإِيمَانِ إِلَّا بِجُحُودٍ مَا أَدْخَلَهُ فِيهِ.

ژباړه: ترهغه يو بنده له ايمان څخه نه خارجېږي تر څو يې چې له هغه شي څخه انکار نه وي کړی کوم شي چې په ايمان کې داخل کړی دی. [چې هغه د دين قطعي امور او د ايمان او اسلام اصول دي].

بله دا چې قطعي حرام حلال وگڼي او قطعي حلال حرام وبولي او يا د دين د شعائرو توهين

اوسپکه بيان کړي

د اسلامي حاکمانو په هکله موقف:

امام طحاوي رحمه الله عليه فرمايي: وَلَا تَرَى الْخُرُوجَ عَلَى أَثَمَتِنَا وَلَا هِ أُمُورَنَا وَإِنْ جَاوَزُوا، وَلَا نَدْعُو عَلَيْهِمْ، وَلَا نَنْزِعُ يَدًا مِنْ طَاعَتِهِمْ، وَتَرَى طَاعَتَهُمْ مِنْ طَاعَةِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ فَرِيضَةً مَا لَمْ يَأْمُرُوا بِمَعْصِيَةٍ، وَنَدْعُوهُمْ بِالصَّلَاحِ وَالْمُعَافَاةِ.

ژباړه: مونږ پر خپلو امامانو او حاکمانو [چې مسلمانان وي] خروج او بغاوت کول روا نه گڼو که څه هم ظلم کوي او مونږ ښهرا هم ورته نه کوو او نه مونږ د دوی له طاعت څخه لاس په سر کېږو او مونږ د هغوی طاعت دالله تعالی دطاعت په څېر فرض گڼو تر څو چې یې مونږ ته په گناه کولو حکم نه وي کړې اومونږ دوی ته دسمون اوعفوي دعا کوو. البته ددوی دسمون لپاره د وعظ اونصیحت له لارې باید هڅه وشي.

داهل سنتو له نظره حاکم چې تر څو ښکاره کفر نه وي اعلان کړی ترهغې پورې یې پرخلاف مسلح جنگ او پاڅون روا نه دی په دې هکله ځینې بې لارې ډلې فرض گڼې چې ددې ډول حاکمانو پر خلاف خروج او مسلح باید ورسره جنگ وشي.

د اهل السنة والجماعة د عقیدې پېشوايان:

لمړی: ټول اصحاب کرام رضي الله عنهم.

دوهم: د خير القرون ټول مجتهدین اونورتول امامان رحمهم الله.

درېیم: د څلورگونو مذاهبو امامان، لکه امام ابوحنيفه او دده صاحبين [امام ابویوسف او امام محمد بن الحسن الشيباني] اود دوی پرمسیر روان علمائى کرام، امام مالک، امام شافعي او امام احمد بن حنبل او د دوی پر تگلارو روان شاگردان او علمایې کرام رحمه الله عليهم

اجمعين.

څلورم: د عقیدې په برخه کې زمونږ امام ابوالحسن الاشعري او امام الهدي ابومنصور الماتريدي رحمهما الله تعالى دي.

پنځم: په نني عصر کې د دیوبند لوی مشايخ او د دوی پر مسير روان علمای عظام او د ټولي نړۍ حق پالوونکي علمایې کرام او هم نړیوال اسلامي حرکتونه چې د اهل سنتو پر مسير روان وي او له افراط او تفريط څخه خالي وي. کومې ډلې او فرقې چې د یاد شوي منهج اوتگلارې سره اړخ نه لگوي هغه منحرفې او بېلارې ډلې دي لکه څرنگه یې چې رسول الله صلى الله عليه وسلم وړاندوینه کړې ده **زمونږ د عقیدې مهم کتابونه:**

لومړی: امام ابوحنيفه رحمه الله عليه ته منسوب متن چې فقه اکبر په نامه سره یا دیري.

دوهم: چې د عقیده الطحاویه په نامه سره مشهور متن، د سترمحدث امام طحاوي رحمه الله عليه لیکنه ده.

درېیم: د عقائد النسفي په نامه متن چې د متأخرینو په طرز لیکل شوی دی، د امام نسفي رحمه الله عليه لیکنه ده او داسې نور متون او د هغو معتبرې شرحې.

که له دې کتابونو سره څوک خپله عقیده عیاره کړي او باور پرې وکړي، هغه په سمه توگه د اصحاب کرامو په تگلاره روان شو، ځکه دا ډول عقائد له اصحابو کرامو څخه مونږ ته رانقل شوي او امام ابو حنيفه رحمه الله او نورو امامانو صرف تدوین کړي دي.

په اوسنۍ زمانه کې د سواد اعظم د ناجیه ډلې نماینده مذاهب کوم دي؟

که څه هم مونږ وویل چې د خير القرون

او يوازې دا څلورمذاهب پاتې شول نو ددې
مذاهبو اتباع د سواداعظم پېروي ده او لدې
مذاهبو څخه وتل له سواداعظم څخه وتل
دي.

علامه ابن حجر رحمه الله فرمايي:

(اما في زماننا فقال ائمتنا لايجوز تقليد
غير الائمة الاربع الشافعي ومالك وابي حنيفة
واحمد بن حنبل)

ژباړه: زموږ د زمانې امامان وايي چې پرته د
څلورو مذاهبو له امامانو لکه شافعي، مالک،
ابوحنيفه او احمدبن حنبل رحمهم الله څخه د
نورو امامانو تقليد روا ندی.

ددې خبرې لامل دا دی چې دا څلور واړه
مذاهب مونږ ته په تواتر سره او يا لږ ترلږه په
مشهور سند سره را رسېدلي دي او بلې خواته
يې اصول او فروع په منظمه توگه تدوين
شوي دي او د استنباط مناهج يې هم روښانه
دي او له دې پرته نور مذاهب بيا داسې نه
دي، صرف ځيني اقوال يې د نورو مذاهبو په
کتابونو کې په ضمني توگه رانقل شوي دي.
له پورته يادو شويو دلايلو څخه څرگنده شوه
چې په دې زمانه کې له دې څلورو مذاهبو
پرته د نورو مذاهبو تقليد او اتباع روا نده او
دا لدې کبله چې د هغوی تقليد امکان نلري
او شرايط يې برابر ندي او بل له دې مذاهبو
څخه وتل د اصحابو کرامو له تگلارې او
سواداعظم د ناجيه ډلې څخه وتل دي.

تول مجتهدين او امامان زمونږ پېشوايان او
امامان دي، ځکه چې په هغه دور کې له دې
څلورگونو مذاهبو څخه هاخوا نور مذاهبو هم
عملي بڼه در لوده لکه د امام اوزاعي، سفیان
ثوري، ليث بن سعد او داود ظاهري رحمهم
الله او داسې نورو مذاهبو هم شتون درلوده
او متبعين يې در لودل، البته څه زمانه وروسته
دا مذاهب له منځه لاړل او اصول او فروع
يې مونږ ته راونه رسېدل، خو بل پلو ته
دا څلورگوني مذاهب له هغه وخت څخه
راواخله تر نن پورې وچلېدل او اصول او فروع
يې په منظم ډول تدوين شول او په تواتر سره
مونږ ته راوړسېدل، نولدي کېله د اوس لپاره د
سواداعظم او ناجيه ډلې نماينده مذاهب همدا
څلورگوني مذاهب دي، پدې هکله ډېر دلائل
او پرېکړې شته خو د نمونې په توگه د لويانو
يو څو اقوال او پرېکړې د لوستونکو مخې
ته ږدو:

شاه ولي الله دهلوي رحمه الله په عقدالجيد
نامه کتاب کې داسې فرمايي:

علامه ابن الهمام رحمه الله عليه
فرمايي (ان عقد الاجتماع على عدم العمل
بالمذاهب) - (عقدالجيد: ۳۸) د شاه ولي الله
الدهلوي ليکنه)

ژباړه: له څلورگونيو مذاهبو پرته پر نورو
مذاهبو د عمل نه کولو په هکله اجماع منعقد
شوې ده.

ورپسې شاه ولي الله دهلوي رحمه الله
فرمايي:

ولما اندرست المذاهب الحقه إلا هذه الأربعة
كان اتباعها اتباعا للسواد الأعظم والخروج عنها
خروجاً عن السواد الأعظم (عقدالجيد: ۳۸)

ژباړه: کله چې نور حق مذاهب زاړه شول

مفهوم زندان و زندانی

نویسنده: دکتر عصام العریان

مترجم: امین الله معتصم

واقع همان فطرتی است که الله جل جلاله انسان‌ها را براساس آن آفریده است. این‌که شما زندانی هستید یعنی در آغاز یک مرحله دوئیده قرار دارید؛ اول: این‌که ارزش و اهمیت آزادی‌ای را که در گذشته از آن غافل بوده‌اید احساس نمایید، و قدر نعمت‌های چون صحت و عافیت را که همانند تاجی گران‌بها بر سر انسان‌های صحتمند نهاده شده است و قدرش را فقط انسان‌های مریض می‌دانند، درک کنید. دوم: این‌که معنای آزادی حقیقی را بدانید؛ آزادی تنها این نیست که شما با جسم خویش هرجا که بخواهید بروید و ظاهراً قیدوبندی در دست و پای‌تان نهاده نشده باشد؛ آزادی حقیقی آزادی روح است که نه حدودمرزی آن را مشخص می‌سازد و نه هم غل‌وزنجیری

خاطرات یک زندانی که در نوبت اخیر زندانی شدنش آن را به رشته تحریر در آورده است، و در این نوبت مدت مدیدی را در زندان سپری نموده و در پایان از زندان کوچکش بیرون آمده و به زندانی بزرگ گرفتار شده است، و بعد از مدتی کوتاه و یا طولانی از زندان دنیا به‌در آمده و به فضایی باز و فراخی گشت‌وگذار خواهد داشت، جایی که ارواح انسانی در زیر عرش پروردگار رحمان شادمانانه و با فراغ بال می‌خرامند. از الله متعال می‌خواهیم که ارواح ما را در چندان مرغان سبزرنگ درآورد چنان‌چه پیامبر بزرگوارمان از آن حالت خبر داده‌اند.

زندان در واقع از دست‌دادن آزادی و احساس سنگین شد قیدوبندها است؛ و آزادی هم در

بیندند و شما را از رفت و آمد باز دارند، احساس دلتنگی می‌کنید. اما اگر با معنای دوم آزادی حقیقی زندگی کنید، آنگاه است که احساس انس و الفت حقیقی با پروردگار برای تان دست خواهد داد و لو این که دروازه‌ها را بر روی تان بیندند و شما را با زندان انفرادی شکنجه نمایند - جایی که من آن را دو بار تجربه نموده‌ام و در آن‌جا مؤنسی جز قرآن کریم، ذکر الله، نماز و سخنی غیر از تفکر و تدبیر در حکمت‌های الله و قدرت‌ها و تصرفاتش در کاینات چیز دیگری نبود. زندان چیزی جز امتحان و آزمایش و تجربه نیست؛ و مفهوم این که شما زندانی هستید این است که شما لحظه‌ای در برابر آن دسته از سنت‌ها و قوانین الهی که مربوط به امتحان و آزمون است، درنگ نموده و به تأمل و تفکر پردازید و حکمت‌های الهی در این زمینه را به تماشا بنشینید. بیایید با هم در معنای این سخن حکیمانه «ابن عطاء الله سکندری» تفکر نماییم آن‌جا که می‌گوید: «تا زمانی که در این دنیا زندگی می‌کنید، آمدن سختی‌ها و مصیبت‌ها را ناآشنا مپندارید، زیرا مشکلات دنیا جز بر انسان‌هایی که مستحق توصیف آن‌اند فرود نمی‌آید». گاهی ممکن است الله تعالی شما را با امتحانی ساده که عبارت از زندان است به این دلیل گرفتار می‌کند که امتحانی سخت را از شما دور نماید. احیاناً شما انسانی ضعیف هستید و تحمل مقابله با نظر و حسد دیگران را

آن را محدود می‌کند و نه هم در و دیواری در برابرش مانع ایجاد می‌نماید. در این رابطه این فرموده الله تبارک و تعالی را با تأمل و تفکر بخوانید:

{فَضْرَبَ بَيْنَهُمْ بِسُورٍ لَهُ بَابٌ بَاطْنُهُ فِيهِ الرَّحْمَةُ وَظَاهِرُهُ مِنْ قِبَلِهِ الْعَذَابُ} [الحديد: ۱۳]

(در این حال ناگهان دیواری میان آنان زده می‌شود که دري دارد. داخل آن [که به طرف مؤمنان است] رو به رحمت است [که بهشت و نعمت سرمدي است] و خارج آن [که به طرف منافقان است] رو به عذاب است [که دوزخ و نقيمت ابدی است]).

و معنای این گفته امام ابن تیمیه رحمه الله علیه را درک کنید که می‌گوید: «دشمنان من چه ضرری به من وارد کرده می‌توانند، اگر مرا به زندان اندازند با خودم خلوت می‌کنم، اگر مرا بکشند شهید می‌شوم، اگر مرا تبعید کنند به گشت و گذار می‌پردازم، و بهشت و باغ من در سینه‌ام جای دارد و به هر جایی که بروم با من است و از من جدا نمی‌شود».

همچنین با شهید سید قطب رحمه الله علیه این سروده زیبایش را زمزمه کنید: «برادرم! تو در پشت دیوارها و در محدوده این قیدوبندها آزاد هستی، و اگر تو واقعاً به الله بزرگ تکیه کنی کید و مکر دشمنان هیچ ضرری به تو وارد نمی‌کند».

اگر معنای اولی آزادی بر شما سایه افکنده باشد، هنگامی که دروازه‌ها را بر روی تان

ندارید، الله متعال شما را با قرار دادن در زندان به مدتی طولانی، از آن ابتلاء بزرگ محافظت می‌نماید و در برابر آن به شما نعمت‌های فراوان دیگری ارزانی می‌دارد؛ و ممکن است شما این حقیقت را ندانید؛ اما زمانی که صبر می‌کنید و به رضای الله راضی می‌شوید و یقین دارید که انتخاب الله همه‌اش خیر بوده و از آن‌چه شما خود برای خویش برمی‌گزینید برای‌تان بهتر است، در این حالت با نعمت‌های بزرگ الهی مواجه می‌شوید. زندان برای انسان بی‌گناه ظلمی آشکار و تجاوزی عریان است، و زمانی که شما بار بار طعم این ظلم را می‌چشید، می‌آموزید که نباید به کسی ظلمی روا دارید، و می‌دانید که باید با مخلوقات الله مهربان باشید، با دشمنان خود با جوانمردی تعامل نمایید و با کسانی که با شما از در خصومت وارد می‌شوند، بزرگووارانه برخورد کنید. وقتی شما به اعماق معانی غوطه‌ور شوید، تمام کسانی را که با شما تعامل دارند معذور می‌پندارید و می‌دانید که آنان جز ابزار و وسایلی بیش نیستند که هیچ نقش حقیقی در آفریدن مواقف ندارند؛ در این صورت شما با زندان‌بانان خویش که همه روزه دروازه‌های آهتین را با قساوت قلب بر روی‌تان می‌بندند، مهربانانه، صبورانه و حکیمانه برخورد خواهید کرد. و در تعامل با مأموری که همیشه در رفت و آمد در محکمه و نزد قاضی و سارنوال

شما را همراهی می‌کند و دوسیه حاوی مسایل سختگیرانه و ظالمانه شما را حمل می‌نماید و با شما از تشدد کار می‌گیرد و شما را انسانی خطرناک می‌پندارد و فکر می‌کند در صورت غفلت از نزد وی فرار خواهید کرد، با چنین مأموری هم مهربان هستید؛ همچنین با رئیس سارنوالی که در تحقیقاتش شما را مورد اتهاماتی قرار می‌دهد که خود از همه واهی بودن، باطل بودن و غیرجدي بودن آن را بهتر می‌داند، نیز صبورانه برخورد می‌نمایید؛ به همین صورت با داکتری که از نزدیک شدن با شما می‌ترسد و در دوسیه از خطرناک بودن مرضی‌تان هشدار می‌دهد، تعاملی نیک دارید؛ چون می‌بینید که بالای سرش ضابط استخبارات ایستاده است و به او نوشتن اکاذیب و دروغ‌ها را دیکته می‌کند؛ حتی با سران سازمان امنیت دولتی که تا دیروز با پیشانی‌ای باز شما را خوش‌آمد می‌گفتند و امروز دوسیه‌های باطلی را برای شما ترتیب داده‌اند تا با استناد به آن شما را محاکمه و زندانی کنند، با رفق و نرمی تعامل می‌کنید. همچنان با سیاستمدار دیکتاتور و بی‌رحمی که بعضی شما را انسانی خطرناک به وی معرفی کرده و راپورهای سری در مورد شما به وی سپرده‌اند و سازمان‌های استخباراتی بیگانه وی را وادار به گرفتاری شما نموده‌اند، نیز با صبر و حوصله تعامل می‌کنید، چون می‌دانید که او تنها بر شما ظلم روا نمی‌دارد بلکه دامنه

ظلم و تعدی وی تمام سرزمین و بندگان الله را فرا گرفته است، و او در این خیال خام است که کاری نیک انجام می‌دهد زیرا وی به گمان خود سرزمینش را از خطری و همی و مداخله بیگانگان حمایت می‌کند.

این که شما زندانی هستید بدان معنا است که شما با توانایی‌های حقیقی خویش و تأثیر خود بر زندگی آشنا شده‌اید و شما انسانی آزاده‌اید که می‌دانید چرخ زندگی در صورت ناپدید شدن‌تان از صحنه و یا مسافرت و مریضی‌تان متوقف نمی‌گردد، چه رسد به این که زندانی شوید. وقتی مشاهده می‌کنید که شب‌ها و روزها بر شما می‌گذرد و روزگارتان در پشت میله‌های زندان سپری می‌گردد، ارزش واقعی خود را درک می‌کنید و می‌دانید که شما روزی‌دهند، مدیر سرنوشت‌ساز و مسؤولی مهم نیستید، و مشاهده می‌کنید که همه چیز طبق عادت و بدون درنگ روان است و شما صرف ابزاری در برابر قدر الله تعالی هستید و قدر الله هرگز برای شما و دیگری متوقف نمی‌شود، و در این هنگام است که شما اهمیت این حقیقت را می‌دانید که باید برای همسر، فرزندان و دوستان خویش معنای ایمان راستین به الله متعال و توانایی‌ها، حیات و بی‌نیازی او را آموزش دهید و آنان را متوجه سازید که ایشان و شما و تمام هستی بر طبق اراده الله متعال روان هستید و الله سبحان مسبب اسباب و مقدر اقدار است.

این که شما زندانی هستید بدان معنا است که شما ساده‌زیستن و تواضع را می‌آموزید و می‌دانید که زندگی شما با توجه به مسایل بسیار خورد و ریزه سپری می‌شود، و درک می‌کنید که چگونه باید پس از الله لایزال، در همه امور به نفس خویش تکیه کنید، و باید برای خدمت به خویش و کسانی که سعادت و نیکبختی خویش را در گرو خدمت به آنان و سبک نمودن بار ایشان می‌بینید، با تمام نیروی خویش آماده شوید.

این که شما زندانی هستید به این معنا است که شما بیش از پیش به الله جل جلاله نزدیک شده‌اید، و نیاز خویش را بیش از گذشته به او احساس می‌کنید و می‌دانید که در برابر آن ذات اقدس، ضعیف و مجبورید و از پروردگار خویش و به رضا و قدرت او احساس رضایت می‌کنید و در عین حال با همه مظلومان و زندانیان به هر نحوی که مظلوم واقع شده‌اند و به هر جرمی که به زندان افتاده‌اند احساس همدردی می‌کنید و از الله متعال می‌خواهید تا توبه شما و آنان را بپذیرد.

اسلام و خدمت خلق

۲/۲

مترجم: قاضی مؤمن حکیمی

خروج کردن در راه الله:

وَعَدَّدَهُ (۲) يَحْسَبُ أَنَّ مَالَهُ أَخْلَدَهُ (۳) {

[الهمزة: ۱ - ۴]

«وای بر هر عیبجوی بدگوی! (۱) همان که ثروتی فراهم آورده و [پی در پی] آن را شمرد [و ذخیره کرد] (۲) گمان می کند که ثروتش او را جاودانه خواهد کرد. (۳)»

گویا جمع آوری مال، آنرا بار بار شمردن و مخفی داشتن، بیلانس شماره بانکی را بار بار پرسیدن مال و ثروت خود را با دیده اشتیاق و محبت دیدن عمل ناپسند و خسیسانه است. قرآن کریم همراه با مذمت کردن جمع آوری مال و شمردن آن، این سخن را نیز تذکر می دهد که این گونه اشخاص عادت دارند که همیشه به مردم طعنه بزنند و سخنان زشت و ناشایسته نثار دیگران نمایند. معنای سخن اینست که در ورای این عادت بد و تکلیف رساندن به دیگران نیز محبت مال قرار دارد و محرک اصلی تمام اعمال زشت او همین مال شماری و اشتیاق بیش از حد به مال و ثروت است.

الله متعال در مقام دیگری زمانی که از حالات

خدمت خلق تعبیری از خرج کردن، انفاق کردن، و دادن هر چیز مورد ضرورت به مردم است. طعام دادن، تداوی کردن، خدمت کردن، ... تمام این ها شامل این کلمات می شود. ولی اصل و بنیاد خدمت خلق اینست که انسان خود خواه و نبوده و عمل غرض آلود نداشته باشد، بلکه همیشه در هر سطحی که برایش ممکن است برای اعطای چیز هایی که نزدش محبوب است، در راه الله آماده باشد. و بیشترین چیزی که نزد انسان محبوب است، مال و ثروت می باشد، گرچه وقت، توانمندی جسمی و تمام داشته های مادی و معنوی نزد هر انسان محبوب می باشد، اما پول بیشتر از هر چیز دیگر نزد انسان محبوب است. به همین خاطر است که در هر جایی که سخن از خدمت خلق مطرح می شود، قرآن کریم فوراً از تمایل و اشتیاق بیش از حد به مال و بار بار شمردن آن نهی می کند. چنانچه در

سورة الهمزة می خوانیم:

{وَيْلٌ لِّكُلِّ هُمَزَةٍ لُّمَزَةٍ (۱) الَّذِي جَمَعَ مَالًا

نماید.

قرآن کریم در جای دیگری که تعریفی از نیکی ارائه می نماید، چنین میفرماید:

﴿لَيْسَ الْبِرُّ أَنْ تُولُوا وُجُوهَكُمْ قِبَلَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ وَلَكِنَّ الْبِرَّ مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَالْمَلَائِكَةِ وَالْكِتَابِ وَالنَّبِيِّينَ وَآتَى الْمَالَ عَلَى حُبِّهِ ذَوِي الْقُرْبَى وَالْيَتَامَى وَالْمَسَاكِينَ وَابْنَ السَّبِيلِ وَالسَّائِلِينَ وَفِي الرِّقَابِ وَأَقَامَ الصَّلَاةَ وَآتَى الزَّكَاةَ وَالْمُوفُونَ بِعَهْدِهِمْ إِذَا عَاهَدُوا وَالصَّابِرِينَ فِي الْبَأْسَاءِ وَالضَّرَّاءِ وَحِينَ الْبَأْسِ أُولَئِكَ الَّذِينَ صَدَقُوا وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُتَّقُونَ﴾ [البقرة: ۱۷۷]

«نیکی این نیست که روی خود را بسوی مشرق و مغرب کنید، بلکه نیکی [واقعی و کامل، که شایسته است در همه امور شما ملاک و میزان قرار گیرد، منش و رفتار و حرکات] کسانی است که به خدا و روز قیامت و فرشتگان و کتاب آسمانی و پیامبران ایمان آورده‌اند، و مال و ثروتشان را با آنکه دوست دارند به خویشان و یتیمان و درماندگان و در راه ماندگان و سائلان و [در راه آزادی] بردگان می‌دهند، و نماز را [با همه شرایطش] برپای می‌دارند، و زکات می‌پردازند، و چون پیمان بندند وفاداران به پیمان خویشند، و در تنگدستی و تهیدستی و رنج و بیماری و هنگام جنگ شکیبایند؛ اینانند که [در دین‌داری و پیروی از حق] راست گفتند، و اینانند که پرهیزکارند»

درین آیات نیز می‌بینیم که بعد از ایمان داشتن بر الله، بر آخرت، بر ملائک، بر کتاب و پیامبران، اولین سخنی که مورد تأکید قرار می‌گیرد اینست که بخاطر محبت و دوستی با الله متعال، آن مال و ثروتی را که بیشتر از هر چیزی دیگری دوست دارد، به اقرباء، فقراء،

نفسی و روانی بعضی انسان‌ها سخن می‌گوید، بیان می‌دارد که هنگامی که الله متعال به کسی عزت و نعمت می‌دهد، مغرور گردیده و با افتخار می‌گوید که پروردگارم مرا عزت داد و چون از باب امتحان و آزمایش رزق او را تنگ می‌نماید، شکوه سرداده و می‌گوید پروردگارم مرا خوار و ذلیل کرد. اما در ورای این سخنان حقیقت دیگری قرار دارد. بیاید با هم آیات را بخوانیم:

﴿فَأَمَّا الْإِنْسَانُ إِذَا مَا ابْتَلَاهُ رَبُّهُ فَأَكْرَمَهُ وَنَعَّمَهُ فَيَقُولُ رَبِّي أَكْرَمَنِ (۱۵) وَأَمَّا إِذَا مَا ابْتَلَاهُ فَقَدَرَ عَلَيْهِ رِزْقَهُ فَيَقُولُ رَبِّي أَهَانَنِ (۱۶) كَلَّا بَلْ لَا تَكْرُمُونَ الْيَتِيمَ (۱۷) وَلَا تَحَاضُّونَ عَلَى طَعَامِ الْمِسْكِينِ (۱۸) وَتَأْكُلُونَ التُّرَاثَ أَكْلاً لَمًّا (۱۹) وَتُحِبُّونَ الْمَالَ حُبًّا جَمًّا (۲۰)﴾ [الفجر: ۱۵ - ۲۱]

«اما انسان، هنگامی که پروردگارش او را بیازماید و گرامی‌داریش و نعمتش بخشد، می‌گوید: پروردگارم [چون شایسته و سزاوار بودم] مرا گرامی داشت (۱۵) و اما چون او را بیازماید، پس روزی اش را بر او تنگ گیرد، گوید: پروردگارم مرا خوار و زبون کرد. (۱۶) این چنین نیست که می‌پندارید، بلکه [زبونی، خواری و دور شدن شما از رحمت خدا برای این است که] یتیم را گرامی نمی‌دارید (۱۷) و یکدیگر را بر طعام دادن به مستمند تشویق نمی‌کنید (۱۸) و میراث خود را [با میراث دیگران بی‌توجه به حلال و حرام بودنش] یک جا و کامل می‌خورید (۱۹) و ثروت را بسیار دوست دارید. (۲۰)»

درین آیات نیز می‌بینیم که محبت مال را با اذیت رساندن به دیگران یک جا ذکر می‌

ضروری تر از آن است، اینست که قلب انسان از وسعت و گشادگی لازم برخوردار باشد. اگر همراه با وسعت قلبی و جبین گشاده دو افغانی را به کسی بدهیم، برای ما خیلی زیاد خواهد بود.

رسول الله صلی الله علیه وسلم درین مورد چه زیبا فرموده اند:

عَنْ عَدِيِّ بْنِ حَاتِمٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مَا مِنْكُمْ أَحَدٌ إِلَّا سَيَكَلِّمُهُ رَبُّهُ لَيْسَ بَيْنَهُ وَبَيْنَهُ تَرْجُمَانٌ، فَيَنْظُرُ أَيْمَنَ مِنْهُ فَلَا يَرَى إِلَّا مَا قَدَّمَ مِنْ عَمَلِهِ، وَيَنْظُرُ أَشْأَمَ مِنْهُ فَلَا يَرَى إِلَّا مَا قَدَّمَ، وَيَنْظُرُ بَيْنَ يَدَيْهِ فَلَا يَرَى إِلَّا النَّارَ تَلْقَاءَ وَجْهِهِ، فَاتَّقُوا النَّارَ وَلَوْ بِشِقِّ ثَمَرَةٍ»، و فی روایه: «وَلَوْ بِكَلِمَةٍ طَيِّبَةٍ» (صحیح البخاری)

«از عدی بن حاتم رضی الله عنه روایت است که رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمودند: هیچ یکی از شما نیست مگر اینکه الله متعال با او در حالی سخن می گوید که بین او و الله متعال هیچ ترجمانی وجود ندارد. پس به سوی راست می نگرد و چیزی جز عمل خود را نمی بیند که قبلاً فرستاده است و چون طرف چپ می نگیرد، همان اعمالی را می نگرد که قبلاً فرستاده است و چون پیش روی خود را می نگیرد، جز آتش چیز دیگری را نمی بیند. پس خود را از آتش جهنم حفاظت کنید گرچه با نیم خرما هم باشد. و در روایت دیگر این را افزوده است: و اگر آنرا هم نداشت با گفتن یک سخن نیک خود را از آتش نگاهدارد.»

یعنی برای نجات یافتن از آتش جهنم حتی از دادن نیم خرما هم نباید خود داری کرد. زیرا اجرای را که الله متعال می دهد، متناسب

مستمندان و انسان های ناتوان بدهد. و فرمان نماز، زکات و جهاد را بعد از آن ذکر می نماید. ازین آیت کریمه نیز اهمیت مصرف کردن در راه الله آشکار می گردد.

جملة (علی حبه) به این معناست که بخاطر محبت با الله متعال به دیگران دادن و یا مال را با وجود آنکه دوست دارد، به مستمندان بدهد، این دو معنا آنقدر از هم دور نیستند، زیرا انسان زمانی آماده میشود که مال خود را با وجود محبتی که با آن دارد، به دیگران بدهد که محبت چیز دیگری بیشتر از آن در قلب انسان جای گزین شود. و بخاطر محبت با الله متعال زمانی می تواند مال خود را به مستمندان به الله متعال بدهد که محبت مال در قلبش کمتر از محبت با الله متعال باشد. خلاصه سخن اینست که مالی را که الله متعال به ما داده است و ما محبت زیادی با آن داریم، باید در راه الله متعال به مصرف برسانیم، و به عوض این که بخل ورزیده و آنرا بالایا هم ذخیره کنیم، باید با قلب گشاده و با خوشی خاطر به مستمندان بدهیم. زیرا یکی از صورت های خدمت خلق همین است. اگر چنین سخاوت پیشگی در بین ما وجود نداشته باشد، با ایجاد هیئت ها و برپا نمودن عمارت هایی سر به فلک هرگز حق خدمت خلق آنچنان که الله و رسول گرامی او بر عهده ما گذاشته است، اداء می گردد. کثرت مال نه، وسعت قلب ضرورت است:

گرچه موجودیت مال ثروت بخاطر اعطای آن به مستمندان ضروری است، اما کثرت مال آنقدر ضروری نیست، بلکه چیزی که مهمتر و

انسان باید آنقدر باز و سخی باشد که هر چه در توان دارد، در راه الله به مصرف برساند، حتی اگر نیم خرما هم باشد. و روح خدمت خلق همین است.

سخن نیک گفتن:

قضیه سوم درین راستا اینست که انسان باید با دیگران سخنی بگوید که خاطر آنها خوش گردیده و رضایت شان حاصل گردد. چنانچه در حدیثی که قبلاً ذکر نمودیم، این سخن به صراحت بیان شده است که اگر انسان حتی از دادن نصف خرما هم عاجز بود، می تواند با گفتن سخنان نیک خود را از آتش جهنم نجات دهد. این عمل آنقدر آسان است که هر کسی

توان انجام آنرا دارد. هر کسی می تواند سخن نیک و شیرینی از دهنش بیرون کند، برای این کار هیچ پول و سرمایه در کار نیست و انسان هیچ نوع تکلیفی را احساس نمی کند. مقابل شدن با دیگران با چهره بشاش، نظر کردن با نگاه های آکنده از محبت، گفتن سخنان نیک، خوش زبانی کردن... تمام اینها اعمالی است که هیچ مصرف و زحمتی نمی خواهد، پس انسان چرا در نثار کردن آن بخل ورزد؟ چرا از خود نمونه تنگدلی و بد اخلاقی بسازد؟

انسانها آنقدر که از شنیدن سخن نیک و شیرین احساس خوشی و خورسندی می نمایند، از گرفتن پول نمی کنند. همچنان که زخمی که از زبان بر قلب انسان وارد می گردد، بمراتب شدید تر و دردناکتر از آنست که انسانی را از پول و اعانت مادی محروم کنیم. زخم زبان هیچ گاهی التیام نمی پذیرد،

با مقدار مال نیست، بلکه مربوط به نوعیت و گونه دادن مال است و نیت انسان نقش اساسی را درین رابطه دارد.

حتی اگر انسان کاملاً تنگدست بوده و توان اعطای کمترین چیزی را هم نداشته باشد، اقلاً از ناتوانی خود رنجیده خاطر گردیده و از این که نمی تواند چیزی را در راه الله متعال بدهد، اشک افسوس از چشمانش سرازیر گردد و این آرزو را در دل داشته باشد که کاش چیزی داشته باشم تا آنرا در راه الله متعال صدقه نمایم. زیرا همین آرزو و تمنا نیز اجر و ثواب بزرگی را برای انسان به ارمغان می آورد.

باید یقین داشته باشیم که بدون قربان کردن مال، بدون مصرف کردن مال در راه الله و بدون خارج ساختن محبت مال از قلب، هرگز خدمت خلق انجام نخواهد یافت. اگر محبت مال در قلب انسان جای گرفته باشد، او نمی تواند که وقت خود را نیز در راه الله مصرف نماید، بلکه او از مصرف وقت خود و از بکار گیری توانمندی های بدنی خود نیز بخل می ورزد و حتی اولویت های او نیز تغییر می یابد و در نتیجه آن گرفتار بخل ورزی در هر بخش می گردد.

بر عکس آن، اگر در بخش صدقات مالی با قلب سرشار از سخاوت عمل نمود، در سایر بخش ها نیز می تواند بخل را زیر پا قرار دهد. کسانی که به مرض بخل گرفتار اند، هر نوع نارسایی و خرابی ممکن است که از آنان صادر گردد. و اما کسانی که سخاوت پیشه و فیاض اند خوبی های بیشماری را مالک خواهند بود. خلاصه این که قلب

اما زخم شمشیر به وسیله دوا التیام می یابد و آثار آن از بین می رود. اما اگر زخمی که در اثر سخن ناشایسته و زشت بر قلب انسان می نشیند، هیچ مرهمی آنرا شفا نمی بخشد بکار انداختن وسایل و توانمندی ها:

صورت دیگر خلق الله اینست که توانمندی های بدنی، ذهنی و وسایلی را که الله متعال در اختیار انسان گذاشته است، آنرا در خدمت خلق الله قرار دهد. این گونه خدمات اشکال و صورت های بیشمار دارد و رسول الله صلی الله علیه وسلم مطابق عصر و زمان خویش بعضی از صورت ها و اشکال آن را نشاندهی کرده اند. چنانچه می فرمایند:

عَنْ أَبِي ذَرٍّ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: تَبَسُّمُكَ فِي وَجْهِ أَخِيكَ لَكَ صَدَقَةٌ، وَأَمْرُكَ بِالْمَعْرُوفِ وَنَهْيُكَ عَنِ الْمُنْكَرِ صَدَقَةٌ، وَإِرشَادُكَ الرَّجُلَ فِي أَرْضِ الضَّلَالِ لَكَ صَدَقَةٌ، وَبَصْرُكَ لِلرَّجُلِ الرَّدِيءِ الْبَصَرَ لَكَ صَدَقَةٌ، وَإِمَاطَتُكَ الْحَجَرَ وَالشَّوْكَةَ وَالْعَظْمَ عَنِ الطَّرِيقِ لَكَ صَدَقَةٌ، وَإِقْرَاعُكَ مِنْ ذُلُوكَ فِي ذُلِّهِ أَخِيكَ لَكَ صَدَقَةٌ. (سنن الترمذی):

«از ابوذر رضی الله عنه روایت است که رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمودند: تبسم کردن در مقابل برادرت صدقه است، امر به معروف و نهی از منکر صدقه است، رهنمایی کردن شخصی که راه را گم کرده است، صدقه است، رهنمودی کسی که چشمش ضعیف است صدقه است، دور کردن سنگ، خار و استخوان از راه، صدقه است، ریختن آب در دلو برادرت صدقه است» و در روایات و احادیث نبوی کار های خیر دیگری نیز ذکر است که همه صدقه بوده و

شامل خدمت خلق می گردد. چنانچه اگر سواری اضافه داشته باشد، آنرا به عاریت به برادرش بدهد، اگر موترش جای است و می تواند فرد دیگری را به محل کارش برساند، بار کسی را تا محل مقصودش برساند، خبر گیری از انسان های ناتوان و بیوه های محله، سخن خوش گفتن به آنها و اگر سودا و ضرورتی داشته باشند آنرا از بازار آوردن ... خلاصه این که هر نوع امداد و کمک نمودن با دیگران درین نوع خدمت شامل است و باعث خوشی خاطر انسان های ناتوان می گردد، و خوشی آنها سبب کسب خوشی رسول الله صلی الله علیه وسلم و رضایت الله متعال می گردد. این نوع خوشی و رضایت بوسیله نماز، روزه و سایر عبادات بدست نمی آید بلکه فقط با مسرور ساختن بندگان الله متعال کسب می گردد.

آنچه در گذشته گفتیم تمام آن صورت های مختلف خدمت خلق به صورت انفرادی بود. یعنی کار هایی است که یک فرد بدست خود انجام داده می تواند. البته خدمات انفرادی را به این علت در قدم اول ذکر نمودیم که خدمات اجتماعی اعم از ایجاد دفتر خدماتی، اعمار شفاخانه، جمع آوری پوست قربانی و سایر صدقات، مکتب و مدرسه ساختن ... خلاصه تمام خدمات اجتماعی نیز توسط افراد انجام می یابد. اما نباید به این فکر بود که به مجرد ایجاد سازمان و هیئت های خدماتی خدمت خلق را اداء نموده و فریضه ای که بدوش داریم، انجام داده ایم در حالی که خود ما نمونه زنده آن نباشیم. حقیقت

اینست که تنها با ایجاد مراکز و سازمان های اجتماعی و خیری خدمت خلق اداء شده نمی تواند.

خواسته های اجتماعی خدمت خلق

قرآن مجید در جاهای متعددی مسلمانان را بسوی ادای خدمت خلق به صورت اجتماعی و با ایجا هماهنگی درین راستا تشویق می کند و درین مورد کلماتی مانند یحضر، تحضون، تواصوا و امثال آنرا بکار می برد. چنانچه در آیات ذیل مشاهده می کنیم:

{وَلَا يَخْضُ عَلَى طَعَامِ الْمُسْكِينِ} [الحاقة: ۳۴]

«و مردم را به اطعام نیازمندان تشویق نمی کرده»

{وَلَا تَحَاضُّونَ عَلَى طَعَامِ الْمُسْكِينِ} [الفجر:

۱۸]

«و یکدیگر را بر طعام دادن به مستمند تشویق نمی کنید»

{وَتَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ وَتَوَاصَوْا بِالْمَرْحَمَةِ} [البلد:

۱۷]

«... از کسانی باشد که ایمان آورده اند و یکدیگر را به صبر و مهربانی سفارش کرده اند»

{وَالْعَصْرِ (۱) إِنَّ الْإِنْسَانَ لَفِي خُسْرٍ (۲) إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَتَوَاصَوْا بِالْحَقِّ وَتَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ (۳)}

«سوگند به عصر (۱) [که] بی تردید انسان در زیانکاری بزرگی است؛ (۲) مگر کسانی که ایمان آورده و کارهای شایسته انجام داده اند و یکدیگر را به حق توصیه نموده و به شکیبایی توصیه کرده اند. (۳)»

در تمام این آیات قرآنی می بینیم که به صورت غیر مستقیم دستور به ایجاد و راه اندازی کوشش های اجتماعی بخاطر خدمت

خلق میدهد

در عصر نبوت و خلافت اسلامی ایجاد مراکز خدماتی منظم از سوی دولت اسلامی صورت می گرفت. اما در عصر حاضر که خلافت اسلامی وجود ندارد، و از سوی دیگر جوامع انسانی و اسلامی وسعت و انتشار زیادی یافته است، گروه های مختلفی وارد میدان گردیده و مطابق خواست و تقاضای عصر حاضر کار هایی را درین عرصه انجام می دهد. و چنانچه قبلاً گفتیم که قرآن کریم برای ادای این کار به صورت واضح دستور داده و تشویق و ترغیب می نماید. پس نتیجه سخن این خواهد بود که ما نیز باید در کنار هم ایستاده و با ایجاد مراکز و شعبه های مختلف کمک رسانی در کار خدمت خلق سهیم گردیم.

نوعیت کار های اجتماعی:

مراد از کار منظم و اجتماعی، فقط جمع آوری بعضی اعانات و پوست های قربانی نمی باشد، این نکته را بخاطر باربار تذکر می دهم که امروزه کسانی که به کار های خیریه به صورت اجتماعی مصروف اند، این کار و هدف را آنقدر مهم و اساسی دانسته اند که حتی در مناطقی که چنین اعانه هایی جمع آوری نمی شود، در آن مناطق اصلاً بخشی از بنیاد خیریه برای خدمت خلق را ایجاد نمی کنند. زیرا زمانی که از خدمت خلق سخنی به میان می آید، ذهن اکثریت ما بسوی همان چیز هایی متوجه می شود که به چشم دیده و یا سخنانی در مورد آن شنیده است. به طور مثال به فکر شفاخانه های ثابت و متحرک می شوند جمع آوری پوست

قربانی نظر شان مجسم می شود و امثال آن. شکی نیست که این تمام این کار ها در خدمت خلق شامل است، اما چنانچه گفتیم خدمت خلق یک تصور خیلی ها جامع تر ازین مفاهیم و تصورات است. این کار نیز مانند عبادات و بندگی الله متعال، یک فریضه ایست که باید هر شخصی به اندازه توان خود در آن سهم بگیرد.

درین راستا کار هایی زیادی است که میشود برای اجرای آن مرکز و یا سازمانی ایجاد کرد، به صورت دستجمعی و در هماهنگی برای آن کار کرد، و بخاطر پیشبرد و مؤثریت هر چه بیشتر آن برنامه ریزی نمود. و چنانچه گفتیم، کار هایی زیادی است که شامل این نوعیت گردیده و در تعریف خدمت خلق داخل می باشد. مثلاً تمام کار هایی که در نتیجه آن:

- مشکلات و مسایل مردم حل می گردد.
- برای کسانی که گرسنه و محتاج هستند، طعام می رسد.
- یتیمان و مستمندان یک پشتیبان و سرپرست می یابند.
- کسانی که مانند غلامان در گروه انسانهای ظالم قرار دارند، آنها آزاد می شوند
- کسانی که قرضدار اند و از ادای آن ناتوان هستند، بار ثقیل قرض از شانه های شان برداشته می شود.
- برای کسانی که بیکار هستند، زمینه کار شرافتمند میسر می گردد.
- و امثال این گونه مساعدت ها.

تمام آنچه گفتیم، کار هایی است که باید به صورت دستجمعی و در تعاون و هماهنگی

باهم صورت گیرد.

باید بدانیم که کاری هایی که به صورت فردی انجام می یابد، اگر به صورت اجتماعی و در تعاون با دیگران صورت گیرد، ده برابر بیشتر خواهد شد. مقصد کسانی که برای این کار گرد هم آمده و به ساختن سازمان و تنظیم می پردازند، اینست که کار شان به چندین برابر افزایش یابد. زیرا سخن مشهور است که اگر یک را کنار یک دیگر بگذاریم به (۱۱) مبدل می گردد. به این معنا که اگر دو نفر در کنار هم قرار گرفته و در راستای خدمت خلق کاری انجام دهند، نتیجه کار شان دو برابر کار یک نفر نخواهد بود، بلکه ده برابر افزایش می یابد. درین صورت است که مقصد و هدف تشکیل سازمان خیریه بر آورده می شود. یعنی زمانی که کار های خیریه و خدمت خلق چندین برابر افزایش یابد.

تشویق بخاطر کار اجتماعی و امداد با همی:

رسول الله صلی الله علیه وسلم احادیث زیادی تعاون با همی در کار های خیر و ایجاد راه های درست بخاطر رسانیدن کمک به دیگران مورد ترغیب و تشویق قرار داده اند و حتی کسانی که درین امر تعاون نموده و دیگران را رهنمایی می نمایند مستحق اجر و ثواب کامل می دانند. چنانچه می فرمایند: مَنْ سَنَّ فِي الْإِسْلَامِ سُنَّةً حَسَنَةً، فَعَمِلَ بِهَا بَعْدَهُ، كُتِبَ لَهُ مِثْلُ أَجْرِ مَنْ عَمِلَ بِهَا، وَلَا يَنْقُصُ مِنْ أَجُورِهِمْ شَيْءٌ (صحیح مسلم)

«کسی که در اسلام طریقه و شیوه نیکی از خود بجا گذاشت و بعد وی مطابق آن عمل صورت گرفت، برای او مانند اجر فاعل آن

داده می شود بدون این که از اجر آنها چیزی کاسته شود»

عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، قَالَ: أَتَى النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَجُلٌ يَسْتَحْمِلُهُ، فَلَمْ يَجِدْ عِنْدَهُ مَا يَحْمِلُهُ فَدَلَّهُ عَلَى آخَرٍ فَحَمَلَهُ، فَأَتَى النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَخْبَرَهُ فَقَالَ: إِنَّ الدَّالَّ عَلَى الْحَيْرِ كَفَاعِلِهِ. (سنن الترمذي):

«از انس بن مالک روایت است که مردی نزد رسول الله صلی الله علیه وسلم آمده و مرکبی برای سواری خواست، اما رسول الله صلی الله علیه وسلم چیزی نیافت که به او بدهد، و او را رهنمایی کرد تا نزد توانگری برود و آن شخص مرکبی برایش داد. زمانی که نزد رسول الله صلی الله علیه وسلم برگشت و ایشان را از موضوع خبر کرد، رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمود: کسی که به کار خیری دیگران را رهنمایی کند، برایش اجری مانند اجر فاعل آن می باشد.»

لذا خیلی ضروری است که مردم در کنار هم قرار گرفته و خدمات اجتماعی را انجام دهند، اهل منطقه و محله گرد هم آمده و جمععاتی تشکیل دهند و مسایل خود را از طریق مشوره و همکاری با همی حل نمایند، اگر مردم دست به چنین کاری بزنند، خواهیم دید که تا کدام اندازه مشکلات آنها رفع خواهد شد. در هر منطقه باید یک تعدادی قیام نموده و تحقیق کند که چه تعداد افراد نیازمند در بین شان وجود دارد، نیاز مندی های شان از کدام نوع است، و چگونه می توانند که با آنها کمک نمایند. بعد از آن با کسانی که آماده مساعدت به دیگران اند، ارتباط برقرار نموده و آنها را تشویق نمایند که هر چه در توان

دارند برای رفع نیاز مندی های این محتاجان انفاق نمایند. ان شاء الله بعد از اندک مدتی خواهند دید که تا کدام اندازه کار بزرگی را انجام داده اند. این ها باید متیقن باشند که الله متعال اجر و ثواب بزرگی، مانند اجر و ثواب صدقه دهنده برایشان می دهد.

حقیقت اینست که در هر محله و منطقه کسانی وجود دارند که واقعاً می خواهند به دیگران کمک نمایند، و از مستمندان دستگیری نمایند. ولی راه و شیوه رسانیدن این مساعدت ها را نمی دانند و یا بعضی موانعی دیگری در برابر شان قرار می گیرند که نمی توانند این کار را انجام دهند. پس چقدر خوب خواهد شد اگر تعدادی که از اعتماد و اعتبار خوبی بین مردم برخوردارند، دست به کار شده و زمینه رسانیدن این کمک ها را به مستمندان مساعد سازد، انسان های توانمند را کمک نمایند و ایام، بیوه ها و مستحقین محله و منطقه خود را به آنها معرفی نمایند. و یا خود شان اموال و مساعدت های انسانی را از توانمندان جمع آوری نموده و با امانتداری تام به مستحقین آن برسانند.

اصل مهمی که در موضوع صدقات و تقسیم آن بین فقراء، باید در نظر گرفته شود اینست که اسلام دستور می دهد که صدقات و زکات فرضی هر محله و منطقه باید بعد از جمع آوری بین مستمندان همان محله تقسیم گردد. بعضی مردم در پرداختن زکات به این علت تأخیر می نمایند که مستحقین آنرا نمی یابند، و اگر کسانی باشند که لیست مستحقین زکات را ترتیب داده و به آنها بسپارند، این

مشکل مرفوع می گردد.

امروز یک تعداد مسلمانان در مورد بعضی امور تصور و یقین راسخ دارند که «کار نیک است» به همین سبب با سخاوت زیادی در آن موارد مصرف می کنند مانند بنای مسجد، ساختن یتیم خانه، کندن چاه آب و امثال آن. همه مردم می دانند که رسول الله صلی الله علیه وسلم فرموده اند، کسانی که در دنیا مسجد می سازند الله متعال در جنت برای شان قصری بنا می کند. به همین سبب است که مردم با قلب گشاده و سخاوت تمام در بنای مساجد سهم می گیرند، شما در هر شهر و دیار مسلمانان اگر بروید، مساجد خیلی مجللی را خواهید دید که تمام آن از پول و اعانه مردم اعمار گردیده و حتی یک پول هم از بیرون برای اعمار آن مصرف نشده است. آنها تمام این پول و ثروت گزاف را بخاطری برای اعمار مسجد می دهند که یقین دارند این کار شان باعث اجر و ثواب اخروی می گردد. همچنان در مورد کندن چاه آب و ثواب تهیه آب نوشیدنی همه مسلمانان معلوماتی دارند به همین سبب آماده اند که بخاطر آن مال خود را مصر نمایند.

اما باید بدانیم که در راستای خدمت خلق، خدمات دیگری نیز وجود دارد که از نظر ها پنهان مانده است و اگر اهمیت و فضیلت آنرا بیان نموده و به مردم بفهمانیم که الله متعال چه اجر و ثواب بزرگی را بخاطر آن آماده نموده است، حتماً مردم آماده می شوند که درین موارد نیز مصرف نمایند. اگر مردم بدانند که درست کردن راه عمومی و

دور کردن اشیای مضر از سر راه دارای چه اجر و ثوابی است و رسول الله صلی الله علیه وسلم این عمل را جزء ایمان خوانده اند، حتماً دست تعاون و کمک را خواهند گشاد. عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «الْإِيمَانُ بَضْعٌ وَسَبْعُونَ - أَوْ بَضْعٌ وَسِتُّونَ - شُعْبَةً، فَأَفْضَلُهَا قَوْلُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَأَدْنَاهَا إِمَاطَةُ الْأَذَى عَنِ الطَّرِيقِ، وَالْحَيَاءُ شُعْبَةٌ مِنَ الْإِيمَانِ» (صحيح مسلم):

«از ابوهریر رضی الله عنه روایت است که رسول الله صلی الله علیه وسلم فرموده اند: ایمان دارای هفتاد و چند، و در روایتی شصت و چند، شعبه است که برترین آن قول لا اله الا الله و پائین ترین آن دور کردن اشیای مضر از راه عامه است و حیا نیز یکی از شعبه های ایمان است.»

و در حدیث دیگری دور کردن اشیای مضر را صدقه خوانده اند: عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «يُمِيطُ الْأَذَى عَنِ الطَّرِيقِ صَدَقَةٌ» (صحيح البخاري):

«از ابوهریره رضی الله عنه روایت است که رسول الله صلی الله علیه وسلم فرموده اند: دور کردن اشیای مضر از راه مردم، صدقه است»

و حتی می فرمایند که دور کردن یک شاخه خاری را که باعث اذیت مردم می شد، باعث مغفرت انسان گنهکار گردیده است.

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «بَيْنَمَا رَجُلٌ يَمْشِي بِطَرِيقٍ، وَجَدَ

غُصْنٌ شَوْكٍ عَلَى الطَّرِيقِ، فَأَخَذَهُ، فَشَكَرَ اللَّهَ لَهُ، فَغَفَرَ لَهُ» (صحیح البخاری)

«از ابوهریره رضی الله روایت است که رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمودند: در حالی که مردی به راهی می رفت، متوجه شد که شاخه خاری باعث اذیت مردم می شود، پس آنرا از راه مردم برداشته و کنار گذاشت. الله متعال این عمل او را قبول نموده و گناهان او را مغفرت کرد.»

اگر مردم از اجر و ثوابی که نهال شانی دارد، آگاه گردند بدون شک و تردید درین راستا داخل خدمت خوانند شد. رسول الله صلی الله علیه وسلم آنرا از جمله صدقات جاری شمرده می فرماید:

عَنْ أَنَسٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «مَا مِنْ مُسْلِمٍ يَغْرِسُ غَرْسًا، أَوْ يَزْرَعُ زَرْعًا، فَبِمَا كُنَل مِنْهُ طَيْرٌ، أَوْ إِنْسَانٌ، أَوْ بَهِيمَةٌ، إِلَّا كَانَ لَهُ بِهِ صَدَقَةٌ» (صحیح مسلم)

«از انس رضی الله عنه روایت است که رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمودند: هر مسلمانی که نهالی را غرس می کند و یا چیزی را زراعت می کند پی از آن انسانی، پرنده ای و یا حیوانی می خورد، برایش صدقه خواهد بود»

بر همین قیاس اگر کمی دقت کنیم بخش هایی دیگری وجود دارد که باید به صورت اجتماعی صورت گرفته و از طریق آن به خلق الله خدمت صورت گیرد. و یگانه چیزی که از ما می خواهد، عزم و نیت راسخ است. صفای نیت:

آخرین سخنی که درین مورد باید گفت،

اینست که از اجرای تمام این کار ها زمانی می توان انتظار اجر و ثوابی را داشت که خالصانه بخاطر رضای الله متعال صورت گیرد. اما اگر کار های خیریه به این هدف صورت گیرد که مردم از ما شکرگزار باشند، اظهار سپاس نمایند، در تنظیم با ما همراه شوند و یا موقع انتخابات رأی خود را به ما بدهند، ممکن است که تمام این اهداف بدست آید ولی یگانه چیزی که ضایع گردیده و هیچگاهی حاصل نخواهد شد اجر و ثواب آخرت است. زیرا اجر و ثواب زمانی بدست می آید که نیت ما چنین باشد:

{إِنَّمَا نُطْعِمُكُمْ لِوَجْهِ اللَّهِ لَا نُرِيدُ مِنْكُمْ جَزَاءً وَلَا شُكْرًا} (۹) إِنَّا نَخَافُ مِنْ رَبِّنَا يَوْمًا عَبُوسًا قَمْطَرِيرًا (۱۰) {

[الإنسان: ۹، ۱۰]

«او می گویند: ما شما را فقط برای خشنودی خدا اطعام می کنیم و انتظار هیچ پاداش و سپاسی را از شما نداریم (۹) ما از پروردگارمان در روزی که روز عبوس و بسیار هولناکی است می ترسیم. (۱۰)»

اگر نیتی غیر ازین نداشته باشیم، هر کار خیری که انجام می دهیم، اگر به کسی طعام می دهیم، به کسی لباس می دهیم، با کسی در کار های او تعاون می کنیم، در مقابل کسی تبسم می کنیم خلاصه هر کار نیکی را که انجام می دهیم، حتماً اجر و ثواب اخروی را بدست می آوریم. و باید مطمئن باشیم که درین صورت فواید دیگری که ازین کار های خیری متوقع است، نیز چند برابر بدست ما خواهد رسید. اما اگر غیر ازین بود و همیشه زبان شکایت بگشاییم که در راستای خدمت

نیازمندی های مردم می کنیم، باید تنها به این نیت باشد که الله متعال از ما راضی گردیده و از عذاب آخرت نجات یابیم زمانی که در میدان محشر می ایستیم اجر و ثواب ما را خودش بدهد و به کس دیگری ما را حواله ننماید.

رسول الله صلی الله علیه وسلم فرموده اند: عَنْ أَبِي سَعْدٍ بْنِ أَبِي فَضَالَةَ الْأَنْصَارِيِّ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: إِذَا جَمَعَ اللَّهُ النَّاسَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ لِيَوْمٍ لَا رَيْبَ فِيهِ، نَادَى مُنَادٌ: مَنْ كَانَ أَشْرَكَ فِي عَمَلٍ عَمِلَهُ لِلَّهِ أَحَدًا فَلْيَطْلُبْ ثَوَابَهُ مِنْ عِنْدِ غَيْرِ اللَّهِ فَإِنَّ اللَّهَ أَعْنَى الشُّرَكَاءِ عَنِ الشِّرْكِ. (سنن الترمذی):

«از ابی سعد بن ابی فضاله انصاری روایت است که گفت: از رسول الله صلی الله علیه وسلم شنیدم که می فرمود: آنگاهی که الله متعال تمام مردم را در روز قیامت که هیچ شکی در آن نیست، جمع نماید، منادی آواز می دهد: کسی که در عملی که کرده است چیز دیگری را با الله متعال شریک ساخته است، برود و ثواب خود را از همان چیز بخواهد، زیرا الله متعال از هر نوع شریک و شرکت مستغنی است و ضرورتی ندارد»

انسان هر نوع شکرگزاری و تعریف و توصیفی که در نتیجه احسان و نیکی خود از سوی مردم می یابد، تمام آن از میان می رود و همین که انسان روانه بستر خاک شد، تمام آن تعریفات و توصیفات نیز زیر خاک می شود، ازین چیز هایی که نفس انسان را خورسند می سازد، هیچ کدام آن همراه با انسان نمی رود، بلکه یگانه چیزی که انسان را ازین جهان همراهی نموده و تا بهشت جاویدان می رساند، نیت

خلق کار های بزرگی را انجام داده ایم ولی با وجود آن مردم به ما رأی نمی دهند، بلکه کمک از ما می گیرند و رأی خود را به دیگران می اندازند، مردم هرگز با ما یکجا نمی شوند، از ما پشتیبانی نمی کنند....

این سخنان ما نشان دهنده خرابی نیت ما بوده و باعث ضیاع تمام تلاش های ما خواهد شد.

باید هدف ما فقط کسب رضای الله و خوشی ذات یگانه باشد، ما نباید بر کسی منت بگذاریم و خواستار خوشی امتنان آنها گردیم. قرآن کریم می فرماید:

{وَمَنْ النَّاسُ مَنْ يَشْرِي نَفْسَهُ ابْتِغَاءَ مَرْضَاتِ اللَّهِ وَاللَّهُ رَءُوفٌ بِالْعِبَادِ} [البقرة: ۲۰۷]

«و از مردم کسی است که جانش را برای خشنودی خدا می فروشد و خدا به بندگان مهربان است»

جستجوی رضای الله، از هیچ کس دیگری توقع شکرگزاری و جزاء نداشتن و نجات از عذاب الهی! نیت انسان باید فقط همین ها باشد. درین صورت است که در آخرت اجر کامل برای انسان داده می شود و در دنیا نیز نعمت های فراوانی را نصیب انسانها می گردانند. در نتیجه چنین کوشش ها و خدمات مخلصانه است که بعضی برکات و تأثیرات اجتماعی مانند اقامه و غلبه دین، رجوع مردم بسوی تدین، و امثال آن، که ما خواستار آن هستیم نیز بدست می آید. اما شرط اساسی آن اینست که هر خدمتی را که به خلق الله تقدیم می کنیم و هر کاری را که برای رفع

نیک و همراه با اخلاص است.

کاری که انسان مخلصانه به خاطر رضای الله انجام میدهد، آن کار در امتداد زمان آنقدر بزرگ می گردد که حتی در تصور انسان نیز نمی گنجد. اخلاص در نیت ظاهراً کار کوچکی به نظر می رسد، اما عوضی را که الله متعال در مقابل آن می دهد، واقعاً دور از تصور انسان می باشد.

الله عزوجل تصویری از اجر و ثواب اخروی را که در مقابل اخلاص نیت نصیب انسان می سازد، چنین ارائه می کند:

{فَوْقَهُمُ اللَّهُ شَرَّ ذَلِكَ الْيَوْمِ وَلَقَّاهُمْ نَضْرَةً وَسُرُورًا (۱۱) وَجَزَاهُمْ بِمَا صَبَرُوا جَنَّةً وَخَرِيرًا (۱۲) مُتَكِنِينَ فِيهَا عَلَى الْأَرَائِكِ لَا يَرَوْنَ فِيهَا شَمْسًا وَلَا زَمْهَرِيرًا (۱۳) وَدَانِيَةً عَلَيْهِمْ ظِلَالُهَا وَذُلَّتْ أَفْطُوقُهَا تَذَلُّلًا (۱۴) وَيُطَافُ عَلَيْهِمْ بِبَنِيٍّ مِنْ فَضَّةٍ وَأَكْوَابٍ كَانَتْ قَوَارِيرًا (۱۵) قَوَارِيرَ مِنْ فِضَّةٍ قَدَّرُوهَا تَقْدِيرًا (۱۶) وَيُسْقَوْنَ فِيهَا كَأْسًا كَانَ مِزَاجُهَا زَنْجَبِيلًا (۱۷) عَيْنًا فِيهَا تُسَمَّى سَلْسَبِيلًا (۱۸) وَيَبْطُوفُ عَلَيْهِمْ وَلَدَانٌ مَخْلُودُونَ إِذَا رَأَيْتَهُمْ حَسِبْتَهُمْ لُؤْلُؤًا مَنثورًا (۱۹) وَإِذَا رَأَيْتَ ثُمَّ رَأَيْتَ نَعِيمًا وَمُلْكًا كَبِيرًا (۲۰) عَلَيْهِمْ ثِيَابٌ سُنْدُسٍ خُضْرٌ وَإِسْتَبْرَقٌ وَخُلُوعًا أَسَاوِرَ مِنْ فِضَّةٍ وَسَقَاهُمْ رَبُّهُمْ شَرَابًا طَهُورًا (۲۱) إِنَّ هَذَا كَانَ لَكُمْ جَزَاءً وَكَانَ سَعْيُكُمْ مَشْكُورًا (۲۲)} {الإنسان: ۱۱ - ۲۲}

«پس خدا نگه دار آنان از آسیب و گزند آن روز است و شادابی و شادمانی به آنان عطا می کند. (۱۱) و آنان را برای اینکه [در برابر تکالیف دینی و حوادث روزگار] شکیبایی ورزیدند، بهشتی [عبرسرسشت] و لباسی ابریشمین پاداش می دهد. (۱۲) در آنجا بر تخت ها تکیه می زنند، در حالی که آفتابی

[که از گرمایش ناراحت شوند] و سرمای [که از سختی اش به زحمت افتند] نمی بینند (۱۳) و سایه های درختان به آنان نزدیک و میوه هایش به آسانی در دسترس است (۱۴) و ظرف هایی از نقره فام، و قلدح هایی بلورین [که پر از غذا و نوشیدنی است] پیرامون آنان می گردانند؛ (۱۵) جام هایی از نقره که آنها را به اندازه مناسب اندازه گیری کرده اند، (۱۶) و در آنجا جامی که نوشیدنی اش آمیخته به زنجبیل است، به آنان می نوشانند، (۱۷) از چشمه ای در آنجا که «سلسبیل» نامیده شود (۱۸) و پیرامونشان نوجوانانی جاودانی [برای پذیرایی از آنان] می گردند، که چون آنان را ببینی پنداری مرواریدی پراکنده اند (۱۹) و چون آنجا را ببینی، نعمتی فراوان و کشوری بزرگ بینی (۲۰) بر اندامشان جامه هایی از حریر نازک و سبز رنگ و دیبای سبتر است و با دستبندهایی از نقره آراسته شده اند و پروردگارشان باده طهور به آنان می نوشاند (۲۱) [به آنان گوید: یقیناً این [نعمت ها] پاداش شماست و تلاشتان مقبول افتاده است (۲۲)]

تمام این نعمت ها در صورتی حاصل انسان می گردد که بگویند:

لَا نُزِيدُ مِنْكُمْ جَزَاءً وَلَا شُكُورًا
«انتظار هیچ پاداش و سپاسی را از شما نداریم.»

بلکه ما:

إِنَّا نَخَافُ مِنْ رَبَّنَا يَوْمًا عَبُوسًا قَمْطَرِيرًا
«ما از پروردگارمان در روزی که روز عبوس و بسیار هولناکی است می ترسیم.»

و با این تفصیل گفته می توانیم ک آنچه را بخاطر الله متعال انجام میدهم، خدمتی را به دیگران تقدیم می کنیم، در حقیقت خدمتی را به الله عزوجل تقدیم می کنیم، آنچه می کنیم بندگی الله است، حق الله عزوجل است نه حق بندگان او...

و اگر کاری را که در توان داریم، بخاطر الله و خدمت بندگان انجام ندهیم، در روز محشر الله عزوجل از گریبان ما گرفته و می پرسد که چرا در ادای آن کار سستی و غفلت نموده ایم. رسول الله صلی الله علیه و سلم می فرمایند:

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: « إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ يَقُولُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ: يَا ابْنَ آدَمَ مَرَضْتُ فَلَمْ تَعُدَّنِي، قَالَ: يَا رَبِّ كَيْفَ أَعُوذُكَ؟ وَأَنْتَ رَبُّ الْعَالَمِينَ، قَالَ: أَمَا عَلِمْتَ أَنَّ عَبْدِي فَلَانًا مَرِضَ فَلَمْ تَعُدَّهُ، أَمَا عَلِمْتَ أَنَّكَ لَوْ عُدْتَهُ لَوَجَدْتَنِي عِنْدَهُ؟ يَا ابْنَ آدَمَ اسْتَطَعَمْتُكَ فَلَمْ تُطْعَمْنِي، قَالَ: يَا رَبِّ وَكَيْفَ أَطْعَمُكَ؟ وَأَنْتَ رَبُّ الْعَالَمِينَ، قَالَ: أَمَا عَلِمْتَ أَنَّهُ اسْتَطَعَمَكَ عَبْدِي فَلَانٌ، فَلَمْ تُطْعِمْهُ؟ أَمَا عَلِمْتَ أَنَّكَ لَوْ أَطْعَمْتَهُ لَوَجَدْتَ ذَلِكَ عِنْدِي، يَا ابْنَ آدَمَ اسْتَسْقَيْتَكَ، فَلَمْ تَسْقِنِي، قَالَ: يَا رَبِّ كَيْفَ أَسْقِيكَ؟ وَأَنْتَ رَبُّ الْعَالَمِينَ، قَالَ: اسْتَسْقَاكَ عَبْدِي فَلَانٌ فَلَمْ تَسْقِهِ، أَمَا إِنَّكَ لَوْ سَقَيْتَهُ وَجَدْتَ ذَلِكَ عِنْدِي » (صحیح مسلم)

«از ابوهریره رضی الله عنه روایت است، که رسول الله صلی الله علیه و سلم فرمودند: الله عزوجل در روز قیامت خطاب به انسانی می گوید: ای فرزند آدم من مریض شدم، ولی تو به عیادتم نیامدی؟ او می گوید: ای پروردگار چگونه عیادتت کنم، در حالی که تو

پروردگار عالمیان استی؟ الله متعال می گوید: آیا ندستی که فلان بنده ام مریض است ولی به عیادت او نرفتی؟ آیا نمی دانستی که اگر به عیادت او می رفتی مرا در آنجا می یافتی؟ ای ابن آدم: از تو طعام خواستم ولی تو به من طعام ندادی! بنده می گوید: چگونه به تو طعام دهم، تو که پروردگار عالمیان استی؟ می فرماید: آیا فلان بنده ام از تو طعام خواست و تو او را طعام ندادی! آیا ندانستی که اگر او را طعام می دادی اجر آنرا نزد می یافتی. باز می گوید: ای فرزند آدم از تو آب خواستم ولی تو برایم آب ندادی! بنده می گوید: ای پروردگار چگونه ترا آب دهم در حالی که تو پروردگار تمام جهان استی؟ الله متعال می گوید: فلان بنده ام از تو آب خواست ولی تو او را آب ندادی، اگر او را آب می دادی، آنرا نزد من می یافتی»

راه درست بندگی الله عزوجل همین است!

گرچه کلمه «خدمت خلق» در قرآن و حدیث ذکر نشده است، بلکه از آن به کلماتی چون صدقه، خیرات، نیکی و امثال آن ذکر شده است. اما تفصیلاتی که در ذیل آن ذکر شده است، اموری است که تحت اصطلاح خدمت خلق شامل می باشد. ازین تفصیلات آشکار می گردد که معنا و مفهومی را که از کلمه خدمت خلق در ذهن ما وجود دارد، خیلی ها محدود و ناقص است. و باید این تصور را وسیع نماییم، و اجر و ثوابی را که الله متعال در مقابل خدمت خلق می دهد، بسیار بزرگ تر از آنست که ما فکر می کنیم. پس باید در فکر حصول این اجر ثواب

باشیم.

از خود آغاز کنیم:

گرچه لازم است که این کار را باید از خود آغاز کنیم، اما مهم اینست که همچنان در ذات خود ما منحصر و محدود نماند، بلکه قدم های بعدی را باید برداشته و دیگران را نیز بسوی این کار فرا خوانیم تا در کار های خیر و خدمت خلق دیگران نیز شریک گردد. یقین داشته باشید که اگر در نتیجه سعی و تلاش شما کسانی دیگری نیز درین کار خیر سهیم شدند، الله عزوجل بدون این که از اجر و ثواب عمل آنها چیزی بکاهد، برای شما نیز همان مقدار اجر و ثواب عطا می کند. صحنه عجیب و جالبی از رحمت و مهربانی پروردگار را مشاهده می کنیم!

اگر شما کس دیگری را تشویق نمایید که در یک قریه و محله چاه آبی کنده و برایشان آب نوشیدنی تهیه نماید، بعد از آن تا زمانی که ازین چاه استفاده می کنند، اجر و ثواب مانند عمل کننده آن برای تان میرسد. در خزانه های الهی هیچ کمی و نقصی راه نمی یابد و هر کسی که بخواهد اجر و ثواب بی حساب می دهد و اگر به یک اجر و ثواب بدهد، از اجر و ثواب دیگری نمی کاهد. کسانی که با یکدیگر یکجا شده و کار های خیر را انجام می دهند، برای آنها اجر چند برابر داده می شود.

پادشاهی به یکی از ریاضی دانان عصر خویش گفت که میخواهیم انعامی برایت بدهم. او گفت: پادشاه! من به چیزی ضرورت ندارم و اگر ضرورتی داشته باشم، الله متعال برایم می دهد. اما پادشاه اصرار ورزیده و گفت:

می خواهم حتماً چیزی برای تان بدهم. آن مردم گفت: پس اگر حتماً می خواهید چیزی به من بدهید، پس یک تخته شطرنج را بگذارید و در اولین خانه آن دو دانه گندم را بگذارید و بعد از آن در خانه دوم دو برابر آنرا و به همین گونه در ۶۴ خانه آنر به حساب تصاعد هندسی سه دو برابر کنید. همین مقدار را برایم بدهید. وقتی خزانه داران پادشاه آنرا حساب کردند، متوجه شدند که شمارش مقدار آن از حد توان آنان بیرون است...

الله عزوجل نیز کسانی را که بخواهد اجر چندین برابر می دهد چنانچه می فرماید: {مَنْ ذَا الَّذِي يقرضُ اللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا فَيُضَاعِفَهُ لَهُ أَضْعَافًا كَثِيرَةً وَاللَّهُ يَقْبِضُ وَيَبْسُطُ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ} [البقرة: ۲۴۵]

«کیست آنکه به خدا وام نیکو دهد، تا آن را برایش چندین برابر بیفزاید؟ و خداست که [روزی را] تنگ می گیرد و وسعت می دهد؛ و [همه شما برای دریافت پاداش] بسوی او بازگردانده می شوید»

برای هر کسی بخواهد اجر ثواب بیش ازین می دهد، زیرا اجر و ثوابی که نزد الله متعال است، حد و مرزی ندارد، حساب آنرا کسی نمی داند و الله متعال میتواند که به کار کنان خدمات اجتماعی بیشترین اجر را بدهد.

اهمیت و ارزش خدمت خلق زمانی بیشتر آشکار می گردد که ما برای تمام انسانیت مانند رسول الله صلی الله علیه و سلم منبع رحمت و مایه خیر و برکت شویم. در آن زمان است که این خواب ما نیز تعبیر می گردد که ما در مورد غلبه دین و اقامه دولت اسلامی در روی زمین می بینیم. ان شاء الله

روشنفکر څوک دی

او څه غواړي؟

ليکوال: استاد محمدنعيم جليلي

تفسير د همغوی حق وي، او کله هم یو منفي او کرکجن لفظ راواخلي او په خپل دښمن يې وټي او پرته لدې چې د دغې اصطلاح مفهوم وټاکل شي په خورا بدسترگی. يې په هر ډول دښمنانو ورټي. نن د تروريزم ټکی همداسې یوه کرکجنه کلمه ده چې د نړۍ په گوټ گوټ کې يې حکومتونه او نظامونه د خپلو دښمنانو د خپلو لپاره استعمالوي، خو په زیاته کچه ترې د اسلامي خوځښتونو او بهیرونو د خپلو لپاره کار اخیستل کېږي.

بل پلو ته د روشنفکرۍ ټکی دی، په ظاهر کې ښکلې معنا لري، هر انسان يې په خوښې مني او پرې وياړي او د سلب او نفي کولو په صورت کې ځان سپک او خجالتیه احساسوي، له همدې کبله ښکيلاکگري ترې د خپلو پلويانو د مقبولیت لپاره کار اخلي او خپلو دښمنانو ته بیا تیاره فکره، مرتجع او وروسته پاتي وايي. ستونزه دا ده چې ناخبره

زیات شمېر ټکي او کلمات داسې وي چې بېلابېلې معناګانې لري، کله د مفهوم له مخې په کې تعدد پروت وي او کله هم د استعمال له کبله يې معناګانې مختلفې شي، ډېر ځله د استعمال د کثرت یا غلبې له مخې يې خپله لغوي معنا هم تر اغېز لاندې راشي، په ځانګړې توګه کله چې یوه کلمه اصطلاح وګرځي. په فکري ډګر کې د اختلاف یو لامل هم د اصطلاحاتو توپیر وي، له همدې کبله په علمي ډګر کې مخکې له دې چې بحث او مناقشه پیل شي، دا اړینه وي چې د اصطلاح مفهوم مشخص او وټاکل شي، تر څو بحث او مناقشه څرګنده پایله ولري.

نن سبا، بلکې د غربي تمدن له رامنځ ته کیدو سره سم مصطلحات د جګړو او د دښمن د خپلو لپاره خورا اغېزمنه وسله ګرځیدله، کله مثبت او په ظاهره منل شوي ټکي راواخلي، په خپل انحصار کې يې وګرځوي او بیا يې

مفهوم راسپړو.

روشنفکري د خپلې عامې معنا له مخې (هغه هڅه ده چې د انسان عقل له هغو قیدونو او بندونو څخه خلاصوي چې د معرفت په اړه د هغه فعالیت اغېزمن کوي او په وړاندې یې خنډونه اچوي) لکه هغه تصورات چې په خرافاتو او یا زړو داستانونو ولاړ وي. دغه ډول روشنفکري د یوې ټولنې د پرمختګ لپاره اساسي شرط دی.

د دې تر څنګ روشنفکري بله خاصه معنا هم لري چې په ځانګړي زماني او مکاني قالب کې رامنځ ته شوې ده، دغه ډول روشنفکري تر هغې نشي رامنځ ته کېدای تر څو هغه تمدن ته ځان په بشپړه توګه ونه سپاري چې تر شا مشخصې فلسفې لري، او د انسان له فکر نه نیولې تر سلوک، تګلوري او د ټولنیزو واقعیتونو په وړاندې ټاکلي دریځونه لري. ددغه تعریف له مخې، تر هغه انسان روشنفکر نه دی چې د الله، دین، د انسان عقل او حقیقت، کائنات، او بیا د بنځې او نورو زیات شمېر ټولنیزو چارو په اړه د غربي تمدن اساسات ونه مني. هغه انسان چې بنځې ته هغه حق نه ورکوي چې غرب ورکړی دی، تیاره ذهني دی، هغه څوک چې دین د ژوند نظام ګڼي هغه مرتجع دی او هر هغه څوک چې د انساني عقل لپاره ځانګړی چوکاټ ترسیموي هغه وروسته پاتې او ناپوهه دی.

طه حسین د مصر نامتو روشنفکر په ډاګه وایي: کاشکې اسلامي نړۍ ټوله او په ځانګړې توګه مصر له خپلې ماضي څخه په

ولسونه ترې خورا زیات اغېزمن کېږي، داسې ګمان کوي چې ګوندې روشنفکران د وخت په اړتیاوو بڼه پوهېږي او د ولسونو خیر او ښېګڼه غواړي او بل پلو د ښکیلاک په وړاندې مقاومت کوونکي ورته تیاره فکره او ناپوهه ښکاري، تر ټولو دردونکې دا ده چې د دغو دواړو ډلو (د ښکیلاک پلویان او مخالفین) تر منځ بیا پرېکړه هم د هغو رسنیو په محکمه کې کېږي چې په بشپړه توګه د ښکیلاک لښکرې دي، هلته قاضي او مدعي دواړه د یو فکر څښتنان دي او هغه چا ته په خلاص مټ ډنډورې غبروي چې د دوی ډول ته نڅا کوي.

دلته به ددغې اصطلاح شالید او مفهوم ته یو ځغلنده نظر وکړو، د دوی د فکر بنسټونه او غوښتنې به راوسپړو، وبه گورو چې دغه په شاتو کې د زهر و مړۍ څومره کرکجنه ده، او څومره په بې رحمۍ سره ولسونه د ښکیلاکونو غیرو ته ورټیږي وهي.

روشنفکري (enlightenment) څه ته وايي؟

هره اصطلاح یوه عامه معنا لري چې د یو مجرد مفهوم په توګه استعمالېږي او په پېژندنه کې یې ټول فلسفي مکتبونه یو نظر لري او بله یې خاصه معنا وي چې د مشخصې زمانې او ځای له مخې په یوه ځانګړې ټولنه کې رامنځ ته شوي وي، دغه معنا بیا د استعمال لپاره مشخص او ټاکلی دلالت لري، هلته بیا ټولې فلسفې او یا ادیان ورسره په یو نظر نه وي.

د پورتنۍ اصل پربنسټ د روشنفکرۍ معنا او

دغه اصطلاح د هغو لبرالانو د فکر څرگندویه وه چې په اروپا کې د کلیسا د واک له پای ته رسېدو وروسته یې د دوی په تعبیر د الله او غیبی معتقداتو جنازه پورته کړه او پر ځای یې عقل او طبیعت دغه تشه ډکه کړه.^۳ په اتلسمه پېړۍ کې دغه تګلوری په اروپا داسې حاکم شو چې دغه پېړۍ یې د روشنفرۍ د پېړۍ په نامه ونوموله.

په اروپا کې روشنفری د کلیسا د تیاره فکر په وړاندې غبرگون ؤ، او د اروپا د منځنیو پېړیو په پرتله د روښانتیا او رویتیا پېر ؤ، د دوی نظر دا وو چې د عقل طبیعی انوار کولای شي چې انسان د علم، پرمختګ، حکمت او تمدن لوري ته بوځي او بل قوت او ځواک ته اړتیا نلري. د لومړي ځل لپاره آلماني فیلسوف (کانت) دغه اصطلاح د هغه عقلي حرکت لپاره وکاروله چې په اروپا کې رامنځ ته شو.

جمیل صلیبا په خپل کتاب (المعجم الفلسفي) کې لیکي:

روشنفری په فکري ډگر کې یوه عامه اصطلاح ده، پیدایښت، مضمون او دلالتونه یې ټول اروپایي دي، بلکې د یو ځانګړي فکري جوړښت نوم دی چې د اروپا د فکري پړاوونه په لړ کې مشخص تاریخي پړاو ګڼل کېږي، تردې چې دغه پېر ته د روشنفرۍ او یا تجدیدي فکر عصر ویل کېږي.^۴

د اتلسمې پېړۍ په پای ته رسیدو او د نولسمې په پیل سره د روشنفرۍ پېړۍ پای ته ورسیده او د اروپا په فکري ژوند کې بل پړاو پیل شو چې له پخوا سره یې ډېر توپیر نه

بشپړه توګه وشلېږي او په ډېر احترام وړاندې شي تر څو د لویدیځ تمدن جامه واغوندي، د هغو ټولو ارزښتونو سره چې په کې دي.^۱ په بل ځای کې وایي: (د پاڅون لار دا ده چې مونږ د اروپایانو په پل ولاړ شو، او د هغو لاره ونیسو، تر څو مونږ ورسره سیال او په تمدن کې شریک شو، داسې ورسره روان شو چې خواږه او ترخه، ښه او بد، هغه چې د چا خوښ وي او که نیمګړي یې ګڼي ټول ترې راواخلو.)^۲

همدا وجه ده چې کله هم استعمار په یو وطن منګولې ښځې کړي، ورسره بلا روشنفری انسانان صحنې ته راووېستل شي، هلته بیا دغه ټکي په خورا ګونګه او غیر منضبطه توګه کارول کېږي، کوم ښکاره چوکاټ او پولې نلري چې تعریف شي او یا وپېژندل شي، هغه څوک روشنفری وي چې رسنۍ یې په دې نامه پېژني او یا استعمارچیان ورته زمینه برابروي، دغه ډله بیا په ښکاره د انساني ژوند د پرمختګ شعار پورته کوي، خو په ډېرې بې شرمۍ سره د ټولنې اساسات او ارزښتونه ګواښي. لنډه دا چې روشنفری د (کلمه حق اړید بېا الباطل) یو مصداق دی چې د ټولنې په فکري، فرهنګي او سیاسي ډگر کې د تشویش پیدا کولو او د عامه رایې د ګمراه کولو لپاره ترې کار اخیستل کېږي.

لنډ تاریخي شالید:

د روشنفرۍ (enlightenment) اصطلاح د لومړي ځل لپاره په اروپا کې په شپاړسمه او اولسمه پېړۍ کې رامنځ ته شوه، هغه مهال

خپلې کړې، کومې چې لويديځ د خپل پرمختګ لپاره غوره کړې وې، ځکه چې د وروسته پاتې والي ستونزې يوشانته دي، نو د حل لارې يې هم بايد يوشانته وي، لدې کبله کوم دريځ چې کليسا د روشنفکرۍ په وړاندې ونيوه او په بشپړه توګه يې ورته سر تیت کړ، همدا ډول بايد اسلام هم دغه خوځښت ته تسليم شي^۵.

د يادونې وړ ده چې روشنفکرانو په پيل کې په بشپړه توګه له دين څخه انکار وکړ خو وروسته يې د ېوې اجتماعي پديدې او ضرورت په توګه ومانه.

استاذ محمد قطب په دې اړه وايي: د روشنفکرانو په فکر کې تر ټولو ستره ستونزه دا ده چې دوی د اسلامي امت او د اروپا د منځنيو پېړيو ترمنځ توپير نه پېژني، د اروپا په تيارو پېړيو کې هغو خلکو د خپل نجات او خلاصون لپاره بله هېڅ لاره نه درلوده پرته لدې چې دين شاته وغورځوي او يا لږترلږه يې په عملي ژوند کې بې واکه کړي، له همدې کبله دوی د اسلام په اړه هم همدا درمل مناسب ګڼي. خودا ستره اشتباه او خطا ده، دا سمه ده چې د اسلامي نړۍ اوسنې حالت، د اروپا د منځنيو پېړيو د وروسته پاتې والي سره تر يوه بريده ورته والی لري، خو پوښتنه دا ده چې آیا د دې دواړو وروسته پاتې کيدو اسباب يوؤ؟ که لږ ځير شو دا به راڅرګنده شي چې هلته په اروپا کې د وروسته پاتې کيدو لامل د دوی په محرف دين باندې التزام او پابندي وه او دلته په اسلامي نړۍ کې د وروسته پاتې کيدو

درلود، د روشنفکرۍ په پېړيو کې د دين، عقل او طبيعت جګړه وه چې بيا په نولسمه پېړۍ کې د طبيعت او عقل تر منځ جګړه پيل شوه او کرار کرار طبيعت په دين او عقل دواړو برلاسی ترلاسه کړه، په داسې توګه چې شته واقعيتونه د معرفت اساسي او يقيني مصدر وګرځيد، دين خو لا پربږده چې عقل هم ورته په ګوندو شو.

روشنفکران څه غواړي؟

استاذ محمد عماره د روشنفکرۍ لاندې څلور غوښتنې ذکر کړي دي.

۱. د روشنفکرۍ لومړۍ غوښتنه دا ده چې له ديني مقدساتو څخه تقدس پورته شي، تر دې چې وحې او ديني نصوص هم د بشري نصوصو په معيارونو وتلل شي.

۲. دوی وايي چې دين يو فردي عمل دی او د يو شخص فردي اخلاق سموي، له دې پورته دين له اجتماعي ژوند سره هېڅ تړاو نلري او دين له هغو چارو او علومو څخه چې د ټولنې په جوړښت کې اغېزمن دي او د کائناتو نواميس او قوانين پرې پېژندل کېږي، په بشپړه توګه وباسي.

۳. دين ته د يوې تاريخي پديدې په توګه ګوري او د علم او دين تر منځ تړاو هم په همدغه معيار پېژني، دوی وايي چې قرآن له کوم علم څخه خبره کوي، هغه زمانه تېره ده، اوس مهال دين او علم سره هېڅ تړاو نلري او د دواړو ترمنځ رابطه د دښمنۍ ده نه د توافق او تکامل.

۴. مسلمانان بايد د پرمختګ لپاره هغه لارې

خپله ناخپله متاع يې نقد کړې ده، او زموږ د روشنفکرانو دين خو هغه نه دی، لدې کبله دوی دوه حماقتونه کوي، لومړی حماقت يې روند تقلید دی او دوهم يې دا دی چې قضاوت يې غلط دی، هغه څه چې د محرف نصرانیت په اړه ویل کیدل، ټکي په ټکي يې په اسلام کې لټوي. لدې هم دردونکې دا ده چې د اسلام په اړه قضاوت هم د استشراق له عینکو کوي، هغه لیکنې ژباړي چې دښمن کړي دي او د اسلام له روح سره په فرسخونو واټن لري.^۷ په بل ځای کې وايي: روشنفکري په حقیقت کې له هوا گزول او تش په نامه پوچ شعارونه دي، ستر سوغات يې اخلاقي انحلال او بې بندوباري دي او په عملي ډگر کې هېڅ نشي کولی، ځکه چې نه اصالت لري، او نه ذاتي استقلال او ترڅنگ يې له خپلواکه ایجابي ارادې څخه هم محروم دي. زموږ مخې ته دوه پېړۍ د روشنفکرۍ تاریخ پروت دی، پرته لدې چې لا هم اسلامي امت يې د لويديځ غېږې ته ورتیل واهه، لا يې امت ټوټې ټوټې کړې، او د مستقل دريځ جرات يې ترې واخیست، نور هېڅ مثبت نقش يې نه درلود.^۸

روشنفکران د اسلام سره په جگړه بوخت دي:

زموږ روشنفکران ددې پرځای چې د امت د وروسته پاتې کیدو پر اساسي اسبابو فکر وکړي، او د خپلې ټولنې د ارزښتونو او مقدساتو د ساتنې سره یو ځای د مثبتو گامونو پورته کولو لپاره لاره هواره کړي، د دوی جگړه دلته د دين او ديني مقدساتو سره ده. په ږندو سترگو هغه څه تکراروي چې باداران يې په لويديځ

بنسټيز لامل له دين څخه په ټولنيز ژوند کې واټن اخیستل دي. دواړو حالتونو کې دين شته خو په يو ځای کې دين د پرمختگ لامل ؤ او په بل ځای کې د وروسته پاتې کیدو. لدې کبله څرگنده شوه چې ستونزه په هغه توپیر کې ده چې د اروپا دين او اسلام يې لري. د اروپا دين محرف ؤ او د علم سره يې ټکر درلود خو اسلام بيا د علم پر بنسټ ولاړ دی.^۹ استاذ محمد قطب په بل ځای کې وروسته لدې چې د روشنفکرۍ يو شمېر مثبت اړخونه ذکر کوي وايي: دا سمه ده چې د روشنفکرۍ خوځښت انساني عقل له جمود څخه خلاص کړ، او داسې نورې ښېگنې په کې وې خو تر څنگ يې منفي اړخونه خورا زیات وو، وجه يې دا وه چې هغوی له دين سره د ټکر لاره خپله کړه. د آزادۍ په نامه اخلاقي انحطاط او د فحشاء خپرول، د ښځې د حقوقو په نامه د ښځې نارینه کول، اختلاط، بې حجابي، د فکر د آزادۍ په نامه په دين او مقدساتو يرغل کول او دېته ورته نور ستر مفسد وو چې د ټولنو بنسټونه گواښي او له اساسه يې ړنگوي. دوی د تقلید سره د مبارزې لپاره بېرته د تقلید لار ونيوله، د دې پر ځای چې اسلامي فکر ته ژوند وروبځنسي او له رکود او جمود څخه يې وساتي، بېرته د لويديځ په ډله تقلید اخته شول، ستونزه خو دا ده چې دغه روشنفکران د دې پرځای چې خپل څه وليکي او يا يې ووايي، د لويديځوالو لیکنې ټکی په ټکي ژباړي، په داسې حال کې لويديځوالو خو خپل محرف دين باندې نیوکه کړې ده او

{وَمَنْ لَمْ يَجْعَلِ اللَّهُ لَهُ نُورًا فَمَا لَهُ مِنْ نُورٍ} (٤٠) [النور : ٤٠]

چاته چې الله تعالی رڼا نه وي ورکړې هغه له رڼا څخه برخمن نه دی.

په اسلام کې روشنفکري په خپل طبیعي مسیر روان وی، له یوه پلوه عقل ته رڼا وربخښي او له بله پلوه زړه د ایمان په نور روښانه کوي، دلته هغه عقل چې د ایمان په نور سمبال نه وي معیار نه گڼل کېږي او کوم زړه چې د عقل رڼا ورسره نه وي هم سمه لار نشي موندی

امام غزالی رحمه الله وایي: عقل تهداب دی او شریعت وداني، او هغه وداني نه پایږي چې تهداب او بنسټ ونه لري، دا دواړه هغه رڼاگانې دي چې رښتینی معرفت ترهغې نشي رامنځ ته کیدی ترڅو دا دواړه سره یو ځای نشي، د عقل مثال د هغو سترگو دی چې روغې وي او قرآن هغه لمر دی چې پراخه رڼا لري، د هدایت هغه غوښتونکی چې پر یوې رڼا اکتفاء کوي، هغه په غېبي انسانانو کې شمېرل کېږي، څوک چې د قرآن په رڼا اکتفاء کوي، مثال یې د هغه شخص دی چې د لمر په رڼا بسنه وکړي او سترگې پټې وساتي، نو د ده او رانده ترمنځ هېڅ فرق نشته.^۱

په اسلام کې روشنفکري د ارادې پر استقلال، د فکر پر آزادۍ او د انسان پر کرامت باور لري، له همدې کبله یې د پورتنی هر یو اصل لپاره د خپلو احکامو په لړ کې ضمانتونه ایښي دي. اسلام غلامی او استعمار په هېڅ بڼه نه مني، نه په فکري ډگر کې او نه هم د عمل په میدان کې، اسلام جمود او تقلید خورا بد

کې وایي، حیرانتیا دا ده چې روشنفکر خو باید د خپلې ټولنې له جوړښت څخه خبر وي او هغه څه چې نقد کوي یا یې تأییدوي، پر هغې بشپړ بصیرت ولري، خو دلته خبره سرچپه ده، روشنفکر هغه چا ته ویل کېږي چې پر دین گوزارونه وکړي، ځان له دیني التزام څخه پورته وگڼي، د زمانې د څپو سره سم روان شي او یا ترې مخکې وځغلي، همدا د روشنفکرانو تر منځ د اشتراک نقطه ده.

اسلام کې روشنفکري:

په اسلام کې روشنفکري دا ده چې انسان د حکمت او پوهې ترڅنګ کوم چې د انساني عقل او تجربې څخه سرچینه اخلي، له دیني مصادر و (قرآن، سنت او د امت علم او پوهه) څخه خپله رڼا او نور واخلي.^۲

قرآن دی چې انسان په ۴۹ آیتونو کې تعقل ته رابلي، په ۱۳۲ آیتونو کې یې د زړه فقاقت او پوهې ته هڅوي، په ۱۶ آیتونو کې د عقل خاوندان (اولوالالباب) ستایي، په ۱۶ آیتونو کې انسان تفکر ته دعوت کوي، په ۱۹ آیتونو کې ورته د تدبیر امر کوي. او دپته ورته په لسه او نور آیتونه دي چې انسان د عقلانیت او پوهې لور ته راکاږي.

الله تعالی فرمایي: {اللَّهُ وَلِيُّ الَّذِينَ آمَنُوا يُخْرِجُهُمْ مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ وَالَّذِينَ كَفَرُوا أُولَئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ} [البقرة : ۲۵۷] الله تعالی د مؤمنانو دوست دی له تیارو یې رڼا ته راوباسي او طاغوت د کافرانو دوست دی چې له رڼا څخه یې تیارو ته باسي. په بل ځای کې فرمایي:

(مونږ راغلي یو تر څو بندگان د انسانانو له غلامۍ څخه وباسو او د رب بندگان یې کړو، انسانان د ادیانو له ظلم او تېري څخه خلاص کړو او د اسلام د عدالت غېږې ته یې راکاږو او د دنیا له تنگ ژوند څخه یې وباسو او د آخرت له پراخه ژوند څخه یې برخمن کړو)

معرفي کړی دی او انسان یې تل تعقل او تدبیر ته هڅولی او بل پلو ته یې د انسان د کرامت د ساتنې لپاره لازم احکامات او اجراءات لازمي کړي دي.

رښتیني روشنفکري هغه ده چې د معرفت مصادر یې گڼ وي، دوی یوازې عقل او یا طبیعت او تجربه د معرفت مصدر گڼي، خو په اسلام کې د دوی تر څنگ الهي وحی هم د معرفت مصدر گرځول شوی دی، ځکه چې انسان لا تر دې دمه هم په خپل وجود کې په ډېرو هستیو خبر نه دی، خپل سبا او راتلونکی سم نشي تخمینولی، لدې کبله دې ته اړتیا لري چې د هغه ذات له پلوه ورته لارښوونه وشي چې پر دې ټولو خبر دی. الله متعال انسانان د خپل حکمت پر اساس په مختلفو څېرو او د مختلفو ذوقونو او استعدادونو سره پیدا کړي دي، چې دا کار په خپل ځای په یو شمېر مواردو کې د اتفاق په وړاندې خنډ گرځي، لدې کبله یو داسې ذات ته اړتیا شته چې د ذوقونو د اختلاف او یا د انسان د نفس داخلي کشمکشونو پر مهال ورته د حل لار په گوته کړي، که داسې نشي، نو انسان به تل په بدمرغۍ اخته وي.

لنډه دا چې روشنفکر هغه دی چې د خپل عقل سره یو ځای د الهی لارښوونې څخه برخمن وي او خپل رب د غاړې ایښودنې له لارې د نورو له غلامۍ څخه ځان وژغوري، همدا د اسلام سوغات دی چې د کسری په دربار کې ربیع بن عامر رضی الله عنه په دې ټکو بیان کړی وی.

۱. الصراع بين الفكرة الإسلامية والفكرة الغربية د استاذ ندوي لیکنه - ۳۵
۲. قاموس المورد د منیر بعلبکی لیکنه ۶-۱۱۴
۳. موسوعة المذاهب الفکرية د علوي السقاف په مشرۍ د یوې مجموعې لیکنه ۱-۲۰۸
۴. المعجم الفلسفی د جمیل صلیبا لیکنه ۱-۱۶۱
۵. الاسلام بين التنوير والتزوير د محمد عماره لیکنه ۳۶-۳۷
۶. د قضية التنوير څخه په لنډیز ، ۳۴-۳۵
۷. قضية التنوير څخه په لنډیز ۸۹-۹۰
۸. قضية التنوير ۹۵-۹۶
۹. (الاسلام بين التنوير والتزوير) څخه په لنډیز ۲۹
۱۰. الاقتصاد فی الاعتقاد د امام غزالی لیکنه ۲-۳

مذهبي ايران

او په افغانستان کې د يو بچوني ايران هگۍ

ليکوال: استاذ محمد زمان مزمل

د سفوي شيعه امتداد د تاريخ برخه کړې. وروسته چې د ميرويس خان خای دراني قبایلو ډک کړ، احمدشاه بابا د يو لوی سني افغانستان په دننه کې ټول قومونه -آن شيعه افغانان- هغسې راضي وساتل چې د نسبي کډوډيو باوجود، افغانستان خپل تاجکان، ترک نژاده افغانان او آن د مرکزۍ افغانستان شيعه پرگني خپلې او ملگرې کړې، که څه هم احمدشاه بابا او د زامنو په دوران کې يې افغانستان پخپلو داخلي ستونزو کې ښکيل ؤ او بيا په هند کې د مغولي دولت د کمزورۍ له مخې هلته د هندو او مسلمان په روان اخ و ډب کې د يو سياسي بيلانس لپاره هلته انساني مداخلې وکړې او په دويم قدم کې يې له ايران سره تر دوو لنډو جگړو وروسته د يوه ښه گاونډيتوب په سوچ چې د هغه ځواني په کرمان کې تيره

د ايران تاريخ له افغانستان سره په تيره په تيرو دريو پيړيو کې يو ځانگړی تاريخ او د يو پټ اخ و ډب تاريخ دی. د مغلو په راتگ او په کابل او هند کې د يو سني ځواکمن حکومت په راتللو کابل، کندهار د سفوي او مغولي واکمنانو د نفوذې جگړو کرښه وگرځيدل، په تيره هرات او کندهار.

بيا هم افغانانو په دې روند اخ و ډب کې خپله له مغولي سني حکومت سره د گذارۍ ميلان درلود، ولې سفوي ايران په يو خشن عمل کې -چې د سني ايران زياتې برخې يې په زور شيعه کړې- سفويانو غوښتل د دغه خشن دعوت امتداد افغانستان او هند ته وغځوي، ولې د وخت بايمانې او ځواکمن ميرويس خان او کورنۍ يې سفوي ايران د اصفهان په زړه کې هغسې نامراده کړ چې نور يې

شوې وه د يو باثباته سياست خواته ولاړ. ولې سيمې ته د پرنګي استعمار په راتګ او په قدرت باندې د احمدشاه بابا د لمسيانو بې باکه سياليو بيا ايران ته په افغانستان کې د مداخلګر سياست دروازې پرانستلې، په تيره دا چې شاه محمود پکې د خپلې ايراني مور له مخې د دغو مداخلو کوربه شو.

د هغه مهال افغانانو -آن شيعه وروڼو پکې د يو واحد افغانستان د پاللو او ساتلو د سياسي کلچر له مخې د ايران مداخلې ناکامه کړلې او هرات د ايران له محاصرو وژغورل شو.

د رضا شاه په دوران کې چې ايران د يو سيکولر نظام په خوی او خصلت روان ؤ، ايران تر بل هر وخت زيات له افغانانو سره ښه روابط لرل، بلکې په وروستي تاريخ کې له سيکولر سوچ سره د مقابلو په کرښه دواړو ملتونو د بل هر وخت په نسبت د دريځ او لارو ښه ملګرتيا درلودله.

که د ايران توده کمونست ګوند په افغانستان کې د خپلو کمونستو ملګرو په حمايه کې قوي ګردار درلود، په افغانستان کې اسلامي نهضت د ايران مذهبي مشرانو له هغو ترجمه شوو کتابونو نه ډېره ګټه پورته کړه چې د عربي په تيره د مصري مسلمانانو کتابونه يې ترجمه کړي وو.

کله چې د ثور کودتا افغانان د خپلې مسلماني امتحان ته ودرول، په ايران کې د خميني ملګرو د شاه نظام ايله د

الله اکبر په چيغو نسکور کړ او ايران د خميني په ژوند کې د افغانانو له جهاد سره هومره خواخوږي درلودله چې خليجي عربانو لا نه وه پيل کړې.

په اسلام اباد کې د اسلامي کنفرانس په دوران کې د ايران د بهرنيو چارو وزير قطب زاده لوی ابتکار وکړ چې د مجاهدينو مشرانو ته يې په کنفرانس کې د شرکت زمينه مساعده کړله او په ايران کې يې زمونږ مجاهدين او مهاجرين د ايران د وروستيو حکومتونو په پرتله ښه وپالل.

د ايران د انقلاب پيل چې هلته پکې د ايران د عصري علومو مخکښ عالمان واکمن وو، لکه بازرگان، قطب زاده او بني صدر بيا هم ايران له افغاني وروڼو سره ښه روابط درلودل او ايران د افغانستان عادلانه قضيې له لومړي درجه حاميانو څخه ؤ، بلکې د شام له مسلمانانو او حماس، بلکې له حزب اسلامي سره د ايران ښوو اړيکو پيل د همدغو معتدلو ايراني مشرانو کار او ابتکار ؤ.

ايران او افغانستان کې د بچوني ايران هګۍ

ايران د صدام د جګړو په دوران کې او هغه مهال چې له شوروي سره يې د امريکا د دښمنۍ په خاطر نږدې مناسبات درلودل، بيا هم په افغانستان کې ايران يو مناسب او هغسې دريځ درلود چې زمونږ د آزادۍ تاريخ ته پکې صدمه ونه رسيدله، ولې هلته چې ايران د صدام له جګړو ووت او د ايران د مذهبي سترو

چې د افغانستان په نسبت هلته سني اقليت ترک، عرب او بلوچ اقليت ډير تياره ژوند لري، مذهبي حکومتونه په ايران کې د سيکولرانو په نسبت زيات په گاونډيانو پورې نښلي او له خپلو گاونډيانو سره يې هميشه ډزې دي.

که طالبانو پرون په خپل تحريک کې د مذهبي شيعه ورونيو لپاره د تفاهم خای درلودلای، نو نن به ولې زمونږ خپل خلک د نورو اجنداگانو لپاره استخداميدل، په ايران او افغانستان کې مذهبي، ډلې د سيمې او نړۍ نه د يو تنگ تصوير له مخې حرکت کوي، همدا وجه ده چې د امريکا له راتگ وروسته د ايران مذهبي ستې بيا هغه صفوي سياست ته وښويدې چې نه د ايران په گټه ده او نه هم د سيمې، ايران د خره په شا خوب ليدلی چې په يو سني ماحول کې به هغه د شيعه اقليت لپاره سياسي کمربند جوړ کړي.

ايران او پکې مذهبی جامدو مشرانو د امريکا اوسنی مسلمانانو په منځ کې له د ښمنۍ او سړو روابطو نه پوره گټه پورته کړه، عربي سيمه چې د اسرئيلو په اړه د امريکا د سياستونو ناراضه جگړه پکې روانه ده ايران په سوريه او يمن کې پخپلو دريځونو او مداخلو عربان بيا د امريکا دام ته و کېښول.

امريکا -لکه عادت يې چې دی- هغه په پيل کې پخپلو مخالفينو او هغو ته چې غواړي هغوی وټکوي، د غلطو کردارونو زمينی پرانيزي او چې په ماحول کې يې

واکمني ته لکه خامنه‌ای، رفسانجانۍ او نورو لا دا ايران پکې په يو آرام تدريج د افغانستان د ايراني کولو پروژې ته وخت پيدا کړ. په کابل کې د مجاهدينو خپل منځي جگړو ايران ته په افغانستان کې د مداخلو لوی فرصت ورکړ او بيا چې طالبان پکې د يو سني حرکت په مشرۍ راوتوکيدل ايران د بل هر وخت نه زيات په افغانستان کې د خپلو بچونو خوا ونيوله.

د سپتمبر په يوولسمه چې امريکا په افغانستان کې د طالبانو د حکومت پر ضد او بيا په عراق کې د صدام پر ضد د جگړو بيرغ پورته کړ، ايران په افغانستان او عراق دواړو کې د خپلو ملگرو د تسلط او د افغانستان او عراق د ايراني کولو منډه واخيستله او دغه د امريکا لومړۍ درجه ښمن ايران پکې له امريکا سره داسې ملگرتيا وکړه چې تابه ويل چې اسامه لکه د ايران تجارتي مرکزونه هم ويجاړ کړي وي.

حقيقت دا دی چې مذهبی ايران دا ځل د افغانستان په اړه د خميني محتاط او نسبي جامع سياست يوې خواته کړ او په افغانستان کې د نژاد او مذهب ملگرۍ لږه کړې يې هغې خواته روانې کړې دي چې ورځ تر بلې پکې د يو قوي افغانستان د جوړولو موانع ايجادېږي، په افغانستان کې د فدرالی نظام او يا غير متمرکز افغانستان نعره که څه هم د افغانانو په خوله روانه ده، ولې تر شا پکې هغه ايران مصروف دی

نه د ايران په خير ده نه د افغانستان په خير، کمزوری او یو تقسیم افغانستان به نیم ایران د پاکستان پر ضد او نیم پاکستان د ایران پر ضد کاروي او سیاسي مشران به د همدغه گاونډیانو لپاره د ټیټې، دلالي نه هیڅ مهال د ملي مشرانو حتا پورته نه شي.

د افغانستان په دننه کې د بچوني ايران پايښت هم ناشونی ده او هم ناکامه پدې ده چې همدغه متنوعه (گن توکمه) افغانستان په سختو پړاونو کې او آن د پرنګي او شوروي دواړو تجاوزونو پر مهال خپل ملي وحدت وساته او په کډه يې بهرني دښمنان له دې هیواد څخه وشرل دا هغه کردار ده چې دې ملت تر هر چا ښه ثبوت ورکړ پاتې سیاسي ډلې چې د بچوني ايران هڅه کوی هغوی پخپل ملیتونو کې هم خپل ځای نشی ساتلی د امریکا منافقانه سیاست دي چې دغسې ډلې يې د یوه گډوډ افغانستان ساتلو لپاره خوندي کړي دي.

د یو بچوني ايران هڅه ناکامه هم ده، ځکه ایران خپله تر افغانستان زیات مذهبي او توکمیز اقلیتونه لري، په یو سیمه ییزه گډوډي کې افغانان د ملگرتوب هغه څه لري چې پای به خپل وروڼه ملیتونه راضي وساتي او هغه مهال به راغلي گډوډۍ هومره چې د افغانستان پر ضد وکارول شي ایران به یې باج ورکوي.

ښه پر ضد وپاروي بیا نو د امریکا د مداخلو او ټکولو وخت راشي، امریکا دا سیاست پرون پر صدام او مجاهدینو او بیا پر طالبانو او نن پر ایران عملي کوي.

بیا هم تر افغانانو هوښیار ایرانیان:

دا چې ترمپ به د خپل وروستي سفر په لړ کې د شیعې ایران او شیعې سوريې لپاره واقعي گواښ جوړ کړي او که به د خلیج جنگ یوه نوي تود پړاو ته بوځي، دا به راتلونکي درې میاشتې وښيي، ولې یو څه چې په افغانستان کې د ایران مخ یې د ترمپ له خپرو ساتلی هغه دا چې د ایران شیعې مشران پکې د کابل د حکومت قوي طرف او هم د کابل د جگړو مخکښ طالبان په لاس کې لري. افغاني ډلو ته آن هغو ته چې ایران هغوی د یو مقصد لپاره نازوي، دغو ټولو ته پکار ده چې د افغانستان راتلونکي د یو داسې سیاست په دننه کې تنظیم کړي چې هر څوک پکې د افغانانو د ملگري کولو او راضي کولو او د یوې ښې اجنډا په منطق خپل مخالف مات او یا راضي کړي.

د تېرو دوو لسیزو ډله ییز سیاستونه چې افغانان پکې نیم د ایران او نیم د پاکستان پلوي شول، دې سیاست خو جنگ ته رېښې ورکړې، امریکا او ناتو یې افغانستان ته راوستله، بیا هم که له دوو لسیزو وروسته افغان مشران پر زړه پالیسی روان وي او د افغانستان بې ثباتي د ایران لپاره غواړي دا په اوږده واټن کې

اسلام فوبيا

څه شی او د څه لپاره؟

دکتور صفت الله قانت

وي، فوبوفوبيا ورته ويل کېږي، هغه څوک چې له لوړ ځای څخه وېره لري، د ايکروفوبيا ناروغ بلل کېږي، څوک چې د ځانته والي په نفسياتي مرض اخته وي، هغه ته د مونوفوبيا اصطلاح راوړل کېږي.

فوبيا (PHOBIA) لاتيني کلمه ده، چې د اسلام په هکله غربي ژبو کې د خوف، وېرې او نفرت اچونې په معنی استعمال شوې ده، نو کله چې دا کلمه له اسلام سره يوځای شي په دې معنی چې د اسلام په خلاف کرکه، نفرت پيدا کول دي او په داسې طريقه چې د خلکو په زړنو کې وېره واچول شي.

د آکسفورډ په دائره المعارف کې يې داسې تعريف شوی: د اسلام، مسلمان، اسلامي فرهنگ او تمدن پر هکله داسې نفرت او کرکه خپرول چې اسلام يو خطرناک سياسي قوت دی او د هرچا لپاره سترخطر

اسلام فوبيا څه شی دی؟، مفهوم يې څه دی او کله رامنځ ته شوه؟

تر هر څه د مخه لازمه ده چې ددې کلمې په لفظي اصطلاحي معنا او مفهوم باندې څه رڼا واچول شي.

اسلام فوبيا له دوو کلمو مرکبه ده (اسلام+فوبيا). د اسلام په مفهوم او معنا خو پوهېږو، اړتيا دې خبرې ته ده چې په فوبيا کلمې باندې ځان پوه کړو.

فوبيا د بيزاری، وېرې، بې دليله او غيرعقلاني نفرت په مفهوم کې استعمالېږي او هغې وېرې ته هم ويل کېږي چې سبب اولامل يې څرگند نه وي، چې د لاندې مثالونو په نتيجه کې د فوبيا مفهوم به لا ښه څرگند شي.

- مثلاً هغه چاته چې له اوبو نه وېرېږي، د هايډروفوبيا معنا استعمالېږي او هغه چاته چې د يوې حادثې په لېدلو سره وېرېدلی

دی .

خو د ادیانو مقایسوي څېړنې سويډني عالم ماتياس گاردیل يې بيا داسې تعريفوی: د فرضیاتو او مثالونو څخه په استفادې سره د اسلام او مسلمان پر ضد وېره او نفرت ایجادول او خپرول . لنډه دا چې د غرب او د پلویانو يې یواځینۍ هڅه داده چې اسلام او مسلمان نوم په یو ډول نه یو ډول بد کړي. د اسلام د حقیقي انځور د وړاندې کولو پرځای ددې لپاره چې نوم يې نور هم بد شي مسلمانان د یو جاهل وېره اچوونکي او نفرتي قوم په توگه معرفي کوي او په ممکنه وسایلو باندې مسجد اسلامي شعار او مقدسات تر حملې لاندې راولي .

د غرب له نظره په اسلام کی هېڅ تمدن او فرهنگ وجود نه لري او که څه پکې وي، نو د غرب په تناسب ډېر لږ او ټیټ دی، سربېره پر دې غربي انسان پر شرقي انسان او په ځانگړي ډول په مسلمان ځان ډېر لوړ گڼي.

په ۱۹۹۶م کال کې دانگلستان یو تحقیقاتي مرکز د رونی مېټرسټ په نوم د مسلمانانو او اسلام فوبيا په باب یو کمیسیون د ساسک پوهنتون د رئیس پروفیسور گوردون په مشرۍ کې جوړ کړ. او د یوې سروې په نتیجه کې يې د څه مودېنه وروسته (اسلام مونږ ټولو ته خطر دی) په عنوان باندې ۱۹۹۷م کال کې د هغه وخت داخله وزیر جاک سترو لخوا په اته مادو کې یو راپور خپور شو چې په لاندې ډول دی:

۱- اسلام یو توحید پرست جامد مذهب دی

چې هېڅ ډول بدلون نه قبلوي.

۲- اسلام داسې یو ځانگړی مذهب دی چې له ټولو ادیانو او تمدنونو سره هېڅ اشتراک نه لري، ځانته مستقل معیارونه لري چې له هېچا څخه نه شي متاثر کیدی.

۳- دا یو نامعقول دین دی چې په جنسي تفریق عقیده لري د تل لپاره ټولتمدنونو سره په ټکر کی دی او له تروریزم څخه په کلکه ملاتړ کوي.

۴- اسلام د غرب فکر او تمدن څخه ډېره په ټیټه درجه کې ځای لري.

۵- اسلام یوه سیاسي او نظامي نظریه او عقیده ده.

۶- اسلام همېشه په غرب باندې انتقاد کړی چې مردود نظام دی.

۷- د اسلام په مقابل کې باید دښمني موجوده وي او له پیروانو سره يې د تبعیض نه کار اخیستل په کار دی.

۸- د مسلمانانو پر ضد حرکت باید یو طبیعي او عادي امر وبلل شي.

د اسلام فوبيا تاريخ

د اسلام فوبيا کلمه خو معاصره کلمه ده چې د اسلام دښمنانو د اسلام او مسلمانانو پر خلاف ایجاد کړې ده، خو په اصل کې د اسلام پر خلاف د بغض، حسد، کینې، وېرې، کرکې او نفرت خپرول د اسلام د دعوت له پیل څخه له پېړیو پېړیو را روان دی، کله چې محمد صلی الله علیه وسلم د آخري پیغمبر په حیث د الله متعال لخوا د هدایت پیغام بشريت ته د رسولو هڅه پیل کړه، نو د همغه وخت نه مخالفینو په

عليه وسلم له خولې مبارکې څخه څه آياتونه واوريدل، تأثير يې ورباندې وکړ او اسلام کې داخل شو. په دې ډول څومره چې د اسلام دعوت پراختيا پيدا کوله او هرې خوا ته وغزید د اسلام او مسلمانانو پر ضد کينه، حسد نفرت او کرکه د دښمنانو په زړونو کې زياتيده. د رسول الله صلی الله عليه وسلم له وفات څخه وروسته کله چې د حضرت عمر فاروق په زمانه کې د فتوحاتو سلسله پراخه شوله او هر طرف ته اسلام په خپرېدو شو شام او بيت المقدس فتح شو چې د يهودانو او مسيحيانو مرکز ؤ. نو د اسلام او مسلمانانو پر ضد يې رنگا رنگ پروپاگاندا او سازشونه پيل کړل له دې ورسته چې کله پرلپسې فارسي ساساني دولت فتح او د رومي امپراتورۍ سره د غرب له طرفه طولاني جنگونو په نتيجه کې مسلمانان ډير پر مخ ولاړل او بالاخر چې د رومي امپراتورۍ مرکز قسطنطينيه هم فتحه شوله. او بيا وروسته صليبي جنگونو کې مسيحي او يهودي نړۍ په خپلو ټولو کوښښونو سره د اسلام او مسلمانانو پر ضد د نفرت کرکې او وېرې اچونې سياست نه کار واخيست خو مسلمانانو په پوره شجاعت او استقامت سره مقابله وکړه په حقيقت کې اسلام فوبيا په دغه مفهوم سره په منظم ډول د صليبي جنگونو د تاريخ سره تړاو لري ځکه چې مسيحي نړۍ د پوځي قوت د څو برابر زياتوالي سره هم ونه توانيده چې د مسلمانانو مقابله کې خپلو اهدافو ته ورسېږي.

دښمنۍ لاس پورې کړ. له عناد نه يې کار واخيست، د بغاوت او دښمنۍ لار يې ونيوله او چېرته چې به د الله رسول د الهی پيغام رسولو لپاره ولاړ، دوی به له هغه څخه مخکې هلته رسيدل او د هغه صلی الله عليه وسلم په ضد به يې زهرجن تبليغات کول او د الله په رسول به يې رنگا رنگ تهمتونه تړل، چې دا کاهن دی، شاعر دی، ساحر دی او داسې نور...

ددې يو مثال د حضرت طفيل بن عمرو الدوسي دی کله چې هغه مکې ته راغی نو د قريشو هغه ډله چې خلک به يې د رسول الله صلی الله عليه وسلم نه منع کول چې څوک يې خبرې وانه وري او د هغه خوا ته ورنشي نو په همدې اساس طفيل الدوسي ته هم ورغلل او ورته يې وويل چې ته خو مکې ته مېلمه راغلی يې زمونږ د خير يو نصيحت واوره چې زمونږ منځ کې دلته يو سړی پيدا شوی چې مونږ کې يې اختلاف پيدا کړی او ډېره قوي ساحرانه ژبه لري چې ورور او ورور، پلار او زوی، او د ښځې او مېړه منځ کې اختلاف اچوي او داسې نشي چې ته هم په دې جال کې ونښلې او بيا ستاسي قوم ته هم دا ساري مرض سرايت وکړي نو زمونږ دوستانه مشوره دا ده چې د هغه خوا ته ورنشي او خبرو ته يې غوږ ونه نيسي. طفيل الدوسي باندې هم د دوی خبرو تأثير وکړ نو مالوچ يې غوږونو کې کينډول چې د هغه خبرې وانه وري خو بالاخره نوموړی د رسول الله صلی الله

امريکا د غربي نړۍ او صهيونستي رژيم سره په کلکه د ودريدو له امله نشي کولای اسلامي نړۍ سره دښمني پرېږدي ځکه چې که ددې پر خلاف کار وکړي نو بيا به يې په طبيعي ډول د خپلې اساسي فلسفې، فرهنگ، ژبې او مؤسساتو سره دښمني کړي وي .

ويليام گلاديستون چې څلور ځلې د انگلستان صدر اعظم پاتې شوی دی وايي: تر څو چې قرآن په خپله اصلي بڼه د مسلمانانو په منځ کې موجود وي هېڅ کله به هم غرب ونه توانيږي چې اسلامي نړۍ باندې تسلط پيدا کړي. حقيقت دا دی چې د غرب صليبي مسيحي نړۍ د اسلام او مسلمانانو په ضد ناروا تبليغات پروږي او وېرې اچونې نفرت او کرکې خپرونې نه د تاريخ پانې ډکې دي. ولې د اسلام فوبيا موضوع بيا په معاصر وخت کې په نوي شکل د يو بلې نقطې نه پيل کېږي هغه دا چې د يو طرف نه مسلمانانو د يوې پېړۍ را په ديخوا غرب ته مخه کړې او دغه مسلمانان غرب کې ددې پر ځای چې خپل دود، فرهنگ او ديني شعائر د لاسه ورکړي او غربي فرهنگ کې منحل شي هغه يې وساتل او همدې خبرې سره د بل طرف نه غرب کې د اسلامي دعوت په وسيله ډېرو غريبانو هم د اسلام مطالعې ته مخه کړه او متأثر شول او غربي ټولنه کې دې لارې نه اسلام ته ميلان پيدا شوی دی او دې ته په توجهو سره اروپا کې پرته له اروپايي سابقه مسلمانانو البانيانو، بوسنيانو، اروپايي ترکانو، د لهستان

مشهوره ليکواله او مسيحي راهبه (کيرن آرم سترانگ) اعتراف کوي او وايي: چې د اسلام فوبيا تاريخ د صليبي جنگونو سره قوي تړاو لري همدا رنگه د اتريش د شلمي پېړۍ مشهور مفکر، ژورنالست، او ليکوال (ليوبولد فايس) يهودي چې وروسته مسلمان شوی او نوم يې محمد اسد دی په خپل کتاب (الاسلام علی مفترق الطرق) کې وايي: د اروپايانو نفرت او کرکه د اسلام او مسلمانانو سره د خلا نه نه ده پيدا شوې لکه څرنگه چې د نورو فرهنگونو او اديانو سره ده بلکې د اسلام سره د هغوی کرکه او نفرت ژورې ريښې لري چې په ډېر قوي او شديد تعصب ولاړې دي او ددې لپاره که تاريخ ته مراجعه وکړو نو گورو چې اروپا په اصل کې د صليبي جنگونو د خيټې څخه رامنځ ته شوی ده. او بيا همدغه کينه، حسد او نفرت د اروپا نه امريکا ته په ميراث تللی دی چې په دې ټولو د تاريخ پانې گواه دي او بيا همدې موضوع ته (ديوجن روستو) د امريکا د وزارت خارجه د پلان رئيس او د ۱۹۶۷م کال پورې د وخت د رئيس جمهور (ليندون جنسون) د منځني ختيځ د چارو مشاور اشاره کړې او وايي: چې د تاريخ په رڼا کې داسې معلومېږي چې امريکا په خپلې ټولې فلسفې، عقيدې او نظام سره د غربي نړۍ بشپړونکې برخه ده. نو له همدې امله اسلامي نړۍ سره چې د اسلام د دين د فلسفې، عقيدې او نظام نمايندگي کوي په کلکه د مقابلې لپاره ميدان کې ولاړه ده او نوموړی بيا په ډير تاکيد سره وايي چې

قوي شوې او بل طرف نه د اسلامي وینستابه جریان په مقابل کې په غورځنگونو شو د بل پلوه د غرب او شرق د بلاکونو تر منځ سور جنگ په خپلې آخري مرحلې کې ؤ او غرب لپاره د کمونیزم پر ځای نوي دښمن ته ضرورت ؤ ددې لپاره یې ځینې غربي مفکرین وهڅول چې د اسلام فوبيا لپاره د نوي زمانې د غوښتنو سره سم په نوي میکانیزم سره نویو طرحو اساسات وړاندې کړي چې د هغو له جملې ډېر مهم او سر لاري دوه تنه یو برنارد لويس او بل سمويل هتنگتنگ دی.

لويس هغه څوک دی چې په ۱۹۸۶ کال کې په خپله کلنۍ بیانیه کې د نوي نړیوال نظام اساسات او ستراتیژي بیان کړه او د هغې لپاره یې تکتیکونه او لارې چارې وړاندې کړې او بیا یې په دوه لسیزو کې همدا کار پر مخ یوړ او په دې کې هم څوک شک نلري چې نوموړي په اسلامي نړۍ عموماً او په ځانگړې ډول په ۲۰۰۳ م کال کې په عراق د امریکا د نظامي تجاوز فکري معمار ؤ او سمويل د تمدنونو د ټکر په عنوان د مشهور کتاب لیکوال دی. په مجموع کې اسلام فوبيا غربي لیکوالانو او مفکرینو د اسلام او مسلمانانو په رابطه یو سلسله منفي تبلیغاتو او مفاهیمو وړاندې کولو پورې تړلې ده او دا هغه کار دی چې په اصل کې د برتانیه استخباراتو د لورنس العرب په وسیله پیل کړی ؤ او بیا د امریکا استخباراتو تکمیل کړ خو که راشو او اسلام فوبيا په مختلفو مراحلو ویشو نو ویلی شو چې

تاتاریانو... او همدا مهاجر تقریباً ډېره فیصدي تشکیلي چې د غرب او اروپا لپاره د خطر زنگ دی له همدې امله ده چې د هالنډ د پارلمان یو غړي په غرب کې د اسلام گرایي دغه موج په اسلامي سونامي تعبیر کړی چې د غرب لپاره یو خطرناک اجتماعي بحران کیدای شي او له همدې ځایه ده چې د نړۍ په ډېرو برخو کې د آیرلینډ نه نیولی تر لبنان او آرام سمندرگي پورې ډېر مذاهب او ادیان مسیحیت، یهودیت، بودیزم یو تر بله سره په په خپلو کې کشمکش کې دي مگر غرب بیا یواځې اسلام په تشدد او افراط متهموي.

د اسلام فوبيا دغه او داسې نور ټول مفاهیم د تاریخ په اوږدو کې په مختلفو اشکالو موجود شوي چې د اسلام دښمنانو په خصوصي ډول غریبانو ورته کار کړی دی. خو د اسلام فوبيا کلمه د یوې معاصرې اصطلاح په حیث په تېرې شلمې پېړۍ کې د غربي مفکرینو په ادبیاتو او لیکنو کې رامنځ ته شوې د بلجیم یو مستشرق (هینري لامنس) د رسول الله صلی الله علیه وسلم په باب لیکلي کتاب کې دا اصطلاح استعمال کړې ده همدارنگه په ۱۹۲۱ م کال کې یو فرانسوي نقاش او مستشرق (اتین دینه) په خپل کتاب (شرق د غرب له نظره) کې هم دا اصطلاح کارولې ده.

خو د اسلام فوبيا طوفان د خپلو مختلفو سیاسي ابعادو سره بیا د شلمې پېړۍ په هغه وختونو کې لاتند او تیز شو چې د اسلامي امت په ضد یو طرف نه استعماري هڅې

د اسلام فوبيا معاصر مراحل په لاندې ډول دي.

۱- لومړی څو هماغه چې د شرقي او غربي بلاکونو سوږ جنگ آخري مرحلې ته داخل شو او مقابل کې اسلامي وینښتابه جریان هم په تیزی روان ؤ او بل طرف ته په ایران کې د خمیني انقلاب کامیابي وه چې د اسلام په نوم ؤ، وروستي نتایج یې چې هر څه وو چې د ټولې اسلامي نړۍ د بیداري حرکتو ته یې یو قوت وروښلولو

۲- دویمه مرحله په ۱۹۸۹ کال کې د اتحاد جماهیر شوروي ړنگیدل او کمونستي بلاک د خپلې نظریې سره له منځه تلل وو چې د افغانانو سره په مخامخ جنگ کې تیت او پرک شو نو غربي مفکرینو لکه لیوا شتراووس له نظره د غربي تمدن د بقاء او تقوینې لپاره حقیقي او یا فرضي دښمن باید موجود وي او له همدې امله د شرقي بلاک او وارسا تړون د له منځه تللو سره د ناټو د وخت سکرتر جنرال ولي کلامیس د انگلستان مشهورې ورځپاڼې انډپنډنټ سره په یوه تفصیلي مصاحبه کې وویل چې د اتحاد شوروي شرقي بلاک او وارسا تړون په له منځه تللو سره د ناټو د بقاء ضرورت به څه وي؟ ځواب کې یې وویل چې د غرب او ناټو لپاره یو ستر دښمن موجود دی چې اسلام او مسلمان دی چې آینه کې مونږ لپاره یو ستر او خطرناک چیلنج دي او له همدې ځای څخه اسلام او مسلمان د غرب او ناټو لپاره د یو فرضي دښمن په حیث مطرح او د هغه لپاره رنګا رنګ

نومونه او اتهامات و تراشل شول او غربي نړۍ کې د اسلام نه د وېرې نفرت او کرکې یو طوفان برپا کړای شو. او د غرب او په ځانګړې توګه د امریکا پالیسي سازو فکري مرکزونو د کمونیزم پر ځای اسلامیزم د هغه ځای ناستی معرفی کړ.

سمویل هنتنګتونګ ۱۹۹۳م کال کې د تمدنونو د ټکر په عنوان کتاب ولیکه او د نړۍ اساسي اته تمدنونه یې هغه کې معرفي کړل او د هغو له منځه یې اسلامي تمدن د یو خطرناک تمدن په حیث معرفي کړ چې که په آینده کې د غرب تمدن مقابل له کولای شي هغه به اسلامي تمدن وي، او امریکا باید د هغه په لمنځه وړلو کې بې تفاوتی ونکړي ځکه هغه څه چې غرب غواړي اسلام یې نه مني .

۳- درېیمه مرحله د سپټمبر ۱۱مې د حادثې نه وروسته رامنځته شوه، لکه چې اشاره وشوه چې هر څه تیار وو تش یوې بهانې ته ضرورت ؤ تر څو د اسلام او غربي تمدن کشمکش یوې نوې عملي مرحلې ته داخل شي نو ځکه خو ډېر شکوک او شبهات شته چې دې او دې ته ورته نورو ډېرو حوادثو کې به د غربي استخباراتو لاس په یو ډول نه یو ډول موجود وو او همدې موضوع باندې خپله ځینې غربي مفکرینو لیکنې هم کړي دي .

د سپټمبر د حادثې سره سم د امریکا رئیس جمهور بوش اعلان وکړ چې صلیبي جنگ د نوي سر نه پیل شو او ویې ویل چې بې طرفي نشته د نړۍ هېوادونه به یا

- مونږ سره وي او يا زمونږ پر ضد .
- د ۱۱ سپټمبر حادثې نه دوه ورځې وروسته يو غربي مفکر جان وينکور د هراډترييون ورځپاڼې يو مقاله کې وليکل چې نوموړې حادثې د غرب او اسلامي تمدن تر منځ کشمکش ميدانۍ کې .
- ورپسې د ايټاليا متعصب مسيحي صدراعظم خپله وينا کې وويل چې د غرب تمدن يو اصيل تمدن دی او مقابل کې اسلامي تمدن هېڅ هم نلري او مسلمانان يې ډېر سپک او حقير وبلل .
- د غرب يو وتلي او پېژندل شوي مفکر فوکوياما (د تاريخ پاڼې) کتاب مؤلف خپله يوه مصاحبه کې وويل چې اسلام يواځينی فرهنگ او تمدن دی چې د غربي مادرنيزم مقابل کې يو چيلنج دی او يوازې امريکا ده چې د اسلامي هېوادونو د مادرنيزم مقابل کې د مقاومت د ماتولو لپاره نظامي اقدام کولای شي .
- وليام کوهين د امريکا يو قوي ستراتيژست او د وخت وزير دفاع وويل : چې د اسلام په ضد د امريکا او متحدينو جنگ به څلورم نړيوال جنگ وي ځکه چې د هغه له نظره درېيم نړيوال جنگ د غرب او شرق بلاکونو تر منځ سوړ جنگ ؤ .
- کوفي عنان د هغه وخت د ملل متحد سرمنشي په ۲۰۰۴م کال کې د ملل متحد په يو کنفرانس کې د اسلام فوبيا په باب وويل چې يوه نوې اصطلاح د تعصباتو د مخنيوي له امله د اسلام نه د وېرې او کراهيت لپاره ايجادول ضروري دی .
- يوولسم سپټمبر حادثې نه وروسته اروپا کې نور ډېر داسې لمسونکي حرکات تر سره شو لکه ناروې کې چې د رسول الله صلى الله عليه وسلم کاریکاتورونه جوړ شو د قرآن کریم توهين وشو... او بلآخره فرانسه کې چارلي ابدو مجلې د رسول الله صلى الله عليه وسلم توهين اميز کاریکاتورونه او مقابل کې عکس العمل لکه څرنگه چې ۱۱ سپټمبر حادثه يو پلان شده بهانه وه يو ځل بيا يې په اور باندې پطروول وشيندل نو د چارلي ابدو حادثې که يو طرف نه غرب ميشت مسلمانان او ټول اسلامي امت کې احساسات راوپارول بل طرف ته د چارلي ابدو په خلاف عکس العمل کې اروپا د مسلمانانو په ضد عموماً د کرکې موج لا هم تند شو او په غرب کې د ميشتو مسلمانانو په ضد يوه سستميکه مبارزه پيل شوه. المان کې د بيجيدا په نوم يو حرکت په ډېرې تيزۍ سره په کار پيل وکړ او په رسمي ډول يې غوښتنه وکړه چې غرب کې دې د اسلامي دعوت مخه ونیول شي. همدارنگه پاريس کې د بنسې لاسو متشددينو د جبهې رئيس (ماريلوهان) ددې نه هم مخکې ولاړ او وويې ويل : چې مونږ بايد د اسلامپالو په مقابل کې همداسې جنگ وکړو لکه څرنگه چې هغوی زمونږ مقابل کې پيل کړی دی .
- هالينډي مشهور سياست مدار (خيرت فيلدرز) څو ځلې ددې خبرې غوښتنه وکړه چې اروپايان دې د اسلام او مسلمانانو پر ضد وجنگيږي .

په مختلفو طریقو خپل زهرجن تبلیغات او پروپاگاندا په لاره واچوي. مثلاً: د انگلستان رسنۍ په هره میاشت کې په اوسط ډول ۲۵۰۰ شا او خوا لیکنې د اسلام او مسلمانانو په باب کوي چې نږدې (۹۱٪) لیکنې د اسلام او مسلمانانو پر خلاف منفي انځور وړاندې کوي په دې کې یوازې ۴٪ مثبت وي. په دې کې بیا ۶۰٪ لیکنې اسلام غربي مسیحي نړۍ لپاره د یو ستر خطر په حیث وړاندې کوي. همدارنگه غربي رسنۍ هڅه کوي که اسلامي نړۍ له منځ څوک د اسلام او اسلامي مقدساتو پر خلاف او یا هم په اسلام کې د تشکیک او تجدد لپاره لیکنې وکړي هغوی ته په ډېر لوړ حیث پرواز ورکوي او د یو ماډل په حیث یې وړاندې کوي د شهرت هڅه یې کوي لکه سلمان رشدي، تسلیمه نسرين، زید ابو نصر، عبدالکریم سروش، جابري او داسې نور. د غرب میډیا او رسنۍ بیا د دې لپاره آزادي لري چې که څوک وکولای شي د اسلام د مقدساتو پر ضد لیکنې وکړي او یا هم اسلام او مسلمانانو کې عیب ولټوي خو که چا د غرب پر سیاست، تمدن، فرهنګې، اخلاقي او اجتماعي نظام په ضرر څه لیکنه وکړه د هغوی د نړۍ په قضایاوو کې دوه ګوني تعامل باندې نیوکه وکړه نو بیا یې د آزادی د بیان په خلاف حمله ګڼي. همدا رنگه که چا د اسلام د اصيل فهم اصولو نه په پوره علمي دلایلو د ټولو قوانینو او لوايحو په چوکاټ کې په پوره مسالمت آمیز ډول دفاع وکړه هغه هم د تروریست

او د هغوی په وړاندې د اروپا دروازې وتړي. همدا رنگه اروپا کې منظم حرکت رامنځ ته شو او دا شعارونه یې پورته کړل چې اروپا ته دې د مسلمانانو په ورتګ بندیز ولګول شي. خو که په ټوله کې موضوع راوڼغارو چې دا ډول کوم حرکات مؤسسات، اشخاص او دې ایډیالوژي پورې تړلي دي او دې کار ته لمن وهي په لاندې ډول ورته اشاره کولی شو.

۱. صهیونستي ډلې او جریانات.
۲. صهیونست مسیحیان (امریکایي فعال پرستان گروپونه).
۳. کاتولیک صلیبي جریانات.
۴. د مسلمانانو ضد ارتودوکس قوم پرست جریانات.
۵. نژاد پرست فاشستان.
۶. سیاسي جریانات.
۷. د اسلامي هېوادونو څخه ورتښتیدلی لبرالان او سیکولاران.
۸. د اسلام ضد انحرافي ایډیالوژيو حرکات) بهایان، مارکسستان او داسې نور..

اسلام فوبيا او د غربي میډیا رول:

غرب کې میډیا او رسنۍ د اسلام پر ضد د کرکې، نفرت او دښمنۍ په خورولو کې فعال رول لري او تل په دې هڅه کې ده چې څرنگه مسلمانان متشدد، جاهل، متعصب، تروریزم سره تړلي بلکې په خپله د ترورستانو په حیث خپلو ولسونو ته وروپیژني او خوف، وېرې، کرکې او نفرت نه ډک په غلطو معلوماتو بناء یو ناسم انځور یې وړاندې کړي. او په دې باب

نوي منتخب جمهوررئيس ترامپ هم په ډېره بې شرمانه ډول خپل انتخاباتي کمپاين کې د همدې شعار څخه کار واخيست او دادي سپينې ماڼۍ ته ورننوتلو سره يې هغې ته د عمل جامه وراغوستل هم پيل کړل او دا هر څه ددې لپاره چې غرب کې ددې ټولو هڅو سره چې هغوی په لاره اچولي دي هلته اسلام طرف ته ډېر قوي ميلان پيدا شوی دی. اسلامي بې شمېره ادبيات او د قرآنکريم او نبوي ستو ترجمې مختلفو غربي ژبو ته ژباړل شوي. او اوس مهال په هر غربي هېواد کې مسلمان ورځ تر بله د زياتيدو په حال کې دی او دې خبرې غربيان نور هم په فکر کې اچولي چې د ټولو تبليغاتو سره چې هغوی يې د اسلام فوبيا لپاره کوي بيا هم ولې مسلمان په ډېرښت دی او لا هم وسعت پيدا کوي. زمونږ مسؤوليت:

دا هر څه په اختصار سره ددې لپاره بيان او وړاندې کړل چې که د مقابل لوري اجنډا او پروگرام چاته معلوم نه وي نو د مسؤوليت احساس هم نشي راژوندی کيدای او نه هم انگيزه پيدا کيدلای شي. او همدا رنگه د مقابل لوري اجنډا، پروگرام، انگيزه او پلان باندې که پوه شو چې څه کار کوي؟ ولې يې کوي؟ د څه لپاره يې کوي؟ او په څه تکتیک يې کوي؟ نو مونږ به هم وکولای شو چې مقابل کې ورته درست او سالم پروگرام، پلان او ښه ستراتيژي جوړه کړو. او د مسؤوليت احساس او انگيزه به هم د پلان د تطبيق لپاره ايجاد کړای شو کيدا

او افراطي قطار کې شمېرل کېږي د غرب ميديا د اسلام او مسلمانانو د بدننامۍ لپاره صرف ليکنې کافي نه گڼي بلکې ټولو ممکنه وسايلو نه پدې لار کې کار اخلي مثلاً: د اسلامي مقدساتو توهين آميز کاریکاتورونه جوړول او نشرول. فلمونو کې خصوصاً په هاليوډ کې د اسلامي مقدساتو توهين او د اسلام او مسلمان پر ضد کرکه او نفرت خورول او مسلمان د وينه تويونکي جاهل، ظالم او غير متمدن انسان په حيث معرفي کول او دا هر څه ددې لپاره چې اول خو مسلمان بدننام کړي دوهم د اسلام چې کوم مقدسات دي هغه مقدس پاتې نشي او د بل خوا نه اسلامي مقدسات لکه د الله ذات، پيامبر، قرآن، نبوي سنت او همدا رنگه د اسلامي تاريخ د ټولو سترو اقطابو او شخصياتو په هکله د خلکو په ذهن کې شکوک پيدا شي چې دا کار د يو منظم سسټماتيک پروگرام او منظمې اجنډا لاندې روان دي.

اسلام فوبيا په حقيقت کې د غرب د مهمو ستراتيژيو او سياسي اجنډا اساسي برخه ده. په غرب کې صرف نه دا چې ميديا په خپلو ټول اقسامو او وسايلو سره په قوت فعاليت کوي بلکې په غرب اسلام فوبيا په خپل ټول پراخ او هراړخيز مفهوم سره غربي سياسي احزابو او اجتماعي سازمانونو هم د خپلې تبليغاتي اجنډا اساسي برخه گرځولې ده. لکه مخکې مو چې د مثال په ډول د څو حركاتو او سازمانونو نومونه واخيستل او په همدې ډول همدا نن پرون کې د امريکا

د نورو فرياضو په شان د هر مسلمان يوه فريضة او شرعي مسؤوليت دی. نن ورځ د بل هر وخت څخه دې خبرې ته ډېر اشد ضرورت دی چې د اسلامي دعوت د خپرولو لپاره په پوره استقامت او حکمت کار وشي ځکه د يو طرف نه د اسلام مخالف قوتونه په پوره زور سره کار کوي او بل طرف ته په مقابل کې د اسلام د اصيل او سم فهم د خپراوي لپاره د دعوت کار ډېر ضعیف او محدوده دايره کې دی او ددې کار لپاره د مختلفو تقليدي وسايلو تر څنگ د نوې زمانې سره سم د نوو وسايلو څخه چې څومره ممکن وي د اسلامي دعوت لپاره کار واخيستل شي.

د رسنيو له لارې د اسلامي دعوت لپاره کار کول:

نن سبا رسنۍ او ميډيا يو خطرناک او مسلم قوت دی چې انکار ترې نه شي کيدای. حق باطلوي او باطل ته د حق جامه وراغوندي، غرب کې ميډيا او رسنۍ ډېر رول لري او په دې ډول رسنۍ د اسلام مسخه شوی او تحريف شوی انځور خلکو ته وړاندې کوي او د عام ولس معلومات هم د همدې لارې نه دي د (you gvo) سروې په اساس د اسلام په باب د (۷۵) فيصده خلکو معلومات د تلويزوني چاپلونو لارې نه دي او (۴۱) فيصده خلک معلومات بيا مطبوعاتو نه په لاس راوړي.

نو ضروري دا ده چې زمونږ ټول مسلمانان په عمومي ډول او با احساسه مسلمانان په خصوصي ډول چې څومره او کومو وسايلو کولای شي د اسلام رسنيز کار تقويه کړي اود دې لارې نه خپل سالم او صحيح پيغام د

شي لاندې څو نقاط د وړاندیز په شکل تقديم کړو.

د اسلام دعوت يو شرعي حکم او مسؤوليت په حيث ټولو انبياوو او په آخر کې خاتم الانبياء حضرت محمد (صلی الله عليه وسلم) ته د الهي پيغام د رسولو او دعوت حکم شوی دی قرآن وايي:

{يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ شَاهِدًا وَمُبَشِّرًا وَنَذِيرًا (۴۵) وَدَاعِيًا إِلَى اللَّهِ بِآذَنِهِ وَسِرَاجًا مُنِيرًا (۴۶)} [الأحزاب : ۴۵ ، ۴۶]

ژباړه: (ای نبي مونږ ته د شاهد په ډول زيري ورکونکی او وېرونکی او د الله په اجازه باندې بلوونکی او روښانه څراغ خلکو ته لېږلای یې) او دا کار يواځې د پيغمبر نه ؤ بلکه د پيغمبر د تللو څخه وروسته دا کار د امت په فرد فرد باندې د يوې فريضې په ډول په اوږه اچول شوی دی.

قرآن وايي: {كُنْتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ تَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَتَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَتُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ}

[آل عمران : ۱۱۰]

ژباړه: (تاسې په دنيا کې بهترينه ډله ياست چې د نورو د هدايت او اصلاح لپاره د الله لخوا غوره شوی ياست چې د امر بالمعروف او نهې عن المنکر دنده تر سره او په الله باندې ايمان ولري). ددې او نورو ډېرو قراني آيتونو او نبوي احاديثو نه معلومېږي چې دا امت د دعوت فريضې په اداء کولو امر بالمعروف او نهې عن المنکر په کولو سره تر ټولو ښه امت دی او دا يواځې د څو محدودو علماوو او مشخصو داعيانو کار نه دی چې څو تنه دې تر سره کړي او نور دې بيا آرام کښيني بلکه دا کار

خلکو غوږونو ته ورسول شي .

علمي او فرهنگي میدان:

عموما د غرب په باب نا خبره خلک داسې فکر کوي چې هلته علمي مؤسسات دي، علمي ستراتيژیک او فکري مرکزونه دي او څه چې کوي نو د هغوی هر کار به د توجیې پرته بې طرفانه قضاوتونو او علمي اصولو باندې ولاړ وي .

یقینا د غرب د تمدن د تقویې لپاره ښه ژور فکر په قوي ستراتيژیو او علمي اصولو به روان وي خو د اسلام او اسلامي مقدساتو قرآن، پیغمبر، نبوي سنتو، اسلامي فرهنگ او تمدن باندې بیا د هغوی اعتراضات او هجوم په علمي طریقه نه بلکه په بازاری ژبه د تعصب په لهجه او په بشپړه توگه ناروا تبلیغات او پروپاگاندا دی .

د مشهور اسلامي مفکر پروفیسر خورشید احمد د وینا په اساس د اسلام په تعریف او تشریح کې غرب په عمومي ډول د تعصب یو طرفه قضاوت او غیر علمي اسلوب نه کار اخیستی دی .

هغه وایي: د اسلام په باب د هغوی معلومات په اشتباه مبالغه او افراط او تفریط بنا دی، که څوک په اسلام انتقاد کوي ودې کړي خو په پوره سنجیده گۍ علمي او متوازنه طریقه دې وکړي خو مسلمانان هم باید ددې بې منطقه روش په مقابل کې احساساتي نشي، بې ځایه ونه لمسیري او د هغوی ځواب په علمي او تمدني طریقه ورکړي او په دې باب د پخواني تقلیدي طریقو تر څنگ په نوي خطاب او نوو طریقو سره د هغوی د اعتراضاتو ځواب

وړاندې کړي، بلې د مقدساتو نه په دفاع کې مسلمانان باید بې تفاوته پاتي نشي او د خپلو احساساتو اظهار وکړي خو هغه هم په معقوله طریقه د مصلحت او مفسدې د توازن په نظر کې نیولو سره باید وکړي او داسې عکس العملونه ونه شي چې هغه د ښه، نتایجو پر ځای نور هم داسې اضرار را منځ ته کړي چې مسلمانان نور هم غیر متمدن او بې فرهنگ وښائي او دښمن تربنه استفاده وکړي .

د اسلامي ښوونو نبوي سیرت په سمه او خپله ښه خلکو ته رسول او عام کول که هغه د یوې بیانې د لاری وي، مقالې د لارې وي کتاب د لارې وي، د تلویزیوني چینل د لارې وي او که د خبرو اترو یا مناظرې د لارې وي خو په علمي اسلوب وي .

هڅه وشي چې مسلمانان په خپلو اسلامي هېوادونو کې په خپلو حکومتونو فشار راوړي چې د دیپلوماسۍ د لارې نه د اسلامي مقدساتو د توهین مخنیوي لپاره نړیواله او منطقي سطحه باندې لوايح، مقررات او قوانین پاس کړي او نورو نه غوښتنه وشي چې دیني مقدسات چېرې چې وي باید سور خط وبلل شي .

لکه یهودانو چې دهولوکوست درواغجنه قضیه په خلکو باندې په نړیواله سطحه سور خط منلی او که چا پکې خبرې وکړي باید محاکمه شي . لکه چې فرانسوي اسلامي مفکر رجا جارودي مرحوم یې چې همدې قضیه کې د خبرو او لیکنو په جرم په کلونو، کلونو په بند محکوم کړی ؤ .

هدف زندگی انسان

نویسنده: مولوی محمد نعیم جلیلی

دیگری نیست، و ما به خاطر چشیدن عذاب به این دیار افکنده شده ایم، درین صورت به شکل طبعی در نفس ما خواهش نجات و رهایی ازین دنیا جا میگیرد و به این ترتیب نجات و رهایی از دنیا به حیث هدف زندگی برای ما معرفی میگردد.

ولی اگر ما در مورد هدف زندگی به گونه بیاندیشیم که نه ما در چراگاهی بسر میبریم و نه هم این دنیا لانه عذاب و سزای گناه فطری ما است، بلکه بالاتر از همه به حیث یک انسانی که اشرف المخلوقات است برای خود هدف مثبتی را تشخیص و ترسیم نماییم، درین صورت نفس ما به حصول لذت‌های مادی و یا رهایی از عذاب دنیوی، به حیث هدف زندگی اکتفاء نمی کند، بلکه بالاتر از آن در تلاش یک هدف والا و مقدس می‌گردد و از هر گونه اهداف پست دوری می جوید.

بر اساس همین قاعده هنگامی که ما معتقد به آن باشیم که انسان خلیفه خداوند و نایب

پرسش در مورد هدف زندگی انسان رابطه مستقیم با جهان بینی دارد، زیرا هر تصور و نظریه‌ای را که در مورد کاینات و یا وجود انسان داشته باشیم، به شکل مستقیم برای ما هدف زندگی را ترسیم می نماید و در نتیجه آن همه تواناییها و نیروهای ما متوجه به دست آوردن و فراهم آوری همان هدف و نصب العین میگردد.

اگر ما دنیا را یک چراگاه تصور کنیم، و زندگی دنیا را مهلت و فرصتی برای خوردن، نوشیدن و استفاده از لذت‌های مادی بدانیم، در نتیجه این اندیشه، یک هدف حیوانی در ذهن و نفس ما ترسیخ می شود و در تعاقب آن همه تلاش‌ها و سرگرمی‌های ما متوجه حصول لذت‌های مادی میگردد، از سوی دیگر اگر ما خود را به طور فطری گنهکار بدانیم و از هنگام آفرینش مجرم تلقی کنیم و پیرامون زندگی دنیا چنان تصور کنیم که ما درین دنیا تنها و تنها سزای گناه خویش را می چشیم، دنیا در حقیقت جز خانه و لانه عذاب چیزی

در سورت محمد الله متعال برای ما خبر میدهد که اعمال کافران بخاطر آن ضایع و بیهوده است که غرض ایشان در انجام دادن آن حصول رضای الهی نیست، بلکه فراتر از آن، این عمل ایشان موجب ناخوشنودی الله متعال میگردد، در سورت حج الله متعال عباداتی را که بخاطر حصول اغراض و مقاصد دنیوی انجام داده شده باشد، عبث و بیهوده می شمارد، چنانچه میفرماید:

وَمِنَ النَّاسِ مَن يَعْبُدُ اللَّهَ عَلَى حَرْفٍ فَإِنْ أَصَابَهُ خَيْرٌ اطْمَأَنَّ بِهِ وَإِنْ أَصَابَتْهُ فِتْنَةٌ انْقَلَبَ عَلَى وَجْهِهِ خَسِرَ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةَ ذَلِكَ هُوَ الْخُسْرَانُ الْمُبِينُ

و از میان مردم کسی است که خدا را فقط بر یک حال [و بدون عمل] می پرستد پس اگر خیری به او برسد بدان اطمینان یابد و چون بلایی بدو رسد روی برتابد در دنیا و آخرت زیان دیده است این است همان زیان آشکار.

این همه مطالب را رسول اکرم صلی الله علیه وسلم در یک جمله کوتاه به شکل بسیار حکیمانه چنین بیان میدارد: خداوند اعمالی را می پذیرد که خالص بخاطر وی انجام شده باشد و هدف آن تنها حصول رضای الهی باشد.

ارشادات فوق بیانگر آن است که هدف زندگی انسان به دست آوردن رضا و خوشنودی الله متعال است.

اکنون مینگریم که این هدف براساس کدام ویژه گیها به حیث بهترین مقصد زندگی معرفی گردیده است:

ویژه گیهای مقصد زندگی در جهان بینی اسلامی:

۱: حصول رضای الهی هدفی است که میتواند مقاصد و اهداف معقول و فطری

وی در روی زمین است، درین صورت به طور بسیار فطری و طبعی توسط عقل خود به هدف زندگی ای که شایسته انسان است، رسیده میتوانیم، زیرا وقتی که انسان را خلیفه خدا خواندیم، به حیث نایب و خلیفه خدا جز حصول رضا و خوشنودی خداوند چه هدفی بالاتر از آن شده میتواند؟ و جز اینکه نایب، خود را به حیث یک خلیفه وفادار، مخلص، و مسئولیت شناس در برابر الله متعال معرفی نماید، چه مقصدی دیگری را داشته میتواند؟

بناء جهان بینی اسلامی هدف و مقصد اساسی زندگی انسان را حصول رضا و خوشنودی الله متعال شناسایی میکند، این هدفی است که به شکل بسیار فطری و در چارچوب کاملاً عقلانی از همین اندیشه و جهان بینی هویدا میگردد، تعلیمات و رهنمودهای قرآن نیز به اشکال گوناگون و به تعبیرهای مختلف تلاش میورزد تا همین مقصد را در ذهن انسان ترسیخ نماید و در قلب و روح وی جا دهد و هر گونه اهداف دیگر را به شدت مردود می شمارد، خداوند متعال میفرماید:

قُلْ إِنْ صَلَاتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ * لَا شَرِيكَ لَهُ وَبِذَلِكَ أُمِرْتُ وَأَنَا أَوَّلُ الْمُسْلِمِينَ

بگو در حقیقت نماز من و [سایر] عبادات من و زندگی و مرگ من برای خدا پروردگار جهانیان است، [که] او را شریکی نیست و بر این [کار] دستور یافته ام و من نخستین مسلمانم.

الله متعال در سورت فتح نیز مسلمان را چنین معرفی میکند که دوستی و دشمنی و سجده و رکوع وی تنها بخاطر خدا است.

میگردد.

نظام زندگی ای که اسلام آنرا معرفی میکند، در آنهم همه امور، خواه مربوط به نیت و باور باشد، یا از قبیل عبادت یا پرستش باشد و یا هم منوط به معاملات دنیوی باشد، همه و همه بسوی همین محور و مرکز حرکت مینمایند، که در نتیجه آن زندگی از توازن کامل بهره مند گردیده و مانند یک نظام شمسی کامل از هرگونه تضاد و یا تصادم مصئون مییابد.

۳- این هدف زندگی چنانکه میتواند هدف یک شخص باشد، ممکن است هدف یک جماعت، یک قوم و حتی تمام بشریت قرار گیرد، زیرا این مقصد از هرگونه اغراض نفسی و یا خودغرضی های شخصی و اجتماعی پاک و مبرا است، و در آن شایبه ای ازین گونه عناصر مضر و زیانمند وجود ندارد، عناصری که به شکل طبعی انسانها را نخست به اقوام و نژادها، سپس به اشخاص و افراد تقسیم مینماید و در میان شان احساس حسد، کینه، نفرت و دوری از همدیگر را می پروراند، و هر یک را در برابر دیگر به مقابله و مبارزه میکشاند.

جهان بینی اسلامی برخلاف اندیشه و تصور فوق، انسان را به هدفی متوجه میسازد که تمام هستی و کاینات بسوی آن در حرکت است و با آن سازگاری دارد، هدفی که رابطه همه کاینات و نوع بشری با آن یکسان است و هنگامی که انسان به آن متوجه گردد در نتیجه آن اهداف و مقاصد، ابعاد مختلف زندگی انسان به اندازه با هم نزدیک و شریک میگردد، که انسانها بجای آنکه در برابر یکدیگر برای مقابله و مبارزه بر پا خیزند، در

را در زندگی انسان هماهنگ سازد، زیرا بر اساس اندیشه اسلامی همه اشیا که در کاینات وجود دارند تا بع فرمان الله متعال اند، و مطابق نظام و قوانینی که الله متعال آنرا وضع نموده است در حرکت اند، انسان نیز در همچو نظام فراگیر خود را در می یابد، فطرت انسان ویرا به همین گونه پیروی و فرمانبرداری امر میکند، تنها تفاوت درین است که انسان بخاطر رسیدن به این هدف، شعور دارد، و از ملکه ادراک برخوردار است، و توسط عقل و فکر خود میتواند تا قبله اعمال، کردار، و همه سعی و تلاش خود را به همین سو تغییر دهد و توجیه نماید، درین صورت هدف عقلی انسان با هدفی که برای تمام کاینات ترسیم شده است به شکل فطری و طبعی هماهنگ میگردد، و کاینات با همه سازوبرگش به حیث یک لشکر مطیع و فرمانبردار در مسیر حصول هدف مشترک، در خدمت انسان قرار میگیرد، و انسان چون هدف مذکور را براساس عقل، اندیشه و اراده خود اختیار نموده است قافله سالار کاینات میگردد.

۲- وقتی که هدف زندگی انسان حصول رضای الهی قرار گرفت، درین صورت مینگریم که انسان همه اعمال خود را بخاطر به دست آوردن رضا و خوشنودی الله متعال بسر میرساند، که در نتیجه آن در زندگیش مرکزیت به میان میآید و چون همه افراد جامعه همین مقصد را در زندگی خود دنبال میکنند و یک خدا را میپرستند، ما شاهد آن میگردیم که مرکزیت از فرد به جامعه انتقال میآید، و زندگی اجتماعی انسانها نیز از یکسویی و هماهنگی در مقصد برخوردار

دارد، همانا حکومت، غلبه و تسلط بر دیگران است، قرآن عظیم الشان درین مورد نیز میفرماید:

وَمَنْ يَتَوَلَّ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَالَّذِينَ آمَنُوا فَإِنَّ حِزْبَ اللَّهِ هُمُ الْغَالِبُونَ

هر کس خدا و پیامبر او و کسانی را که ایمان آورده‌اند ولی خود بداند [پیروز است چرا که] حزب خدا همان پیروزمندانند

تاریخ شاهد آن نیز است، هر قومی که با داشتن ایمان و عمل صالح در حزب الله شامل گردیده‌اند، خداوند برایشان بر علاوه از نعمت‌های مادی، سربلندی و غلبه سیاسی را نیز ارزانی فرموده است.

چنانچه آشکار گردید، مقاصدی که دیگران آنرا هدف اصلی زندگی قرار داده‌اند، اسلام آنرا مقصود و مطلوب اصلی قرار نداده، بلکه تلاش ورزیده است تا هدفی را برای انسان معرفی نماید که توسط آن این همه مقاصد فرعی و جزئی خود به خود به دست میاید، مقاصدی که دیگران در تلاش آن شب و روز خسته و مانده‌اند، مسلمان خود را بالاتر از آن میابد که در تلاش آن زحمت بکشد، عرق بریزد، و حتی برای یک لحظه پیرامون آن مشغول بماند، زیرا نصب العین و هدف اساسی انسان بالاتر و فراتر از همه این مقاصد است، مسلمان میدانند هنگامی که به این مرتبه والا و بلند رسیده‌توانست، اهداف و مقاصد زیرین خود به خود به دست میاید، چنانچه شخصی که در بالاترین قله یک عمارت قرار دارد، همه منازل تحتانی را در زیر قدم خود میابد.

میان ایشان روح اخوت، برادری، دوستی و تعاون رشد میکند و پرورش میابد.

۴- یکی از ویژه گیهای بنیادین این هدف این است که مقاصد مختلف فردی و یا اجتماعی ای که انسان آنرا به حیث یک انسان در نفس و ذهن خود می پروراند، با به دست آمدن این هدف یکجا حاصل میگردد بدون آنکه انسان آنرا مقصود اصلی خود بگرداند و برای حصول آن تلاش جداگانه نماید، قرآن عظیم الشان یکایک اینگونه مقاصد را می‌شمارد که با بدست آمدن رضای الهی حاصل میگردد. بلندترین هدفی که انسان در زندگی دنیوی خود خواهشمندان است، همانا امنیت، سکون، راحت و اطمینان قلبی است، خداوند متعال درین مورد میفرماید که شما بسوی خداوند رجوع نمایید و رضای وی را بطلبید، این گونه اطمینان خاطر و راحت را دریافت نموده میتوانید، الله متعال در سورت رعد میفرماید: (الابذكر الله تطمئن القلوب) آگاه باشید که به ذکر خداوند قلبها مطمئن میشود.

دومین چیزی که انسان در دنیا امید حصول آنرا دارد، خوشحالی و نجات از پریشانی و پراگندگی خاطر است، قرآن عظیم الشان درین مورد میفرماید که انسان میتواند این هدف را به شکل بسیار خوب در نتیجه ایمان به خداوند، نیکوکاری و پرهیزگاری و دوری از اسباب غضب الهی به دست آرد، تاریخ بشریت شاهد آن است که هر قومی که از نعمت ایمان بهره مند بوده و اعمال نیک را انجام داده‌اند، دروازه های نعمتهای الهی به روی شان بسته نشده است.

سومین چیزی که انسان آرزوی آنرا در زندگی

رحمة للعلمين

ليکوال: استاذ عبدالرحيم صراف

شوي دي او هر پيغمبر او نبي ته د وخت د انسانانو د ذهنونو او قوتونو مطابق هدايات کېدل. څومره انسانانو ته چې پيغمبر عليه السلام راتللو په هماغه اندازه ورته رهنمايي کېدله، په دې ترتيب تر يوې اوږدې مودې پورې د الهي تعليماتو د حقانيت تر شاه او په خپله د الله جل جلاله د موجوديت د ثبوت په خاطر د قوت او حيرانتيا په شکل کې د معجزاتو د څرگندولو لړۍ راروانه وه لکه د اور يځيدل، د امسا څخه مار جوړيدل، د مرو ژوندي کول، د دريابونو نيمول، او ښه له تيرې څخه راپيدا کېدل ددې معجزاتو د ښودلو په اساس دوی دې ته تسليمول غوښتل چې د وخت انسانان د الله جل جلاله بندگانۍ ته اماده کړي دغه معجزات د الله له لوري د بلنې لپاره يو لوی سند ؤ او دی. خو د حضرت محمد صلی الله عليه وسلم

پر ځمکه د انسان پيدايښت يو داسې نړۍ منځته راوړه چې په هر وخت کې د الهي لارښوونو ته يې اړتيا درلوده. او حق ته د رسېدو په خاطر يې مختلفو څرگندونو او دلايلو ته اړتيا درلوده هماغه ؤ چې الله جل جلاله له وعدې سره سم په ځمکه د ميشته انسانانو د لارښوونې په منظور يو منظم پروگرام جاري کړ او د انبياوو عليهم السلام په واسطه يې انسانانو ته د خپلو تعليماتو لړۍ شروع کړه همدا وجه وه چې پر ځمکه د انساني آبادۍ پيل د يوه نبي عليه السلام په واسطه وشو او هغه ته يې د ديني تعليماتو ترڅنگ د دنيا د ژوند او کاروبار ټول هدايت ور کړل نو انبياء عليهم السلام چې څومره راغلي هغوی يوازې د ديني تعليماتو د ښودنې لپاره نه بلکې د ټول ژوند چې که ديني او دونيوي دواړه امورو پورې تړلی دي رالېږل

أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا رَحْمَةً لِّلْعَالَمِينَ} [الأنبياء : ١٠٧]
ژباړه: (ته مونږ نه يې رالېږلى مگر ټول عالم
ته مو رحمت لېږلى يې) همدارنگه په سورة
انفال كې الله (جل جلاله) فرمايي {وَمَا كَانَ
اللَّهُ لِيُعَذِّبَهُمْ وَأَنْتَ فِيهِمْ} [الأنفال : ٣٣]

(الله دوى نه په عذاب كوي په داسې حال
كې چې ته په دوى كې موجود يې.)

همدارنگه د پيغمبر سینه د دعوت او بلنې لپاره
پراخه شوې وه هېڅ ډول تنگي او خنډ پكې
خای نه درلوده كه سینه يې تنگه وای په لږ
او لنډ وخت كې به يې د خپلو مخالفينو د
عذاب غوښته كړې وای .

همدارنگه طايف هغه سخت سفر ؤ چې
پيغمبر صلى الله عيه وسلم وكړ او په هغه
سفر كې د ثقيف قبيلې د پيغمبر صلى الله
عيه وسلم ډېره زياته بې ادبي وكړه او هغه
يې په كانو او تيږو وويشت د هغه د بدن
مبارك څخه وينې روانې شوې خو هغه بيا
هم بنسټ ونكړه . راځئ چې د هغه صلى الله
عليه وسلم د ژوند يو څو بېلگې مطالعه كړو:
كله چې ابوجهل د پيغمبر صلى الله عيه
وسلم بې ادبي وكړه ټپل او راټپل يې واهه
او وه يې وهلو كله چې حضرت حمزه (رضى
الله عنه) راغى او په دې وخت كې لا مسلمان
نه ؤ ابوجهل پسې ورغى او د هغه سر يې
دومره سخت وواهه چې هغه پرې زخمي شو
حمزه (رضى الله عنه) د بدلې اخيستلو څخه
وروسته پيغمبر ته راغى او ورته يې وويل چې
ستا بدله مې واخيسته پيغمبر صلى الله عيه
وسلم ورته وفرمايل زه د انتقام او بدلې هېڅ
پروا نه لرم خو كه ته مسلمان شې نو زه به

تر رارسيدو پورې د انسان دنيوي شعور او
ذاتي شعور دومره پوخ شوى ؤ چې هغه ته
د دليل په واسطه د حقيقت د لارې ورنښودلو
اړتيا وه.

كه څه هم پيغمبر صلى الله عليه وسلم بې
شمېره معجزات ښودلي دي خو د هغو حيثيت
د نبوت د دليل پرځاى د الهي كومك او د
نبوت اطمينان ؤ.

څرنگه چې د محمد صلى الله عليه وسلم
رسالت د قيامت تر ورځې پورې دوام كوي او
بل پيغمبر او نبى نه راځي نو ددې په خاطر
ددې تعليماتو او لارښوونو بنسټ په دليل د
فطرت او مشاهدو او كړنو په معجزو ښودل
شوى نو ددې په خاطر عقل گرا او فيلسوف
انسان هم د عقلي دلايلو په واسطه د رباني
تعليماتو او لارښوونو لارې ته رابلل او قانع
كول ممكن دي.

نو په اسلام كې دغه قوت شته چې بې
د خوف وېرې او ترس نه په نقلي او عقلي
دلايلو انسانان الله جل جلاله او د هغه پيغمبر
ته قانع كړاى شي او د دنيا او آخرت كاميابي
ددې لارې پيروي كې وگوري او خپله ناکامي
ددې لارې په پرېښودو كې وگڼي نو په دې
ترتيب د نبى كريم صلى الله عليه وسلم د
كړونو او ښوونو اعجاز به ترقيامته پورې
جاري وي، د آخرين پيغمبر په حيث د هغه
رسالت شان د ټول انسانيت په پوره ډول بې
شمېره اړخونه لري او هر اړخ يې په نبوت او
رسالت گواهي وركوي .

يو اړخ يې دادى چې هغه رحمة للعالمين
رالېږل شوى دى الله (جل جلاله) فرمايي {وَمَا

ډېر زيات خوښ شم.

ابوسفیان د ابوجهل د مرگ نه وروسته د قریشو مشري په غاړه واخیستله او د پیغمبر صلی الله علیه وسلم اوله درجه دښمنانو کې حسابیده او سوگند یې یادکړی ؤ چې که د بدر بدله وانخلم په قرار به کښینم او د بدر نه وروسته د مکې تر فتحې د ټولو جگړو مشري د ابو سفیان پرغاړه وه.

کله چې مکه فتحه کېده نو نړیوال هغه وخت حیران شول چې پیغمبر صلی الله علیه وسلم هغه ته بخښنه وکړه او نه یواځې بخښنه بلکې د هغه کور د خلکو لپاره د پناه ځای وگرځاوه.

هغه د اسلام بدترین دښمن صفوان بن امیه ته امان ورکړ کوم چې د ماتې وروسته یمن ته تښتیدلی ؤ ځمکه پرې تنگه شوه پداسې حال کې چې د ځان د وژنې اراده یې کوله چې یو صحابي ورته د هغه د بخښنې زیری راوړ او د پیغمبر صلی الله علیه وسلم مبارکه چپنه یې د نښې په توگه ورکړه.

هغه پیغمبر صلی الله علیه وسلم د حضرت حمزه (رضی الله عنه) قاتل وحشی ته هم بخښنه وکړه او یوه غوښتنه یې ترې وکړه چې مدینه کې مه اوسېږه ځکه چې تا وینم نو خپل مثله شوی تره (حمزه) رایاډیري. د مکې د سوبې وروسته خلکو د کعبې طواف کاوه په همدې وخت کې فضیله بن عمر چې ښکاره مسلمان شوی ؤ، خو په پټه هماغسې کافر ؤ غوښتل یې چې پیغمبر صلی الله علیه وسلم د طواف په وخت کې ووژني، کله چې هغه پیغمبر صلی الله علیه وسلم ته ورنږدې شو

نو هغه ورڅخه وپوښتل څوک یې؟ فضیله یې؟ فضیله ورته وویل هو! یار رسول الله رسول الله ورته وویل چې هېڅ، رسول الله (صلی الله علیه وسلم) ورته په خندا شو او راته یې وویل فضیله د الله څخه بخښنه وغواړه او بیایې خپل مبارک لاس د هغه په سینه کېښود چې هغه پری آرام شو.

هغه (صلی الله علیه وسلم) د ابوسفیان ښځې هندې ته هم بخښنه وکړه چې د هغه د تره حمزه د شهادت نه وروسته یې د هغه سینه څېرې او ځیگر یې ورڅخه راووېست او وېې ژولو بیا یې توف کړ بیا یې د حمزه جسم مثله کړ یعنې پوزه، غوږونه، شونډې او نور اندامونه یې ورڅخه پرې کړل د مکې په فتحه کې راغله او پیغمبر صلی الله علیه وسلم معاف کړه.

هبار چې د پیغمبر صلی الله علیه وسلم لور زینب یی د اوبښ په شا په غشي وويشتله او بیا د همدې زخم څخه وفات شوه وبخښله. او بالاخره د مکې ټول خلک یې وبخښل پداسې حال کې چې پیغمبر صلی الله علیه وسلم او د هغه ملگري یې د مکې نه شړلي ؤ د هغوی مالونه یې ضبط کړي ؤ د هېچا څخه یې انتقام وانخست او معاف یې کړل.

دا د رسول الله (صلی الله علیه وسلم) له دښمنانوسره تعامل او کړنه وه.

رسول الله (صلی الله علیه وسلم) به خپلو ملگرو ته داسې فرمایيل (عن انس (رضی الله عنه) ان النبی قال : یسیروا ولا تعسروا وبشروا ولا تنفرو) بخاری

ژباړه : اساتتيا وکړئ سختي مه کوئ زیری ورکړئ او نفرت مه پیدا کوئ
پو حيواناتو ترجم:

پیغمبر صلی الله علیه وسلم به تل په ژویو باندې هم د ترحم توصیه او امر کاوه او د ظلم څخه به یې منعه کوله یوه ورځ په لاره تېرېده یو اوبن یې ولیده چې خپته یې له لوړې څخه تر شا پورې نښتې وه نو ویې فرمایل د حیواناتو په اړه د الله څخه وېرېږئ لږ یې بار کړئ او مناسب خواړه ورکړئ .

رسول الله (صلی الله علیه وسلم) یوه ورځ یوه باغ ته ننوت هلته یو اوبن ولاړ ؤ کله چې رسول الله (صلی الله علیه وسلم) ولیده په غرغړو یې شروع وکړه او له سترگو یې اوبنکې روانې شوې رسول الله ورغی او لاس یې پرې رابښکلو اوبن آرام شو . بیا یې وویل : دا اوبن د چا دی؟ ، د انصارو یو هلک وویل چې دا زما دی رسول الله ورته وفرمایل : آیا ددې اوبن په اړه له الله څخه نه وېرېږئ ماته یې شکایت وکړ چې دروند دې بار کړی او مناسب خواړه نه ورکوي .

په دلائل النبوه کتاب کې یو روایت رانقل کړی دی، وایي چې رسول الله په لار روان ؤ چې یو غزاله (هوسی) په اخور تړل شوې ولاړ وه نو پیغمبر صلی الله علیه وسلم ته یې شکایت وکړ چې زما واړه بچي دي او دوی زه ښکار کړې يم که ما خوشې نه کړي زما بچي به د لوړې مړه شي پیغمبر صلی الله علیه وسلم ښکاري راوغوښت او د هوسی ضمانت یې وکړ او هغه سړي خوشې کړه رسول الله چې بېرته راستون شو گوري چې

هغه هوسی بېرته راغلې او په اخور ولاړه ده پیغمبر صلی الله علیه وسلم یې قیمت اداء کړ او هوسی یې پرېښوده او خپلو بچو ته ورغله.

پیغمبر صلی الله علیه وسلم فرمایي چې یو حیوان به د بل حیوان په مخکې نه حلاله وي بل ځایي وایي چې حیوان حلالوی چاره ورته تېره کړئ ترڅو ژوی تکلیف نشي دا ټول یې ځکه کول چې هغه (صلی الله علیه وسلم) رحمة للعالمین ؤ.

اوسنی نړۍ چې د پیغمبر صلی الله علیه وسلم د شخصیت د مسخ کولو کوښښ کوي او غواړي چې اسلام د جنگ او جگړو دین نړۍ ته وروپېژني مگر د پیغمبر صلی الله علیه وسلم هدايات او کړنې د لمر نه ډېرې روښانه دي چې هغه د دنیا او آخرت د خیر خواهۍ لپاره راغلی دی او غرب د اسلام په خلاف چې کوم ناروا تبلیغات کوي هغه د پیغمبر د اصحابو او د مسلمانانو کړنو څخه معلومیږي چې دا د هغوی کېنه او حسد دی او بس

بلکې اسلام د سولې، د ورورولۍ او خواخوږۍ دین دی چې نړۍ ته یې د سولې، هوساینې پیغام لري او غواړي نړۍ په سوله، آرامۍ او خوشحالی کې ژوند وکړي . د اسلامي نړۍ اوسنی حالت د اسلام نمایندګي نه کوي بلکې دا د پردیو لاسوهنو او استخباراتي کړیو کړنې دي چې اسلامي نړۍ نه یې د اور ټپۍ جوړه کړې ده . که اسلام په صحیح توګه په عمل کې راشي نه یوازې اسلامي نړۍ بلکې غیري اسلامي نړۍ به هم په آرامه خپل ژوند ته ادامه ورکړي

رمضان دوره تربیتی یکماهه

نویسنده: استاد امین الله معتصم

{يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ كَمَا
كُتِبَ عَلَى الَّذِينَ مِن قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ}
[البقرة: ۱۸۳]

(ای کسانی که ایمان آورده‌اید! بر شما روزه فرض شده است، همان‌گونه که بر کسانی که پیش از شما بوده‌اند فرض بوده است، تا باشد که پرهیزگار شوید).

ماه مبارک رمضان در واقع دوره تربیتی یکماهه‌ای است که پروردگار عالمیان آن را جهت رشد تقوا و پرهیزکاری و نهادینه ساختن این ارزش معنوی در روح و روان بندگان مؤمن خود، همه ساله دایر می‌نماید.

تقوا و پرهیزکاری گوهری گران‌بها است که انسان در امتداد زندگی دنیوی‌اش بیش آب و غذا به آن ضرورت دارد؛ زیرا در نبود آب و غذا جسم انسان دچار ضعف و ناتوانی شده و در نهایت انسان می‌میرد؛ اما در نبود تقوا، روح و جان انسان دچار آشفته‌گی شده و در نتیجه انسان از اصل رسالت و فلسفه وجودی‌اش غافل می‌گردد.

الله تبارک و تعالی از یک طرف در ماه مبارک رمضان عبادت صیام را فرض گردانیده و زمینه را برای قیام شب‌های آن مساعد ساخته است، تا انسان مسلمان با صیام روزها و قیام شب‌های این ماه متبرک بیش از پیش به رشد و تعالی معنویات خود پرداخته، از این فرصت طلایی توشه وافر از تقوا و پرهیزکاری برای ماه‌های دیگر سالش برگیرد و با اتکا به آن مسیر پر خم و پیچ زندگی را با سلامت طی نموده تسلیم و سوسه‌های شیطان و خواسته‌های نفس اماره بالسوء نگردد.

از جانب دیگر پروردگار مهربان در این ماه بزرگ، دست و پای شیطان‌ها را بسته تا بندگان مؤمنش بتوانند با فراغ بال و به دور از وسوسه‌ها، شب و روز خود را در عبادت خالق متعال خویش سپری نمایند. بله، در این ماه طوری که در احادیث صحیح آمده است شیطان‌ها به زنجیر کشیده می‌شوند، و هر آدم عاقل آثار محدود شدن حيله‌های شیطان و کم‌اثر گردیدن وسوسه‌های

او را در این ماه مبارک در وجود خود و دیگر مسلمانان و در وضعیت عمومی جامعه اسلامی به وضوح مشاهده می‌کند. مگر نه چنین است که عده‌ای از مسلمانان در غیر ماه مبارک رمضان حتی نمازهای فرض خویش را به سادگی قضا می‌کنند، اما در این ماه علاوه بر پایبندی به نمازهای فرض به نوافل نیز التزام می‌نمایند و سعی می‌کنند نماز تراویح را در مسجد و با جماعت ادا نمایند. و حتی بسیاری از مسلمانانی که در غیر ماه مبارک رمضان نماز صبح خویش را قضا می‌نمودند و غلبه خواب را بهانه می‌آورند، در این ماه مبارک دو سه ساعت قبل از نماز صبح بیدار شده و مطابق دستور الهی به سحری می‌پردازند و آنانی را که الله تعالی توفیق دهد نماز تهجد را به جا آورده، فرض صبح را در مسجد و با جماعت ادا می‌کنند.

بنابراین باید انسان مسلمان با روزه و نماز و ذکر و دعای ماه مبارک رمضان به حیث عباداتی وقتی و گذرا تعامل نکرده و همزمان با ختم این ماه مبارک بساط طاعت و عبادت خود را تا رمضان دیگر برنچیند. بلکه مناسب شأن بنده مؤمن این است که ماه رمضان را فرصتی برای بازگشت به خویشتن و آغازی برای تغییر زندگی به سوی آن چه خیر و صلاح دنیا و آخرت وی در آن نهفته است، بداند.

توجه به خود و تلاش در جهت اصلاح نفس یکی از مهم‌ترین وظایف و مسؤولیت‌های انسان است که متأسفانه اکثر آدم‌ها در اثر اغوای شیطان از آن غافل شده و تمام اهتمام و عنایت خود را معطوف به دنیای ماحول خویش می‌کنند و در

نتیجه خود قربانی وسایلی می‌شوند که الله جل جلاله آنها را به خاطر استفاد و در خدمت انسان آفریده است. الله تعالی در آیات متعدد قرآن کریم به عبارات مختلف از گرفتار شدن انسان به چنین حالتی هشدار داده است، از جمله :

{وَلَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ نَسُوا اللَّهَ فَأَنْسَاهُمْ أَنْفُسَهُمْ أُولَٰئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ} [الحشر: ۱۹]

(و همسان کسانی نباشید که الله را از یاد بردند، و الله هم خودشان را از یاد خودشان برد! آنان بیرون روندگان [از حدود شرایع الهی] هستند). رمضان بهترین فرصتی است که انسان مسلمان می‌تواند با استفاده از آن توجه و اهتمام به نفس خود را در صدر اولویت‌های خویش قرار داده و با جلب توفیقات الهی سعی کند شیطان رجیم را از خود دور نماید و نفس خویش را در کنترل خود درآورد. هر چند تمام ماه‌های سال و حتی تمام لحظات شب و روز، این ظرفیت و کنجایش را دارند، اما ماه مبارک رمضان با ویژگی‌های منحصر به فرد خود بیش از ماه‌های دیگر، و لحظات شب و روز این ماه بیش از اوقات دیگر، برای آغاز زندگی جدید در پرتو توفیقات الهی این امکان را برای انسان میسر می‌سازند.

رمضان مظهر توانایی فوق العاده انسان در انجام عبادات الهی و نشانه قدرت انسان در مقابله با هواهای نفسانی و وساوس شیطانی است. هر انسان مسلمان می‌تواند با اندکی تأمل میزان افزایش توانایی‌های خود و اطرافیانش را در انجام عبادات و دوری از معصیت‌ها در این ماه متبرک دریابد. اگر این امر برای ما درسی داشته باشد،

غیرصادقانه می‌کشاند ایستادگی و مقاومت کند که برای استفاده از روزه‌اش برنامه‌ریزی نموده و می‌خواهد از فرصت روزه‌داری برای ارتقای سطح معنویات خویش سود ببرد.

رسول الله صلی‌الله‌علیه‌وسلم در حدیث دیگری می‌فرماید:

«وَإِذَا كَانَ يَوْمُ صَوْمٍ أَحَدَكُمْ فَلَا يَرْفُثْ وَلَا يَصْخَبْ فَإِنْ سَابَهُ أَحَدٌ أَوْ قَاتَلَهُ فَلْيَقُلْ إِنِّي امْرُؤٌ صَائِمٌ».

(چون روز صیام یکی از شما باشد، باید ناسزا نگویید و فریاد نکشد و با کسی درگیر نشود و اگر کسی او را دشنام داد یا با او جنگ کرد، باید بگوید: من روزه دارم).

این حدیث هم اشاره به همین مطلب دارد که انسان مسلمان در وقت روزه علاوه بر اجتناب از خوردن و نوشیدن، باید خیلی مسایل دیگر را نیز رعایت کند تا روزه‌اش کامل شده و او را به تقوای واقعی برساند؛ و رسیدن به چنین حالت عبادی هرگز بدون برنامه امکان‌پذیر نیست.

پیامبر صلی‌الله‌علیه‌وسلم باوجود مصروفیت‌های فراوانی که در انجام رسالت خویش داشتند،

بیشتر اوقات ماه مبارک رمضان را به عباداتی می‌پرداختند که جنبه خودسازی و توشه‌گیری در آن نمایان‌تر بود. در حدیثی صحیح آمده است که

جبرئیل علیه‌السلام در همه شب‌های ماه مبارک رمضان نزد رسول الله صلی‌الله‌علیه‌وسلم آمده و قرآن کریم را با ایشان تکرار می‌نمود:

«وَكَانَ يُلْقَاهُ فِي كُلِّ لَيْلَةٍ مِنْ رَمَضَانَ فَيُدَارِسُهُ الْقُرْآنَ».

اما وقتی دهه اخیر رمضان فرا می‌رسید پیامبر صلی‌الله‌علیه‌وسلم رابطه خود را تقریباً به

این خواهد بود که ما همیشه و در تمام دوران زندگی می‌توانیم پروردگار خویش را به نحوی که از ما خواسته شده است عبادت کنیم، و در این زمینه غیر از توفیق و مدد الهی به هیچ وسیله و ابزار دیگری ضرورت نداریم.

ما اگر بتوانیم از تربیتگاه رمضان توفیق الله تعالی را حاصل نماییم، به هیچ صورت حالت بعد از رمضان ما همانند حالت قبل از رمضان ما نخواهد بود. اما این توفیق پروردگار فقط و فقط شامل حال کسانی می‌شود که برای کسب آن برنامه‌ریزی نموده و مطابق آن عمل کرده باشند. دقیقاً مانند هر عمل انسانی دیگر که اگر به شکل موروثی اجرا شود هرگز به دستاوردی بزرگ نمی‌انجامد، اما اگر از روی تعقل، با برنامه‌ریزی و به شکل ابتکاری انجام شود صددرصد نتیجه می‌دهد. رسول معظم اسلام صلی‌الله‌علیه‌وسلم در این رابطه رهنمودهای دقیق و در خور تأملی دارند، از جمله:

«مَنْ لَمْ يَدَعْ قَوْلَ الزُّورِ وَالْعَمَلَ بِهِ فَلَيْسَ لِلَّهِ حَاجَةٌ فِي أَنْ يَدَعَ طَعَامَهُ وَشَرَابَهُ».

(هرکس که دروغ‌گویی و عمل به مقتضای آن را ترک نکند، الله تعالی نیازی ندارد که او خوردن و نوشیدن را ترک کند).

طبیعی است که مسلمان بی‌برنامه و دنباله‌رو، اجتناب از خوردن و نوشیدن را به شکل موروثی و با تأثر از محیط و ماحول خویش می‌آموزد، اما اجتناب از سخن دروغ و عمل به مقتضای آن، نیاز به استقلال رأی و آزاداندیشی دارد و شخصی می‌تواند در وقت فشار خواسته‌های نفسانی که او را به سوی قول و یا عمل

صورت کامل با خانواده و جامعه قطع نموده و در گوشه مسجد به اعتکاف می‌نشستند و در آن‌جا به راز و نیاز با پروردگار خویش مشغول می‌شدند. از ام المؤمنین عایشه صدیقه رضی‌الله‌عنها روایت است که می‌گفت: «كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا دَخَلَ الْعَشْرَ أَحْيَا اللَّيْلَ وَأَيْقَظَ أَهْلَهُ وَجَدَّ وَشَدَّ الْمِئْزَرَ» (چون دهه اخیر رمضان فرا می‌رسید رسول الله صلی‌الله‌علیه‌وسلم شب‌زنده داری نموده و خانواده‌اش را بیدار می‌کرد و کوشش نموده و بند ازارش را محکم می‌کرد [یعنی از زنان دوری می‌گزید]).

بنابراین مسلمان هوشیار و زیرک آن است که از تمام لحظات بابرکت روزها و شب‌های ماه مبارک رمضان - به خصوص ایام دهه اخیر - حد اکثر استفاده را ببرد و نگذارد هیچ لحظه‌ای از لحظات پُرفیض این ماه متبرک بدون نتیجه و ثمر از پیش او فوت شود.

مسلمان باید ماه رمضان را تربیتگاهی بداند که از طرف الله متعال جهت رساندن بنده مؤمن به یک هدف مشخص که عبارت از تقوا و پرهیزگاری است برپا شده است. غافل ماندن مسلمان از این نکته و بی‌توجهی وی به این پیام رمضان سبب می‌شود که ماه رمضان سپری شود و همزمان با آخرین افطار، مسلمانی که سی روز این ماه را با روزه و سی شب آن را با قیام سپری نموده است، برگردد به همان حالت قبلی‌ای که پیش از رمضان داشته است، بدون این‌که کوچک‌ترین اثری از ماه رمضان در زندگی وی به مشاهده برسد. اما مسلمانی که

قبل از ورود ماه مبارک رمضان متوجه این نکته بوده و برای استفاده بهتر از فرصت رمضان در راستای استحکام پایه‌های تقوا در شخصیت خویش برنامه‌ریزی می‌کند، بعد از سپری شدن ماه مبارک رمضان با اتکا به توشه وافر که از تقوا و پرهیزگاری ذخیره نموده است، با عزمی راسخ تر قدم در میدان ادای مسؤولیت و رسالتی می‌گذارد که به خاطر آن جزء «بهترین امت» و «شاهد و گواه بر امت‌های دیگر» شده است. بلکه عزیزان! انسان مسلمان حامل رسالت و پیامی است که به خاطر ادای بهتر آن نیاز به توشه و ذخیره فراوان از تقوا و پرهیزگاری دارد. رسالت بنده مسلمان رهنمایی انسان‌ها به سوی خیر و صلاح و ارشاد بشریت به سوی رستگاری دنیا و آخرت است. مسلمانی که در برابر وسوسه‌های شیطانی سر تسلیم فرود آورد و در مقابل خواسته‌های نفسانی به زانو درآید، هرگز موفق نخواهد شد تا در کشمکش حق و باطل گلیم خود را از آب بکشد، چه رسد به این‌که بتواند در راستای ارشاد و رهنمایی دیگران قدمی ارزنده و مؤثر بردارد. کسی که بهره کافی از تقوا نداشته باشد به سادگی می‌تواند در دام توطئه‌های شیطانی در آمده و همانند مزدوری بی‌مزد اهداف و پلان‌های شیطان را اجرا کند، و یا گرفتار خواسته‌های نفسانی شده، وقت، استعداد و امکانات خود را صرف برآوردن شهوت‌های خود گردانیده وقت و مجالی برای انجام رسالت و مسؤولیت خویش نداشته باشد. انسان مسلمان در مسیر ادای رسالت خویش قبل از هر چیز و در قدم نخست نیاز به شناخت حق

را فراچنگ آورده است] زیرا الله پرهیزگاران را دوست می‌دارد).

{إِنَّمَا يَتَقَبَّلُ اللَّهُ مِنَ الْمُتَّقِينَ} [المائدة: ۲۷]

(الله [کار را] تنها از پرهیزگاران می‌پذیرد!).

{وَاللَّهُ وَلِيُّ الْمُتَّقِينَ} [البقرة: ۱۹]

(و الله هم یار و یاور پرهیزگاران است).

بنابراین انسان مسلمانی که ماه مبارک رمضان را سپری می‌کند، اما در نهایت این ماه باز هم مسؤولیت و رسالت خویش را بیش از گذشته نمی‌شناسد، و یا بعد از شناخت مسؤولیت، احساس نمی‌کند که چیزی بر شناخت وی از حق و باطل افزوده شده است و یا در راستای تحکیم پایه‌های حق و از میان برداشتن ریشه‌های باطل توفیقات مزید الله را با خود نمی‌بیند، بدانند که از تربیتگاه یکماهه رمضان تقوای کافی را به دست نیاورده است.

بله عزیزان! فلسفه خاتمیت نبوت محمد مصطفی صلی الله علیه و سلم و دلیل برتری امت آن حضرت بر سایر امت‌ها، چیزی نیست جز کامل بودن رسالت محمد صلی الله علیه و سلم و توانایی این امت بر حمل رسالتی که رسول الله صلی الله علیه و سلم آن را با امانتداری کامل به ایشان رساندند و الله تعالی آن را از روز نخست تا به حال حفاظت نموده و وعده سپرده است که تا آخر دنیا آن را محفوظ خواهد داشت.

بنابراین تقوای واقعی زمانی در شخصیت انسان مسلمان مصداق پیدا می‌کند که وی در این دنیا رسالت خود را شناخته و آن را به بهترین شکل ادا کند، و هم و غم اساسی وی در فرصت زندگی چیز جز ادای همین رسالت نباشد:

و باطل دارد که این امر بدون تقوا و پرهیزگاری ممکن نیست. الله تعالی می‌فرماید:

{يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِن تَتَّقُوا اللَّهَ يَجْعَلْ لَكُمْ فُرْقَانًا} [الأنفال: ۲۹]

(ای مؤمنان! اگر از الله بپرهیزید، بینش و یژه‌ای به شما می‌دهد که در پرتو آن حق را از باطل می‌شناسید).

{وَمَنْ يَتَّقِ اللَّهَ يَجْعَلْ لَهُ مَخْرَجًا} [الطلاق: ۲]

(هر کس هم در برابر الله پرهیزگاری کند، الله راه نجات [از هر تنگنایی] را برای او فراهم می‌سازد).

در قدم دوم نیاز به توفیق، تأیید، کمک، معیت و رضایت همیشگی الله تعالی دارد، چون در غیر آن نمی‌تواند در راستای برپایی حق و محو باطل کوچک‌ترین عمل مثبت و مؤثری انجام دهد، و تنها اهل تقوا و پرهیزگاری مستحق توفیق و تأیید الله جل جلاله می‌باشند. الله تعالی در این رابطه می‌فرماید:

{وَمَنْ يَتَّقِ اللَّهَ يَجْعَلْ لَهُ مِنْ أَمْرِهِ يُسْرًا} [الطلاق: ۴]

(هر کس از الله پرهیزگاری کند، الله کار و بارش را ساده و آسان می‌سازد).

{وَاتَّقُوا اللَّهَ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ مَعَ الْمُتَّقِينَ} [البقرة: ۱۹۴]

(و از خشم الله بپرهیزید و بدانید که الله با پرهیزگاران است).

{بَلَىٰ مَنْ أَوْفَىٰ بِعَهْدِهِ وَاتَّقَىٰ فَإِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَّقِينَ} [آل عمران: ۷۶]

(بله! کسی که به عهد و پیمان خود وفا کند و پرهیزگاری پیشه نماید [محبّت و رضای الله

{كُنْتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ تَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَتَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَتُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ} [آل عمران: ۱۱۰]

(شما [ای پیروان محمد] بهترین امتی هستید که به سود انسان‌ها آفریده شده‌اید [مادامی که] امر به معروف و نهی از منکر می‌نمایید و به الله ایمان دارید).

{وَكَذَلِكَ جَعَلْنَاكُمْ أُمَّةً وَسَطًا لِتَكُونُوا شُهَدَاءَ عَلَى النَّاسِ وَيَكُونَ الرَّسُولُ عَلَيْكُمْ شَهِيدًا} [البقرة: ۱۴۳]

(و بی‌گمان شما را ملت میانه‌روی ساخته‌ایم، تا گواهانی بر مردم باشید و پیغمبر [نیز] بر شما گواه باشد).

{وَمَنْ أَحْسَنُ قَوْلًا مِّمَّنْ دَعَا إِلَى اللَّهِ وَعَمِلَ صَالِحًا وَقَالَ إِنَّنِي مِنَ الْمُسْلِمِينَ} [فصلت: ۳۳]
(گفتار چه کسی بهتر از گفتار کسی است که مردمان را به سوی الله فرا می‌خواند و کارهای شایسته می‌کند و اعلام می‌دارد که من از زمره مسلمانان هستم؟).

{قُلْ هَذِهِ سَبِيلِي أَدْعُو إِلَى اللَّهِ عَلَى بَصِيرَةٍ أَنَا وَمَنِ اتَّبَعَنِي} [یوسف: ۱۰۸]

(بگو: این راه من است که من [مردمان را] با آگاهی و بینش به سوی الله فرا می‌خوانم و پیروان من هم [چنین می‌باشند]).

و اما عبادات و سایلی اند که بنده مسلمان را به الله نزدیک نموده، سبب ایجاد تقوا در شخصیت او می‌گردند، و مسلمان با نیروی تقوا که آن را از طریق عبادت و تقرب به الله متعال کسب نموده وارد میدان مسؤولیت خویش می‌شود و به ادای رسالت خود می‌پردازد.

ولی مسلمانان عموماً بعد از عصر رسالت در قبال این حقیقت به چهار دسته تقسیم شده‌اند: اول- کسانی که همیشه اکثریت مسلمانان را تشکیل می‌دهند: این دسته نه شناخت درستی از تقوا دارند و نه تصویری در مورد رسالت و مسؤولیت خویش. ایشان در دنیا هم و غمی جز به دست آوردن و مصرف کردن ندارند و چه بسا که در راستای ارضای غرایز خویش تمام حدود الله را نیز زیر پا می‌گذارند.

دوم- مسلمانانی که پایبندی به عبادات را عین تقوا تصور نموده و در این زمینه وسیله را به جای هدف می‌نشانند و هدف را از اساس به باد فراموشی می‌سپارند. بسیاری از منسوبین به این گروه فکر می‌کنند کسی که نماز بخواند و روزه بگیرد و در صورت توانایی زکات بدهد و حج برود، انسانی متقی و پرهیزگار است، و لو این‌که چنین شخصی یک قدم در راستای ادای رسالت محمدی بر ندارد و یک افغانی در جهت تحکیم پایه‌های حق و از میان برداشتن ریشه‌های باطل به مصرف نرساند.

سوم- مسلمانانی که خود را مکلف به رساندن پیام الهی به جهانیان می‌دانند و می‌پزیرند که مسؤولیت اساسی مسلمان در دنیا اقامه حق و زدودن باطل از صحنه زندگی انسان‌ها است و در این راستا سعی و تلاش هم می‌کنند، ولی عملاً در جهت فراهم نمودن توشه و زاد لازم از تقوا و پرهیزگاری به عنوان بهترین سلاح مؤمن در مسیر انجام رسالتش، کاری انجام نمی‌دهند. این دسته هم به علت ضعف تقوا و در نتیجه از دست دادن کمک و معاونت الهی چه بسا که در شناخت

بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ} [آل عمران: ۱۰۴]

(باید از میان شما گروهی باشند که تربیت لازم را ببینند و قرآن و سنت و احکام شریعت را بیاموزند و مردمان را دعوت به نیکی کنند و امر به معروف و نهی از منکر نمایند، و آنان خود رستگارند).

و اما رسالتی که ما مأمور به ادای آن هستیم، چیزی است که امروزه بشریت بیش از هر زمان دیگر به آن نیازمند است تا در دامن آن لحظه‌ای بیارامد و از این همه بدبختی و فساد که پیروان شیطان جوامع انسانی را به آن آلوده‌اند رهایی یابد. و اگر ما در ادای این رسالت کوتاهی کنیم فردای قیامت بشریت سرگشته در وادی ضلالت و گمراهی و مفساد، دست به گریبان ما خواهد شد و ما هم برای آن جوابی قانع کننده نخواهیم داشت.

جان سخن این که ما باید مجدانه بکوشیم از تربیتگاه رمضان که معلوم نیست باری دیگر به ما چانس استفاده از آن داده شود یا نه، روح و روان خویش را با نیروی تقوا و پرهیزگاری آراسته نماییم، و سعی کنیم از این فرصت طلایی بیشترین توشه را برای ادای بهتر مسؤولیت و رسالت خویش برگیریم.

حق و تمیز آن از باطل دچار خطا و اشتباه شده به تعبیر حسن بصری رحمة الله علیه فسادى را که ایجاد می کنند بیش از صلاحی است که بنده مسلمان مکلف به ایجاد و گسترش آن می باشد. چهارم- مسلمانانی که خود را حامل رسالت محمدی دانسته و در راستای ادای این رسالت تقوا و پرهیزگاری را شرط اساسی موفقیت و کامیابی می دانند. هدف اساسی این گروه از عمل و تلاش در دنیا کسب رضای پروردگار از طریق انجام رسالتی است که پیامبر صلی الله علیه وسلم به خاطر آن ۲۳ سال تلاش و پیکار نموده و در نهایت آن را سالم و کامل به امت خویش تحویل دادند. این دسته از مسلمانان به این باوراند که انسان نمی تواند با اتکا به علم و دانش و مهارت های خود، حق را بشناسد. و هرگز قادر نیست که با استفاده از زور بازو و امکانات مادی و ظاهری خود در راستای تحکیم حق و از بین بردن باطل کاری مؤثر انجام دهد. بلکه شناخت حق از باطل و توفیق عمل در جهت اقامه حق و ریشه کن نمودن باطل را مدیون کمک و مدد الهی می دانند که آن هم با نیروی تقوا و پرهیزگاری فراهم می آید و تقوا هم چیزی جز نتیجه و ثمره عبادت مخلصانه نیست. ایشان تقوا را ضرورت زندگی و رسالت خویش تلقی نموده و به خاطر کسب و حفظ تقوا همیشه در انجام عبادات سرسختانه می کوشند؛ ولی هرگز انجام عبادات فردی و شخصی را ادای رسالت و مسؤولیت نمی دانند. الله تبارک و تعالی در شأن همین گروه فرموده است:

{وَلْتَكُنْ مِنْكُمْ أُمَّةٌ يَدْعُونَ إِلَى الْخَيْرِ وَيَأْمُرُونَ

په اسلامي کار کې

د سياسي پوهې اهميت

ليکنه: استاذ فتحی یکن

ژباړه: نعمت رسول نعمتیار

د سياسي پوهې څه مطلب دی؟

زموږ د قدر وړ علماوو کرامو - پخوانيو او معاصرو سياسي وعې پدې ډول تعريف کړې ده چې: دا د مسلمانانو د حال او د نړۍ څخه يو واقعي ادارک او پوهه ده چې ددې پر بنسټ د عصر د طبيعت، د بشر د ستونزو، مؤثره او کارنده قوه چې هغه که پټه وي يا ښکاره د تصميم نيونې په کچه ترڅو چې دا پېژندنه د امت د پالنې او د مصالحو د ساتنې په لار کې مرستندويه واقع شي لکه څرنگه چې د مفاسدو د لمنځه وړولو او اضرارو د دفع کولو په لار کې وي، نو له هغه ځايه چې په اسلام کې د سياست تعريف داوي چې د خلکو د کارونو پالنه نو وعې او سياسي پوهه پدې کې ډېره لازمي ده ترڅو ددغې پالنې په ښه توگه د ترسره کول او پدې رعايت راولاړيدل صورت ومومي.

د سياسي پوهې ارزښت:

په يقيني توگه د سياسي پوهې نه شتون د ناقراری، گډوډۍ او د خلکو د چارو د خرابيدو په معنی دی، او دا حالت د هغه وضیعت سره ورته والی لري کوم چې د توازن، نظر او ټولې نشتوالی ښايي او په پایله کې د مسلمانانو د

چارو نه سمون، ضایع کیدل او گډوډي په گوته کوي او د دوی ترمنځ د مفاسدو د لوړوالي او د دوی ترخوا یې زیادښت منځته راځي. او ورپسې د مسلمانانو د کمزورۍ او لمنځه تلو او د دوی د دور او ارزښت د یو امت په توگه د نورو امتونو په منځ کې شاته غورزوي داسې امت چې باید په ښکېو چارو امر کوونکی او له بدو منع کوونکی واوسي او پر نورو خلکو شاهد واوسي چې لدې قول د الله تعالی سره مصداق کوي: {وَكَذَلِكَ جَعَلْنَاكُمْ أُمَّةً وَسَطًا لِتَكُونُوا شُهَدَاءَ عَلَى النَّاسِ وَيَكُونَ الرَّسُولُ عَلَيْكُمْ شَهِيدًا} [البقره: ۱۴۳]

(او همدارنگه موږ ګرځولي یاست تاسو یو منځلاری امت ترڅو په نورو خلکو ګواهان اوسی او پیغمبر صلی الله علیه وسلم پرتاسو ګواه اوسي)

او یوه تیزه کتنه کې د اسلامي امت دور په انساني ژوند کې الله رب العزت فرمایي: {كُنْتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ تَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَتَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَتُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ} [آل عمران: ۱۱۰]

(تاسو غوره امت یاست چې د خلکو لپاره منځته راغلي یاست په ښکېو به امر کوئ او له له بدیو به منع کوئ او په الله تعالی به

نو حتمي خبره ده چې واقعيت وپېژنو او اړخونه او اغېز لرونکې قوه پکې وڅارو * حتمي ده چې د نوو واقعيو او پېښو څار وکړو، تحليل يې کړو، کشف او څرگند يې کړو چې څه ابعاد، لرليد، شاليد او اغېزې لري.

* لدې خبرې خلاصون نشته چې ددې زمانې او عصر تقاليد، رواجونه، کلتورونه، فرهنگ، علوم او فنون، حاکم او منسوخ قوانين چې د هغې منځته راتگ او له منځه تلل هم وپېژنو. * لدې خبرې هم خلاصون نشته چې د نورو پروژې او پروگرامونه وپېژنو - که دوستان وي او که دښمنان، ډول ډول تجربې او مختلف تغيرات او بدلونونه او د هغو لاملونو څرگندونه او کشف چې د برياوو دي چې ولې بريالي وي او که ناکامه وي چې ولې ناکامه دي؟

* بيا هم حتمي ده چې د وخت او عصر اصطلاحات او سياسي، ادبي او علمي ژبي وپېژنو سربېره ددې وخت د خطاب د لوستلو سره چې خطاب يې ولولو.

* او دا او دې ته ورته زيات څخه لازيات چې پېژندل يې لازمي دي او هغه چې د هغې لاسته راوړل د فرض عين مرحلې ته رسېږي او شرعي کفايه ته.

سياسي پوهه د اسلامي وېبښتاپه لپاره شرط دی:

شايد په اسلامي حالت به مو ظلم کړی وي که چېرې د اسلامي وېبښتاپه په صفت نوم پرې کښېږدو چې کچېرې په لوړه کچه سياسي پوهه نه وي او د عصر د غوښتنو رانيونکې نه وي، او دا هغه څه دي چې د اسلامي دعوت زياترو پوهانو او دعوتگرانو پدې تل تاکيد کړی دی د اسلامي وېبښتاپه لارويان دې د اسلامي وېبښتاپه او عصر او زمان په ټولو غوښتنو او اړتياوو پوره پوه او اهليت په جامه سينگار وي، بلکې ددغه تاکيد په صورت کې دا واجب گڼي چې په تريوي،

ايمان او باور لرونکېي باست)

استاذ شيخ محمد الغزالي رحمه الله فرمايي: بى شکه چې سياسي فکر د جمهورو دبندارو خلکو سره په قصور او کمزورتيا کې دى ځکه چې دوى فساد وينې خو لاملونه يې نه پېژني او تاريخ لولي خو د هغه څخه عبرت او پند نه اخلي او دوى ته ويل پېږي چې موږ ډېر ښکلى د عزت تېر تاريخ درلود خو دوى هغه د عزت راز نه پېژني، نو پداسې عصر کې موږ له ماتې سره مخ يو او دوى ددې ماتې د لاملونو درک نشي کولى («الحركة الإسلامية، رؤية مستقبلية» لمجموعه من الكتاب) له کتاب څخه

سياسي پوهه او د عصر پېژندنه

لازمي ده چې دا خبره بايد په کره توگه څرگنده وي چې سياسي پوهه د دې زمانې د پېژندنې د دروازې حيثيت لري او د اسلامي مشروع او پروژې په بريا کې يو له ډېرو اړينو لاملونو څخه دى او ډېره مبالغه به مې نه وي کړې، که داسې ووايم چې ټولې هغه پايلې چې نن ورځ اسلامي کاري برخه کې شتون لري او يا اسلامي خوځښتونه او حرکات ورسره په ټوله نړۍ کې لاس په گريوان دي ددې ټولو لامل بېرته د سياسي پوهې او وعې دکمښت له امله دى او ورپسې هغه وروسته پاتې والى هم د زمانې د واقعيتونو د پېژندنې او درک له امله دى.

هغه ځغاسته او هميشني بدلونونه چې په بشري ټولنو تېرېږي او هغه پاڅونونه چې منځته راغلي او يا راځي، هغه پرمختگونه چې د ژوند مختلف اړخونه يې نيولي دي ترڅو د ورځني چارو پسې شي او روان حالات وڅاري، او د نوو اکتشافاتو او په اسلامي کار باندې د هغې ځانگړي اغېزې او هغه چې دا وضعيت يې د بدلون او پرمختگ غوښتنه کوي.

روزيښ، او ټکونيزي وسايلو او توکو دي بيا کتنه وشي چې اسلامي شخصيت په جوړښت کې ترې کار اخيستل کېږي، او ډېر رښتونی دی هغه څوک چې ويلې يې دي: (الله تعالی دې په هر هغه چا رحم وکړي چې خپله زمانه يې وپېژندله او سمه لاره يې ترې ونيوله)

د سياسي پوهې د نشتون پايلې او اغېزې:

د سياسي وعې او پوهې د نه شتون ډېرې بدې اغېزې او پايلې دي ډېره گرانه ده چې سړی يې پوره توگه درک، اندازه او تحديد کړي ځکه چې هغه څه چې ددې توازن او برابرې د نه شتون چې کومې بدې پايلې راغلي دي بې ساري دي خو يو څه به موږ نه دلته بس وي چې يو ورور په يوه څېړنه کې د کتاب په توگه د سياسي پوهې په اړه تيارکړي دي خو پدې به بسنه وکړو او ان شاء الله چې زموږ مطلب به د الله تعالی په مرسته ترې ترلاسه شي:

* په سياسي ژبه نه پوهيدل په کومه چې زموږ په شاوخوا کې موږ خلکو ته خطاب پري کوو که هغه د الفاظو په کچه وي او د الفاظو په دلالت باندې وي او يا کارونې او د هغه لرليد په توگه وي لکه د(تريوال نظام) (منځنی ختيځ) (تطرف) (اصوليت) (د تروريزم سره مقاومت) (لابي) يا د ځان په نفع څرخولو ته کمپاين کول (د تمدنونو ترمنځ ټکر) او يا هم د عولمه او داسې نور اصطلاحات چې سمه پوهه ترې نلرو او هم يې دکارونې وسيلې په سمه توگه ستونزمن وي.

* او ناتواني چې په نړۍ کې د پېښو تمايلاتو اټکل وشي

* او ناتواني چې د خوځښت لپاره مناسب پلان وضع کړي.

* د دښمن د پلان پلي کول او پدې نه پوهيدل چې دا د هغوی پلان دی لکه څرنگه چې په لبنان کې د ډېرو اوږدو کلونو لپاره داسې

وشول او هغه داچې د جنگياليو هڅې او منډې تررې د اسرائيلو په اساسي توگه په گټه وي او هم نورو جنگيدونکو او مخالفو عربو د موخو د لاسته راوړلو لپاره په دوهمه درجه کې و او د سيمې هېوادونو په ځانکړې توگه د يرغمل شوو د ټينگولو لپاره په درېيمه درجه کې و

* او د مقاومت د پلان سره په تناقض کې واقع کيدل ترڅو په سمه توگه مقابله ونشي.

* او د سياسي او فکري سوځيدنې په تلک کې پريوتل او بنديدل کوم چې تگلوري دځنډ سره مخ کوي.

* او لاسته راغلو فرصتونو څخه په سمه توگه گټه نه اخيستل او په سياسي دښمن کې د ضعف له ټکو گټه نه اخيستل.

* د خپل اصلي دښمن څخه وېل چا سره مصروفيدل او د خپلو نورو سيالانو او يا فرضي تړون له خلکو سره په ټکر کې پريوتل.

* په ولسي منظم کار د کامل اعتماد نه شتون د لانجې د يو مخالف او ضد په توگه

* او د مناسبو چانسونو له لاسه ورکول، او د لنډ مهال او اوږدمهال تاوانونو ته پاملرنه نه کول.

او په پايله کې دا خبره ډېر اړينه او د تاکيد وړه ده چې سياسي پوهه او په هغې باندې اهتمام کول د اسلامي پروسې د کاميابي او د بريا ترپولې د رسېدو او پدې لار کې د کارکوونکو کاميابي ده او دا چې دغه پاملرنه د روزنيزو او تربيو لارو ترسره شي، د جوړونې منهج او تگلوري ولري، د ټکوبن او تکميل پروگرام ولري، لکه څرنگه چې اړينه ده بايد په لازمي توگه د تخصصي کورسونو او تدريبي دورو له لارې ځانگړې دورې ددغې موخې لپاره تنظيم شي.

او په آخره کې د الله تعالی نه مرسته غواړو او په الله تعالی مو توکل دی.

د ورد رابطې حکم

ليکنه: د. وصفي ابوزيد

ژباړه: محمدايمان رسولي

آيا د رابطې ورد چې امام حسن البنا غوره کړی دی، چې تر ماښام وړاندې اخوان ورد کړي بدعت دی؟ دليل څه دی؟ د دې روښانتيا سره چې بدعت څه شی دی؟ او څنگه يې پېژندلی شو؟

د سنتو او بدعت موضوع اغزنه او جنجالي موضوع ده، علماء له پخوا پکې مذاهب او گڼ آراء لري. او خبره د دوی په وړاندې واضح او ښکاره وه، اما نن ورځ په دې کې غټ التباس او پراخه اختلاف دی، د مسلمانانو ترمنځ ناوړه تعامل پرې مرتبېږي، ځينې ځينې نور په فسق، ضلالت بې لارۍ تورنوي چې الله تعالى نه پناه غواړو.

د بدعت د مفهوم په ټاکلو کې علماء دوه مسلکه لري، دوی د بدعت په تعريف سره يو خوله دي خو د معرفت مدخل يې په

لاندې ډول سره توپير لري او مختلف دی: يو مسلک په دې آند دی چې هر هغه څه چې نبي صلی الله عليه وسلم نه وي کړي، ترسره شي بدعت دی، خو بيا دوی بدعت: واجب، مندوب، مباح، مکروه او حرام بدعتونو ته ويشي، او د پېژندگلوي ليار يې دا ده: دغه عمل، وينا يا کړنه به د شريعت په قواعدو ته په وړاندې کولو سره. دا خبره عز بن عبدالسلام په [قواعد الاحکام] کې کړې ده، او نووي د ده په څېر خبره غبرگه کړې ده دی وايي: «وکل ما لم یکن فی زمنه صلی الله عليه وسلم یسمی بدعه، لکن منها ما یكون حسنا، و ما یكون بخلاف ذلک» (فتح الباري). هر هغه څه چې د رسول صلی الله عليه وسلم په زمانه کې نه ؤ هغه بدعت دی، خو په دې کې

ځينې ښه دي او ځينې ددې په خلاف دي. نو واجب بدعت لکه په هغو علومو بڼا کيدل چې د الله تعالى کلام او د رسول صلی الله عليه وسلم سنت پرې فهمول کېږي، مندوب بدعت لکه د تراویح لمونځ په جومات کې په یوه امام پسې په جمع اداء کول، مباح بدعت لکه تر لمنځونو وروسته مصافحه کول، محرم بدعت لکه د قدریه و مذهب، د جبریه و مذهب، او د مابینام لمونځ څلور رکعت کول، د ماسخوتن لمونځ درې رکعت کول دي.

دوهم مسلک، بدعت تر لومړي نظر خاص کړی دی، نو د بدعت مفهوم یې تر محرم پورې منحصر کړی دی، او دا نظر ابن رجب حنبلي، ابو حامد غزالي ته منسوب دی چې وايي: «لیس کل ما ابدع منهیا عنه، بل المنهي عنه بدعه تضاد سنه ثابته، و ترفع امرا من الشرع» [الاحیاء]. یعنې: هر نوی شی ممنوع نه دی، بلکې له هغه څه چې نهی شوی هغه بدعت دی چې د سنت سره په ټکر کې او یا د شریعت یو امر له منځه وړي.

او د رابطې د ورد (وظیفه) په اړه چې شیخ حسن البنا رحمه الله ایښی دی او هغه چې پوښتونکی یې په اړه پوښتي، هغه دا دی چې یو ورور په تدبر سره د دغه آیت {قُلِ اللَّهُمَّ مَالِكُ الْمُلْكِ تُؤْتِي الْمُلْكَ مَنْ تَشَاءُ وَتَنْزِعُ الْمُلْكَ مِمَّنْ تَشَاءُ وَتُعِزُّ مَنْ تَشَاءُ وَتُذِلُّ مَنْ تَشَاءُ} الْحَقِيرُ أَنْكَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ (۲۶) تُولِجُ اللَّيْلَ فِي النَّهَارِ وَتُولِجُ

النَّهَارَ فِي اللَّيْلِ وَتُخْرِجُ الْحَيَّ مِنَ الْمَمِيتِ وَتُخْرِجُ الْمَمِيتَ مِنَ الْحَيِّ وَتَرْزُقُ مَنْ تَشَاءُ بِغَيْرِ حِسَابٍ (۲۷). [ال عمران: ۲۷-۲۶] کلمات، او دغه دعاء «اللَّهُمَّ إِنَّ هَذَا إِقْبَالُ لَيْلِكَ وَإِدْبَارُ نَهَارِكَ وَأَصْوَاتُ دُعَاتِكَ فَأَغْفِرْ لِي» (السنن الكبرى) (بیا د هغو پېژندل شوو وگړو انځورونه ځانته په خپل ذهن کې مستحضر کوي، او د ځان او هغو دوستانو ترمنځ -چې نه یې پېژني- روحي اړیکې مخته ږدي بیا هغوی په دغسې دعا نازوي) «اللهم إنك تعلم أن هذه القلوب قد اجتمعت على محبتك، والتقت على طاعتك، وتوحدت على دعوتك، وتعاهدت على نصره شريعتك، فوثق اللهم رابطتها، وأدم ودها، وأهدها سبلها، وأملأها بنورك الذي لا يخبو، واشرح صدورها بفيض الإيمان بك، وجميل التوكل عليك، وأحبها بمعرفتك، وأمتها على الشهاده في سبيلك، إنك نعم المولى ونعم النصير، اللهم آمين، وصل اللهم على سيدنا محمد وعلى آله وصحبه وسلم» او وظیفه کوي، د دې ورد وخت د غروب ساعت دی.

او دا ورد (وظیفه) بدعت نه دی؛ ځکه چې کله یې موږ د شریعت په قواعدو عرض او پیش کړو، نو د دعاء تر باب لاندې راځي، او دعاء خو عبادت دی، لکه څرنگه چې په قرآن کریم او نبوي سنتو کې راغلي دي. او دې ورد د شریعت کوم شی نه دی پورته کړی، علاوه پر دې چې دا بدعت نه دی دوه لاملونه نور اضافه کېږي:

پوښتونکي د علامه عبدالله محفوظ کتاب «السنه والبدعه» ته ورگرځوو؛ چې هغه تقريبا ۷۰ حالتونه ياد کړي دي چې دې او بل لامل له کبله يې ځينې بدعت انگيري خو هغه داسې نه وي؛ ځکه د شريعت کوم شي سره ټکر نه لري، له فرايضو څخه کومه فريضه نه پورته کوي، او د شريعت په قواعدو، نصوصو او مقاصدو کې اصل او آر لري.

* پردې سربيره رسول الله صلى الله عليه وسلم به د دمنو په اړه خلکو ته ويل: «اعْرِضُوا عَلَيَّ رُفَاكُم لَا بَأْسَ بِالرُّقَى مَا لَمْ يَكُنْ فِيهِ شِرْكٌ» خپل دمنه ما ته تېر کړي، په دمنو کې چې شرک نه وي څه خبره نشته. اصل خو د پيغمبر صلى الله عليه وسلم الفاظ دي چې په هغې تبرک حاصل شي، خو هغه نه وي نو په هره ژبه او هر تعبير چې له اصولو، نصوصو، او د شريعت له مقاصدو سره په ټکر کې نه وي الله تعالى يې قبلوي.

لومړی: دا چې شيخ حسن البنا تر دې ورد وړاندې او د آل عمران د دوو آيتونو تر لوستلو وروسته ويلې دي: «بيا د هغو پېژندل شوو وروڼو انځورونه ځان ته په خپل ذهن کې مستحضر کړي، او همداراز هغه د ده او هغو وروڼو ترمنځ چې دی نه يې نه پېژني روحي اړيکه او رابطه را په زړه کړي او د هغوی لپاره به دغه ډول دعاء وکړي».

نو د ده په قول: «بمثَل هَذَا الدَّعَاء» کې فکر او سوچ وکړه، چې ده کومه ټاکلې دعاء نه ده په گوته کړې، او که ټاکلې يې هم وي، څه پروا نه لري؛ ځکه دعاء او دعاء شرعا مطلوب کار دی.

دوهم: دغه دعاء په شرعه کې اصل لري، ځکه چې د پسې شا دعاء تر باب لاندې راځي، او دا له هغو دعاو څخه چې ښه قبليږي، او مسلم په خپل صحيح کې په خپل سند سره د ابوالدرداء رضی الله عنه نه روايت کړی فرمايي: رسول الله صلى الله عليه وسلم وفرمايل: «مَا مِنْ عَبْدٍ مُسْلِمٍ يَدْعُو لِأَخِيهِ بَظَهْرِ الْغَيْبِ إِلَّا قَالَ الْمَلَكُ وَلَكَ بِمِثْلٍ».

(هېڅ يو مسلمان بنده نشته چې د خپل ورور لپاره پسې شا دعاء وکړي مگر ملک ورته وايي: او تاته دې ددې په څېر وي).

پاتې شوه يوه نيوکه چې ځينې يې راپورته کوي، هغه دا چې دا ورد په يوه ټاکلې وخت او زمان کې ترسره کېږي، چې د غروب ساعت دی، د دې نيوکې په ځواب کې

د اسلامي دعوت بنسټونه

دوهمه برخه

ليکوال: استاد مصطفی مشهور

ژباړن: قاضي محمدحسن اسلامي

څه اسباب داخلي وي چې خبره يې ناکامۍ او د کيفيت تلف کيدو ته رسيدلې ده! هغه تکليفونه او ابتلاگانې چې د الله تعالی د دښمنانو له لوري دوی ورسره مخ کېږي. ددې تر شا يې دا هدف پټ وي چې په څه ډول جماعت له منځه يوسي او يا يې دعوتی حرکت ودروي، نو له همدې کبله د تکليفونو سره سره د دعوت استمراريت ددې مرحلې بری دی، او عدم استمراريت يې - لاقدرا لله - (الله د نه کړي) ناکامي ده.

د استمراريت څخه مقصد د داسې کسانو شتون دی چې د دعوت پيټی پر اوږو واخلي او د اهدافو د تحقق لپاره يې هڅې وکړي، او تر نورو پورې دا ستر ميراث (دعوت) ور وسوي، د يو گڼ شمېر ورونو موجوديت چې په دعوت يې منگولې نښلولې وي او ورته کار کوي، همدغه يې د بقاء او استمراريت معنی ده، الحمد لله نو بيا په ساحه کې ددې پريمانه دښمنانو څه پروا نه راځي. د حرکت د له منځه وړلو په خاطر د دښمنانو

لومړۍ برخې کې دا خبره وشوه چې د حرکت په لاره بايد له يوه دعوتگر سره واضح تصور موجود وي او دلته دوهمې بنسټيزې مسألې ته راځو چې هغه استمراريت دی.

۲-استمراريت:

مونږ ډېر دعوتونه، جماعتونه او گوندونه وينو چې راڅرگند شي، ځواکمن شي بيا له منځه لاړ شي، کله کله مخکې له دې چې ځواکمن شي اغېز يې له منځه لاړ شي، ددې مختلف اسباب کيدای شي: يا دا چې د خپلې بقاء د ساتلو لپاره څه بنسټ او وړتيا نه لري، کله د کاري پلان او نقشې نشتوالی يې د ناکامۍ سبب وي، کله يې د خپل استمرار او له موانعو څخه د تېرېدلو ضمانتونه نه وي، يا د دښمنانو د دسيسو او ويجاړوونکو هلو ځلو په وړاندې د مقاومت توان ورسره نه وي او داسې نور... کله چې مونږ د خپل دعوت او جماعت د استمراريت خبره کوو نو د دغه استمراريت په پار د لازمو ضمانتونو د رښتيني کولو په خاطر خبره کول زمونږ مقصد وي، همدا ډول

پر قیادت، منهج او وسایلو او نورو... تورونه پورې کړي، د وگړو دنده دا ده چې د دې ډول اسالیبو تر اغېز لاندې رانه شي، او که چاته دا څرگنده شوه چې ددې خبرو وضاحت او سپیناوی وړ دی، نو لازمه ده چې په دې هکله چټک گام واخلي، په زړه کې څه خدشه پرېږدي، او پر مسؤلینو دا لازمه ده چې خپلو وروڼو ته ټول امور څرکند او خپل دریغ واضح کړي!

د وضاحت گټه داده چې د تشکیک او بې ځایه تورنولو اسلوب کومه نوې خبره نه ده، دا پخوانۍ ده، لکه چې فرعون ویلي و: {وَقَالَ فِرْعَوْنُ ذَرُونِي أَقْتُلْ مُوسَى وَلْيَدْعُ رَبَّهُ إِنِّي أَخَافُ أَنْ يُبَدِّلَ دِينَكُمْ أَوْ أَنْ يُظْهِرَ فِي الْأَرْضِ الْفَسَادَ (۲۶)} [غافر: ۲۶]

ژباړه: فرعون خپلې عملې ته وویل: ما پرېږدئ چې موسی ووژم، موسی دې خپل رب راوبولي (چې خلاص کړي له ما نه) زه وېرېږم چې موسی به ستاسې دین بدل کړي. یا به په زمکه کې فساد راڅرگند کړي! په عربي جزیره کې هم مشرکینو د رسول الله صلی الله علیه وسلم په هکله ویل چې: دا ساحر دی، دروغجن دی، لېونی دی، شاعر دی او جادوگر دی، (نعوذ بالله من ذلک).

خو نور او رڼا همغه ده چې موسی او محمد علیهما السلام راوړې وه، چې دا باطل تورونه یې زړونو ته له ورننوتلو نه شي ایسارولی. له ایمان څخه د مؤمنان د اړولو او د دعوت له تسلسل څخه د دښمنانو د بندولو بل اسلوب وېره اچونه، تهدید، او تکلیفونه رسول دي. لا پخوا فرعون هغو ساحرانو ته ویلي و چې ایمان یې روړای وو.

{ فَلَا قُطْعَنَ أَيْدِيكُمْ وَأَرْجُلُكُمْ مِنْ خِلَافٍ وَلَا مَصْلَبَتُكُمْ فِي

اسالیب داوي چې کوبښن کوي هغه تر خپل پوښښ لاندې راوړي. پرې زورور شي. او په برخلیک یې واکمن شي، مشرکینو هم د رسول الله صلی الله علیه وسلم سره همداسې هڅې وکړې، د مال، دولت، حکومت او نورو... شیانو وړاندیز یې ورته وکړ خو له دې دعوت څخه لاس په سر شي، خو ویې نه منل، له هغه صلی الله علیه وسلم ده سره نه بنائیدل چې د الهي دعوت په سر له چا سره جوړ جاری وکړي او یا لاس ترې ټکوي.

امام شهید چې کله د یوه مناسب او ځواکمن شخصیت څخه بحث کوي چې د امت د راویښولو په ټول پوره وخیژي، نو زمونږ پام دې مطلب ته را اړوي چې داسې یو قوي با اراده شخص وي چې کمزوري ورته لار ونه لري او د داسې ژمن شخصیت لرونکی وي چې څو رنگي او غدر ورته سرایت ونه کړي، د داسې سرشارې قربانۍ څخه بحث کوي چې تمه او کنجوسي یې مخه ونه شي نیولی، وایي: (د مبدأ سم پېژندل، ایمان ورباندې لرل، او سمه ارزونه یې د خطاوو، انحراف، ناروا سازش، بل ته له دوکې ورکولو مخه نیسی.

نو راځئ! چې د خپل دین په هکله زمونږ معلومات، ایماني باور، او سمه ارزونه یې هغه غوره شکل ته ورسېږي چې دې لارې ته تسلسل باوري کړي، او له خطاوو، انحراف، سازش او غولونې پرته په دې فکر ثابت پاتې شو! او آیا له دې پرته بل غوره او حق دین هلته شته؟

اسلامپال له خپلې تگلاري څخه د اړولو په هکله د دښمنانو له اسالیبو څخه بل دادد چې: دوی په شک کې واچوي، د جماعت

جُدُّوعِ النَّحْلِ وَلَتَعْلَمَنَّ أَيُّنَا أَشَدُّ عَذَابًا وَأَبْقَى (٧١) {طه : ٧١}

ژباړه: ښه ده! نو اوس به زه ستاسې لاسونه او پښې رد وېدلې پرې کړم او د خرما په ونو کې به مو په دار وځروم. بيا به تاسې ته څرگنده شي چې له مونږ دواړو نه د چا عذاب ډېر سخت او پايښت لرونکی دی.

خو د چا زړه ته چې ايمان نيغه لاره ایستلې وي، دغه تهديدونه او دغه وعيدونه يې نشي وېرولي، د دوی کروړلی (قوي) رد داؤ. {قَالُوا لَنْ نُؤْتِرَكَ عَلَى مَا جَاءَنَا مِنَ الْبَيِّنَاتِ وَالَّذِي فَطَرَنَا فَاقْضِ مَا أَنْتَ قَاضٍ إِنَّمَا تَقْضِي هَذِهِ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا (٧٢) إِنَّا آمَنَّا بِرَبِّنَا لِيُغْفِرَ لَنَا خَطَايَانَا وَمَا أَكْرَهْتَنَا عَلَيْهِ مِنَ السِّخْرِ وَاللَّهُ خَبِيرٌ وَأَبْقَى (٧٣)} {طه : ٧٢ ، ٧٣}

ژباړه: کوډگرو ځواب ورکړ: قسم په هغه ذات چې مونږ يې پيدا کړي يو، دا هېڅکله نه کيدلی چې مونږ د روښانه نښانو له راتگ نه وروسته هم (په رښتينولۍ باندې) تا ته ترجيح درکړو، ستا چې څه خوښه وي هغه وکړه، ته خو ايله په ايله د همدې دنيا د ژوند فيصله کولی شې، مونږ خو په خپل رب ايمان راوړ. ترڅو زمونږ خطاوې راوبښي او له دغې کوډگرۍ نه چې تا ورباندې مجبور کړي وو، راتېر شي. البته ډېر غوره او همغه باقی پاتې کيدونکی دی.

د فرعون د قوم د سردارانو او خانانو له خوا دا هڅونه يې لا سر باری وه.

{وَقَالَ الْمَلَأُ مِنْ قَوْمِ فِرْعَوْنَ أَتَنْدَرُ مُوسَى وَقَوْمَهُ لِيُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ وَيَذَرَكَ وَأَهْلَكَ قَالَ سَنَقْبَلُ أَبْنَاءَهُمْ وَسَتَحْيِي نِسَاءَهُمْ وَإِنَّا فَوْقَهُمْ قَاهِرُونَ (١٢٧)} {الأعراف : ١٢٧}

ژباړه: فرعون ته د هغه قوم مشرانو وويل: آيا

ته موسی او د هغه قوم همداسې پرېږي؟ چې په هېواد کې فساد خور کړي ستا پیروي او ستا د خدایانو بندگي پرېږدي؟ فرعون ځواب ورکړ: زه به د هغو زامن ووژنم، او ښځې به يې ژوندۍ پرېږدم او مونږ پر هغوی برلاسي لرو.

بيا دوی ته رباني لارښوونه راغله چې: {قَالَ مُوسَى لِقَوْمِهِ اسْتَعِينُوا بِاللَّهِ وَاصْبِرُوا إِنَّ الْأَرْضَ لِلَّهِ يُورِثُهَا مَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ وَالْعَاقِبَةُ لِلْمُتَّقِينَ (١٢٨)} {الأعراف : ١٢٨}

ژباړه: موسی عليه السلام خپل قوم ته وويل: له الله نه مرسته وغواړئ، زغم ولري. ځمکه د الله ده. له خپلو بندگانو څخه يې چې چا ته خوښه شي د هغه وارث يې گرځوي. وروستۍ کاميابي د همغو ده چې له هغه څخه په وېرېدو کار کوي.

د موسی عليه السلام د قوم خبره داوه: چې د خپل ورپېښ حالت او دوی ته د تکليف ورکولو څخه تعبیر او ترجماني کوي لکه چې دوي به ويل چې: دا تعذيب او تکليفونه به تر څو پورې دوام کوي؟ {قَالُوا أَوِذْنَا مِنْ قَبْلِ أَنْ تَأْتِيَنَا وَمِنْ بَعْدِ مَا جِئْتَنَا} {الأعراف : ١٢٩}

ژباړه: د هغه د قوم خلکو وويل: ستا له راتگ نه مخکې هم مونږ ځورول کېدو، او اوس ستا په راتگ هم ځورول کېږو.

پس په بشري تاريخ کې تر ټولو ډاډمن رد همدا ؤ چې {عَسَى رَبُّكُمْ أَنْ يُهْلِكَ عُدُوْكُمْ وَيَسْتَخْلِفَكُمْ فِي الْأَرْضِ فَيَنْظُرَ كَيْفَ تَعْمَلُونَ (١٢٩)} {الأعراف : ١٢٩}

ژباړه: موسی عليه السلام ځواب ورکړ: نږدې دی هغه وخت چې ستاسو رب ستاسو دښمنان هلاک کړي او تاسو ته په ځمکه کې خلافت درکړي. بيا وگوري چې تاسو څنگه

عمل کوي؟

پایله دا شوه چې الله تعالیٰ فرعون او لښکرې یې غرقې کړې، او الله تعالیٰ هغو قوم ته ختیځ او لویدیځ ټول په میراث ورکړ چې مستضعف (کمزوري) وو. هو! د الله تعالیٰ دا تلپاتې سنت دی چې نه بدلیږي. او زړه چې زموږ په زمانه کې به هم متحقق شي خو که موږ صبر وکړ او له الله تعالیٰ مو مرسته وغوښته.

په مکه کې رسول الله صلی الله علیه وسلم او مؤمنانو ته همداسې تکلیفونه او تعذیبونه ورسیدل آن تر دې چې یاسر او سمیه رضی الله عنهما په ډېر مظلومانه توګه په شهادت ورسول شول، خو الله تعالیٰ خپلو مؤمنو بندګانو ته ثبات او صبر ورکړ، او له دعوت الی الله څخه وانه وښتل، د حق خوند او لذت یې ځکلی و نو نشوای ترې تېرېدلی او ترهګریو ونشوای کولی چې دعوت له منځه یوسي او یا یې حرکت ودروي.

زموږ په اوسنۍ زمانه کې هم اخوان په وار، وار د تعذیب او تهدید پر کرښه درول شوي، په لسګونو، بلکې سلګونو تر متروکو لاندې شوي او په مرمیو ویشتل شوي دی، په شهادت رسول شوي، په دارخړول شوي، د کورونو او جوماتونو تر چتونو لاندې کرل شوي، ژوندي تر خاورو لاندې خښ شوي. له دې ټولو سره سره دعوت او حرکت شتون لري، الله تعالیٰ اخوان ته ثبات او صبر ورکړی د لارې تسلسل یې ساتلی، د دعوت په لاره په هسکه غاړه او جګ سر د تللو توفیق یې وربښلی دی، بیرغ یې هسک ساتلی او تر څو راتلونکی نسل ته یې په امانت وسپاري، هو همداسې هسک تر څو الله تعالیٰ له مؤمنانو سره د تمکین او

نصرت وعده پوره او متحققه کړي.

د اسلام دښمنان تل د اسلامي حرکت سرلاري په نښه کوي، په دې گمان یې وژني او زندانونو ته یې اچوي چې په دې سره به د جماعت روح واخلي او یا لږ تر لږه د فعالیت مخه به یې ډب کړي، حقیقت دادی چې دوی په دې هکله خیالي خوبونه ویني، کله یې چې د اخوان بنسټګر امام حسن البناء رحمه الله شهید کړ نو ویې نه شوای کولی چې جماعت له منځه یوسي! ځکه دا خو د حسن البناء دعوت او جماعت نه و، دا خو د الله پاک دعوت و، اخوانیان خو هغه خلک وو چې له دعوت سره یې تړاو درلود، نه تش د حسن البناء له شخصیت سره، الله تعالیٰ خو حي لايموت دی، دا سې دریځونه موږ د ابوبکر صدیق رضی الله عنه هغه تاریخی له ویاړه او عظمت ډکو، وینا وو، او خاطرو ته وړي چې د رسول الله صلی الله علیه وسلم د وفات نه وروسته یې وویل: (من کان یعبد محمدا فان محمدا قد مات و من کان یعبد الله فان الله حي لايموت).

(چا چې د محمد صلی الله علیه وسلم عبادت کاوه هغه مړ شو، او څوک چې د الله عبادت کوي الله تعالیٰ خو ژوندی دی او مرګ نه پرې راځي).

د الله دښمنان هڅه کوي د دعوت او حرکت د استمرار مخه په دې سره ونیسي چې د ځوان نسل توجه ترې واړوي، عمومي فعالیتونه یې بند کړي، دوی په تنګ کړي، هغوی گمان لري چې په دې توګه هغه چينې وچې کړي چې حرکت د نویو کسانو په راتګ سره تغذیه کوي، او په دې ډول به د دعوت حامل نسل له منځه ولاړ شي نو د حرکت عراده به خپل

تسلسل پرېږدي، دوی خو په ستر وهم او خطا کې لوبېدلي دي، ځکه دا یو حقیقت دی چې الهي دعوت هغه نور دی چې په هرې وسیلې زړونو ته لارې لاسي، او دوی نشي کولی چې زړونو ته ددې مثال د نوراني شغلو ننوتل ډې کړي، {يُرِيدُونَ لِيُطْفَئُوا نُورَ اللَّهِ بِأَفْوَهِهِمْ وَاللَّهُ مُتِمُّ نُورِهِ وَلَوْ كَرِهَ الْكَافِرُونَ (۸)} [الصف : ۸]

ژباړه: منکران غواړي چې د الله تعالی د شریعت رڼا د خپلو خولو په پوکیو مړه او تته کړي. خو الله تعالی د خپلې رڼا بشپړونکي دی که څه هم کافران او منکران هغه نه خوښوي.

له دې ټولو سختیو او تنگسایو سره سره ژوندي وا قعیتونه زمونږ وینا تائیدوي.

ډېر ځله دا دسیسې هغې کچې ته ورسیدې چې له جماعت سره په نږدې او لرې تړاو یې ټول کتابونه وسوزول، خو ددې ټولو برسیره دا دعوت زړونو ته ننوت، د غو سختیو ډېر دې ته وهڅول چې د اخوان دعوت وپیژني او ورسره ملگري شول. (الله اکبر ولله الحمد). دښمنان کله کله د ځینو اسلامي ډلو د جماعت په ضد د راوپارولو هڅې پیل کړي، اختلافات او تکرورنه را منځته کول غواړي، که تاسو دغه کوښښونه په حکمت او هوښیاري نه وي معالجه کړي، نو د داسې مشکلاتو، ویشنو او پاشلو سبب به شي چې د حرکت مسیر به کمزوری کړي، او کله کله یې ودروي، اسلام چې څه پر مونږ لازم کړی، څه یې رانښودلي او شهید امام د هغو سپارښتنه کړې ده. هغه دا چې له نورو اسلامي جماعتونو او مؤسساتو سره زمونږ اړیکې باید په محبت او دوستۍ، تفاهم او تعاون ولاړې وي، او د هېڅ فرد او ټولنې دښمني غاړې ته پرېنږدو! که څه هم

د دوی له لوري زمونږ د جماعت، او یایې له قیادت سره بدچلن وشي، نو بلمثل چلن به نه ورسره کېږي، زغم به کوو او له الله نه به اجر غواړو د الله تعالی دا قول به تمثیلوو {وَلَا تَسْتَوِي الْحَسَنَةُ وَلَا السَّيِّئَةُ ادْفَعْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ فَإِذَا الَّذِي بَيْنَكَ وَبَيْنَهُ عَدَاوَةٌ كَأَنَّهُ وَلِيٌّ حَمِيمٌ (۳۴)} [فصلت : ۳۴]

تجربو دا ثابتې کړې ده چې له هغو ټکرونو او مشاجراتو څخه چې مشکلات او سلبیات ورباندې مرتبېږي د وتلو او خلاصون غوره لاره او اسلوب همدا دی. ترڅو د هغو چا لپاره دروازه خلاصه وي چې غواړي ژمن پاتې شي او خپله خطاء ورته واضح شي.

ځینې د هوا او هوس څښتن مرضي او غرضي دښمنان دي ته پنا وړي چې ځانونه یې د اغېز مرکزونو او د مسؤولیت حساسو ځایونو ته د رسولو په شوم نیت او هدف د جماعت په لیکو کې پټ کړي وي، خپل د څه وخت لپاره التزامات په درز سره ښکاره کوي، خو بیا فتنې را ولاړوي، داسې انحرافات را منځ ته کوي چې د استمراریت نیغې لارې ډېر کړي، نو باید د عضویت په شروطو کې زیاتوالی او اهتمام وشي او د هغه چا د غوره کولو په هکله پرته له مجاملو پوره دقت وشي چې د مسؤولیت ځای ته راوستل کېږي.

دا له هغو اسالیبو څخه دي چې د جماعت له بهر څخه یې دښمن د استمراریت د مخنیوي لپاره په هڅه کې وي. او جماعت ته دا ډېر ځله پېښ شوي دي، خو د الله په فضل او مرسته هغه ټولې هڅې شنډې او ناکام شوي دي.

د صف په دننه کې هم څه اسباب وي چې که پام ورته ونه شي نو (دعوت) له پښو

دی، ده ته بشپړه وینستیا او باخبري پکار ده چې باید هېڅ ډول نوي ظروف یې په هېڅ پر او کې له تریبوي بوختیا او تمرین څخه مصروف نه کړی.

د دعوتي یون د ودرولو او ناکامي په لاره کې خطرناک سبب د صف منځنی اختلاف او تنازع ده، چې الله تعالی مونږ په کلکه ترې وېرولي او منعه کړی یو: (وَلَا تَنَازَعُوا فَتَفْشَلُوا وَتَذْهَبَ رِيحُكُمْ).

ژباړه: اختلاف او منازعې مه کوئ! چې وېه وېشل شی او ځواک به مو ختم شي!

شهید امام دې لورته بشپړ اهتمام کړی دی، هغه به تل په اخوت او محبت او د هغو په غښتلتیا، او په هر هغه څه چې گټه ورته رسوي ټینګار کاوه، نو ځکه یې اخوت د بیعت له ارکانو څخه یو رکن وگرځاوه، او یادونه یې وکړه چې لوړه مرتبه یې ایشار او ټیټه یې د زړه صفایي ده، د هر ورور دنده او واجب دادی چې په داسې حال کې ویده نشي چې زړه یې د کوم ملګري په هکله سپین او پاک کړی نه وی، تر څو د بیعت دغه رکن مات نشي.

له گټې به خالي نه وي که ځینو هغو ټکو ته اشاره وکړو چې عادتاً د تنازع او اختلاف سبب کېږي، څو په هغو کې له پریوتلو او شریک کیدلو څخه ځان وژغورو.

کله کله مخالفتونه د اسلام د فهم د اختلاف له کبله رامنځ ته کېږي، او په تېره زمانه کې هم د ډلبازیو، طایفو او مختلفو فکري مکتبونو د جوړېدو سبب شوي دي. کله چې کار په فهم ترکیز لري، نو د فهم اختلاف ممکن د عمل په ډګرونو کې ټکر او تصادم رامنځ ته کړي، له همدې کبله امام د فهم په یووالي،

غورځوي، مونږ یې د ځینو یادونه کوو او د هغو د اغېزو له منځه وړل او د علاج لارې یې په گوته کوو.

ددې مهمو اسبابو څخه تربیوي او روحي اړخونو ته یې توجهي ده، چې سیاسي او اداري اړخونه پرنورو اړخونو ځواکمن او خرب شي. که مونږ دعوت او حرکت د یوې ونې په څېر فرض کړو نو د روحي اړخ تربیه او تزکیه دې ونې ته د غذا او اوبو په څیر دی، چې که غذا او اوبه پرې کمې شي، کیدای شي د غذا او اوبو کمښت یې د وچوالي سبب شي، خو که غذا او اوبه پرلپسې ور ورسېږي هغه به وده وکړي او ژوندی به پاتې شي.

دا خبره دې ته راجع کېږي چې ایمان د فرد او ټولنې ژوند دی، ځکه چې د انسان رښتیني ژوند دادی چې زړه یې په ایمان سره ژوندی شي، نه د فاني جسد په ژوندیتوب، ایمان هغه څیز دی چې د خپل خاوند په زړه کې د ژوند ټولې معناګانې راټوکوي، د خیر، عمل، قربانۍ، صبر او زغم د ځواک چینې راخوتوي چې فرد او جماعت په خپل مسیر کې سترو موخو ته د رسېدلو لپاره ورته اړتیا لري او مونږ یې غږ پورته کوو، د ایمان د ځواکمنتیا سره محبت، تعاون، خیرخواهي او انتاج راپیدا کېږي، او حرکت له خبرت او تازګۍ څخه برخمن کېږي، همدا تربیه د ایمان د ځواکمنتیا وسیله ده، اسرې، درس، کتیبې، رحلې، معسکر او ټولو تربیتي وسایلو ته اهتمام لازم او اړین دی، تر څو د دعوت ونه تانده او ژوندۍ واوسي وده وکړي او د الله تعالی په اذن هر وخت میوه ورکړي.

وګړي د خپلې ځاني تربیې په هکله خپل رول لري بیا یې خپلو وروڼو سره یو بل ټولنیز رول

ټينگار کوي، او فهم يې د بيعت له ارکانو څخه گرځولی دی، بلکې لومړي رکن. بيا يې د هغه لپاره شل اصول ايښي دي، چې د يوه چوکاټ په توگه له انحراف، تجزيې او خطاء څخه د دغه فهم ساتنه وکړي.

بنا پر دې په هر ورور لازمه ده چې خپل بيعت ته ژمن واوسي، ددې فهم مخالفت ونه کړي او له هرو هغو هڅو يې د ژغورنې هلې ځلې لا وکړي چې د حسن نيت او يا سوؤ قصد له مخې د هغو د بدلولو او تغييرولو په فکر او هڅو کې دي، او د دې ډول هر تساهل او مجاملې د بيخ ايستلو په فکر کې وي، همدا رنگه د همدغه نيمگړي خاطي فکر او زندان د ځانگړيو سختو ظروفو او تعذيبي فشارونو په نتيجه کې د ځينو وروڼو تر منځ تکفيري فکر راڅرگند شو، که څه هم د دې خطا د توضيح او روښانولو لپاره ډېر سپېڅلي کوښښونه د اخوان د دوهم مرشد عام استاذ حسن الهضيبي رحمه الله له خوا تر سره شول او څه ډېر کسان له دې فکر څخه بېرته را واوښتل، ځينو چې بيا په خپل نظر ټينگار وکړ، نو استاذ الهضيبي ورته وويل: دا د اخوان فکر نه دی، که تاسو په دې سره ټينگار کوئ نو بيا ښه دا ده چې ځان ته د اخوان له بيرغ پرته بل بيرغ پور ته کړئ، ترڅو د هغه تر سيورې لاندې خپل فعاليت وکړئ.

کله کله د حركي او کاري اسلوب په اړه اختلاف رامنځته شي، او کله د واکمنو ظروفو او شرائطو سره د تعامل په اړه، خو په دې چارو کې اختلاف دومره د عيب خبره نه ده، دا خو په حركي چارو کې د وگړو د بوختيا دليل دی، لکن نظم او لوايح هغه چينلونه تنظيموي چې له لارې يې شورا، نظريات او دلايل په

بشپړه آزادۍ وړاندې کېږي، او همدغو لوايحو د اختلاف جرړې ايستلې دي، او د غوره نظرياتو د ترجيح پر بنسټ د ټولو قناعت ورته را جلبوي، له دې وروسته د مخالفو نظرياتو د څښتنانو لپاره روا نه ده چې د غوره شوې رايې په هکله په لاندې قاعده کې تبصرې او تحركات پيل کړي، ځکه داسې تحركات د قيادت او د هغو د پرېکړو په هکله د عدم ثقې فضاء رامنځ ته کوي او بلاوې راوښوي.

کله کله داسې اختلافات د افرادو ترمنځ په شخصي چارو کې د شيطاني تونگو له شامته را ولاړېږي، چې که يې په خپل وخت مخنيوي او تدارک ونه شي نو د اختلاف ريښې ژورې ځي او د منازعې لوري ځان ته محوړونه پيدا کوي، د اختلاف دايره پراخېږي، بيا دغه د افرادو ترمنځ شته اختلاف صفونو ته سرايت کوي، بيا ځان په عمل او لاس ته راوړنو کې پرجماعت او مؤسساتو يې ورتېږي - چې که وخت ورباندې تېر شي - نو بيا جماعت په تپه دريدو او ناکامۍ تهديد وي. په هر وگړي دا لازمه ده چې د خپلو وروڼو سره د محبت او ورورگلوۍ په ساتلو حريص واوسي، او آن داسې څه ترې ونه ليدل شي چې له ورور سره بدې ترې احساس شي، دا خو پرېږده چې بدې ورسره وکړي، او دا پرې لازمه ده که چا ورسره بدې وکوله ورباندې غوسه نشي، عفو دې ورته وکړي له بدۍ دې ورتېر شي، په نورو هم لازمه ده ترمنځ يې خير، روغه او جوړه وغواړي. او ددې ظاهري علاج د اسلامي ښوونو او آدابو په رڼا کې په خپل وخت سره وکړي، دغه ډول اختلافاتو انگيزې کله کله د اشخاصو، سيمو او ښارونو سره د ناولي او نورو جاهلي تعصباتو له کبله کيدای

صادقو مسلمانانو خوی او عادت نه دی چې پوهېږي چې له دوی سره د هغه الله نصرت ملگری دی چې لښکرې یې په زمکه او آسمان کې خورې ورې دي، که یې غوښتي وي نو له دښمنانو به یې انتقام اخیستي و خو دا د امتحان دنیا ده {وَلَوْ يَشَاءُ اللَّهُ لَانْتَصَرَ مِنْهُمْ وَلَكِنْ لِيَبْلُوَ بَعْضُكُم بِبَعْضٍ} [محمد : ٤]

ژباړه: که الله تعالی له دوی څخه بدل اخیستل غوښتی وي، نو خواخوا به یې ترې اخیستی و. (پرتله له جنگه) خو (امر د جهاد درته وکړ) ترڅو تاسو و آزمويي.

په پای کې په دې تاکید کوو چې په دعوت باندې د حرکت استمراریت یو لازمي امر دی، چې باید د صف هر فرد ورباندې حریص وي، د سختیو له ډېروالي سره سره د خپل یون تسلسل وساتي، دیعت له ارکانو څخه د ثبات له رکن سره د وفا غوښتنه همدا ده، پر ټولو لازمه ده د مشکلاتو څخه د وتلو، حل لارو پیدا کولو لپاره د مرستې گامونه پورته کړي، چې د لارې د بندولو یو سبب هم ونه توانيږي چې لاره یې ډب او حرکت یې متوقف کړي. وبالله العون والتوفیق.

شي، دا هم څرگنده ده چې اسلام یې غندي او د له منځه وړلو لپاره یې مبارزه کوي، او جماعت له دې څخه د خپلو ټولنو د پاکولو لپاره کار کوي، نو دا خو یې لومړنۍ دنده ده چې په خپلو صفونو کې یې د راڅرگندیدو اجازه ورنه کړي.

دې خبرې ته را گرځو چې چې دا ډول پدیدې هغه وخت تبارز کوي چې د روحي تربیې او تزکیې اړخ مهمل پرېښودی شي، خو که دغه تربیوي او روحي اړخ ته خپله برخه توجه و شي بیا یې بشپړ ورکیدل ممکن دي.

یو له هغو امورو څخه چې د سستی او عدم استمرار سبب کېږي هغه په جگړه کې د دښمن په وړاندې

د کارکنانو په نفسونو کې د ماتې شعور او روحیه، دوه زړه توب، او بیرې ده چې باید اسلامي حرکت ځان ترې وساتي، ځکه زمونږ قضیه ستره، لاره مو اوږده، او له دښمن سره مو جگړې متکررې او اوږدې دي، او کله چې مسلمانانو په احد کې له لومړي بري وروسته ماتې وخوړه، نو د مسلمانانو معنویت لوړولو لپاره دا آیاتونه نازل شول (وَلَا تَهِنُوا وَلَا تَحْزَنُوا وَأَنْتُمْ الْأَعْلَوْنَ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ (۱۳۹) إِنْ يَمْسِكُكُمْ قَرْحٌ فَقَدْ مَسَّ الْقَوْمَ قَرْحٌ مِثْلُهُ وَتِلْكَ الْأَيَّامُ نُدَاوِلُهَا بَيْنَ النَّاسِ وَلِيَعْلَمَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا وَيَتَّخِذَ مِنْكُمْ شُهَدَاءَ وَاللَّهُ لَا يُحِبُّ الظَّالِمِينَ (۱۴۰) وَلِيَمِجَّصَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا وَيَمْحَقَ الْكَافِرِينَ (۱۴۱)) رسول الله صلی الله علیه وسلم دوی یو ځل بیا د دښمن سره د مخامخ کیدو لپاره راوبلل دوی د زخمونو سره سره هغه آواز ته لیک ووبل او یو هم وروسته پاتې نه شو.

د جگړو د میدان فزیکي ماتې څه ماتې نه وي غټه ماتې د نفسونو ماتې وي، دا د هغو

اخترونه، موخي او احكام

ليکنه: مجيب الرحمن عاصم

کوي او خپل منځي اختلافات، کينې او عداوتونه له منځه وړي.

(۵) د مسلمانان لپاره يو آزمينست او امتحان دی چې څنگه د خوشحالی په حالاتو هم ځان له گناه څخه وساتي

د رسول الله صلى الله عليه وسلم د احاديثو په رڼا کې مسلمانان درې اخترونه لري:

لومړۍ - د اونۍ اختر: چې د اونۍ په پای کې مسلمانان د جمعې ورځ تجليلوي او خپل ځانگړې عبادت لري، رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايې: «إِنَّ يَوْمَ الْجُمُعَةِ يَوْمٌ عِيدٌ فَلَا تَجْعَلُوا يَوْمَ عِيدِكُمْ يَوْمَ صِيَامِكُمْ إِلَّا أَنْ تَصُومُوا قَبْلَهُ أَوْ بَعْدَهُ» اخرجه احمد و الحاكم و صحيحه.

«د جمعې ورځ د اختر ورځ ده نو تاسې د خپل اختر په ورځ روژه مه نيسئ مگر دا چې له هغې نه مخکې او يا وروسته مو روژه نيولي وي [بيا پروا نلري].»

دويم - د روژې د خلاصېدو اختر: چې د رمضان د مبارکې مياشتې له تکميل څخه وروسته

الله تعالى ځينو ورځو ته په نورو ورځو، ځينو مياشتو ته په نورو مياشتو او ځينو ساعتونو او وختونو په نورو وختونو فضيلت او غوره والی ورکړی دی، د رمضان مياشت د نورو مياشتو په څېر نه ده، د اخترونو ورځې د نورو ورځو په څېر نه دي، بلکه ځانگړي فضيلتونه، سنتونه او آداب لري چې الله تعالى ورباندې ځانگړي اجر و پاداش او ثوابونه ورکوي. د اسلام هر حکم، هر عمل او هره فريضه ځانگړې حکمتونه او اهداف لري چې د اخترونو مشروعيت او لمانځنه هم ځينې موخي او اهداف لري:

(۱) اسلام غواړي چې مسلمانان ځينې د خوشحالی وختونه ولري.

(۲) په اخترونو کې د صله رحمۍ او د يو بل له احوالو د خبرېدو ښه فرصتونه پيدا کېږي.

(۳) په مسلمانانو کې له يو بل سره د تعاون او مرستې روحیه او جذبه زياتېږي.

(۴) د تسامح او يو بل د منلو روحیه پياوړې

وسلم- لا يصلي قبل العيد شيئاً؛ فإذا رجع إلى منزله صلى ركعتين» اخرجه ابن ماجه «رسول الله صلى الله عليه وسلم د اختر له لمانځه څخه مخکې هېڅ کوم لمونځ نه کاوه او کله به چې کور ته لاړ نو بيا به يې دوه رکعت له لمونځ کاوه».

له دې دواړو احاديثو څخه دا معلومېږي چې د اختر لمونځونه کوم نفلي او سنت نور لمونځونه نه لري او کوم لمونځ چې رسول الله صلى الله عليه وسلم د اختر له لمانځه څخه وروسته په کور کې کاوه، هغه د رسول الله صلى الله عليه وسلم د عادت مطابق د ضحی (ځانېست) لمونځ ؤ، خو که چېرې د اختر لمونځ په مسجد کې وي نو غوره دا ده چې يو څوک مسجد ته داخلېږي، تحية المسجد دوه رکعت له لمونځ وکړي او ځينې علماء فرمايي چې عيدگاه هم د مسجد حکم لري، ځکه چې رسول الله صلى الله عليه وسلم حايضو بشځو ته امر کړی دی چې عيدگاه ته داخلې نشي.

خو دا هم بايد واضح شي چې د اختر له لمانځه څخه مخکې نفل کول په دې نيت جواز نلري چې هغه د اختر د لمانځه برخه وبلل شي او که چېرې د اختر لمونځ وروسته اداء کېږي، نو علماوو جواز ورکړی دی چې يو څوک د اختر له لمانځه څخه مخکې د اشراق لمونځ وکړي، خو غوره خبره دا ده چې په دې وخت کې تکيرونه ويل سنت دي، نو که چېرې په دې وخت نفل کول پرېښودل شي او دا وخت د تکيرونو لپاره ځانگړی شي غوره به وي.

د اختر په لمانځه کې غوره خبره دا ده چې په عيدگاه کې اداء شي، ځکه رسول الله صلى

راخي. درېم- د قرباني. اختر: چې د ذوالحجې د لسو ورځو له تکميل څخه وروسته پيلېږي. اخترونه ځينې احکام لري چې په لاندې ډول دي:

لومړی: د اختر د لمانځه حکم په دې اړه علماء اختلاف لري، احناف هغه واجب بولي، اکثره شوافع او امام مالک رحمه الله ورته مؤکد سنت وايي او حنبلان او ځينې شوافع هغه فرض کفايي بولي.

خو د وجوب قول راجح بريښي، ځکه الله تعالى فرمايي: {فَصَلِّ لِرَبِّكَ وَأَنْحَرْ} [الکوثر: ۲] او امر د وجوب تقاضا کوي، بل دا چې رسول الله صلى الله عليه وسلم په هغه مواظبت کړی دی او هېڅکله يې نه دی پرې ايښی او بل دا چې د دين له شعايرو څخه شمېرل کېږي او د اسلام شعاير هېڅکله نه پرېښودل کېږي او سرته رسول يې واجب وي. دویم- د اختر له لمانځه مخکې او وروسته د نفلونو حکم:

د اختر له لمانځه څخه نه مخکې او نه هم وروسته لمونځ کول مشروع دي، عبدالله بن عباس رضی الله عنهما فرمايي: «أن النبي - صلى الله عليه وسلم- خَرَجَ يَوْمَ الْفِطْرِ فَصَلَّى رَكْعَتَيْنِ ثُمَّ يُصَلِّي قَبْلَهَا وَلَا بَعْدَهَا» رواه البخاري

«رسول الله صلى الله عليه وسلم د کوچني اختر په ورځ راووت او دوه رکعت [د اختر] لمونځ يې وکړ او نه يې له هغه څخه مخکې او نه يې هم وروسته کوم لمونځ وکړ».

خو کله به چې رسول الله صلى الله عليه وسلم کور ته لاړ نو بيا به يې دوه رکعت د ضحی لمونځ کاوه، ابوسعید خدری رضي الله عنه فرمايي: «كان رسول - صلى الله عليه

الله عليه وسلم او همدارنگه خلفاء راشدينو به د اختر لمونځ په عيدگاه كې كاوه او خپل مسجد به يې پرېښود.

دربېم- د اختر د لمانځه وخت:

كله چې لمر راوخېژي او د يوې نېزې په اندازه اوچت شي نو د اختر د لمانځه وخت پيلېږي او تر زوال پورې دوام لري، ابن قيم رحمه الله په دې اړه فرمايي چې رسول الله صلى الله عليه وسلم به د کوچني اختر لمونځ وروسته كاوه او د لوی اختر لمونځ به يې مخكې كاوه (ابن قدامه د ابن قيم دا خبره داسې تحليل كړې ده چې هر اختر د ځان لپاره ځانگړې دنده او وظيفه لري، په کوچني اختر كې د مسلمانانو دنده دا ده چې د فطر صدقه (سرسايه) د اختر له لمانځه څخه مخكې اداء كړي، نو كافي وخت ته اړتيا لري او په لوی اختر كې د مسلمانانو دنده دا ده چې د اختر له لمانځه څخه وروسته قرباني وكړي، نو لازمه ده چې د اختر له لمانځه څخه ځانونه زر فارغ كړي.)

څلورم- د اختر لمونځ آذان او اقامت نلري:

ابن عباس رضي الله عنهما فرمايي: «لم يكن يؤذن يوم الفطر ولا يوم الأضحى» رواه البخاري، «رسول الله صلى الله عليه وسلم به د کوچني او لوی اختر په ورځ [د اخرونو د لمونځونو لپاره] آذان نكاوه». او جابر بن سمره رضي الله عنه فرمايي: «صليت مع رسول الله - صلى الله عليه وسلم- العيدين غير مرة ولا مرتين بغير آذان ولا إقامة» رواه مسلم. «له رسول الله صلى الله عليه وسلم سره مې ډېر ځله د اخرونو لمونځونه اداء كړي دي چې آذان او اقامت به پكې نه وو.

پنځم- لمونځ به له خطبې مخكې اداء كېږي:

ابن عباس رضي الله عنهما فرمايي: «شهدت مع رسول الله - صلى الله عليه وسلم- وأبي بكر وعمر وعثمان رضي الله عنهم فكلهم كانوا يصلون قبل الخطب» رواه البخاري. «له رسول الله صلى الله عليه وسلم، ابوبكر، عمر او عثمان رضوان الله عليهم اجمعين سره د اختر لمونځونو ته حاضر شوی يم، ټولو به د اختر لمونځ له خطبې څخه مخكې اداء كاوه.

پنځم- د اختر د لمانځه قضايي:

كه چېرې خلك د اختر د ورځې له راتلو څخه د اختر په ورځ له زوال څخه وروسته خبر شول، نو د اختر لمونځ به د اختر د لومړۍ ورځې په سبا اداء كوي، ځكه عمير بن انس فرمايي: «عُمَّ علينا هلال شوال فأصبحنا صياماً، فجاء ركب في آخر النهار فشهدوا أنهم رأوا الهلال بالأمس، فأمر النبي - صلى الله عليه وسلم- أن يفطروا يومهم، وأن يخرجوا غداً لعيدهم» اخرجهم احمد و ابوداود و النسائي. «د شوال د مياشتې سپوږمۍ مو د ورځو له امله ونه لیده، نو د اختر په سهار روژه وو، د ورځې په پای كې يوه قافله راغله او گواهي يې وركړه چې دوی پرون سپوږمۍ لېدلې وه، نو رسول الله صلى الله عليه وسلم امر وكړ چې نن روژه وخوړئ او سبا د اختر لمانځه ته راووځئ».

شپږم- په سفر كې د اختر د لمانځه حكم:

مسافر كولاى شي چې د مقيمو خلكو سره يو ځای د اختر لمونځ اداء كړي، خو خپله د مسافرو ډله نشي كولاى چې په يوازې توگه د اختر او يا د جمعي لمونځ اداء كړي، ځكه د اختر او جمعي د لمانځه د وجوب شرط مقيم والى دی او همدا د اكثر و علماوو نظر دی.

بيانوي او د ښځو په اړه به هم ځينې ځانگړي مسايل بيانوي، ځكه رسول الله صلى الله عليه وسلم به د اختر په خطبو كې د ښځو په اړه هم ځينې ځانگړي مسايل بيانول.

د اختر ځينې سنتونه او مستحبات:

لومړۍ- د اختر په ورځ د تكبيرونو ويل: تكبيرونه ويل په كورونو لارو او كوڅو او همدارنگه په جوماتونو كې سنت عمل دى، الله تعالى فرمايي: {وَلْتَكْبِرُوا لِلَّهِ عَلَى مَا هَذَاكُمْ} [البقرة: ۱۸۵]، سړي به په اوچت آواز او ښځې به په ورو تكبيرونه وايي، چې په كوچني اختر كې د شوال د سپوږمۍ په لېدو سره پيلېږي او د اختر په ورځ خطبې ته د امام په اوچتېدو سره پاى ته رسېږي او په لوى اختر كې د علماوو په اجماع سره د عرفې د ورځې په سهار سره پيلېږي او د تشرېق تر وروستۍ ورځې (د ذالحجې په درېالسمه) تر لمر پرېوتو وروسته پاى ته رسېږي.

دويم- غسل او ښايست:

روايت دى چې ابن عمر رضي الله عنهما به د اختر په ورځ له لمانځه څخه مخكې غسل كاوه او همدارنگه له نوموړي څخه روايت دى: «أخذ عمر جبة من إستبرق تباع في السوق ، فأخذها فأثنى رسول الله -صلى الله عليه وسلم- فقال : يا رسول الله ، ابتع هذه تجمل بها للعيد والوفود» رواه البخاري. «حضرت عمر رضي الله عنه يو چينه په بازار كې واخيسته او بيا رسول الله صلى الله عليه وسلم ته راوړه او ورته يې وويل دا واخله د اختر په ورځ او د وفدونو د راتلو په وخت كې پرې ځان ښايسته كړه».

درېم- په اختر كې خوراك كول:

په كوچني اختر كې به د اختر له لمانځه

اووم- كه چېرې د اختر او جمعې ورځ سره يو ځاى شي:

كله چې اختر د جمعې په ورځ راشي نو د اختر لمونځ د جمعې له لمانځه څخه كفايت كوي، ابوهريره رضي الله عنه فرمايي، رسول الله صلى الله عليه وسلم وفرمايل: «قد اجتمع في يومكم هذا عيدان؛ فمن شاء أجزأه من الجمعة؛ وإنا مُجمِعون» اخرجه ابوداود. «نن په دې ورځ كې دوه اخترونه جمع شوي دي، كه د چا خوښه وي نو د اختر لمونځ يې د جمعې د لمانځه لپاره كفايت كوي، خو مونږ د دواړو جمعه كوونكي يو».

اووم- د اختر خطبه:

د اختر خطبې ته كيناستل سنت دي، حضرت ابن سائب رضي الله فرمايي: له رسول الله صلى الله عليه وسلم سره د اختر لمانځه ته حاضر شوم، كله يې چې لمونځ اداء كړ نو ويې فرمايل: «إنا نخطب؛ فمن أحب أن يجلس للخطبة فليجلس، ومن أحب أن يذهب فليذهب» اخرجه ابوداود. «زه خطبه وايم، كه د چا خوښه وي نو خطبې ته دې كينې او كه د چا خوښه وي نو لاړ دې شي».

د امام لخوا نه له لمانځه وروسته دوه خطبې لوستل كېږي او د دواړو خطبو تر منځ د جمعې د خطبې په څېر امام كېني، حضرت جابر رضي الله عنه فرمايي: «خرج رسول الله -صلى الله عليه وسلم- يوم فطر أو أضحى فخطب قائماً ، ثم قعد قعدة ثم قام» اخرجه ابن ماجه. «د كوچني اختر او يا د لوى اختر په ورځ رسول الله صلى الله عليه وسلم راووت او خطبه يې په ولاړه وويله او بيا لږ كيناست او بيا ودرېد».

په خطبه كې به امام د اختر او قربانۍ مسائل

پنځم- د اختر مبارکي ويل:

د اختر مبارکي ويل يو سنت عمل دی، جبير بن نفير فرمايي: «کان أصحاب رسول الله - صلى الله عليه وسلم- إذا التقوا يوم العيد يقول بعضهم لبعض: تقبل الله منا ومنك». «کله به چې د رسول الله صلى الله عليه وسلم صحابه کرام يو له بل سره مخامخ شول نو ويل به يې [تقبل الله منا و منک] الله تعالى دې زمونږ او تاسې نه قبول کړي. شپږم- د لارې بدلول:

په اختر کې بل سنت دا دی چې مسلمان بايد عيدگاه ته په يوه لار لاړ شي او بېرته په بله لار راستون شي، حضرت جابر رضي الله عنه فرمايي: «کان النبي -صلى الله عليه وسلم- إذا كان يوم عيد خالف الطريق» رواه البخاري. «رسول الله صلى الله عليه وسلم به د اختر په ورځ [د اختر لمانځه ته د تلو راتلو] لار بدلوله».

او مسلمان به د دې کوښښ کوي چې د اختر په ورځو کې په خپله هم روا خوښي او خوشحالي ښکاره کړي او د نورو زړونو ته هم خوښي او خوشحالي ورکړي.

الله تعالى دې مونږ ټولو ته توفيق را په برخه کړي چې په ښه توگه اخترونه ولمانځو او د هغو احکام او آداب مراعات کړو او الله تعالى دې زمونږ په هېواد کې راتلونکي اخترونه د خوښۍ او خوشحالي اخترونه وگرځوي. آمين.

څخه مخکې خوراک کوي تر څو له روژې سره مشابهت ختم شي، انس بن مالک رضي الله عنه فرمايي: «کان النبي - صلى الله عليه وسلم- لا يغدو يوم الفطر حتى يأكل تمرات» وفي رواية: «ويأكلهن وتراً» رواه البخاري. «رسول الله صلى الله عليه وسلم به د وړوکي اختر په ورځ له کور څخه نه وت تر څو به يې څو خرماوې نه وې خوړلې او په يو روايت کې راځي چې طاق خرماوې به يې خوړلې».

او په لوی اختر کې له قربانۍ کولو وروسته خوراک کول مستحب دي، له بريده رضي الله عنه څخه روايت فرمايي: «أن النبي - صلى الله عليه وسلم- كان لا يخرج يوم الفطر حتى يطعم، ولا يطعم يوم النحر حتى ينحر» رواه احمد. «رسول الله صلى الله عليه وسلم د وړوکي اختر په ورځ به تر هغه نه وتلو تر څو به يې چې څه ونه خوړل او د لوی اختر په ورځ به يې څه نه خوړول تر څو به يې چې قرباني نه وه کړې».

څلورم- لمانځه ته د ښځو او ماشومانو تلل:

د اخترونو لمونځونو ته د ښځو او ماشومانو وتل مستحب عمل دی، ام عطيه رضي الله عنها فرمايي: «أمرنا رسول الله -صلى الله عليه وسلم- أن نخرجهن في الفطر والأضحى: العواتق وذوات الخدور، فأما الحيض فيعتزلن الصلاة، ويشهدن الخير ودعوة المسلمين» رواه البخاري. «رسول الله صلى الله عليه وسلم مونږ ته امر کړی دی چې په کوچني او لوی اختر کې ښځې او پېغلې د اخترونو لمونځونو ته وباسو، خو حیض لرونکې ښځې به لمانځه ته نه راځي، بلکې له باندې څخه به د خیر او دعوت خبره اوري».

خپل حجونه

له فساد څخه وژغورئ

ليکوال: مولوي امين الله ازهر وال

سريزه:

خبر هم نه وي، ځکه زمونږ د ملت اکثره برخه خلک بې علمه او ناپوهه دي، نو له همدې کبله مو د منفي اغېز کوونکيو اعمالو په هکله دا لنډه ليکنه ترتيب کړه ترڅو زمونږ حجاج وروڼه او خويندې ورڅخه استفاده وکړي او خپل حجونه له فساد څخه وژغوري، هسې نه چې مصرف هم وکړي تکليفونه هم وگالي او حج يې هم ونه شي.

ددې له کبله چې حج يو څه اندازه وپېژنو او يو څه يې له ارزښت څخه ځان خبر کړو، دحج تعريف او د يو څه فضائلو يادونه کوو او بيا په لږ تفصيل سره اړوندې موضوع ته ور دننه کيږو.

لومړۍ- د حج پېژندنه:

حج د لغت له مخې يو ستر شي ته قصدکولو په معنا دی، او په اصطلاح کې بيت الله شريف ته ددې لپاره قصد کول چې د دين له

حج په اسلام کې ډېر ستر، گټور، او په ډېرو ثوابونو باندې مشتمل عبادت دی، له همدې کبله يې احکام هم زيات دي او پوره تفصيل غواړي، مونږ په دې ليکنه کې غواړو چې يوازې د حج په هغو احکامو چې حج ږنگه وي، فاسد کوي او يا يې په ارتکاب سره پر حاجې جريمې لازميږي او منفي اغېز لري په لنډه توگه را څرځيږو، ځکه چې زمونږ حجاج کرام د حج د فضائلو او نورو عمومي احکامو په هکله دومره زياتې ستونزې نلري څومره يې چې د منفي اغېز کوونکيو احکامو په اړه لري.

ډېر ځله زمونږ ډېری حاجيان وروڼه او حاجې خويندې په دې پوهه نوي چې حج يې فاسد کړی وي او يا ورباندې دم او جريمه لازم شوې وي او حال دا چې دوی ورباندې

مخې ته كېږدو:

اول-د حج په اداء كولو سره د مسلمان گناهونه بېنل كېږي:

په دې هکله په حدیث شریف کې داسې راغلي دي:

عن أبي هريره - رضي الله عنه - قال: سمعت رسول الله - صلى الله عليه وسلم - يقول: ((مَنْ حَجَّ لِلَّهِ فَلَمْ يَرْفُثْ وَلَمْ يَفْسُقْ، رَجَعَ كَيَوْمٍ وَلَدَتْهُ أُمُّهُ)) رواه البخاري.

له ابوهريره رضي الله عنه نه روايت دی، هغه وايي چې له رسول الله صلى الله عليه وسلم څخه اوریدلي چې ویل به یې: چا چې د الله تعالی د رضا په خاطر حج اداء کړ او د حج په دوران کې نه له خپلې مېرمنې سره جماع وکړي او نه بل کوم د فسق کار وکړي، بیرته به خپل کور ته په داسې حالت کې راستون شي لکه نوی چې مور زیږولی وي.

دوهم- د حج په بدل کې الله حاجي ته جنت ورکوي:

عن أبي هريره - رضي الله عنه - قال: قال رسول الله - صلى الله عليه وسلم -: ((العمرة إلى العمرة كفارة لما بينهما، والحج المبرور ليس له جزاء إلا الجنة رواه البخاري.

رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمایي: یوه عمره تربلې عمرې کفارو ده لپاره د هغو گناهونو چې د دوی ترمنځ واقع شوي وي او د مقبول حج پرته له جتنه بله بدله نشته.

درېیم- حج او عمره گناهونه او نیستی له منځه وړي:

عن ابن مسعود - رضي الله عنه - قال: قال رسول الله - صلى الله عليه وسلم -: ((تَابَعُوا بَيْنَ الْحَجِّ وَالْعُمْرَةِ؛ فَإِنَّهُمَا يَنْفِيَانِ الْفَقْرَ وَالذَّنْبَ؛ كَمَا يَنْفِي الْكَبِيرُ خَبَثَ الْحَدِيدِ

پنځو بناگانو څخه یوه لویه بناء ترسره کړي له حج څخه عبارت دی، او په مفهومي لحاظ حج له هغه جامع او هر اړخیز عبادت څخه عبارت دی، چې مسلمانان یې د الله تعالی کور بیت الله شریف ته په ورتلو سره د یو څه مهمو او ځانگړيو عملونو او عباداتو په تر سره کولو سره اداء کوي.

د حج حکم:

حج د حکم له مخې فرض عین دی، چې په اداء کولو کې یې ډېر اجر و نه او ثوابونه دي او که څوک یې پرته له کوم معتبر او شرعي عذر څخه ترک کړي نو لویه او کبیره گناه ده او که څوک ترې سره له علمه او پوهې منکر شي په اتفاق د امت سره کافر او د اسلام له دایرې څخه وتلی دی .

د حج ځانگړتیا:

په عباداتو کې د حج ډېرې ځانگړتیاوي شته ،خو د حج ستره ځانگړتیا داده چې حج د اسلامي امت په وړاندې د مسئولیت احساس را ژوندی کوي، دا عبادت د اسلامي امت ترمنځ د یوالي روحیه غښتلې کوي، د دغې عقیدې لرونکیو څخه یو نړیوال ځواک جوړوي او د هر ډول طبیعي، خلقي او یا کسبي توپیرونه له منځه پورته کوي ټول د یو رب په وړاندې د یو امت د غړيو په توگه دروي. همدا د اسلام تر ټولو ستره ځانگړتیا ده چې د ژوندانه ټول اړخونه یې په ډېره کلکه توگه یو له بل سره را تړلي دي.

د حج فضیلتونه:

حج په اسلام کې ډېر زیات فضائل لري او ډېرې زیاتې فائدې خو مونږ یې دلته یو څه فضائل د حدیثو په رڼا کې لوستونکیو ته

عمل ترک کړي نو په دې سره په حج کې مکروه رامنځ ته کېږي

درېم- محرمات:

په حج کې حرام د واجباتو په ترک سره رامنځ ته کېږي او په مقابل کې يې دم لازميږي

په دې کارونو کې ځينې هغه کړنې دي چې په هرحالت کې ممنوعې دي خو د احرام په حالت کې د هغو حرمت نور هم کلک دی، البته ځينې بيا داسې کارونه دي چې د احرام له حالت څخه پرته روا او مباح کارونه دي خو د احرام له کبله په سړي باندې حرامیږي او کله چې له احرام څخه فارغ شي نو بيا بېرته ورته روا کېږي چې تفصيل يې په لاندې توگه دی:

يو څو لنډ قواعد:

اوله قاعده: په صغير باندې جنايت نشته دی، صغير هغه چاته ويل کېږي چې د بلوغ حد ته نه وي رسېدلای.

دوهمه قاعده: که حاجي د حج په دوران کې د محرماتو مرتکب شي قصدي جنايت او په خطا سره جنايت پکې سره يو شان دي.

او په همدې توگه په هېره سره په ياده سره که په نابوختيا سره وي او که سره له علمه وي او که په اکراه او زور سره وي پر ټولو صورتونو کې جزا يو شان لازميږي البته په قصدي توگه څوک جنايت وکړي نو گناهگار به هم وي له جزا سره به له الله تعالى څخه بنسټه هم غواړي.

درېيمه قاعده: که معذور شخص د يو حرام کار مرتکب شي چې موجب د دم وي، په درې کارونو کې اختيار لري چې ترسره يې کړي اول: دم دوهم: شپږو مسکينانو ته طعام ورکول،

والذهب والفضه، وليس للحجّه المبروره ثوابٌ إلا الجنة

رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايي: تاسې پرله پسې والی وکړئ په مابين د حج او د عمرې کې، ځکه چې دا دواړه فقر او گناهونه له منځه وړي، لکه د پښ بنۍ چې د اوسپنې، سرو او سپينو زرو خیري له منځه وړي، د مقبول حج بدله پرته له جنت بل څه نه ده. څلورم- حج د الله په لار کې د جهاد حيثيت لري:

عن عائشه - رضي الله عنها - قالت: يا رسول الله، نرى الجهاد أفضل العمل، أفلا نجاهد؟ فقال: ((لكن أفضل الجهاد حج مبرور))؛ رواه البخاري، وفي لفظ: ((جهاد كن الحج))

له عايشې رضي الله عنها نه روايت دی: دا وايي چې ما عرض وکړ چې يا رسول الله صلى الله عليه وسلم مونږ خو گورو چې جهاد ترټولو غوره عمل دی آیا مونږ جهاد ته نه وزو؟ رسول الله به ورته په ځواب کې وفرمايل چې غوره جهاد مقبول حج دی.

له دې څخه وروسته مونږ اړوندې موضوع ور دننه کېږو چې په لاندې ډول دی:

عمومي جرمونه او جنايتونه:

هغه عمومي جرمونه او جنايتونه چې بايد حاجي ترې ځان وژغوري په دې ډول دي: اول- د حج مفسدات:

حج هلته فاسدېږي چې د حج له ارکانو او يا له شرائطو څخه کوم رکن او يا شرط فوت شي.

دوهم- مکروهات:

په حج کې مکروهات په ترک د سنتو سره رامنځ ته کېږي کله چې حاجي کوم سنت

درېم: درې ورځې روژه نیول.

څلورمه قاعده: که په عذر سره په واجب کار کې جنايت وکړي عذر يې قبول دی لکه مريض، مضطر او داسې نور واجب له غاړې څخه ساقط دي او څه تاوان او جریمه ورباندې نشته.

پنځمه قاعده: جزاء، كفاره او فديه ددې په خاطر واجب او لازميږي چې هغه نقصان چې د حج او عمرې په کارونو کې رامنځ ته شوی دی جبیره او پټۍ شي.

د جنایاتو او جرمونو تفصیلي صورتونه او بڼې په دې ډول دي چې باید حجاج کرام ورڅخه ځانونه وژغوري:

له میقاتونو څخه سر غړونې:

لومړی: که کوم شخص چې له میقات څخه پرته له احرام څخه تېر شي باید بیرته میقات ته ور وگرځي او احرام وتړي بیا دې حرم ته داخل شي او له الله تعالی دې بښنه وغواړي او توبه دې وباسي.

دوهم: څوک چې میقات ته ورسېږي او بې هوشه وي نو باید کوم ملگری د هغه له طرف احرام وتړي او کله چې را بیدار شو د احرام جامې دې واغوندي نور دې وړاندې ولاړ شي او که داسې ونه شول نو باید بیرته ولاړ شي او له کوم میقات څخه دې احرام وتړي بیا دې حرم ته ننوځي.

درېیم: که څوک له میقاته پرته له احرامه تېر شو او یایې په حرم کې دننه احرام وناړه، نو که بیرته ستون شو نو څه دم ورباندې نشته او که پرمخ ولاړ له بیت الله شریف څخه یې طواف وکړ او یا نیغ په نیغه عرفات ته ولاړ نو په ده باندې دم لازميږي (یو پسه)

دوهم: د لباس او بدن پورې اړوند مخالفتونه:

اول: که څوک د حج او عمرې په جریان کې ممنوعې جامې پرتن کړي او یایې پرسر کړي ټول سر پکې پټ کړي او یا لږ ترلږه څلورمه حصه د سر پټه کړي چې پوره ورځ ورباندې تېره شي او یا پوره شپه ورباندې تېره شي او یا ددې معادل وخت ورباندې تېر شي نو په ده د یوه پسه دم او جریمه لازميږي، او که له دې څخه کمه موده وي بیا ورباندې د صدقه فطر په اندازه صدقه لازميږي.

درېیم: عطر او داسې نور خوشبو گانې:

که محرم یوه غټه عضوه لکه لاس، پښه او داسې نور لکه پوزه او غوږ په پوره توگه په عطرو او داسې نورو سره غوړکړي نو پرده باندې یو پسه دم لازم دی. او که په یوه مجلس کې یې خپل بدن په عطرو خوشبویه کړنو هم یو پسه دم ورباندې لازم دی په دې صورت کې ټول بدن د یوې عضوې حیثیت لري. او که د په هره عضوه یې په بېلو بېلو مجالسو کې خوشبويي پورې کړه بیا به د هرې عضوې په بدل کې جلا جلا یو پسه دم ورباندې لازميږي او له دم سره سره به له ځان څخه د امکان تر حده خوشبويي هم لرې.

څلورم: په تېلو و غیره باندې سر او بدن غوړول:

که محرم پرته له کوم عذر څخه د بدن کومه برخه په تېلو او نورو شيانو لکه مرهم او کریمونه شول غوړه کړي، نو حکم یې د خوشبو گانو په څېر دی چې مخکې یې احکام ذکر شول.

پنځم- حلق او تقصیر:

که محرم د احرام په حالت کې خپل ټول سر کل کړي او یایې لنډ کړي او یا له بریرې

او که د یوه لاس او یا د یوې پښې نوکان یې په جلا جلا مجالسو کې کټ کړل په دې صورت کې د هر لاس او هرې پښې په بدل کې یو یو دم ورباندې لازمیږي.

او که چا د یو لاس پنځه نوکان او یا په متفرقه توگه پنځه نوکان لنډ کړل نو د هر نوک په بدل کې یوه صدقه د سرسایي په اندازه پرې لازمیږي.

او که د محرم نوک پرته له اختیاره مات شو چې دغه نوک له ودې څخه پریوت او محرم دغه نوک پرېکړه نو څه جریمه ورباندې نشته. اووم- ښکارکول:

د احرام په حالت کې پر حاجي باندې د وچې ښکار کول او یا د ښکار پر لور بل چاته لارښوونه کول منع دی، خو په دې شرط چې د ښکار حیوان وي او بله خبره داده چې قصدي او غیرقصدي دواړه په جزاء کې سره یوشان دي.

د حاجي او محرم د ښکار حکم دادی چې دوه عادل اشخاص به هغه قیمت کوي له دې وروسته محرم په دریوو لارو کې اختیار لري چې هره یوه طریقه کوي ورته روا ده:

اول: که قیمت یې حیوان ته رسیده نو حیوان به واخلي او په حرم کې به یې ذبح کړي دوهم: او یا دې ورباندې طعام را ونیسي او هر مسکین ته دې نیمه پیمانه غنم او یا یوه پیمانه اوربشې او یا خرماوې او یا دې ددې شیانو قیمت ورکړي د یادونې وړ ده چې یوه مسکین ته به له یادې اندازې کم شی نه ورکوي او که زیات وي خیر دی.

درېم: داچې هر څو فدیې د سرسایي په اندازه جوړې شوې نو هرې فدیې په مقابل

سره دا چلند وکړي او یا د سر او زیرې څلورمه برخه کله او یا لنډه کړي یو پسه دم ورباندې لازمیږي او که له څلورې کمه برخه کله یا لنډه کړي نو بیا ورباندې د صدقه فطر په اندازه صدقه واجبه ده.

او که څوک ټوله غاړه یا له نامه څخه د لاندې وینښته لرې کړي او د تخرگونو دواړو او یا د یو تخرگ وینښتان کل او لري کړي د یوه پسه دم ورباندې لازم دی او که له ټولې عضوې څخه کم وي بیا ورباندې صدقه لازمه ده د سرسایي په اندازه

او که څوک بریتونه کل او یا لنډ کړي په دې هکله به دوه عادل کسان پرېکړه کوي چې څومره جریمه به ورکوي.

او که محرم په یوه مجلس کې ډېر اندامونه کل کړل او یایې وینښتان لنډ کړل نو په دې صورت کې به یو هم یو پسه جریمه ورکوي او که مجالس بېل بېل وو نو بیا به د هر یو اندام بېله بېله جریمه ورکوي.

او که محرم سر وگروي او له سر څخه یې وینښتان تویه شول د هره یوه وینښته په بدل کې به یوه لپه غنم او یا ددې قیمت ورکوي. او که پرته له کوم عمل څخه په خپل سر وینښتان ورژېدل بیا په دې صورت کې پر محرم څه جریمه نشته.

شپږم- د نوکانو پرېکول:

که محرم دیوه لاس او یا د یوې پښې نوکان کټ کړي، نو په دې صورت کې ورباندې یو پسه دم لازمیږي.

او که په یوه مجلس کې یې د دواړو لاسونو او یا د دواړو پښو نوکان پرې کړل، په دې صورت کې هم ورباندې یو پسه دم لازم دی.

کې دې یوه روژه ونیسي.

اتم- له مېرمنې سره جماع او د جماع مقدمات:

د احرام په حالت کې له مېرمنو سره جماع او د جماع دواعي او مقدمات منع دي چې تفصیل یې په دې ډول دی:

الف: که له عرفات څخه د مخه څوک له مېرمنې سره جماع وکړي حج یې فاسد او له منځه تللی دی

ب: که له عرفات څخه بعد او له اول تحلل (خان حلالولو) او له فرض طواف څخه مخکې جماع وکړي نو حج یې د امام ابوحنیفه صیب پر وړاندې فاسد نه دی البته یوه بدنه (غټ څاروی لکه غوښه) وړاندې لازم دی او که له تحلل نه بعد او له فرض طواف څخه مخکې جماع وکړي نو حج یې په اتفاق سره فاسد نه دی البته په ده باندې یو پسه جریمه لازمیږي.

نهم- د عمرې په احرام کې جماع:

کله چې د عمرې په جریان کې مخکې له دې چې د عمرې رکن تر سره کړي جماع وکړي چې هغه څلور گردشه دي نو عمره یې فاسده شوه دا عمره به همداسې پوره کړي او پرده باندې د یوې عمرې قضایې هم لازمه ده او یو پسه به دم هم ورکوي.

او که طواف څخه بعد او له سعې بین الصفا او مروه څخه مخکې جماع وکړي عمره یې فاسده نه ده البته یو پسه دم وړاندې لازم دی. لسم- د جماع مقدمات:

که محرم د احرام په حالت کې د جماع مقدمات لکه په شهوت سره لاس وړول یا یې بنسکول او یا مباشرت پرته له جماع څخه ترسره کړي نو په دې شیانو باندې حج او

عمر نه فاسدیږي انزال یې وشو او که نه البته په ده باندې یو پسه دم لازم دی.

او که له لرې څخه یې فکر پکې وکړ یا یې نظر ورته وکړ گناه ده البته څه جریمه ورباندې نشته.

او که خپل ذکر یې مس کړ (استمنا یې وکړه او انزال یې وشو پرده باندې یو پسه دم لازم دی او که محرم محتلم (شیطان غلط کړل) شو نو هېڅ هم ورباندې نشته.

یوولسم: په طواف الافاضه (طواف زیارت) کې سرغړونې

که محرم د طواف زیارت واجبات ترک کړل نو وجوبا ورباندې له سره طواف کول لازم دي او که اعاده یې ونکړه نو په ده باندې یو پسه دم د هر واجب په بدل کې لازم دی. او که نومړی طواف یې د جنابت په حالت کې وکړ نو بدنه (یو اوبښ) دم ورباندې لازم دی.

او که څلورم گردانه طواف یې وکړل او نور یې ترک کړل اووه یې پوره نکړل په دې صورت کې ورباندې یو پسه دم لازم دی او په همدې توګه که یو گردان یې هم وکړ او نور یې ترک کړل دم ورباندې لازم دی.

دیارلسم- په طواف قدوم، طواف الوداع او نفلي طوافونو کې سرغړونې:

کله چې مسلمان نفلي طواف پیل کړي نو ورباندې واجب شو او پوره کوي به یې نو له همدې کبله د طواف القدوم، طواف الوداع او نفلي طوافونه یو شان حکمونه لري.

که څوک پورتنی طوافونه پیل کړي او پوره یې نکړي نو په کې لاندې صورتونه دي: اول: که څلورگردانونه یې پکې پوره نکړل په دې صورت ورباندې دم لازم دی یو پسه.

ورباندې لازميږي انزال شوی وي او که نه که د قبل له لارې وي او که بل محل وي ، چې يو څه تفصيل يې په لاندې ډول دی:

الف: که چا له عرفات څخه دمخه په پورتنۍ طريقې سره جماع وکړه که په هيره سره وي او که په قصدي توگه په اتفاق سره يې حج فاسد دی.

ب: که چا وروسته له عرفات څخه دا کار وکړ او په همدې توگه که چا پرته له جماع (دخول) تش په مباشرت باندې پر ځان غسل واراوه که څه هم له عرفات څخه دمخه وي نو په دې صورت کې يې حج فاسد نه دی او دم ورباندې لازم دی.

ج: که چا خپل حج فاسد کړ لاندې کارونه به ترسره کوي:

اول: داچې خپل دې فاسد حج ته به له اخره دوام ورکوي داسې به نکوي چې همداسې يې پرېږدي چې زما حج خو فاسد شو نور به ځم، بلکې تر اخره به د حج افعال تر سره کوي ترڅو له احرام څخه په مشروعه توگه خارج شي، ځکه چې حج يې فاسد دی خو احرام يې فاسد نه دی.

دوهم: په راتلونکي کې به د حج قضا رواړي.

درېيم: په قضا حج کې به يو پسه هم ذبح کوي.

د حج په واجباتو کې سر غړونه:

د واجباتو حکم دادی چې دا تعبدي کارونه دي ادا يې لازمه او واجب ده که څوک يې پرته له شرعي عذر څخه ترک کړي نو كفاره يې لازمه ده او که چا د عذر له کبله ترک کړل نو څه ورباندې نشته، چې يو څه تفصيل په

دوهم: که څلور دورانه يې پکې پوره کړي وو يو، دوه او يا درې گردانه يې ترک کړل په صورت کې ورباندې د هر دوران په بدل کې صدقه لازمه ده (صدقہ الفطر په اندازه)

درېيم: که پورتنې درې واړه طوافونه د بې اودسۍ په حالت کې ترسره کړل که څه هم په هيره سره وي او بيا يې اعاده ونکړه نو صدقه ورباندې لازمه ده

څلورم: او که نوموړي طوافونه يې د جنابت په حالت کې ترسره کړل او اعاده يې ونکړه نو په دې صورت کې ورباندې دم لازم دی يو پسه.

د عمري په طواف کې سرغړونې:

الف: که چا د عمري طوافونه د بې اودسۍ او يا د جنابت په حالت کې تر سره کړل که څه هم يو دوران وي

په دې صورت کې ورباندې يو پسه دم لازم دی.

ب: که چا يو گردان او دوره هم پکې ترک کړل او اعاده يې ونکړه په دې صورت کې هم ورباندې يو پسه دم لازم دی. او يا به اعاده کوي.

ج: که طواف او سعې يې د بې اودسۍ په حالت کې تر سره کړل ترڅو چې په مکه کې موجود وي له سره کول يې ورته امکان لري که څه هم ډېر وخت ورباندې تېر شي نو له سره به يې کوي. او که يواځې د طواف اعاده يې وکړه هم ورته کفايت کوي. او که نه نو دم ورباندې لازم دی.

کله چې حج فاسد شي:

حج او عمره په يوه شي باندې فاسديږي چې هغه دومره اندازه جماع کول دي چې غسل

لاندې ډول دی:

اول: له میقات څخه پرته له احرامه تېریدل: ددې تفصیل مخکې شوی دی هلته دې وکتل شي.

دوهم: که په مزدلفه ودریدل ترک کړي که پرته له کوم شرعي عذر څخه دا کار وکړ نو یو پسه دم ورباندې لازم دی او که معذور ؤ نو څه ورباندې نشته.

درېیم: د جمر ویشتل ترک کول ټولې او یایې ځینې:

الف: مریض او نور معذوران که خپله نشي کولای چې جمرې وولي نو د ځان له طرفه دې وکیل ونيسي وکیل به اول د ځان لپاره جمرې وولي او بیا د موکل لپاره په دې سره به یې غاړه خلاصه شي.

ب: په څلورو واړو ورځو کې جمرې ویشتل: د اختر او درې ورځې د ایام التشریق که څوک تر اخرې ورځې پاتې شي، که د ټولو ورځو جمرې یې پرېښودلې او که د یوې ورځې جمرې یې ترک کړي او که د یوې ورځې اکثره کاني یې ونه ویشتل او یو دوه او درې یې وویشتل او اکثره یې پرېښودل نو په دې ټولو صورتونو کې ورباندې یو پسه دم لازم دی.

ج: او که د یوې ورځې اقل کاني یې ترک کړل نو په دې صورت کې د هر کاني په مقابل کې ورباندې صدقه لازمه ده. د صدقه فطر په اندازه.

الف: که چا پرته له عذر څخه ترک کړه نو دم ورباندې لازم دی:

ب: که چا د عذر پر بنسټ ترک کړه نو څه ورباندې نشته.

ج: قادر شخص به یې په پلې توگه تر سره کوي او معذور په نورو وسائلو سره کولای

شي ترسره یې کړي

که څو ک یې پرته له عذر څخه په سپرلی باندې تر سره کړي دم ورباندې لازم دی.

د: د سعې رکن په څلور ځله تگ راتگ سره تر سره کيږي که چا ټول دورانونه او یا اکثره ترک کړل که اعاده یې ونکړه نو دم ورباندې لازم دی او کله درې او یا له دریوو څخه لږ ترک کړل نو په دې صورت کې ورباندې صدقه لازمه ده.

پاتې دې نه وي چې ترڅو حاجې او عمره کوونکي په مکه کې وي سعې کولای شي.

حج فوت کیدل:

د حج فوات او یا فوت کېدل دې ته وايي چې حاجي احرام وتړي او پر عرفات باندې د ودریدلو وخت ورڅخه تېر شي.

د حج د فوت کېدو په هکله لنډ احکام:

اول: که چانه چې احرام یې تړلای په عرفات باندې ونه درېده تردې چې د اختر د ورځې سبا ورباندې را وخوت نو له دې شخص څخه حج فوت شو.

دوهم: که له کوم محرم څخه عرفات فوت شو، ولاړ به شي طواف به وکړي، سعې به هم وکړي، سر به یا کل کړي او یا به یې لنډ کړي په دې سره به له احرام څخه حلال شي. درېیم: په را تلونکي کې به د حج قضایي راوړي.

دا وه په لنډه توگه پر حج باندې منفي اغېز کوونکي کارونه چې باید حجاج کرام ورڅخه ځان خبر کړي او ځان ترې وژغوري ترڅو چې د حج له ثوابونو او برکتونو او گټو څخه برخمن شي.

حقیقت بندگی

واضح است که عبادت جوارح مظهر و قالبی است که از خلال آن مفاهیم بندگی قلبی اظهار می گردد. چنانچه الله متعال می فرماید:

«يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ كَمَا كُتِبَ عَلَى الَّذِينَ مِن قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ» [البقرة: 183]

ای اهل ایمان! روزه بر شما مقرر و لازم شده، همان گونه که بر پیشینیان شما مقرر و لازم شد، تا پرهیزکار شوید پس عبادات جوارح بحیث مظهر و شکل اظهار بندگی از اهمیت بسزایی برخوردار بوده و انسان باید در راستای تقرب و نزدیک شدن به الله متعال به آن شدیداً التزام داشته باشد.

با وجود آن، باید بیشترین توجه و تلاش ما در عبادات این باشد که معانی و ارزشهای بندگی قلبی را بوسیله این عبادات انجام دهیم. چنانچه الله متعال می فرماید:

«كُلٌّ يَتَنَالُ اللَّهُ لُحُومَهَا وَلَا دِمَاؤَهَا وَلَكِنَّ يَتَنَالُهُ التَّقْوَى مِنْكُمْ» [الحج: 37]

هرگز گوشت هایشان و خون های قربانی به خدا نمی رسد، بلکه تقوای شما به او می رسد.

نزدیک شدن و سبقت بسوی الله متعال، در حقیقت امر، مسابقه قلبها می باشد و همان قلبی درین مسابقه پیشی می گیرد که بیشتر مقدار بندگی حقیقی الله متعال را در خود دارد.

«إِنْ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ اتَّقَاكُمْ» [الحجرات: 13]

بی تردید گرامی ترین شما نزد خدا پرهیزکارترین شماست

و در بعضی آثار می خوانیم:

«بوبرک با کثرت نماز و روزه بر شما سبقت نکرده است، بلکه بوسیله چیزی بر شما سبقت جسته که در سینه اش جابجا شده است»

پس زمانیکه سخن ازین قرار است، باید بپرسیم که بندگی چیست؟ حقیقت آن چگونه و راه رسیدن به آن کدام است؟

تفصیل آنرا در کتاب ذیل بخوانید:

حقیقت بندگی

مؤلف: دکتر مجدی الهلالی

مترجم: مؤمن حکیمی

ناشر: انتشارات اصلاح افکار

تعداد صفحات:

آدرس: بلاک های شاداب ظفر

جمعیت اصلاح افغانستان

یک نهاد تربیتی، اصلاحی، دینی، آزاد و غیر دولتی می باشد که بخاطر پخش و نشر فهم اصیل اسلامی مبارزه با افکار غیراسلامی، رشد و تقویه فرهنگ اسلامی و ارزشهای افغانی در عرصه اصلاح فرد خانواده و جامعه فعالیت می کند.

آدرس دفتر مرکزی:

کابل، تایمینی وات، چهار راهی حاجی محمد داد سرک چهار

تلفون: ۰۷۷۱۰۸۶۹۱۱ / ۰۷۸۶۴۱۲۳۱۵

